

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta	Humanistinen tiedekunta
Laitos	Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos/Kirjallisuus
Tekijä	Tossavainen, Jouni Antero
Työn nimi	"Liiketoimintasuunnitelman" tausta. Johdatus Jouni Tossavaisen runouteen
Oppiaine	Yleinen kirjallisuus
Työn laji	Pro gradu
Aika	Syksy 2004
Sivumäärä	187

TIIVISTELMÄ

Tutkimukseni käsittelee runokokoelma *Liiketoimintasuunnitelman* taustaa teoksen kirjoittamisesta sen vastaanottoon asti. Kirjoittajan elämäkerran lisäksi tutkimuksesta käy avoimesti ilmi, mitä ja miksi runokirjaa lähdettiin kirjoittamaan, mitä matkan varrella tapahtui, mihin päädyttiin ja minkälainen runojen tekeminen saattaa olla mahdollista jatkossa.

Kirjailijan ja runokirjan taustan jälkeen esitellään runojen syntyyn vaikuttaneita kokemuksia ja tekstejä niiltä osin kuin niistä löytyy koeteltavissa olevia lähteitä ja siinä järjestyksessä kuin runot on painettu valmiiseen teokseen. Yhteen teokseen keskittyvä tutkielma on johdanto Tossavaisen runouteen, ja toinen tutkimuksen aihe on, mitä on jätetty kertomatta joko mahdottomana dokumentoitavaksi perinteellisessä luonnontieteellisessä mielessä tai muista henkilökohtaisista syistä, jotka saattavat kertoa enemmän Tossavaisen kirjailijuudesta ja teoksista.

Yrityksessä kuvata runoilijan työtä kokemuksen ja järjen yhteisleikkinä Maurice Blanchot'n tekstit osoittautuivat hyviksi neuvoiksi. Blanchot'n lukeminen vaikutti myös itse teokseen, mutta ennen muuta Blanchot luo uskoa siihen, että liiketoiminnan ehdoilla toimivassa kulttuuriteollisuudessa taide ja taideteos ovat edelleen tavoittelemisen arvoisia yrityksiä.

Runokirjan synnyn monitekijäisyyden paradoksiksi paljastuu se, että menemällä avoimesti toisia lukijoita ja kuulijoita kohti, runoilija päätyy entistä ankaramman yksinäisyyden vaatimuksen äärelle. Hänen on kirjoitettava runonsa pois itsestään, koska lopulta on synnytettävä niin avoin teos, että se on runoilijan minän ulkopuolella. Teos ei synny äänestämällä demokraattisesti kunkin runon kohdalla arvosteluista tai ateljeekritiikeistä parasta, vaan runoilijan oman työn, kokemuksen ja järjen yhteisleikkinä. Tämän prosessin kuvaamiseksi tutkielman liitteenä on runojen eri versioita.

Tutkimuksen avainsanat: Ahti, Blanchot, Bernstein, Kokko, Lehto, arvostelu, ateljeekritiikki, kustantaminen, liiketoimintasuunnitelma, markkinointi, monitekijäisyys, Poetry slam, runous, taiteellinen tutkimus

Säilytyspaikka Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos/Kirjallisuus

SISÄLLYS

1. Johdanto 1
2. Tieteen ja taiteen rajalla 3
 - 2.1. Käytäntö ohitti Greimasin teorit 3
 - 2.2. Luovan neron virhe 4
 - 2.3. Uidessani määrittelen uimiseni 5
 - 2.4. Blanchot tieteen ja taiteen rajalla 7
3. Runoilijan ja teoksen taustaa 9
 - 3.1. Nimiruno sisältötuotantokurssin lopputyönä 11
 - 3.2. Avoin lähtökohta 14
4. Ensimmäinen käsikirjoitus 18
 - 4.1. I ja eniten karsittu osasto: Liikemies 19
 - 4.2. Toinen suunnitelma 26
 - 4.3. Liiketoimia eli matkoja Viirosta Viitostielle 31
 - 4.4. Matka jatkuu Pietarin tiellä 36
5. Ateljeekritiikin vaikutus IV versioon 43
 - 5.1. Toinen palaveri Liisankadulla 44
 - 5.1.1. Absorptio/läpäisemättömyys 7. runossa 46
 - 5.1.2. Kuinka I osasto löysi paikkansa 46
 - 5.1.3. Vastaanoton ennakointi ja Kustannussopimus 47
 - 5.2. Neljäs versio 48
 - 5.2.1. I osasto 49
 - 5.2.2. II osasto 51
 - 5.2.3. IV osasto 52
6. Ahdin Oriveden opit ja V versio 54
 - 6.1. Kaksi pehmeää paikkaa 55
 - 6.2. Viides versio 57
 - 6.3. Ulkoasu ja taittovedos 59
7. Markkinointi, myynti ja tulos 63
8. Vastaanotto 68
 - 8.1. Savon Sanomat 71
 - 8.2. Runoraati 73
 - 8.3. Keski-Pohjanmaa 74
 - 8.4. Kodin Kuvalehti ja Suomen Kuvalehti 76
 - 8.5. Helsingin Sanomat 77
 - 8.6. Keskisuomalainen ja Lumooja 80
 - 8.7. Muu palaute ja yhteenveto 82
9. Päätäntö 85
10. Viitteet 87
11. Lähteet 90
12. Liitteet 97

1. JOHDANTO

Runokokoelman kirjoittaminen on yksin yrittämistä ja niin ison kiven nostamista, että ystävästä, jumalista ja muusista lähtien jokaisen avusta yksitellen saa kiittää. Jälkeenpäin voi selittää ja kehittää erilaisia teorioita siitä, mitä käytännössä tapahtui. Ja kun runoilija itse alkaa selittää tekemisiään, törmätään monien muiden ongelmien lisäksi siihen, miten ihminen voi havainnoida kirjoittamistaan silloin kun itse on mukana tuossa tekemisessä ja sen kohde.

Miten runoilija sitten voi havainnoida itseään? Aristoteleen (384 — 322 eKr.) *Runousopin* ja Horatiuksen (65 — 8 eKr.) *Ars Poetican* jälkeen vanhin ja ehkä laskelmoiduin minua vastaan tullut selitys siitä, miten runo runoilijan mielestä syntyy on Edgar Allan Poen *Komposition filosofia* vuodelta 1846.

Poe väittää, että hänellä ei ole minkäänlaisia vaikeuksia jäljittäessään minkä tahansa teoksensa vaiheita. Kun Poe ottaa esimerkiksi siihen asti tunnetuimman runonsa *Korppi*, hänen tarkoituksenaan "on näyttää että sattumalla tai intuitiolla ei ole sijaa sen synnyssä — että kirjoitustyö eteni askel askeleelta lopputulokseensa täsmällisesti ja tiukan johdonmukaisesti kuin matemaattinen yhtälö". (Poe, 116.)

En tiedä, onko kyse englannin kielen taitamattomuudestani vai suomennosyritysten surkeudesta, mutta minussa runoilijan yritys ja runo kuihtuvat Poen selitysyriytyksiä lukiessa. Tai ehkä kyse on runoilijan perverssistä selittämisen parodiasta, johon T. S. Eliot on viitannut.

Ja vihdoin on tuo ällistyttävä lopputulos johon Poe pääsi *Korppi*-runon syntyä analysoidessaan. Sillä ei ole merkitystä, onko *Komposition filosofia* pila vai itsepetosnäyte vai enemmän tai vähemmän tarkka kuvaus Poen laskelmoinnista hänen kirjoittaessaan runoa; merkitystä on sillä, että se esitteli Valérylle menetelmän ja tehtävän — miten havainnoida itseään kirjoittaessaan. (Eliot, 318.)

Kotoisena esimerkkinä siitä, miten runoilija tunnustaa epäonnistuneensa selitysyriytyksessään, voi ottaa Pentti Saarikosken. *Tähänastisten runojen* esipuheessa hän vertaa tuotantoaan taloon, josta on valmiina vasta kivijalka, ja valikoimansa selitysosassa hän mainitsee karsineensa esikoiskokoelmasta Sapfo-fragmentit ja runon *Vesitiellä viipynyt*. Miten sitten on suhtauduttava runoilijan selitykseen "muuten en ole esikoiskokoelmaani juuri karsinut", kun esikoiskokoelmaa *Runoja* lukemalla selviää, että Saarikoski poisti 38 runosta peräti seitsemän? Kirjailijoiden studia generalia -luennossa "Miten kirjani ovat syntyneet" runoilija vastasi itse:

Yritän osoittaa että työntekoni on määrätietoista etenemistä, kulkua kohti määränpäättä, kerran vertaan itseäni jopa talonrakentajaan, sanon tekonöyrästi että "rakennuksesta ei ole valmiina kuin kivijalka". Mutta kun yksin ollen katselen taaksepäin, sitä mitä olen saanut aikaan, kirjoittanut, näen jotakin aivan muuta kuin taidolla muuratun kivijalan. Näen repaleisen, tuskin koossa pysyvän kudelman, eksyksissä harhailun paremminkin kuin suunnistajan reipasta juoksua rastilta rastille. (Saarikoski, 314.)

Pro gradussani yritän havainnoida itseäni kirjoittaessani yhtä kriittisesti kuin Pentti Saarikosken *Runojen*, 2004, arvostelussani "Paikkaansa hakeva kivijalka" ja samassa hengessä kuin Gottfried Benn, jonka mielestä on olemassa jotakin, mitä voisi kutsua sanojen ja kirjailijan yhteenkuuluvuudeksi, mutta totta on myös se että runo on valmis "ennen kuin on alkanutkaan".¹ Ensin pohdin teorian ja käytännön kirjoittamisen ongelmaa runoilijan kannalta. Toiseksi kerron runoilijan ja runokokoelma *Liiketoimintasuunnitelman* taustaa lähinnä vuodelta 2001, kun

teoksen ensimmäiset tekstit syntyivät. Sen jälkeen kuvaan itse kirjoitusprosessia koeteltavissa olevien lähteiden pohjalta. Varsinainen kirjoitustyö lähti liikkeelle kesällä 2003 ja jatkuessaan 4.2.2004 asti se synnytti kuusi versiota *Liiketoimintasuunnitelmasta*. Kuvaan myös kirjan ulkoasun valmistumista, markkinointia ja päätän työn runokokoelman vastaanottoon lähinnä kirjallisuusarvostelujen pohjalta marraskuussa 2004.

Samaan aikaan kun kirjoitin kokoelmaa, aloitin opinnot Jyväskylän yliopistossa. Kirjoittamisen linjan graduseminaari ja sen innoittamana lukemani teokset näkyvät lopputuloksessa. Erikseen on mainittava päälähteekseni kasvanut Maurice Blanchot'n *Kirjallinen avaruus* ja ilman Kirjoittamisen linjaa en olisi saanut teokseni esilukijaksi runoilija Risto Ahtia. Ateljeekritiikin kuvaukset ja niiden vaikutukset *Liiketoimintasuunnitelmaan* purkavat toivottavasti myyttiä yksinäisestä nerosta romanttisessa kammiossaan ja näyttävät, miten monitekijäisyys toimii siinä mielessä kuin esimerkiksi Jack Stillinger yrittää nostaa sitä kriitikoiden, tuottajien ja tutkijoiden näkyviin teoksessaan *Multiple Authorship and the Myth of Solitary Genius*, 1991.

Because the phenomenon occurred so frequently, my predictive content is that a piece of writing, past, present, or future, is likely to embody elements of multiple authorship — elements that (if they are no hidden) would become clear if we had more information about the circumstances, the texts, and the people engaged in the production. The hortative content (or implication) is that critics and editors ought to be more aware of the phenomenon and that interpretive and editorial theorists ought to rethink their theories in order to accommodate a plurality of authors. (Stillinger, 2002.)

Jos tämä olisi kirjan esipuhe, minun pitäisi kiittää Ahdin lisäksi perhettäni kärsivällisyydestä, ensimmäistä lukijaani Karri Kokkoa, uutta lukijaani Leevi Lehtoa, kustannustoimittaja Arto Leivoa, taittaja Sanna Kostamo, kustantajaani Hannu Paloviitaa, rahoittajiani Pohjois-Savon taidetoimikuntaa, Kordelinin säätiötä ja Suomen opetusministeriötä, Sibelius-Akatemian sisältötuotantokurssia opettajineen ja oppilaineen, professori Tuomo Lahdelmaa, graduohjaajaani Risto Niemi-Pynttäriä ja tietysti koko Jyväskylän seminaariryhmää sekä Kirjavälitystä ja kirjakauppiaita kriitikoista ja Poetry slam -yleisöstä ja -tuomareista puhumattakaan.

Vaikka tämä ei ole kirjan esipuhe, ehkä edellinen kiitettävien määrä kertoo yhden runokirjan monitekijäisyydestä, jota myös Brian McHale esittää kaikkien kirjallisten kumousten alkuperäksi. McHalen mielestä yhteistyön toistuva kuvio näissä "kasvokkaisten yhteistyön muodoissa" ja "aikakautensa merkkiteksteissä on niin silmiinpistävä, että voidaan pohtia, onko kaikkien kirjallisten kumousten alkuperänä jokin tämän kaltainen jaetun tietoisuuden muoto". McHale näkee Jack Stillingerin tapaan monitekijäisinä eli "distribuoitua yhteistyötä ennakoivina" teoksina Stillingerin mainitsemien Keatsin runojen, Wordsworthin *Lyrical Balladsin* ja Eliotin *The Waste Landin* lisäksi Merrillin Ouija-levytyksen *The Changing Light at Sandover* ja *Naked Lunchin*, jossa William Burroughs luovutti toimittamisen ystävilleen Allen Ginsbergille, Jack Kerouacille ja Allen Ansenille ("ennakoiden näin kenties omaa leikkaustekniikkaansa yhteistoiminnassa Kafkan, Eliotin ja Shakespearen kanssa"). (McHale, 12 — 14.)

Toivon, että *Liiketoimintasuunnitelman* synnytyksen kuvaus kokoelman eri versioiden valossa mahdollistaa jossain määrin, miten tekijän, tekijöiden ja heihin vaikuttaneiden tekijöiden vaikutus näkyy kaunokirjallisessa työskentelyssä. Ehkä tästä tutkielmasta on jotain apua niille, jotka miettivät, miten ja millä välineillä säikeitä luotiin 2000-luvun alussa.

2. TIETEEN JA TAITEEN RAJALLA

*Graue, teurer Freund, is alle Theorie,
Und grün des Lebens goldner Baum.*
Mefistoteles J. W. Goethen *Faustissa*, 1832

Runokokoelma *Liiketoimintasuunnitelman* runoissa on kaikki. Runojen kirjoittajaa ei enää tarvita. Teokseni suhteen olen siis kuollut. Runoissa on kaikki, mutta en ole kuollut, jos jatkan kirjoittamista — joskin *Liiketoimintasuunnitelman* (LTS) kohdalla se on vastenmielistä paluuta: ruumis löyhkää jo.

Jos nyt kirjoitan LTS:n runoista peloistani huolimatta, jatkan teostani, mutta se on toinen teos. Pro gradu on toisaalta toinen työ, toisaalta se jatkaa runokokoelmaa, joka taas jatkoi ensimmäistä teostani.

Kun kirjoitan tästä eteenpäin siitä mitä on takana, yritän kertoa siitä miten runoilijan kokemus ja tieteellinen teoretisointi voivat vaikuttaa toisiinsa. Runoillessani olen halunnut ottaa vastaan kaikenlaista tekstiä, myös tieteellistä ja varsinkin kirjallisuustieteellistä, mutta yliopiston puolella vasta Jyväskylän Kirjoittamisen linja antoi minulle mahdollisuuden tutkia taidetta niin että omat kokemukseni eivät heti tunnu rajautuvan tutkimuksen ulkopuolelle.

2.1. Käytäntö ohitti Greimasin teorit

Käytäntö voitti teorit, kun sain hum. kandin paperit ulos Tampereen yliopistosta ja lähdin kulttuuritoimittajaksi *Savon Sanomiin*. Vuonna 1987 kirjoittaminen ja toimittaminen kiinnostivat enemmän kuin teatterin tutkiminen greimasilaisen semiotiikan metodeilla, joihin voi tutustua professori Kari Salosaaren väitöskirjassa *Perusteita näyttelijäntyön semiotiikkaan*. Opettajani lahjoitti väitöskirjan, jonka käytännön kokeissa olin näytellyt mukana, viisaalla omistuskirjoituksella: "Anna henkivaltojen puhua keskenään (s.280) Imatralla 19.7.89."

Vihdoin merkitysobjektin generatiivinen kuvausperiaate lähentää semiotikkaa itse luovaan tekemiseen, operaatioihin joilla objekti tuotetaan. Niin hän löytää itsensä kuvauksen ja valmistamisen, teorian ja käytännön, Tieteen ja Taiteen rajalta — sieltä minne taiteentutkimus kaipaa saadakseen nämä antagonistiset henkivallat puhumaan keskenään. (Salosaari, 280.)

Näin teoriassa, käytännössä en osannut soveltaa greimasilaista semiotikkaa pro gradu -työhöni, jonka piti käsitellä Pentti Saarikosken viimeistä runokokoelmaa *Hämärän tanssit*, ja sen pohjalta sovittamaani kuunnelmaa. Tohlopin radioteatterista Väinö Vainio palautti sovitukseksi 15.12.1987 Kuopion Huuhankadulle saatekirjeen lauseilla: "Mietiskelimme pitkään tämän Saarikoski-sovitukseksi ottamista, mutta viimein siitä luovuiimme. Jos lähitulevaisuudessa esitämme HÄMÄRÄN TANSSEIT teemme sen lyhentämättömänä alkuperäisasussa." Tähän päivään mennessä en ole kuullut radiosovitusta *Hämärän tansseista*.

Neljä vuotta Tampereen yliopistosta lähdön jälkeen yritin yhdistää teoriaa ja käytäntöä Jyväskylän yliopistossa nauttiessani ensimmäistä pitempää kirjoitusapurahaa. Jyväskylän Aittorinteen kerrostalossa valmistuivat runokokoelma *Hakamono* ja novelleja kokoelmaan *Lentävä C*, mutta Sinikka Tuohimaan vetämässä graduseminaarissa jaksoin istua vain

muutaman kerran. Vika ei taaskaan ollut opetuksessa eikä opiskelijoissa, vaan siinä että kirjoittaminen käytännössä selätti teorian eli taiteentutkimuksen. Aittorinteen ajan tunnelmia tunnistan edelleen esimerkiksi *Lentävän C:n* novellissa *Myyrätutkija*.

Kuopiossa palaan Salosaaren omistuskirjoituksen 'Tieteen ja Taiteen rajalle' lukiessani kirjallisuudentutkija Harri Veivon toimittamaa teosta *Kirjallisuus on virhe*. Myös Veivo näkee, että on mentävä teorian ja käytännön väliin. Kirjallisuus on jossain siellä, missä 'henkivallat puhuvat keskenään'. Tieteellisen tiedon pitäisi olla objektiivista, mutta tavoite on mahdoton, koska tiede on toimintaa, eikä toimintaa ole ilman toimijaa: yksittäistä ihmistä. Toisaalta teorian vastustaminen on romanttista uskoa siihen, että luova nero yksilönä tuhoutuu tieteen erittelevän ja yleistävän väkivallan alle. (Veivo, 137 — 138.)

2.2. Luovan neron virhe

Vielä keskiajalla nykyisin kaunokirjallisina pitämämme tekstit hyväksyttiin ilman, että tekijä oli selvillä. Vasta romanttisen näkemyksen myötä kirjoittaja nousi erityiseen asemaan. Romanttinen tekijäkäsitys on kuitenkin ongelmallinen unohtaessaan, että kieli ei ole pelkästään tekijän ansiota tai omaisuutta. Teoksessa puhuu aina kokonainen kieliyhteisö, ja näin meillä ei ole välitöntä yhteyttä kirjoittajaan. Tämän lisäksi tekijällä ei ole ollut kirjoitushetkellään käsillä mitään valmista, tiukasti määritettyä objektimaista merkitystä, jota edes voitaisiin etsiä. Silti sitä voi yrittää tulkita. (Kaarto 164, 175.)

Vaikka kirjailijasubjektilla on merkittävä rooli tietyissä kulttuurimme teksteissä, puhuu niissä lukijan enemmän tai vähemmän toisin toistamana koko se kulttuuri, jossa ne on kirjoitettu ja jossa ne luetaan. Lukutilanteesta toiseen muuttuva kirjailijasubjekti ja tekstin yleinen moniäänisyys eivät ole tiukasti erotettavissa toisistaan, koska kummatkin johtuvat merkkien toistosta. "Todellinen" Borges "on" jossakin kirjailijan subjektipositioiden, kertojien, ja intersubjektiiivisen kielen takana (mutta tarkasti ottaenhan intersubjektiiivisten merkkien takana ei ole mitään "todelliseksi" kutsuttavaa identiteettiäkään). Mikään ei tietysti estä lukijaa tutkimasta tätä "todellista" Borgesia tai pikemminkin "todellisia" Borgeseja. / - - / Tärkeää on kuitenkin muistaa, ettei tekstin kirjoitustilanteessa ollut mitään valmista ja rajattua objektimaista merkitystä, jota voitaisiin romantiikan oppien mukaisesti etsiä, ja vaikka olisi ollutkin, olisi tuon merkityksen tärkeys arvostuskysymys. Kirjoitustilanteessa on vain instansseja intersubjektiiivisista merkeistä. (sama, 179.)

Tommi Kaarron käyttämän teorian mukaan "todellinen" Tossavainen "on" siis jossakin *Liiketoimintasuunnitelman* takana, vaikka sen merkkien takana ei ole mitään "todelliseksi" kutsuttavaa. Siitä huolimatta mikään ei estäne myös käytännössä tutkimasta tätä "todellista" Tossavaista tai pikemminkin "tossavaisia", joiden taustoista, koulutuksesta ja vaikkapa kirjoja koskevista suunnitelmista annan tietoja tässä työssä, ja kunkin lukijan päätettäväksi jää millaisen painoarvon hän antaa "todellisten tossavaisten" sanoille ja henkilötiedoille lukiessaan kirjailija Tossavaisen nimiin liitettyjä tekstejä.

Kaarron teorian mukaan kirjoitustilanteessa ei siis ollut valmista merkitystä, jota kukaan, ei edes kirjoittaja voi kaivaa esiin. Kuitenkin, kuten teoksen arvosteluista nähdään, LTS:n kriitikot löysivät romantiikan oppien mukaisia merkityksiä, joiden tärkeys on arvostuskysymys, ja josta seuraa se romantiikkaan liittyvä varjo taikka vaara, että kirjallisuus muuttuu valheelliseksi ja/tai ideologiseksi toiminnaksi.

Jos lukeminen, kritiikki ja tutkimus ovat toimintaa, ne edellyttävät näkemyksen toiminnan

kohteesta. Jos tuo käsitys jätetään romantiikan nerokultin varaan, kirjallisuudesta puhuminen voi muuttua ideologiseksi toiminnaksi, mikä vääristää niin taidetta kuin tiedettä. Teorian ja ideologian suhdetta määriteltessään Veivo lainaa ranskalaista kirjallisuudentutkijaa Antoine Compagnonia: "Teoria kertoo toiminnan totuuden, lausuu julki sen onnistumisen edellytykset, kun taas ideologia ainoastaan oikeuttaa toiminnan valheella, salaa sen onnistumisen edellytykset." (Veivo, 139.)

Teoria voi kuitenkin mennä niin pitkälle, että tieteellisesti moitteeton kirjallisuudentutkimus pärjää hyvin ilman yksittäisiä kirjoja. Teoria voi mennä niin pitkälle, että oma kokemukseni rajautuu Greimasin kaavojen ulkopuolelle tai "kirjoitustilanteessa on vain instansseja intersubjektiiivisistä merkeistä". Veivon sanoin tieteellisesti vastuullinen tutkimus ei ehdi edes kirjoihin, koska tutkijan aika menee oman aseman ja olemuksen pohtimiseen. Teorian arroganssista Veivo päätyy tieteen ja kirjallisuuden kahteen erilaiseen ajattelutapaan, jotka kohtaavat jossain omien periaatteidensa hajoamisen hetkellä, ja siellä: "Kirjallisuus on tieteelle virhe. Tiede on virhe kirjallisuudelle." (sama, 140 — 141.)

Myös Jack Stillingerin teoksen *Authorship and the Myth of Solitary Genius* mukaan kirjallisuudesta puhumisen lisäksi tarvitaan välttämättä myös tieteellistä teoriaa. Teoria voi olla jopa inhimillisempää ja erottaa meidät eläimistä jopa enemmän kuin ensisijaisena pidetty puhe, puhuminen, mutta totta kai teoriakin tarkoittaa eri asiaa eri puhujille. Esimerkiksi kirjallisuuden tutkijalla on käytettävissään faktisia dokumentteja, ja spekulointi alkaa kun tulkitaan vaikkapa T.S. Eliotin pyrkimyksiä ja verrataan niitä Ezra Poundin intentioihin.

Interpretative and editorial theory also appears at times to confuse fact with speculation. The facts lie in such matters as the biographical circumstances of composition, the handwriting of manuscript... / - - / The speculations lie in such matters as how an author felt, what an author wanted, and undocumented harmonies and conflicts among the authors, editors, revisers, publishers, and others involved in literary production; for example, Eliot desired such and such, but then Pound countered with such and such (fulfilling or not fulfilling Eliot's intentions, or else using or not using Eliot to fulfill *his* intentions). The theorists do not treat facts as if they were speculation, but sometimes they treat speculations as if they were fact. (Stillinger, 201.)

Eli jos esimerkiksi *Liiketoimintasuunnitelmasta* on löydettävissä dokumentoitavissa olevia tosiasioita, niistä ei ehkä ruveta spekuloidaan, mutta jos esimerkiksi minä tässä työssä spekuloin vaikkapa runon *I. yritys: Aurinko* muotoa ja sisältöä suhteessa omiin nykytavoitteisiin, entisiin tuntemuksiini ja kuulemiini juoruihin, tätä spekulatiota voidaan joskus käyttää tosiasioina tuosta runosta. Näin Veivon sanoja mukailleen 'kirjailijasta voi tulla kirjalleen virhe'. Näin teoriassa, ja käytännössä näin kävi, kun lehtihaastattelussa *Language Schoolista* sanomani muuttui sanomalehdessä LTS:n sanomaksi (*Savon Sanomat* 29.5.204, vrt. myös 8.2. Runoraati).

2.3. Uidessani määrittelen uimiseni

Elävistä kirjailijoista esimerkiksi Milan Kundera näyttää pohtivan usein teorian ja tieteen suhdetta taiteeseen sekä esseissään että romaaneissaan. *Romaanin taiteessa* Kundera päätyy käsitteeseen *teema*. Romaanissa on hänen mielestään oleellista teeman ja tarinan suhde, jossa abstrakti ajatus (tiede) menee sänkyyn fiktiivisen elämän (käytäntö) kanssa. Näin romaanista

tulee "suurenmoinen muoto, jossa tekijä kokeellisten egojen (henkilöhahmojen) kautta *tutkii* (kursivointi J.T.) loppuun saakka olemassaolon suuria teemoja".

Kunderalla suurimmat runoilijoiksi laskettavat romaanikirjailijat kuten Flaubert, Joyce, Kafka ja Gombrowich ovat kiivaan antilyyrisiä, ja lyyrisiä ovat ne, jotka luopuvat romaanin olemuksellisesta ironiasta, kääntävät selkensä ulkoiselle maailmalle, muuttavat romaanin henkilökohtaiseksi tunnustukseksi ja kuormittavat sen koristeilla. (Kundera, 146 — 147.)

Toisin sanoen, jos Kundera kirjoittaisi suuren runon, sen pitäisi ilmeisesti olla ironinen, mennä kohti ulkoista maailmaa (todellisuutta), sen ei pitäisi olla subjektiivista tunnustamista (ei keskeislyriikkaa) ja sen pitäisi olla koristelematonta (modernistista).

Teorian ja taiteen rajalla vielä lähemmäs runoilijan kokemusta mennään Yves Bonnefoyn poetiikan keskeisessä käsitteessä *gnosis*, joka voi johtaa syvempään läsnäoloon myös ulkoisessa maailmassa eli todellisuudessa. Harri Veivon mukaan taide tuottaa *gnosista*, ja Bonnefoylla tämä alun perin uskonnollinen käsite viittaa vierauden tuntemukseen, siihen että olemassaolo on jossain muualla. Myös kirjallisuus on jossain "tuolla" muualla: "houkuttelemalla huomion puoleensa se (kirjallisuus) väistämättä tekee toissijaiseksi tämän paikan ja tämän hetken, meidän todellisen olemassaolomme sylin. Kirjat ovat maailmaa vastaan."

Tässä irrottautumisen kyvyssä Bonnefoy näkee taiteen arvon, ja lopulta Veivon sanoin: "Kirjallisuus voi johtaa parempaan käsitykseen mielen tiedostetusta ja tiedostamattomasta toiminnasta. / - - / Runouden loppu on gnosisen loppu." (Veivo, 143.)

Irrottautuminen edellyttää eläytymistä (kokemusta), ja tieto (teoriat) on eläytymisen edellytys. Mutta Veivon mukaan eläytyminen edellyttää tiedon ylittämistä, koska on siirryttävä yleisestä yksittäiseen ainutkertaiseen kirjailijan toimintaan, tieteestä ymmärtämiseen. Veivo väittääkin: "Jotta kirjallisuudentutkimus tavoittaisi kohteensa, se on lakattava olemasta tiedettä."

Tiede painii oman ihanteensa ja oman instituutionsa kanssa. Kirjallisuudentutkimus tietää paljon, mutta sen ymmärryksen alue on kapea. Ehkä se on vain keskustelun hiljaisuuksissa, puheen tauoissa, jotka putoavat kuin maalin sirpaleet yliopiston seinästä, valkoisina ja hohtavina, mutta reunoiltaan tuhatkuvioisina. (Veivo, 150.)

Teorian ja runouden suhteesta keskustellessaan nykyrunoilijat Thomazh Shalamun ja Leevi Lehto pitävät teorioita mielenkiintoisina, mutta tavallaan runouden vihollisina ja ansana. Parasta olisi, jos runoilleensa määrittelisi runoilemisensa aivan kuten uudessaan määrittelisi uimisen.

"Siis että... minäkin olen kiinnostunut teoriasta, mutta toisaalta minulla on taipumus nähdä teoria tavallaan runouden vihollisena. / - - / Minusta on välttämätöntä ajatella, että runous ei jätä avoimia kysymyksiä, joihin jokin muu pystyisi vastaamaan paremmin. Tavallaan on kyse hegemoniasta. Ja juuri tässä tämä kaikki kytkeytyy kysymykseen todellisuudesta. Siis että jos myönnämme, että runous jotenkin tarvitsee teorian apua, myönnämme samalla että se ei ole kykenevä käsittelemään todellisuuden ja kokemuksen koko kirjoa..." (Leevi Lehto)

"Mutta meidän tulisi vietellä teoria seuraamaan taidetta..." (Thomazh Shalamun)

"Nimenomaan" (Lehto)

"Emmekä saisi langeta kaikkiin heidän ansoihinsa." (Shalamun)

"Niin, ja itse asiassa se mikä minusta on hienoa Bob Perelmanin kaltaisissa tyypeissä on että he hoitavat teorian asiat runoudessaan. Eli mitä edellä yritin sanoa: älä anna minkään ulkopuolisen..." (Lehto)

"Aivan. Kun näet itsesi ja samalla määrittelet oman poeettisen kielesi, siis uit ja määrittelet uimisesi... se on upeaa ja täydellistä ja siitä minä pidän..." (Shalamun) (*Tuli&Savu* 3/2003, 19.)

Uit (runoilet) ja samalla määrittelet uimisesi (runoilusi), olet siis jonkinlaisessa välitilassa. Näkemisen ja sanomisen väliksi, merkin antamiseksi ilman että se on jonkin merkki. Näin Emmanuel Levinas kuvaa ystävänsä Maurice Blanchot'n teoriaa, jota yritän lähestyä tarkemmin luvussa "2.4. Blanchot tieteen ja taiteen rajalla". Kun Shalamun ja Lehto pelkäävät teorian kaappaavan runouden vallan, niin Levinas miettii, miten runous hukkuu pettämällä itsensä, tulemalla järjestyksen nielemäksi ja menemällä vallan puolelle.

Sen, että runouden kieli itse voi puolestaan pettää itsensä, tulla järjestyksen nielemäksi ja esittäytyä kulttuurituotteena, dokumenttina tai todistajanlausuntona, rohkaistuna, arvostettuna ja palkittuna, myytyinä, ostettuna, kulutettuna ja lohduttavana, puhuen yksinään kansakunnan kielessä, selittää juuri se paikka — eikä muuta ole — jossa se nousee esiin: tiedon (joka sulkee sisäänsä Kaiken) ja kulttuurin (johon se yhdistyy) välissä, kahden leuan välissä, jotka uhkaavat sulkea sen sisäänsä. Blanchot vaanii nimenomaan sitä hetkeä näkemisen ja sanomisen välissä, jona leuat ovat vielä raollaan. (Levinas, 23.)

Tämän petoksen, näiden järjestyksen leukojen välissä, palaan tämän luvun alkuun. Mitä minä pelkään, miten minä hukun, petän runouteni ja kuinka minä menen vallan puolelle selittäessäni *Liiketoimintasuunnitelmaa*, teosta, jonka pitäisi elää ilman minua.

2.4. Blanchot tieteen ja taiteen rajalla

Kun teoria on kipsissä kuten oikea jalkani akillesjänteen katkettua tammikuussa 2004, löydän "kävelykepikeksi" Maurice Blanchot'n tekstit ja *Kirjallisen avaruuden* päälähteekseni, välitilaksi, jossa voin uida niin että samalla määrittelen runoiluani.

Blanchot'a pidetään esimerkkinä kirjailijasta, joka kirjoitti enemmän tai vähemmän kaunokirjallisella tyylillä teoksia, joilla on merkitystä sekä kirjallisuuden, filosofian että kirjallisuustieteen kannalta. Lukemieni suomennosten perusteella hänen teksteihinsä soveltuvat aiemmin lainatut Veivon sanat: "Jotta kirjallisuudentutkimus tavoittaisi kohteensa, se on lakattava olemasta tiedettä."

Kirjailija Peter Mickvitzin mielestä Blanchot'n kirjoitukset ovat eräässä merkityksessä poeettisia, ja juuri tällaisten tekstien pohjalta olisi kiintoisaa pohdiskella, mitä poeettinen ajattelu on. "Kutsuttakoon sitä rationaliteetiksi, ja se voisi ehkä olla, jos halutaan spekuloida, puhtaasti terävämpi tapa ajatella ja olla kuin yleisesti hyväksytyt humanistitieteelliset tavat ovat." (Mickwitz, 37 — 38.)

Kirjallisessa avaruudessa Blanchot tappaa kirjailijan heti, kun teos on olemassa — eli kuten kirjoitin tämän luvun aluksi: "Runokokoelma *Liiketoimintasuunnitelman* runoissa on kaikki. Runojen kirjoittajaa ei enää tarvita. Teokseni suhteen olen siis kuollut."

Tätä asiantilaa tulkitaan huomauttamalla, ettei taiteilija koskaan tunne teostaan, sillä hän saa teoksensa päätökseen vasta kuollessaan. Mutta tämä huomautus pitää ehkä kääntää toisin päin, sillä eikö kirjailija olekin kuollut heti kun teos on olemassa, niin kuin hän joskus aavistaa tuntiessaan jäävänsä mitä oudoimman toimettomuuden valtaan? (Blanchot, 21.)

Liiketoimintasuunnitelman haudan äärellä oudon toimettomuuden vallassa graduni jatkaa

päättymätöntä kirjoitustani. Ruumin hajuista ja vammoistani huolimatta yritän löytää sen, joka kirjoitti runot ja tässä työssä minä on muunnettavissa häneksi, koska *Liiketoimintasuunnitelman* minää ei enää ole. On sentään tämä yritys — mikä sopinee hyvin myös liiketoimintaan — kuvitella minää ja alkuperäistä kokemusta, jotka kuopattiin valmiin teoksen mukana. Yritän tätä, vaikka mitään alkuperäistä, ei edes kokemusta löydy eikä tarvita, sillä Kari Salosaaren ja "kainalosauvani" Blanchot'n mukaan: "On epäilemättä mahdollista kuvata tuollaista etsimistä, on epäilemättä mahdollista löytää uudelleen taiteellisenä luomisena pitämämme asian eri vaiheet." (Salosaari, 280 ja Blanchot, 202.)

Viitteitä luomisen eri vaiheisiin voi löytyä päiväkirjoista, mutta muutamia hetkittäisiä yrityksiä lukuun ottamatta en ole pitänyt varsinaista päiväkirjaa. Blanchot'n mielestä päiväkirjaan turvaudutaan, koska kirjailija tuntee tarvetta pysyä yhteydessä omaan itseensä. Ilmeisesti en halua pitää yhteyttä itseeni, koska pidän muistiinpanojani enimmäkseen työpäiväkirjana, jonkinlaisena kalenterin ja tarralappujen pitkäkestoisempana korvikkeena.

Blanchot'n mukaan päiväkirjan totuus ei ole sen sisältämissä kiinnostavissa, kirjallisissa huomioissa vaan merkityksettömissä yksityiskohdissa, jotka liittävät sen arkitodellisuuteen (Blanchot, 26). Vaikka *Työpäiväkirjani* (Tpk) ei ole päiväkirja, silti se näyttää esittävän 'merkityksettömiä yksityiskohtia', joiden kautta en useinkaan kerro arkitodellisuudestani, vaan muistelen kirjallisia huomioita, joiden oletan kiinnostavan tämän lopputyön lukijoita.

Jalka poikki kuolleen teoksen äärellä tonkimassa työpäiväkirjan jäänteitä, eikö tässä ole jo jotain perverssiä. Saattaisiko kirjailija jo kuolla kuten Roland Barthes esitti 1960-luvulla. Kymmenen vuotta myöhemmin Barthes kirjoitti lukemisesta perverssinä nautintona, koska se edellyttää jakautumista, halkeamaa. Lukija on kuin lapsi, joka tietää, että hänen äidillään ei ole penistä, ja kuitenkin hän samalla uskoo, että äidillä se on. "Samoin lukija voi jatkuvasti sanoa: *tiedän hyvin, että nämä ovat vain sanoja, mutta siitä huolimatta...* (olen liikuttunut siitä, että nämä sanat ikään kuin esittävät todellisuuden)."

Barthesin mukaan "kaikkein perversseintä on tragedian lukeminen: tunnen mielihyvää, kun minulle kerrotaan tarina, *jonka lopun jo tiedän: tiedän vallan mainiosti, että Oidipus paljastetaan, että Danton teloitetaan, mutta siitä huolimatta...*" (Barthes, 64). Onko sitten kirjailija, joka lukee omaa valmiiksi tragediaksi pelkäämäänsä tekstiä (LTS), kaksinkertaisen perverssi?

Jos kysyy, pitäisi vastata, jos haluaa lähestyä tieteellisenä pidettyä tekstiä. Pitää vastata ainakin niin, että jos kysyttyyn kysymykseen ei löydy vastausta, niin toivottavasti tulee selväksi miksi näin on. Entä runossa? Eikö runossa pidä vastata, vai riittääkö pelkkä kysymysmerkki koko runoksi. Ehkä edes *yritys* säkeeksi on vastaus kysymyksiin kuten LTS:n runossa *III suunnitelma*:

Kuuleeko kukkaan Oi huutomerkin kera paukahdan
vai vääntelenkö käärmeestä kysymysmerkin monikkojen väliin?

3. RUNOILIJAN JA TEOKSEN TAUSTAA

*Segmentin tulisi olla niin kapea, että ihan hirvittää.
Ja kun alkaa oikein hirvittää,
niin kannattaa ottaa vielä puolet pois.
(Rope, 158.)*

Vuosituhanen vaihtuessa jäin vuodeksi palkattomalle virkavapaalle *Savon Sanomista*, jossa työskentelin 15 vuoden aikana noin 10 virkavuotta kesätoimittajana, kulttuuritoimittajana ja toimitussihteerinä. Vuoden työskentelyrauhan ilman eläkettä tarjosi tällä kertaa Pohjois-Savon läänintaidetoimikunta 79 000 markan apurahalla.

Vuoden 2001 alussa en palannut sanomalehteen, vaan sain anottua puolen vuoden jatkoajan harkitakseni jäänkö vapaaksi kirjailijaksi vai palaanko toimitussihteerin taittopäätteen ääreen. Olipa kirjailija miten vapaa taiteilija hyvänsä, verottaja ja Kansaneläkelaitos rinnastavat hänet yrittäjään, joten päätin että Sibelius-Akatemian yrittäjäyyskoulutuksesta ei liene haittaa.

Puolen vuoden harkinta-ajan rahoituksen turvasi opetusministeriön 3 000 euron kohdeapuraha ja tammikuussa anottu kirjastoapuraha, jota kokemuksista viisastuneena oletin saavani, koska kirjastoissa oli lainattavissa kymmenen teostani. Kevään korvalla julkaistaisiin vielä 11. teos runokokoelma *Kaikki hyvin. Tekstiviestit Kuopio — New York*, josta nauhoitettaisiin kuunnelmaversio Yleisradion Radioteatterille ja työstä maksettaisiin palkkaa noin 20 000 markkaa eli enemmän kuin tulisin koskaan saamaan myyntituloja itse teoksesta.

Sibelius-Akatemian sisältötuotantokurssin innoittamana tuotteistin *Kaikki hyvin* myös kännyköihin kelpaaviksi tekstiviestirunoiksi jo ennen kurssin alkua. Yritystä kuvasin *enter-*lehden kolumnissa "Tuulimyllyn lämmittäjä:

Miksi alle 160 merkin tekstiviestimäiset runot pitäisi jättää vain kansien väliin it-ajassa, ajatusten tuulivoimala kyseli... Kyllä voisi, vastattiin Radiolinjasta syyskuussa, ja runoilija lähetti ehdokkaansa tekstiviestirunoiksi sähköpostilla. Kyllä voisi, vastattiin Radiolinjasta lokakuussa. Ja marraskuussa. Vastaus pysyi samana kolme kuukautta, ainoastaan vastaajien nimet ja tittelit vaihtuivat kolme kertaa. / - - /

Lopullinen vastaus saapui runoilijan kännykkään 4. 12. 2000: "Terve Jouni! Kiitos viestistäsi. Keskustelimme Askltin tuotepäällikön kanssa asiasta. Jatkamme toistaiseksi nykyisillä runopalveluilla. Jatkettu 1/2 Jatkoa edelliseen. P. vastaa ja hallinnoi meillä jatkossa kaikkia Asklt-palveluita. Siirryn itse toisiin tehtäviin RL:n sisällä. Jatkettu 2/2 mutta palaamme asiaan mikäli tilanne muuttuu." / - - /

Pöljänmyllyn lämmittäjäksi runoilija ymmärsi itsensä vasta 15.12., kun Nyt-liitteessä julkaistiin Radiolinjan mainos:
"Putoaakohan meitsin lyriikka Paulalle? / - - / Tässä vaiheessa tuulimyllyn lämmittäjä maksoi mielellään 1,85 markkaa nähdäkseen J. A. Kähkösen tekstiviestirunon. Saihan myös tekstiviestirunoilija siitä peräti 20 penniä. "Runo naiselle" vilahti salamana: "Suudelmiin Sinua vien herkkään tunteeseen todellisuuden tuolle puolelle jossa Ruusut ovat pöydälläsi hehkuvana. Herkkyys elää siellä." / - - /

Kokemustensa perusteella tuulimyllyn lämmittäjä voi nyt mainita kaksi näitä it-yhtiöitä yhdistävää piirrettä: aina on olevinaan kiire ja määrä kiinnostaa enemmän kuin laatu. Tämä ei tarkoita sitä, että Radiolinja tai Wapit mätänevät pystyyn, vaan sitä että töitä riittää runoilijoillekin ennen kuin data on myös kirjoitusta.

Radiolinjan kanssa viestiessäni elin taiteen ja bisneksen yhteensovittamisen ytimessä, johon palataan tämän työn markkinointia ja vastaanottoa käsittelevissä 7. ja 8. luvussa. Radiolinjan,

nykyisen Elisan, kohdalla tiivistäisin sen näin: taiteen ja bisneksen paras tuotos-panos-suhde saavutetaan, kun suomalaisen syväjohtajan opeilla varustettu markkinatyöläinen löytää runon kuolinilmoituksestaan (vrt. myös romaani *Euroopan omistajat*, 2004).

Sibelius-Akatemian 15 opintoviikon sisältötuotantoalan yrittäjäyyskoulutus alkoi 1.1.2001 ja päättyi 15.6.2001 (Liitteet 1 — 5). Koulutuksen jälkeen en perustanut yritystä, mutta päätin lopettaa työt *Savon Sanomissa*. Ensinnäkin olisin halunnut palata kirjoittavaksi toimittajaksi mieluiten kulttuuritoimitukseen oman erikoisalani pariin, mikä ei sopinut päätoimittaja Tapani Lepolalle ja toimituspäällikkö Risto Saesmaalle. Toiseksi tiesin edellisiltä palkattomilta virkavapailta paluiden jälkeen jaksavani tehdä sekä sanomalehden ja kirjailijan työtä rinnakkain noin kaksi kuukautta. Kolmannen kuukauden aikana huomasin, miten leipätyö vei energian kirjoittamiselta. Jättäytyessäni monen muun — osin oman perheenikin mielestä — "oikean työn" ulkopuolelle tiesin ehkä jotain siitä, mistä Blanchot kirjoitti:

Toisesta näkökulmasta katsoen taiteilija antautuu oman kokemuksensa vaaroille: hän ei tunne vapautuneensa maailmasta vaan menettäneensä sen, hän ei ole itsensä herra vaan poissa omasta itsestään, hän on valmis ottamaan vastaan vaatimuksen, joka sysää hänet syrjään elämästä, koko elämästä, ja avaa hänet hetkellä, jolloin hän ei enää voi tehdä mitään ja jolloin hän ei enää ole oma itsensä. Tuolla hetkellä Rimbaud pakenee vastuuta runollisesta päätöksestä erämaahan asti. (Blanchot, 47.)

Runoilijan tekninen ja opetettavissa oleva käsityötaito perustunee siihen, että hän tuntee runouden olemuksen niin kuin lääkäri tuntee terveyden olemuksen (vrt. Värri, Runousoppi, Aristoteles). Leikatessaan akillesjännettäni 16.1.2004 nykyllä lääkäri ei tunne välttämättä terveyden olemusta, mutta silti hänelle maksetaan palkkaa aina enemmän kuin runoilijalle. Ehkä näin elettiin jo antiikin aikaan, mutta vuosien 2000 — 2003 verotietoja vertaamalla näen, että toimitussihteerinä hankin puolet enemmän kuin kirjailijana. Laskelmasta puuttuvat vielä virkatyön eläkekertymä ja Savon Mediaan perustetun henkilöstörahaston voittokertymät, joista omalta osaltani viimeiset yli 2 000 euroa lunastin vuonna 2003.

Omaksi pakotiekseni "Rimbaudin erämaahan" tiesin sen, että voin palata lehteen tai ainakin lehtityöhön freelancerina silloin, kun haluan "oikeaan työhön" ja rahakkaammaksi. "Päivän totuutta tarvitsevassa maailmassa" (Blanchot, 197, vrt. myös 207 "päivän lakiin mukautuvat vaateet") pystyisin elättämään Aleksin ja Siirin Tossavaisen, vaimoni Maritan Porrassalmen ja itseni myymällä juttuja, mutta silloin en enää voisi tehdä sellaisia teoksia kuin halusin. Toisaalta jos kaunokirjallisuutta ei syntyisi, saattaisin saada muutaman vuoden apurahoja, ennen kuin tyhjä pää olisi vetävän kädessä, käsien välissä tai köyden jatkona. Tai ehkä juuri tuo tyhjiys ja sen tunnustaminen synnyttäisi teoksen siinä mielessä kuin Blanchot käyttää sanaa teos *Kirjallisessa avaruudessa?*

Yrittäjäkurssin aikana kirjoitin 12. kirjaani *Kylmä maraton. Urheilukirja*, joka julkaistiin syksyllä 2002. Savonia-raati ei saanut teosta käsiinsä, ja kun *Savon Sanomien* pakinoitsija Väinö Immonen epäili *Hiilihankojen* kommentissaan (3.1.2003) kustantajani Liken toimintaa "omakustannepuuhaheleksi", joutui toimitusjohtaja Hannu Paloviita kirjoittamaan elämänsä ensimmäisen vastineen. Lukijansanomissa julkaistussa vastineessa Paloviita selvitti sekaannuksen taustaa, antoi synninpäästön kirjailijalleen ja ilmoitti ilmielin julkaisevansa myös 13. teokseni, jonka jo tiesin *Liiketoimintasuunnitelmaksiksi*:

Näkee että Tossavainen on joutunut luopumaan paljosta saadakseen kirjoittaa kuin kirjoittaa. Jos

Tossavainen on omakustannekirjoittelija, Like jatkaa ilomielin tinkimätöntä omalinjaista omakustannepuuhailuaan. Ja toivoo voitonsa julkaista myös Tossavaisen 13. teoksen. (SS 15.1.2003.)

Vuonna 1992 tulin Liken kirjailijaksi kustannustoimittaja Timo Ernamon kautta. Kymmenen vuotta myöhemmin Ernamo lähti WSOY:n alaiseksi perustettuun uuteen kustantamoon Johnny Knigaan. Arto Leivo oli kustannustoimittajana jo aiemmissa kirjoissani, mutta viimeiseksi yhteiseksi kirjaksemme Ernamon kanssa jäi *Kylmä maraton*. Sovimme toimittamisesta näin, koska kolmen suunnistajan isänä Ernamo tunsu urheilua paremmin kuin Leivo.

Paloviidan vastineen jälkeen minun oli helppo asettua hänen leiriinsä Likeä repineessä riidassa, jonka helsinkiläisiä taustoja vain aavistelin Kuopiosta käsin ennen yhtiön hajoamista. Riidoista huolimatta viihdyin Likessä paremmin kuin vaikkapa kirjailija Riikka Ala-Harja Gummeruksella, josta kolme runokirjaa julkaisseena siirryin Kustannuskiilan kautta Likelle.

Vuonna 1989 Gummeruksen kustannustoimittaja Paula Pesonen olisi julkaissut *Metsänneän* tekstit, mutta ei valokuviani, joten sovin Kustannuskiilan johtajan Kaija Vuorion kanssa, että *Savon Sanomien* tytäryhtiö julkaisee koko teoksen, joka painettiin Gummeruksella. Jälkeenpäin olen ollut tyytyväinen päätökseen, koska 1990-luvulla Gummerus lopetti runojen julkaisemisen Eeva Tikan ja Tommy Tabermannin kokoelmia lukuun ottamatta.

En ole päässyt tuntipalkoille missään kustantamoissani, eikä yhdenkään kirjailijan öljyvärimaalausta ole nostettu Liken seinälle, mutta Likessä kustannustoimittajan luokse ei ole tarvinnut luikkia kuten Riikka Ala-Harja:

Käyn kustantajalla niin harvoin kuin mahdollista. Luikin kustannustoimittajan huoneeseen, koska en halua törmätä markkinoijiin, sihteereihin, tietokoneosaajiin, johtajiin — niihin, jotka saavat kirjojen kustantamisesta kuukausittain korvauksen. Sillä kustantamossa on myös niitä, jotka eivät saa palkkaa. Heistä on maalattu kuvia kankaille. / - - / Kirjailijan tuntipalkasta pitäisi nostaa oikeusjuttu. Ainoa ongelma on, että fiktiivinen henkilö ei voi sitä tehdä. (Ala-Harja, 13— 14.)

3.1. Nimiruno sisältötuotantokurssin lopputyönä

Ilman yrittäjäkurssia ei olisi runokokoelmaa *Liiketoimintasuunnitelma (LTS)* ja romaania *Euroopan omistajat*. Romaanista oli olemassa jonkinlainen suunta ennen kurssia, mutta runokokoelman ensimmäinen siemen kylvettiin *Työpäiväkirjani* (Tpk) mukaan 21. toukokuuta 2001. Samalta aukeamalta löytyvät kirjaan päätyneet säkeet "ohittamisen valmistelua" ja "'tätä on jumpattu tosi paljon'" (Tpk, 60 — 61 ja LTS, 38).

Kulttuuriteollisuuden yrittäjäkurssilla puhuttiin tietysti rahasta ja ansaintilogiikasta. Erityisesti jäi mieleen konsultti Timo Ropen luento, jonka muistiinpanoista kirjoittamani jutun otsikoin "Joka markka on katemarkka". Juttua ei ole julkaistu ja samaa materiaalia käytin *Euroopan omistajissa* sivuilla 118 — 120.

Seitsemän Rope-yhtiön omistaja ja konsultti Timo Rope pitää itseään "sairaalloisena kehittäjänä". Markkinoinnin sekatoita on takana 24 vuotta ja noin 5 000 esitelmää. / - - / Tässä vinkiksi muutama suora sana Ropen suusta:

- Yritys on rahantekokone. Tämä on rahan tekemisen rakenne.
- Tuote on vain väline. Mikään ei ole tärkeää. Kun jokin muuttuu itseisarvoksi, kaikki meni.

— Rahalla ja markkinoinnilla on vähän tekemistä keskenään. Markkinointi on psykologiaa ja matematiikkaa.

— Markkinointi on tapa ajatella.

Perinteisessä tuotantolähtöisessä markkinoinnissa myytiin tuotetta. Nykyisessä markkinointilähtöisessä tavassa asiakas yritetään vain saada ostamaan. Se mitä markkinoidaan on ihan sama: "Mikään ei ole tärkeätä." / - - / Nykyaikainen markkinointi yrittää saada ihmisen ostamaan mitä hyvänsä ymmärtämällä ihmistä, ja perinteisen tuotannon tehtävänä on koota tuloksellisesti kaupattu tuote.

— Sanonta siitä että hyvä tuote myy itse itsensä, ei ole tätä aikaa. Maailma on täynnä roskaa.

— Jos myynti on epätoivoista, markkinointi on epäonnistunut. / - - /

Taiteen kohderyhmän valinnassa on se markkinoinnillinen ongelma, että mahdollisia ostajia on pilvin pimein. Kuitenkin kohdistaminen on Ropen mielestä liiketoiminnan menestyksen sydän eikä tuote eli tässä tapauksessa vaikkapa taulu. Taiteilijasta tuotemerkiksi on pitkä matka ja tuotemerkistä on vielä hirvittävän pitkä matka merkkituotteeksi, sillä 80 prosenttia markkinoille tuotavista tuotteista epäonnistuu. / - - /

Kaikkein luovimpana markkinoinnin prosesseista Rope pitää hinnoittelua, koska ihminen ei osta hintaa vaan tuotetta.

— Myyjä määrää hinnan ja se tulee hihasta. Mutta hinnan tulee näyttää lasketulta. Ysi-ysi -filosofia toimii aina.

Kauppamiehenä Ropelta ei tippuisi alennusta ilman perusteita. Hänellä on vara menettää kaupat kolmastikin, mutta ei tulevia katteita kertaakaan.

— Joka markka on katemarkka. Aamen. (*Spons-siscom*, 1 — 2.)

Runon nimeltä *IV suunnitelma* ensimmäisen version *Kirjailijan Business Plan* esitin kurssilaisille kesäkuun alussa omana liiketoimintasuunnitelmanani, joka piti tehdä ennen kuin sai todistuksen 15 opintoviikosta:

KIRJAILIJAN BUSINESS PLAN

Mitä minä vapaudella tekisin
bisnestäkö
siihenkö tässä nyt pitäisi pyrkiä

kahvi kiehuu, lapsi huutaa seinän takana

En ymmärtänyt juuri sanaakaan, mutta puhe oli valtavaa
jokainen puhui totta
jokainen puhuu
kunnes kirjoittaa

"kahvi jäähtyy, lapsi vaikenee seinän takana"

minä haen ilmavaa säettä joka juoksee
pakoon, pakenee totuus
on totuus

Mitä minä puhuisin vapaana miehenä
muuta kuin bisnestä
sitäkö tässä nyt korostaa:

elämä on yhtä ohittamisen valmistelua
suurin kaikista on oma poka
ilmava säe
niin riittoisan visionäärinen
että valehtelee oikealla tavalla
hiihittää tyylillä

paskat dopingista kunhan pääsee
harmaalle vyöhykkeelle
sutimaan lähtöruutua mustaksi
avaamaan päätettä, päätöntä paperia

Tyhjässä voi nyhjäätä
vaihanta vahvistuu ja tätä on jumpattu tosi paljon
mutta vapautta ei voi syödä, ilman tilaa ei voi maistaa
ilmava säe ei tuoksu
myös vankilalta ilman tosiasioitten kaltereita

Runo ei ilmaannu, jälkimaku tukko
panetko haisevan vastalauseen, herra Tossavaista takaa tai edestä
siinä sitä ripulia riittää
ilmavaa säettä totuuden suulla
tai reiän huulella

Kuulostaako nyt runoilijalta, vapaudelta jonka ostat
minä myyn pitoa suomen kieleen, estetiikkaa
ja itserakkautta, suurinta kaikista

kaikista rakkaus on suurin, yhtä iso kuin syöpä
on iso pelko jota ilman vapautta ei näe
se on niin iso vankila, niin iso bisnes
ei sitä osaa ottaa

kun se on käsillä
totuus, itse se on tehtävä
käsitettävä, leivottava
juotava, vuotava, joutava, kahvi, kylmä
huutaa seinän takana
kunnes kirjoitan

(1. versio Liite 3: *Runo-siscom*, 2. versio *Liiketoimintasuunnitelma* Liite 7 ja 3. versio *IV suunnitelma LTS*, 38 — 39.)

Kirjailijan Business Planilla yritin ironisoida kurssin tavoitetta kirjoittamisen käytäntöä vasten. Kurssin tavoitteena oli, että jokaisen liiketoimintasuunnitelman pohjalta Savoön synnytetäisiin uusia yrityksiä. Ymmärsin, että kulttuuriteollisuus on bisnestä, mutta sitä en sisäistänyt, miksi taiteilijoiden itse pitää olla tuotteistamassa taidettaan ja itseään. Eikö "brändääminen" voisi kuulua niiden tuottajien taitoihin, jotka eivät luo uusia taideteoksia, mikä ei tarkoita että brändin luomisessa ei tarvittaisi myös luovuutta. Toisaalta, jos en olisi saanut perehtyä yrittämisen, liiketoiminnan ja markkinoinnin vaatimiin tapoihin ajatella ja toimia, en olisi osannut kirjoittaa sen puolesta enkä sitä vastaan, en ainakaan LTS:n ja *Euroopan omistajien* tavalla.

Elävän työn tuotteistaminen on kuitenkin aina myös sen rajoittamista, pakottamista johonkin erityiseen tehtävään. Työvoimasta tulee yhä subjektiivisempaa, tärkeäksi siinä tulevat henkilökohtaiset henkiset ja ruumiilliset kyvyt. Tämä persoonallisuuden integroiminen tuotantoon ei kuitenkaan ole pelkästään passivoivaa, vaan se avaa myös mahdollisuuden aktiiviselle ja kapinoivalle subjektiivisuudelle, joka ei kestä voimiensa supistamista määrättyihin raameihin. (Vähämäki, 38.)

Jussi Vähämäen *Kuhnurien kerhosta* lukemani teoriat vahvistivat käsitystäni nykytuotannon edellytyksistä ja näkyvät selkeimmin LTS:n ensimmäiseen runon säkeissä "Liikemies/ on selvä

juoru, totuus, kaikista" (LTS, 11). Syksyllä 2004 samaan suuntaan näyttävät Juha Siltalan teoksesta *Työelämän huonontumisen lyhyt historia* lukemani arvostelut.

Perimmältään kulttuuriteollisuuden ja taiteen ristiriidassa on ilmeisesti kyse siitä, että ei kannata ruveta taiteilijaksi, jos haluaa toimia kustannustehokkaasti historian mukana. Jos Marx olisi kirjoittanut *Pääoman* sijasta *Sodan ja rauhan*, hän ei olisi järkyttänyt maailmaa sijoiltaan. Blanchot'n sanoin: "Taide toimii huonosti, se toimii vain vähän. / - - / heti kun toiminta on taiteen mitta, välitön ja kiireellinen toiminta osoittaa taiteen olevan väärässä, ja taiteen on itsekin myönnettävä olevansa väärässä." (Blanchot, 183.)

Täydellisesti kustannustehottomuuttani kuvastavat viisi lehtijuttua, jotka kirjoitin kurssin muistiinpanojen pohjalta. Yhtään niistä en saanut julkaistuksi. Nyt ne 22 kahdentoista pisteen printtisivua voi lukea tämän tutkielman liitteinä *Net-siscom*, *Mot-siscom*, *Runo-siscom*, *Siscom* ja *Spons-siscom*, jos on kiinnostunut LTS:n tai *Euroopan omistajien* taustasta.

3.2. Avoin lähtökohta

Kesäkuussa 2001 päättyneen yrittäjäkurssin jälkeen tulkitsin nimirunon myös läänintaidetoimikunnan järjestämässä Taiteiden tavaratalon paneelissa Kuopiossa 30.9. Lokakuun alussa Turun kirjamessujen Suomi-Ruotsi-runomaaottelussa kerroin jo seuraavan kokoelmani nimeksi *Liiketoimintasuunnitelma*.

Näin tein, koska minulta, ehkä muiltakin kirjailijoilta, kysytään useammin, milloin uusi kirja on tulossa kuin kerrotaan millaista oli edellisen teoksen lukeminen. Harvaa näytti Turussakin kiinnostavan keväällä ilmestynyt kokoelma *Kaikki hyvin*, mutta useampi korva tuntui höristyvän kun mainittiin jotain uutta tavaraa työntyvän markkinoille.

Kirjasta minulla ei ollut tietoa Turussa, oli vain nimi, jonka halusin rekisteröidä nimiini puhumalla itselleni isyysoikeuden, ja tarve lukea omaa tekstiä vaikka yhdelle ihmiselle. Kirjallisen turhamaisuuden lisäksi saattoi olla kyse myös "tarpeesta painautua fyysisesti vasten teosta ja jättäytyä sen nostettavaksi ja kiskottavaksi antamalla sen levittäytyä ääniavaruuteen" (Blanchot, 51, vrt. myös "Lavarunouden pekkoraali", *Tuli&Savu* 1/2004).

Olin siis aloittanut avoimen projektin tai teoksen, jonka lopputulosta en tiennyt, mutta en pelännyt riittävästi sen epäonnistumista. Jokin välttämättömyys sanoi, että aina on mentävä vaikka tietäisi ettei pääse perille, tai mihinkään, tai jottei pääsi perille. Tässä välitilassa halusin rikkoa käsitystä romanttisesta runoilijasta, joka kirjoittaa taiteeksi sanottua "kunnialla kukkuroitua rauhallista lavertelua" (vrt. Blanchot, 185, 208). Välttämättömässä välitilassa sanan voima näytti valuvan tyhjiin, kun runous voitiin sijoittaa keskeislyyriseksi, todellisuudesta vieraantuneeksi ja rajatuksi minuudeksi iloisen leikin ja kielen tanssittamisen sijasta. Näytti siltä, että siitä mitä Sinikka Tuohimaa kirjoitti Kari Aronpurosta semiootikkona jo vuonna 1985, ei tiedetty tai se ei kiinnostanut niitä, jotka kirjoittivat runoudesta:

Kari Aronpuro toteuttaa bricoleur- ja strukturointi periaatteen sekä tekstin luomisessa että aihevalinnassa. Runotekstit rakentuvat teoriasta, subteksteistä ja elämän palasista tehdyistä havainnoista. / - - / Aronpuron materiaalinkäsittely tekee hänen teoksistaan avoimen muodon, jonka Aronpuro näyttää implisiittisesti hahmottaneen romaaniotsikollaan *Aperetif, avoin kaupunki*. Avoin muoto on tullut postmodernismin myötä

keskustelun kohteeksi (Synteesi 3 — 4/1983, 4) ja Umberto Eco on pohtinut sitä teoksessaan *Opera Aperta*. Avointa muotoa tukee Aronpurolla myös runojen graafinen asu ja myös välimerkitys tai paremminkin välimerkittämyys. (Tuohimaa, 98.)

Jos proosan teoriaa soveltaa runouteen, niin halusin esitellä rajatun henkilöihahmon sijaan *subjektiviteetin*, joka on aina enemmän kuin yksi. Kun esimerkiksi Hélène Cixous'n mukaan "perinteinen henkilöihahmo" on ennen kaikkea merkitysten välittymisen lähettäjä, niin *subjektiviteetti* on jotakin, joka vastustaa yhteen merkitykseen palauttavaa tulkintaa ja pakenee kaikkea nimeämistä. (Käkelä-Puumala, 260.)

Uppoamatta sen syvemmälle avoimen tekstin ja teoksen teoriaan, halusin käytännössä olla avoin ja mennä yleisöä kohti vaikka puhumalla ja keskeneräisen tekstin kanssa. Kaikille paljastuvan — ja kaiken paljastavan — avoimen teksti-ideani mukaisesti hain subjektiivisen yrittämisen sijasta yleisempää kokemusta, testasin keskeneräistä puhumalla runoni äänen kanssa tässä ja nyt elävän yleisön kanssa. Sitä en tiennyt, saattaisivatko samat tekstit, joita onnellisen huolimattomasti levittelin kaikelle kansalle, toimia ja millä tavalla myös myöhemmin paperille painettuna kirjoituksena.

En tiennyt puhutun ja painetun runon tekemisen erosta senkään vertaa kuin kirjoittaessani keväällä 2004 *Tuli&Savu*-lehdelle jutun "Lavarunouden pekkoraali", mutta ero ja varsinkin sen rajapinta kiinnosti ja kiinnostaa, koska *suullinen eli oraalinen esittäminen* "on mahtunut vaihtelevalla menestyksellä kirjallisuuden kaanoneihin" (Mehtonen, 53). Esimerkiksi Hannu Launosen lainaamassa Aarne Kinnusen artikkelissa "Kuka puhuu?" tullaan siihen, että "lukiessamme luemme omalla äänellä, mutta kuulemme toisen äänen" (Launonen, 103). Entä kun runoilija lukee ääneen omalla äänellään, kuuleeko hän oman äänensä toisena äänenä?

Pohtiessaan kirjailijan, sisäistekijän ja runon puhujan suhdetta lyriikassa Aarne Kinnunen päätyy siihen, että kaunokirjallinen teos jää osaltaan monitasoiseksi, koska kuulemme puheen, mutta emme osaa koskaan toistaa sitä mitä paperista luettuna kuulemme. Osaako sitten runoilija itse toistaa, tai edes lähestyä sitä, mitä tuli kirjoitettua? Käytännössä ja äänen kanssa pääsin lähestymään tätäkin kysymystä aloitettuani Poetry slam -lavarunokisat suomenkielisessä Suomessa. Sisältötuotantokurssilla tapaamani savontaja Olavi Rytkösen kanssa perustimme Runokukko-duon, joka on järjestänyt slamien esikarsinnat ja SM-finaalit vuodesta 2001 lähtien. Vuonna 2003 Rytkönen toimitti Likelle alan perusteoksen *Parhaat lavarunot. Johdatus Poetry slamiin, osa 1*.

Mutta vuonna 2001 halusin nähdä sen rajan, jota Pentti Saarikoski kuvaa *Tähänastisten runojensa* selitysosassa:

Olin vähitellen avautunut maailmalle, sen tapahtumille ja ihmisille, oppinut kirjoittamaan arkisesti ja ymmärrettävästi yleisistä opeista ja asioista. Lause oli pitkä mutta ei koukeroinen vaan luettelomainen, ajatuksen rytmin mukaan iskuihin jaettu. Kirjoitin helposti kuin pappi saarnaa; ja minulle tuli saarnanuotti. / - - / Retoriikka oli tärvellyt minun kieleni, niin että kun tulin alas korokkeelta ja kateederista, huomasin potevani jonkinlaista afasiaa. Minun oli opeteltava puhumaan. (Saarikoski, 362 — 363.)

Saarikosken äänen menetystä voi verrata Blanchot'n käsitykseen lukijasta, jota kirjailija ennakoii kirjoittaessaan niin että tuo "ennenaikaisesti ja väärin siitetty lukija" alkaakin kirjoittaa hänessä. Tällä tavalla syntyy "kauniita katkelmia, kauniita pinnalle nousevia lauseita, joita ei voi kutsua

kirjoitetuiksi vaan vain luettaviksi" (Blanchot, 171).

Nimenomaan yleisölle kirjoitettava kirjailija ei todellisuudessa kirjoita: yleisö kirjoittaa, minkä vuoksi yleisö ei voi enää olla lukija — lukeminen on vain näennäistä, todellisuudessa se ei ole mitään. Tästä johtuu luetuksi luotujen teosten merkityksettömyys: kukaan ei lue niitä. Tästä johtuu myös, miksi on vaarallista kirjoittaa muille saadakseen heidän äänensä kuuluviin ja paljastaakseen heidät itselleen: tosiasiaa ihmiset eivät halua kuulla omaa ääntään vaan jonkun toisen ääneen — äänen joka on todellinen, syvä ja kiusallinen kuin totuus. ("Kirjallisuus ja oikeus kuolemaan", 16.)

Oman äänen menetystä, tai yleisön odotusten mukaisesti kirjoittavan runoilijan vaikeuksia, en osannut pelätä ensimmäisten LTS:n tekstien kohdalla, koska halusin enemmänkin yhteyttä yleisöön kuin kirjoittaa keväällä julkaistun kokoelman *Kaikki hyvin* jatkoksi jälleen jonkun toisen kirjan. Kokemuksen haussani oli tiedostamattani mukana ehkä jotain samaa kuin automaattikirjoituksen siinä puolessa, joka murtaa sisäisyyden ja pyrkii paljastumaan tullakseen siedettävämmäksi avoimuudessaan: "Se sanoo rohkeasti: vain kokemuksen hetkellä, anonyymillä näkyvällä varauksettoman poissaolon jäljellä, on jotain merkitystä. Kaikesta on tultava julkista. Salaisuus on murrettava. / - - / kaiken sen, mikä on kätkeytyä, on ilmestytävä esiin, eikä suinkaan syyllisen tietoisuuden ahdistuksen myötä vaan onnellisen suun huolettomuuden myötä." (Blanchot, 159.)

Avoimen teoksen tiellä jatkoin syksyn 2001 jälkeen esittämällä mahdollisesti tulevaan teokseen kuuluvia runoja. Näin lähestyin runokokoelmaa aivan kuin sattumalta lähes kaksi vuotta. Suvereeni vaatimus teoksen keskipisteen löytämiseksi alkoi maaliskuisen Visbyn työmatkan jälkeen huhtikuussa 2003, ja kesällä kokosin *Raakaversion* (Rv) mahdollisesti tähän kirjaan kuuluvasta materiaalista.

LTS:n *I version* (I v) valmistuttua elokuussa 2003 jokaisen kaunokirjallisena julkaistun teokseni ensimmäinen lukija Karri Kokko luki käsikirjoituksen. Kustannustoimittaja Arto Leivon lukujen jälkeen jatkoin avointa linjaa niin että myös runoilija Leevi Lehto, graafikko-opiskelija Sanna Kostamo ja itse asiassa kuka hyvänsä lukuhaluinen olisi saanut tekstin silmiensä alle. Viimeiseksi ulkopuoliseksi lukijaksi ennen taittoversiota Jyväskylän yliopiston Kirjoittamisen linjan kautta sain runoilija Risto Ahdin. Hän luki teoksen *IV version* (IV v).

Runoilijan ja teoksen taustaan kuuluvat oman julkaistun ja julkaisemattoman tuotantoni lisäksi työhuoneeni kirjahyllyn runokirjat, joita on noin 9,6 metriä. Tarkempi selvitys suhteistani omiin ja kirjastoista lainattuihin kirjoihin löytyy esseestä *Runoilijan kirjastot*.

Oma kirjastoni on sen kokoinen, että pikemminkin pyrkimyksenä on tiedon keräämisen keskittäminen kuin lukunautinnon laajentaminen. Paitsi runouden suhteen. Se hylly on kapein, mutta tulee laajenemaan eniten, koska kerään systemaattisesti enää runoteoksia. Muita kuin runoja nousee näköjään hyllyille satoi tai paistoi, mutta niitä myös valuu kaupungista Saarismäen naapurimökkiin Pekkalaan kesäisin. Oma kirjasto on kynäpätkä ja fetissi. Sinne voi panna muistiin kuolemattomia, nostaa kultaa pankkiinsa, piirtää sivun laitaan tai leikellä lehtiä väliin. (Tossavainen, 149.)

Vuoden 2003 marras-joulukuussa Likestä Johnny Knigaan siirtynyt runoilija ja suomentaja Anni Sumari pyysi ystäviltaan ja tutuiltaan listaa niistä vuosien 1978 — 2002 kotimaisista runoista, jotka pitäisi kääntää suomalaisen runouden antologiaan. Tammikuussa kävin runohyllyni lävitse ja lähetin sähköpostilla viestin "Kirjahyllyn mustelmia/ murrettuja nurkkia/ tai muuten merkille pantuja/ runoja pääarkistosta 1978 — 2002". Ilmeisesti joko tietoisesti tai

tiedostamattomasti myös LTS:n taustalla voi nähdä, lukea tai kuulla nuo 32 runoa, jotka olen varmasti lukenut ainakin kahteen kertaan toisin kuin useimmat muut silmiäni alle vaeltaneet tekstit (Liite 8).

4. ENSIMMÄINEN KÄSIKIRJOITUS

Esittelen runojen syntyyn vaikuttaneita kokemuksia ja tekstejä niiltä osin kuin niistä löytyy dokumentoituja lähteitä ja siinä järjestyksessä kuin runot on painettu valmiiseen teokseen *Liiketoimintasuunnitelma* (LTS). Koeteltavissa oleviin lähteisiin yritän pitäytyä, koska kokemuksen pohjana olevia tunteita joku voi pitää pelkkinä olettamuksina, ja vielä väärinä sellaisina, ja päättelyni perusteita on helpompi ymmärtää, jos ne pohjautuvat johonkin muuhun kuin esimerkiksi juoruiluun tai pelkkään henkilökohtaiseen intuitiooni.

Toinen tutkimuksen aihe on, mitä olen jättänyt kertomatta joko omasta mielestäni vähemmän oleellisena, mahdottomana dokumentoitavaksi perinteellisessä luonnontieteellisessä mielessä tai muista henkilökohtaisista syistä, jotka saattaisivat itse asiassa kertoa enemmän kirjailijuudestani ja teoksesta. Esimerkiksi James Engellin Coleridge-kategorisointina vertailua voitaisiin jatkaa neljässä luokassa riippuen siitä, onko lainaukseni runoilijan kokemuksesta tai hänen käyttämästään lähteestä: suora, tiukka tai löysempi parafrasi tai materiaalista koostettu (Stillinger, 104). On myös mahdollista, että runoilijalla on oikeus säilyttää salaisuutensa, jopa johtaa lukijaa harhaan.

Tai voitaisiin kysyä kuten Jacques Derrida Platonin tekstien kohdalla: "Mutta mitä poissaoleva tai läsnäoleva tässä yhteydessä tarkoittaa?" Derridan mielestä "kaikkien tekstien tavoin myös 'Platonin' tekstillä on välttämättä ainakin virtuaalinen, dynaaminen ja lateraalinen suhde kaikkiin niihin sanoihin, jotka muodostavat kreikan kielijärjestelmän". Löytyy myös "tiettyjä assosiaation voimia", jotka yhdistävät missä tahansa diskurssissa "todella läsnäolevat" sanat eri polkuja pitkin kaikkiin muihin järjestelmän sanoihin "riippumatta siitä esiintyvätkö ne 'sanoina' eli suhteellisina verbaalisina yksikköinä diskurssissa". Nämä 'sanat' ovat yhteydessä sanaston kokonaisuuteen "syntaktisen leikin kautta ja ainakin niiden alayksiköiden välityksellä, jotka muodostavat sanaksi kutsumamme yksikön".

Derrida ottaa esimerkiksi Platonin käyttämän sanan *farmakon*, joka on jo yhteydessä kaikkiin saman perheen sanoihin — eli samasta juuresta muodostettuihin merkityksiin — , mutta ei pelkästään niihin, vaan "tekstuaalista ketjua" palautettaessa ei enää voida rajoittua pelkästään platonilaiseen sanastoon: "Tarkoitan yksinkertaisesti, että kunhan niveltymiskohdat on täsmällisesti ja huolellisesti tunnistettu, on Platonin tekstistä kyettävä poimimaan esiin kätkeytyjä vetovoimia, jotka kytkevät siinä läsnäolevan sanan poissaolevaan sanaan. Kun otetaan huomioon kieli *järjestelmänä*, tällainen voima on väkisinkin vaikuttanut sekä tekstin kirjoittamiseen että sen lukemiseen." (Derrida, 168 — 169.)

Jos Tossavaisen tai "tossavaisten" käyttämällä sanoilla on yhteys kaikkiin niihin sanoihin, jotka muodostavat suomen kielijärjestelmän, ja lisäksi löytyy "kätkeytyjä vetovoimia", jotka kytkevät esimerkiksi *Liiketoimintasuunnitelman* sanat siinä poissaoleviin sanoihin, tämän kokonaisuuden kuvaaminen on kiehtova haaste, mutta lienee tässä pakko kiertää tai jättää tulevaisuuden työksi varsinkin, jos yritän saada mukaan runoiluun liittyvät kokemukselliset muodot vaikka vain yhden runon osalta.²

Kun runoilija ja tutkija voivat olla samaa taiteellisen käytännön ja tieteellisen käytännön maailmaa yhdessä ihmisessä, saatan toivottavasti joidenkin esimerkkien kohdalla näyttää niitä runon osia, joista ei löydy minkäänlaista koeteltavissa olevaa lähdeä, mutta joka on tai on ollut

tietyllä tavalla kokemuksellisesti olemassa kirjoittajalle. Runon kirjoittamisen käytännön kokemusta tunteen ja järjen yhteispelin kuvauksena yritän lähestyä, mutta tässäkin mielessä tämä tutkielma jää johdannoksi Tossavaisen runouteen.

4.1. I ja eniten karsittu osasto: Liikemies

Kirjan nimi *Liiketoimintasuunnitelma* on säilynyt kokoelman kaikkien versioiden läpi. Osastojen nimistä kolme ensimmäistä säilyivät kaikissa versioissa, mutta *Pietarin tiellä* haki paikkaansa pisimpään, kuten nähdään tarkemmin seuraavassa luvussa "Ateljeekritiikin vaikutus IV versioon".

Kotiarkistossani kokoelmasta on olemassa 39-sivuinen *Raakaversio* (Rv), jossa eivät ole mukana kaikki 81-sivuisessa *I versiossa* (I v) käytetyt runot tai niiden aihiot. *Raakaversioon* asti pyrin kirjoittamaan kaikki *Työpäiväkirjan* (Tpk) ja muiden erillisten lappujen ja lippujen runot *Savon Sanomien* työläistoimittajan Aimo Siltarin (sd) jäämistöstä ostamalla Triumph-merkkisellä kirjoituskoneella, mutta osa raakatekstistä on jo tässä vaiheessa talletettu Meisaku-merkkisen tietokoneen kovalevylle ja levykkeille, ja peittyneet myöhempien versioiden alle.

Ensimmäinen runo *I. yritys: Aurinko* lähtee liikkeelle toiseksi viimeisenä. Viimeisenä on kirjoitettu kokoelman toiseksi viimeinen runo *Pietarin tiellä*, jolle varasin paikan kokoelmaan ennen Elävien Runoilijoiden Klubin Pietarin matkaa 6. — 9. 9. 2003. Muilta osin käsikirjoituksen ensiversio valmistui elokuussa 2003.

Tpk:n muistiinpanosta näen, että lainasin kaupunginkirjastosta persialaisen Mawlana Rumin (1207 — 1273) runoja 5. heinäkuuta 2003. Mummoni Annin ja pappani Matin entisellä mökillä Tervon Pekkalassa luin runosta *Jumalan mies* säkeet:

Jumalan mies
on viinittä päissään
Jumalan mies
on paistitta täynnä. / - - /

Jumalan mies
on uskon ja kiellon tuolla puolen
Jumalan mies
ei tiedä oikean ja väärän rajaa.

Suomentaja Jaakko Hämeen-Anttilan selityksen mukaan "runossa näkyy uskonnon ulkoisten muotojen suhteellistaminen; todellinen Jumalan mies on uskon ja epäuskon tuolla puolen. Toisinaan tämä asenne on johtanut suufeja pitämään islamin ulkoisia muotoja toisarvoisina veljeskunnan omiin rituaaleihin verrattuna. Mawlanan omissa runoissa uskonnollisen moniarvoisuuden tunnustaminen ei koskaan johda islamin ulkoisten muotojen hylkäämiseen". (Rumi, 239.)

Runon ensimmäistä versiota kirjoittaessani en tiennyt, että suufilaisuudesta on tullut suorastaan muoti Amerikassa. Toimittaja Tomi Ervamaan lehtijutun mukaan Rumin runot kelpaavat jupeille New Yorkin snobikahviloista Kalifornian luomukauppoihin. Ervamaa tuo esille myös Tshetshenian tilanteen ja suufilaisen Naqshbandi-veljeskunnan imaamin Shamilin, joka taisteli

Venäjän imperiumia vastaan 1800-luvulla. (HS 3.1.2004.)

Imaami Shamilin tehokkain käskynhaltija Hadzi Murat on Leo Tolstoin romaanin *Hadzi Muratin* päähenkilö. Tshetshenian tilanteesta, joka pulpahtelee esiin *Liiketoimintasuunnitelman* runoissa *V suunnitelma* ja *Pushkin hyvä, sanotaan teatterin edessä*, kirjoitin aikoinaan Tolstoin Muratin ja Lahden kirjailijakokouksen pohjalta kaksi juttua, joiden jälkeen Venäjällä on tapahtunut yhtä vähän hyviä muutoksia kuin edellisten 200 vuoden aikana (*Tshetshenian sitkeät siviilit ja Runoilijan häpeä*, SS 27.8.1995).

Kun otan käyttöön Rumin runon ulkoiset muodot, hylkään sen uskonnollisen puolen ja vaihdan Jumalan miehen yrittäjään, joka minusta on esiintynyt Jumalan paikalla 1980-luvun lopulta lähtien. Vasemmalta oikealle, porvarista demariin, Koivistosta Ahon kautta Lipposeen ja Vanhaseen on toistettu, että kun yrittäminen lisääntyy, niin työllisyys paranee. Ei ole parantunut, vaikka Lipponen liittyi kirkkoon, josta erosin 1980-luvulla samaan aikaan kun palautin Kymen Pioneeripataljoonasta saamani sotilaspassin Kuopion sotilaspiiriin. Tämä ei ole estänyt minua käymästä kirkossa ja piispan luona, mutta metsästämisestä lopetin samaan aikaan kun palautin sotilaspassin. Vesannon lukion ensimmäisellä luokalla puolukanpoimintarahjoilla osuuskaupasta ostamani haulikko Monte Carlo ruostuu tälläkin hetkellä Pekkalan aitan seinällä.

Pekkalan rauhassa saan aikaiseksi seitsemän säkeen ensiversion, josta lopulliseen versioon päätyvät sellaisenaan vain kaksi ensimmäistä sanaa ja kolmas säe muokattuna:

Yrittäjät
yrittäjät
Aika on tullut

Kolkuttajalle avataan
puhdas tili
Hohtavaa rahaa
kannetaan.
(Tpk, 247.)

Vasta Pietarin matkan jälkeen kosmologi Kari Enqvistin yleisöluennolla Kuopion yliopistossa 17.9.2003 lähti rakentumaan ensimmäisen runon loppu. Enqvistin luento-esityksen mukaan "maailmankaikkeuden koostumuksesta vain 4% on tavallista ainetta, 23% on jotain säteilemätöntä eli ns. pimeää ainetta, ja loput on salaperäistä pimeää energiaa". Enqvistin luennon vaikutukset näkyvät myös ensimmäisen osaston toiseksi viimeisessä runossa *12. yritys: Vartiovuori*.

Runoilijan ja kokoelman taustaa kuvatessani tuli jo kerrottua, miten Jussi Vähämäen *Kuhnurien kerhosta* lukemani teorit vahvistivat käsitystäni nykytuotannon edellytyksistä. *Kuhnurien kerhon* vaikutus näkyy selkeimmin säkeissä:

Liikemies/
on selvä juoru, totuus, kaikista
(LTS, 11.)

Edellisen selvityksen pohjalta selitystä vaille ja runon hiljaisiksi aukkopaikoiksi jäävät muun muassa säkeet "Liikemies/ on taivas ilman kuolemaa" ja "Liikemies/ on puhallettu aine tuhattu

voima", joiden kohdalla epäilen Blanchot'n *Kirjallisen avaruuden* vaikutteita, koska muistelen näiden säkeiden tulleen runoon vasta keväällä 2004. Ensimmäisen yrityksen subtekstinä voidaan tietysti lukea myös *Ensimmäisen Mooseksen Kirjan* 11. luvun 6. jakeen sanat: "Ja Herra sanoi: 'Katso he ovat yksi kansa, ja heillä kaikilla on yksi kieli, ja tämä on heidän ensimmäinen yrityksensä' (kursivointi J.T.). Ja nyt ei heille ole mahdollonta mikään, mitä aikovatkin tehdä."

Kokoelman toinen runo 2. *yritys: Varkaus* syntyi kirjan *I version* kokoamisvaiheessa junassa matkalla Kuopiosta Helsinkiin. Ilmeisesti kirjoitin sen johonkin marginaaliin, koska Tpk:ssa ei näy merkintöjä. Ei vaan lyijykynällä erilliselle aaneloselle, joka löytyi *Raakaversion* liuskojen joukosta (Rv, 5). Samalle liuskalle näytän saaneen myös 3. runon 3. *yritys: Sukevan vankila*. Toisen yrityksen nimeksi tuli *Varkaus*, koska kesällä 2001 kirjoittamani III osaston *Katkovirta*-sarjan 180 km matkan toinen pää on Varkaudessa ja toinen Sukevan vankilassa. Varkaudesta joutuu vankilaan, joten *Varkaus*-runoa seuraa 3. *yritys: Sukevan vankila*.

Joko saman yrittäjän tai toisen liikemiehen matka jatkuu Varkauden ja Sukevan kautta junassa 4. runossa ja 4. *yrityksessä: Ikkunapaikka*. Kursivoidun säkeen "min stund är harens hund" kirjoitin ylös Ruotsin puolella ajettuani jäniksen yli vähän auringonnousun jälkeen. Palasin Tornion kautta Kuopioon Uumajasta, jossa vierailin Ruotsin 7. Poetry slamin mestaruuskilpailuissa. Kisasta raportoin *Helsingin Sanomiin* (10.6.2002). Samalla paluureissulla, mutta Suomen puolella lauloin Ismo Alangon kanssa äitienpäivän aamun kunniaksi Hassisen koneen *Tällä tiellä* -kappaletta, jossa sanotaan "mä kävelen tätä tyhjää tietä taloon/ jota kodiksi kutsutaan/ olen yksin tällä tyhjällä tiellä". Kolme viimeistä sanaa Oulun seudun pitkällä suoralla lauletuista päättyivät runon loppusäkeeksi: "muita puita joihin mennä/ en näe/ tällä täydellä tiellä." (Rv, 25, runo nimellä *Mainostoimisto Taivas* ja Rv, 30.)

Alangon sanoituksiin viittaaan toisen kerran III osaston *Muukalaiset*-sarjassa ja Leonard Coheniin II osaston *V suunnitelmassa*, mutta varsin vähän minussa tuntuu olevan jäljellä siitä viisautta, jolla lainasin *Punkakatemiaa* Oriveden Opiston Kulttuurityön linjan harjoituskirjoituksessani keväällä 1981.

Sanan korostaminen rock-musiikissa on ehkä ylimmillään Esa Saarisen ja Jan Blomstedtin pamfletissa *Punkakatemia*. Kirjasessa uskotaan jopa siihen, että rock valtaa nuorten mielet ja potkaisee kirjallisuuden unohduksiin. "Times they are a-chancing... Nuorten luovien kykyjen kaikkein kirkkain kärki hakeutuu muualle kuin kirjallisuuteen. On selvä millainen taivaanmerkki tämä on. Jäähvyäiset kirjallisuudelle", kirjoittaa Esa Saarinen. (Tossavainen, 3.)

Ajat muuttuivat niin että rockista tuli rokkia, luovista kyvyistä kiintotähtiä. Nuoria kykyjä nousi lavalle, mutta kirjallisuudelle ei sanottu jäähvyäisiä. Kaksikymmentä vuotta *Punkakatemia*n jälkeen rockin kasvatit kirjoittavat kulttuurisivuille enemmän pop-musiikista kuin suomalaisesta runoudesta, mutta silti Ismo Alanko julkaisi tekstejään kirjana syksyllä 2004. Kirjailijoita on tullut ainakin Pelle Miljoonasta, Juice Leskisestä, Kauko Röyhkästä, Heikki Salosta ja Tommi Liimatasta.

Alangon kirjan nimi *Kevyen musiikin kiintotähden laulutekstejä* kuvaa vuoden 2004 tilannetta, jossa Lönnrotin *Kantelettaren*, 1845, esipuheessa mainitsevat *nuotti* ja *sana* hakevat edelleen 'keskinäistä sopuaan'. Sitä miten suullinen perinne siirtyi "nuotista" "sanaksi", "laulusta"

"kirjoitukseksi" mietin myös romaanissa *Vihtapaavo*, 1999, jonka päähenkilö on talonpoikaisrunoilija Paavo Korhonen (1775 — 1840) Rautalammilta. Samalla nimellä sama tai toinen mies jatkaa seikkailujaan romaanissa *Euroopan omistajat*.

Ikkunapaikan lopun säkeellä "Kelloton karjaton" junan liikemies nimetään Eino Leinoksi, ehkä myös hänestä runoilleeksi Saarikoskeksi, ja säkeen ”muita puita joihin mennä” kautta päästään seuraavan runon *kuuseen*.

Junassa, ilmeisesti kirkkaana kevätpäivänä 2001 vähän ennen Suonenjoen asemaa ensimmäistä kertaa mustaksi virraksi koettu Mustavirta-niminen joki antoi runon (Rv, 36), jonka lopusta säe ”Lapsi antaa ajan/ minä elän,/ hetkessä.” siirtyi *4. yrityksen* alkuun. Jo kokoelman viidennessä runossa *5. yritys: Männistö* hyppää mukaan *kuusi*, teema, joka läpäisee kaikki edelliset kirjani. Vuoteen 1998 mennessä kirjoitetuista puurunnoista parhaat on valikoitu *Laaniin*.

Kuuset kukkivat tammikuussa
männyt
päsiäisnarsisseja
(LTS, 18.)

Tämähän on yhtä älytön väite kuin esikoiskokoelmassani, jossa runoilin, että aurinkoa vasten katsottuna on ihan sama kummin päin männyn istuttaa (*Juoksijan Testamentti*, 31).

Metsälehdessä 12/1985 Kari Saviniemi sai runosta aiheen kysyä, onkohan vaan näin: "Jos on, niin runoilijalla tuntuu olevan melko kummallinen käsitys puista, metsänistutustöistä ja mäntyjen tavasta tulla toimeen luonnossa."

Blanchot'n sanoin "olen mennyt objektin puolelle" 19 vuotta julkaistussa tuotannossani, mutta olenko saanut puuta puhumaan yhtä hyvin kuin Francis Ponge silloin kun se on ollut minun puolella? "Tässä on tämän muodonmuutoksen hämmästyttävä piirre, sillä epäilemättä on mahdollista tulla puuksi, ja onko olemassa kirjailijaa, jonka ei olisi onnistunut saada puuta puhumaan? Mutta Francis Pongen puu on puu, joka on tarkkaillut Francis Pongea ja joka kuvaa itseään tavalla, jolla kuvittelee Pongen voivan kuvata sitä." ("Kirjallisuus ja oikeus kuolemaan", 25.)

Omien puurunojen lisäksi *Männistön* kuusten taustalla humisee Rabbe Enckellin vuoden 1950 kuusiruno kokoelmasta *Sett och återbördat*, jonka kopioin kuusimateriaalikseni Mikael Enckellin isästään kirjoittamasta kolmiosaisesta elämäkerrasta. Tuomas Anhavan suomentama runo, jossa kuusi käsittääkseni pystyy "kuulemattomassa huminassa" puhumaan runoilijalle myös niin kuin kuvittelee runoilijan voivan kuvata sitä:

Humisevatko kuuset
kuulematonta huminaa?
Vie huulesi siihen kiinni.
Vie sokean käsi sen huminan
vihkivesimaljalle —
Pohjoinen kesä
itse tyvenensä kertoma
kumeus muurattuna sydänpuuhun
ja ainainen varmuus
että mikään ei muutu.

Myrskynmuuntama, paina pääsi
tätä kestäväää vasten.
(Enckell, Rabbe, 102.)

Maalta kaupunkeihin reväistyyn sattuiivat Mikael Enckellin elämäkerran sanat siitä, miten kodittomuuden ja sisäisen maanpaon kokeneille on helposti ominaista se, että he siirtävät elämän painopisteen ja itseydentuntonsa perustan seuduille, joilla ovat viettäneet lapsuuden kesiä. Tämä muinoin täydellinen maisema voi visuaalisesti kuvata lapsuutemme ja murrosvuosiemme keskeisiä henkilöasetelmia ja toimia sisäisten tapahtumien lavastuksena. Vaikka nämä helsinkiläisen Rabbe Enckellin runoihin siirtyneet savolaiset maisemat ovat Joroisten muistojen saostumia ja kirjallisten muistumien tiivistymiä, silti ne Mikael Enckellin mielestä "aina ovat saanet muotonsa todellisista maisemista". Ja kun tiettyyn maisemaan hahmottuvat kuva vaati ilmaustaan, tekstin ja seudun välille syntyy pysyvä ja tärkeä side, jota ei kuitenkaan pystytä tyhjentävästi selittämään. (Enckell, Mikael, 29 — 30.)

Mikael Enckell näkee isänsä Rabben halussa hahmottaa rapautuva omakuva kirjassa *och sanning*, 1966, masokismia, joka mahdollisti hänelle surumielisyyden hyväksymisen. Maanviljelijän poikana, joka näkyy ehkä vielä selvemmin kiviraunion rappiota kuvaavassa LTS:n toisen osaston runossa *I Suunnitelma*, minua kiehtoo Enckellin esittämä selitys isänsä luomisen psykologisesta perustasta.

Kun näen täällä joitakin osia isäni viljelyksistä ja hakamaista rappeutumassa tiheiksi pensaikoiksi, ajattelen miten kiihkeästi hän muokkautti näitä maita ja minusta tuntuu yhtäkkiä että nämä niityt ja pellot muodostivat hänen persoonallisuutensa, hänen kasvonsa, ja että hänen kasvonsa jo kauan sitten ovat menettäneet piirteensä, vääristyneet lahoamisesta — samalla tavoin tämä maa kantaa persoonallisuuden katoamisen piirteitä, vajonneet ojat ovat asteittain tapahtuneen rappion kuva, niin, ne ovat hänen *olemuksensa* rajat kuolemassa, sen rapautuminen ikuisuuden hiomana kohti muutosta ja lopullista katoamista tyhjiyteen. Hänen kohtalonsa maanviljelijänä on myös minun kohtaloni taiteilijana. (Enckell, Mikael, 224.)

Ehkä tässä Rabbe ja Mikael Enckellin rappioituvan savolaismaiseman kokemuksen kautta kuvatussa isän kuoleman ja oman taiteilijan kuoleman kytköksessä on sama äärimmäisen hetken näkemys kuin Blanchot'lla, joka ei ajattele kuoleman erottavan meitä toisistamme, vaan tuovan meidät toistemme luo, koska kuolema on varmasti meille kaikille yhteistä. Toisen kuoleman kokemus avaa pääsyn yhdessäolon ontologiaan, jonka äärimmäisenä muotona Blanchot esittää surua toisen takia silloin kun hän kuolee ja jättää minut yksin. (*Tunnustamaton yhteisö*, 26.)

Isäni ei ole jättänyt esikoispoikaansa yksin, mutta äitini kuoli syöpään vuonna 1976. Hoidettavaksemme jäi neljä minua nuorempaa lasta, ja samaan aikaan loppui maatilana pito Tervon Saarismäessä, Pekkalan naapurissa. Enckellin ja Blanchot'n kirjoitusten valossa ymmärrän selvemmin kuin aikaisemmin, että äidin ja menetetyn maiseman kaipauksesta syntyivät ensimmäiset kuusirunot, jotka kirjoitin Oriveden Opistossa ja Tampereella 1980-luvun alussa. Esikoiskokoelma *Juoksijan Testamentin IV* osaston yhdeksän runon puhujana on Saarismäen pellon laidassa kasvava kotikuusi, jota kutsuimme Isoksikuuseksi ja josta otin valokuvan *Metsännenän* sivulle 15.

Vakavasti ottaen raaputan kuvaani ilmaan
kiviltä kerjään kauneutta juurteni tiellä
Kissat eivät anna anteeksi, vaikka sataa

kiipeävät kylkiäni terävin kynsin (J.T., 45.)

Jos ei tunne aikaisempia kuusirunojani, voiko ymmärtää, miten muka kuusi voi kukkia tammikuussa? Entä miksi muka mänty on narsissi? Ja jos on lukenut puurunoni, päätykö siihen että kuusi on ikään kuin körttiläinen, nöyrä ja puhuu parhaimmillaan lumen alta, mutta mänty täyttyy itsestään ja tahtoo pullistella, kun hän on niin suosittu puu pakkasellakin. Sääliksi käy Narkissosta.

Rehti ja valkea pakkasessa
miten hän työntää
pänsä peiton alle
(LTS, 18.)

Männistön "rehdin ja valkean" 5. yrityksen kautta ensimmäinen, toinen tai kolmas liikemies jatkaa matkaa Pohjanmaalle taikka *Uuteen Jerusalemiin*, jonka nimisen kirjan Antti Tuuri julkaisi Pohjanmaa-sarjan neljäntenä osana vuonna 1988. 6. yrityksen lopun idean sain *Voima-*lehden 10/2002 joulupukkimainoksesta "Pukki vastaa ajan haasteisiin" (Rv, 26).

ylämaassa tuloillaan
tulva, tila, autot
alusmaihin asti konsernin pukkivalvelut
(LTS, 19.)

Suhteellisen tuoreen Pohjanmaa-aiheisen runon vastapainona on 7. yrityksen *Savonmaa*, jonka materiaalia kertyi useammalla pysähdyksellä Pieksämäen rautatieasemalla. Tamaran tosin löysin *Helsingin Sanomien* 1.9.2002 jutusta, jossa kaliningradilainen Tamara Sahvevitsh sanoo: "Katso, kuinka kauniita me olemme! Koko perhe erinomaista mainosta." (Rv, 27 ja 28).

Katso kuinka kauniita me olemme, koko perhe
erinomaista mainosta! Pietarin ruusu avautuu
(LTS, 21.)

Pohjanmaan ja Savon kautta junamatka jatkuu Mäntyharjulle eli Petäjämäelle 8. yrityksessä. Ainoan kerran kun olen nähnyt kalastaja ja kirjailija Pentti Linkolan junassa, hän jäi Mikkelin asemalle. Naisystävänsä kanssa hän istui takanani, luki kuten minäkin semiootikkojen *Synteesiä*, ja sarkahousut haisivat kalalle. Oli kesä keskellä päivää. Runoon Linkola päätyi Mikkelistä seuraavalla Mäntyharjun pysäkillä, mutta *Raakaversiossa* sitä ei vielä mainita.

Pentti Linkolan housuissa
kalan tuoksua ja sarkaa
Pilvet kiitävät
niin että juna lähtee
taakse päin. (Rv, 33.)

Helsingin rautatieaseman ensimmäiset muistiinpanot kirjoitin Helsingin rautatieasemalla 14.12.2002 käydessäni Lukukeskuksen julkaiseman nettilehti *Kiiltomadon* toimituskunnan palaverissa Villa Kivessä. Tuoppi edessäni aamuoluen ensipuraisua odotellessa havaitsin vielä onnettoman miehen muutaman pöydän takana ja huomioni kiinnittyi häneen aivan kuin olisin kuullut oman nimeni (vrt. Värre, 26).

Irtosivu

Kaljupää hankaa
käsillä molemmin puolin
pitelee sätkää
etu- ja keskisormen välissä

siirtolohkare = tarpeeton
(Tpk, 227 ja Rv, 39.)

Liikemies-osaston liikemiesten junamatkan päätyttyä Helsingin rautatieasemalle yritetään Järvenpään kulttuuriteollisuuden pariin. Kahden Sibeliuksen aiheisen runon (10. ja 11. yritys) taustana on Sibelius-Akatemian sisältötuotantokurssin vierailu säveltäjän kodissa Ainolassa 1. kesäkuuta 2001 (Tpk, 70). Ennen Ainolan matkaa olin lukenut Erik Tawastjernan viisisosaisen Sibeliuksen elämäkerran ja heinäkuun 18. 2003 lainasin kirjastosta Vesa Sirénin kokoaman elämäkerran *Aina poltti sikaria*. Säveltäessään Sibelius vaati ehdotonta hiljaisuutta ja hän tuntui olevan koko ajan lähdössä johonkin olipa hiljaista tai ei.

Virren 225 kuulen Tervossa veljeni Raunon toisen pojan Tonin rippikirkossa 17.6.2001 ja laitan ylös säkeen näin: "Matkala on/ ruokanani" (Tpk, 71). 10. yrityksen virren säkeen "Matkalla on ruokanani" kirjoitti Jaakko Jaakonpoika Pitkätky, joka kuoli viimeistään vuonna 1815 (*Virsikirja*, 687). Tuskin Pitkätky tarkoitti, että matkaa syötäisiin, mutta ehkä hän meinasikin että Jeesuksen veri ja ruumis ovat eväänämme matkallamme: "Matkalla on ruokanani,/ juomanani/ ruumiisi ja veresi."

Matkalla on ruokanani
juomana ruumiini
sanoi Sibelius mutta hiljaa
(LTS, 25.)

Toisen Sibeliuksen runon nimi oli alunperin *Fichtenhenbaum*, ja 11. yrityksen innoittajan oli säveltäjän Ainolan kuusen alla lepäävän haudan lisäksi Tawastjernan elämäkerran 4. osan sivun 42 pohdinta siitä, oliko Heinen Etelän palmusta unelmoiva kuusi käväissyt myös Sibeliuksen alitajunnassa *Kuusen* syntyaikoihin (Rv, 29). Toiseen Sibeliuksen runoon vaikutti myös Rabbe Enckellin kokoelman *Sett och återbördat* runo, joka alkaa Tuomas Anhavan suomennoksena "Humisevatko kuuset/ kuulematonta huminaa?" (Rv, 38). Vierailtuani Turun kirjamessujen aikaan 4.10.2003 käsitetäiteilijä Lauri Anttilan näyttelyssä Vartiovuorella ja luettuani junamatkalla Anttilan teoksen *luonnoksia/skisser* runo sai jatko-osan, joka laajensi luomisyriksen pohdintaa säveltämisestä kirjoittamisen, kuvataiteen ja käsitetäiteen puolelle.

Lauri Anttilan tähtitieteellisen mielenkiinnon ja Kari Enqvistin kosmologian luennon (17.9.2003) voi nähdä 12. yrityksen taustalla kuten myös 1. yrityksen lopussa, jossa "joku kylmä ja kuuma pimeä/ säteilee vielä valon jäljissä". *Vartiovuorella* valo punastuu, mustuu ja muuttuu pimeydeksi, jota en näe ilman kosmologin apua tai sitten pimeys itse on ilman ainetta.

Silti en näe pimeyttä
ilman ainetta
matojen apua
(LTS, 28.)

Jompikumpi tai molemmat merkitykset paljastunevat haudan pohjalla, kun madot lopulta pääsevät kertomaan esimerkiksi *13. yrityksen* Hietaniemen hautausmaalla. Silloin totuus voi paljastua, mutta valitettavasti se on *13. epäonnen yritys*, josta ei liene voitoksi muille liikemiehille kuin madoille. *12. yrityksen* taustaksi voi tietysti lukea myös Paavo Haavikon kokoelman *Pimeys*, 1984 (vrt. Liite 8).

I osaston päättävän *13. yrityksen* Suru-sarjan kirjoitin alun perin kuopiolaiselle artonomi Sirpa Kivilompololle, joka teki omin käsin omalle paperille *Arboretan* ensiversion runosalkku *Arboretumin*, 1993. Kokoelman *Kaikki hyvin* runoa *Suru on sanaton* (s. 66) Kivilompolo käytti käsintehtyille paperille painettuna adressissa, ja nyt tarvittiin uusia tekstejä kulttuuriteollisuuteen. Laadin kymmenkunta runoa luettuani kuolinilmoituksia ja antiikin runoutta. Näistä muokkasinkin kuusi LTS:n ensiversion. Tältä näytti tässä vaiheessa Triumphilla hakattu Suru-sarjan ainoa kirjaan asti päätynyt runo:

Hyvä
ihminen
kaikki hyvin.
Olet päässyt perille.
Samaan paikkaan
me matkustamme
itkun kanssa.
Suremalla
muistan Sinut
hyvä ihminen,
miten kaikki on hyvin:
me tapaamme
samassa paikassa
samaan aikaan.
(I v, 10.)

Lisäksi ensilukijalleni Karri Kokolle lähteneestä ensiversiosta karsiutuivat tässä vaiheessa runot "Ja tulin tarhaan", "Huutaa isälle äitiä", "Metriset tuoksut", "Sunnuntaina rannalla", "Mehuhetki", "Huhtikuu", "Kevät", "Kesä", "Syksy", "Syksy", "Talvihalaus", "Enkelipolku", muttei "Lopputyö", jonka poistin Kokon ehdotuksesta vasta 2. versiosta (Liite 7).

Selvittämättä ja selittämättä on, miksi juuri nämä runot karsiutuivat. Ilmeisesti karsittu runo ei sopinut ensinnäkin kaavailemaani kokonaisuuteen, toiseksi runo oli ja on edelleen kesken tai peräti huono tai sitten varasin tekstin myöhempää käyttöä ajatellen. Joka tapauksessa ensimmäisestä osastosta karsiutui enemmän runoja kuin mistään muusta osastosta ja tämä osasto haki muotoaan pisimpään kokoelman eri versioissa. Tämän osaston kanssa tein eniten töitä ja lopulta se osoittautui hankalimmaksi urakaksi myös arvostelijoille.

4.2. Toinen suunnitelma

Väli-Suomen ylimaakunnallinen projekti "Kulttuurin käänköpiiri" tilasi 18.10.1999 tekstin Pohjois-Savosta. "Teksti saisi olla lyhyt, kristallisoitunut helmi siitä, mitä juuri sinä halusit kertoa Pohjois-Savosta esim. pohjoiskarjalaiselle tai pohjanmaalaiselle", toivoi projektinvetäjä Raija Partanen.

Huhtikuussa 2000 kirjoitusvirheinen säe "Se muistuttaa *krokotiilin* selkää jäkälämeressä" aloittaa liuskan tekstin *Kulttuurin kääntöpiiri* -julkaisussa. Virhe löytyy myös alkuperäiskäsikirjoituksesta, mutta ei *I suunnitelmasta*, joka aloittaa LTS:n II osaston *Toimintasuunnitelmat*. Runoon *Pohjois-Savo* keräsin materiaalin lähinnä *Metsännenä*-kokoelmasta, 1990, ja Juhani Ahon lastusta, jossa renki ja piika raivaavat savolaiseen korpeen maanviljelystilan.

Jos *I suunnitelmassa* mennään taaksepäin menneisyyden suunnitelmiin, niin *II suunnitelmassa* yritetään opettaa nykypäivän rengeille ja piioille, miten ei minun mielestä pitäisi kirjoittaa. *II suunnitelman* taustalla kaikuu kokoelman *Kaikki hyvin*, 2001, Kreikassa Eginan saarella kirjoitettu parhutus niistä sanoista, joita ei voi käyttää, mutta joskus on pakko: "Ikävä, kaipaus/ yksinäisyys/ kaikki aina rakas/ on suloisia/ joita en lähetä/ Nyt on pakko". *II suunnitelman* loppu viittaa Tua Forsströmin keskeislyyriseen kokoelmaan *Hevosten parissa vietetyn yön jälkeen*, jossa Andrei Arsenjetish Tarkovskia puhutellaan tuttavallisesti, ja hän seikkaileekin ensimmäisessä runossa "Sisäpihan ruusuille pyryää lunta" ja läpi kirjan.

Kielellä kyntämisen vaikeuteen edelleen liittyvä *III suunnitelma* on koottu kahta edellistä runoa tuoreemmista varsin eri aikaan, mutta saman Kuopion puu-uunilämmitteisen työhuoneeni pöydän ääressä syntyneistä säkeistä. Viimeinen säe "sulan juuri/ olen kynä" viittaa *kynä*-sanan etymologiaan "sulan t. höyhenen ruodon ontto alapää" ja murteelliseen kouru tai kuurna merkitykseen ts. kouru/sulka/kynä "johtaa tervan hautasuppilon pohjasta haudan ulkopuolelle. Yhd. kalja-, olut-, terva-, vesik." (*Nyky-suomen sanakirja I*, 671). Blanchot'maisesti sanottuna kynän (puun) sulettua (kuoltua) kirjoitusta valuu haudasta kuin tervaa. "Tässä tapauksessa runon puhe ei ole vain arkikielen, vaan myös ajatuksen kielen vastakohta./ - - / Runon puheessa maailma vetäytyy ja päämäärät päättyvät" (Blanchot, 36).

Kirjailijan Business Planin ja *Liiketoimintasuunnitelman* nimillä pitkään kulkeneen *IV suunnitelman* vaikutteet löytyvät Sibeliuksen sisältötuotantokurssilta, jonka merkitystä kirjan synnylle kuvasin 3. luvussa "Runoilijan ja kokoelman taustaa". *Työpäiväkirjaan* ensimmäinen siemen löytyi 21.5.2001:

"Ohittamisen valmistelua,
tulevaisuudessa eloa;
never nyt." (Tpk, 60, Rv, 2 — 4.)

Pitkään Kari Aronpuron alun perin John Ruskinilta lainaaman "hyppysellinen seesamia" -säkeen paikalla oli Pentti Saarikosken *Kuljen missä kuljen* -kokoelmasta kursivoitu säe "kahvi kiehuu, lapsi huutaa seinän takana" (*Tähänastiset runot*, 155). Saarikosken kokoelman nimeen *Mitä tapahtuu todella*, 1962, jäi viittaamaan runon viimeinen kursivoitu säe. Kevään ja kesän 2001 muistiinpanoista päätellen *Liiketoimintasuunnitelma*-runon kanssa samanaikaisesti näytän kirjoittaneen LTS:n III osaston runosarjaa *Matka Vörumaalle* ja *Katkovirta*-sarjaa, jotka julkaistiin *Parnassossa* ja *MaisemaGalleria*, *Ympäristötaidetta Viitostielillä* -näyttelyluettelossa.

Kotimaan yrityksistä päästään ulkomaisiin suunnitelmiin Amerikka-sarjassa. *V suunnitelman* ensimmäinen itu löytyy vuoden 1995 New Yorkin muistiinpanoissa, joihin kirjasin Manhattinin keskellä Marriot-hotellin ylimmissä kerroksissa asuessani vastakkaisen Times Squaren tornitalon kaikki mainokset, joten esimerkiksi kursivoidut aseiden tappamien luvut ("Gun

Killings 4 217" ja "Number 4 218") ovat tuolta hetkeltä (Rv, 9). Runon ensimmäisen version kirjoitin nukketaiteilija Juha Laukkasen pikkujouluja varten joulukuussa 2001 hyödyntäen New Yorkin muistiinpanojen lisäksi lähinnä *Nykysuomen sanakirjan suunnitella*-sanaa ja Pentti Linkolan teosta *Johdatus 1990-luvun ajatteluun*, jota arvostelin aikoinaan varsin kriittisesti *Savon Sanomiin* otsikolla "Luomakunta vaatii viisasta rakkautta".

New Yorkin 11.9. terroristikirjeiden kursivoidut lainaukset löysin Männistön lähikirjastossani *Time*-lehdestä (Tpk, 101). Kirjeiden käsinkirjoitetuissa kirjoitusvirheissä tunsin sukeltavani lähemmäs arabiterroristia kuin useimmissa muissa näkemissäni ja lukemissani jutuissa. Samaa maailman hulluuteen liittyvää pelkoa ja samanaikaista nautintoa virheistä³ luin kokoelman valmistuttua Maaningalla syntyneen Taavetti Ruotsalaisen viimeisestä pienelle paperilapulle kirjoittamasta kirjeestä vuonna 1918:

Kouvola toukok. 24 p
Hyvät kotiväet. Rakkaimpani!
Tämän kirjeen kuin luetten
niin ehkä olen jo pois joukostanne.
Älkää surko
kohtaloani ei voinut välttää,
olen uhri vaan tiedän olevani viaton.
koita pitää huolta lapsista.

Wiimeiset jäähyväiset
Hyvästi
Voikaa parhaiten
Taavi.
(STT/SS 7.3.2004.)

Muut viidennen runon kursivoinnit löytyvät Mohammed El-Amirin eli Kafr El-Sheikhin terroristikuolinilmoituksesta (HS 11.11.2001), jonka allekirjoitti Rouquayyahin-niminen nainen. Seuraavana päivänä päätoimittaja Janne Virkkunen pahoitteli ilmoituksen julkaisemista ja ilmoittajan kerrottiin olevan 58-vuotias Suomessa syntynyt nainen (SS 12.11.2001 ja Rv, 10 — 22).

Rokkimusiikkiin viittaus löytyy *V suunnitelman* säkeestä ”seuraavaksi otamme Pariisiin”. Leonard Cohen laulaa levyn *I'm Your Man* (CBS, 1988) kappaleessa *First We Take Manhattan* riimit ”First we take Manhattan/ then we take Berlin”.

V suunnitelman 6. runo on aiemmin julkaistu lähes samanlaisena romaanissa *Koirastähti* sivuilla 106 ja 107. Sarjan viimeisen 7. runon keskimmäiset säkeet "Läikkä punaa/ saa kevään kukkimaan ikuisesti" on muokattu Kuopion taidemuseon kiinalaisen taiteen näyttelylehtisestä *Shanshuihua*, jossa Pertti Nieminen oli julkaissut runon *Kirjoitettu Yen-Lingin pääkirjurin Wangin maalaukseen "Leikkokukkia"*:

Kuka arvaisi, että läikkä punaa
Saa kevään kukkimaan loputtomasti.
(Shanshuihua, 11 ja Rv, 20.)

Helsingin Sanomien Sunnuntai-osastossa 17.8.2003 kirjailija Lasse Lehtisen (sd.) esitteli sivun

verran 100-vuotiaan Suomen Sosiaalidemokraattisen puolueen historiaa. *VI suunnitelman* runo työväenliikkeestä lähti liikkeelle, kun näin jutun kuvassa kummasti muikistelevan miehen Forssan työväenkokoukseen osallistuneiden takarivissä. Runon alun *punctum*-sana viittaa Roland Barthesin valokuvaa käsittelevän teoksen *La Chambre Claire* jaotteluun *studium* ja *punctum*. Äitinsä valokuvasta Barthes löysi pisteen, *punctumin*, jossa hän näki oman kuolemansa.

Säkeessä "valokuvassa katson silmiä" on alluusio Paavo Haavikon runoon "Minä olen nähnyt silmät jotka ovat nähneet miehen", jota *Suomalaisen runon struktuurianalyysissä* käytetään esimerkkinä runon anomaliaista (Launonen, 203). Lehtisen artikkelista sain kursivoidun 7. rivin "Saksan pääkaupunki on Lontoo" ja sitä seuraavan säkeen "äänestettiin Forssassa 1903".

kuin työtön näkisi oman kuolemansa
Tampereen tiellä jalat pystyssä
hevosparka jonka takia voin tulla tutulle
(LTS, 47.)

Näiden säkeiden taustalta löytyvät Heikki Ylikankaan vuoden 1918 sisällissodan loppuvaiheen kuvaus *Tie Tampereelle*, 1993, ja kuolleen hevosen valokuva aukeamalla 378 — 379. Kuvan hevonen makaa kyljellään, joten "jalat pystyssä" tarkoittaa myös muuta eli vaikkapa antautumista, ja seuraavan säkeen "hevosparka jonka takia voin tulla tutulle" tuttu on Friedrich Nietzsche, joka sääli hevosparkaa niin että oli tulla hulluksi. Ja kun on Tampereesta kyse, olen varma että tuttuihin kuuluu myös Kari Aronpuron hevosesta kertovaa tekorunoballadia 2 (*Hans II Viisas*) (*Merkillistä menoa*, 1983) ja esimerkiksi *Paon viivojen*, 1998, säkeitä "Elävänä palava hevonen/ hirveä näky". Marraskuun alussa ravintolavaunussa Turun runoviikolta 2004 palatessa kysyin Aronpuroilta, mistä runosta saattaisi olla kyse, ja hänen mukaansa hevonen löytyy esikoiskokoelmasta *Peltiset enkelit*, 1964. Ilmeisesti on kyse *Pohjoisen Guernican* säkeistä "vastateurastetut valkoiset kanat/ sillalla kaatunut hevonen".

Viittaus Aronpuron ja Nietzschen hevosiin oli selvempi runon ensimmäisessä versiossa ja kääntyi kansanrunon *Jos mun tuttuni tulisi* suuntaan Leevi Lehdon ateljeekritiikin vaikutuksesta. Runon *Jos mun tuttuni tulisi* toinen alluusio on LTS:n sivulla 84: "Tuuli hioo kasvot/ näkyviksi, aurinko tuntee/ tulevansa tutulle." *VI suunnitelman* ensimmäinen versio meni näin:

Valokuvassa katson silmiä, jotka ovat nähneet Leninin
ja silti takarivin taavi irvistelee kuten minä
aivan kuin olisi nähnyt oman kuolemansa

Tampereen tiellä jalat pystyssä tapetun
paarmojen kiusaaman hevosparan
jonka takia voi tulla hulluksi säälistä
(I versio, 31, Liite 7.)

VI suunnitelman päättävän työväenjohtajan jakkupuvun löysin *Anna*-lehden välistä tipahtaneesta Atelier Goldner Schnittin mainoslehtisestä. Alun perin otin mainoksen talteen otsikon "Muotia oikeassa koossa" takia, mutta ne pyyhkiytyivät tai tulevat vastaan jossain muussa yhteydessä ja "koossa".

Poikani Alekski pääsi ripille kesällä 2003. Rippileirin aikaan kävin lenkillä Puijon jyrkillä purupoluilla, jotka tallautuivat runon alussa "pirun rinteiksi". Juostessa muotoiltu rippipuhe tuli pidettyä juhlavieraille Männistössä kotitalon pihamaalla. *Raakaversiosta* runoon on yhdistetty säkeet:

Käsi ojossa
jokaisen
käden
takana
toinen käsi
odottaa.
Nälkä ei odota.
Se on myös huomenna. (Rv, 34.)

Eikä mitään voi keksiä itse. Ei edes Jumalan nettiosoitetta. Puolisen vuotta Puijon rinteillä kiipeilyn jälkeen HS:n Maailman ihmisiä -palstalla (17.2.2004) kerrottiin, että israelilainen puhelinyhtiö on käynnistänyt palvelun, jonka kautta juutalaiset ympäri maailmaa voivat lähettää Jumalalle postia. Sähköpostilla lähetetyt kirjeet printataan ja laitetaan Jerusalemin itkumuurin aukkoihin.

Kiviraunion, kahden kirjoitussuunnitelman, liiketoimintasuunnitelman ja Amerikan, vasemman työväenliikkeen ja oikean jumalan kautta II-osastossa päädytään suomalaiselle maantielle, jossa todetaan, että 'ensin oli asiaa, sitten vain nautitaan juoksemisesta'. *VIII suunnitelman* runon *Ensin on asiaa* siemenen naputteli kännykkäni omiin viesteihin poikani Alekski, kun ajoin autoa kesällä 2000 Rautalammin varsin mutkaisen Myhinpään museotien kautta Jyväskylään. Tallella on vain kirjoituskoneversio:

Myhinpään museotielle

Suoria teitä kiireisille
kalliilla
aina löytyy ja kaikki menee
Aja kerrankin hiljaa
nauti mutkasta
mutkan lahjasta.
(Rv, 31— 32.)

Kun asiasta on päästy, II osasto jatkuu asiattomammassa merkeissä. Kolme seuraavaa runoa on kirjoitettu lapsille tai otettu heidän suustaan. *IX suunnitelman* runon *Älä häiritse, minä luen* ensimmäisen version luin eteläisen Kuopion koulujen koululaisille Lukutaito-kampanjan päätteeksi keväällä 2002 (Rv, 7 — 8). Lokakuussa Turun kirjamesuilla Suomi-Ruotsi-runomaaottelussa esitin runon niin, että kerroin sen tulevan seuraavaan kokoelmaani nimeltä *Liiketoimintasuunnitelma*. Ruotsalainen naistuumari antoi kaksi pistettä kymmenestä mahdollisesta, joten varmistin, että joukkueemme (Heli Laaksonen ja Olli Heikkonen) hävisi tämän yrityksen.

X suunnitelman säkeet löytyivät savontaja Olavi Rytkösen kanssa Runokukko-duon nimellä tekemältämme koulukiertueelta syksyllä 2002. Ensin kiersimme Pohjois-Savon peruskouluja ja lukioita, minkä dokumentoin *Opettaja*-lehden juttuun "Savolainen koulutesti". Marras-

joulukuussa vierailimme päiväkodeissa ja saimme joka paikasta ja päivästä Päivän runon. Runo syntyi niin, että kysyimme lapsilta ensimmäisen sanan, joka tuli siitä päivästä mieleen, ja kirjoitettuumme taululle 5 tai 6 päivän sanaa jokainen sai kirjoittaa niistä oman runonsa. Ihme ja kumma, lähes jokaiselta myös Päivän runo syntyi. Näistä varsin monitekijäisistä pätkistä on rakennettu *X suunnitelma*.

Päiväkotien toisena harjoituksena meillä oli H. C. Andersenin satu *Kuusen tarina*, jossa pieni puu haluaa kasvaa isoksi, mutta mitä sitten tapahtuu... Sonkajärven, Alapitkän, Pihkainmäen, Jännevirran, Varkauden, Iisalmen ja Kuopion esikoululaiset suunnittelivat, että metsässä tapahtuu *XI suunnitelma*. Näiden runojen kohdalla voi kysyä, kuka on niiden puhuja ja kuka on niiden tekijä, kun Rytönen litteroi lasten puhumaa puhetta kynällä ja minä siirsin ne paperilta tietokoneelle.

Kaiken maailman suunnitelmien, koulujen ja päiväkotien kautta on loogista päätyä vanhainkotiin, jossa mummo ei tiedä, kuka hän on, ja sokea kysyy, missä on kamera. ”Näitä itse kunkin vaimoja/ ja arpia”, alkaa runo *Arpia*, josta muokkaantui *XII suunnitelma* (Rv, 35). Toisen osaston viimeisessä säkeessä puhuu *suru* ikään kuin yhdistäen sen ensimmäisen osaston viimeisen runon Hietaniemen hautausmaalle.

4.3. Liiketoimia eli matkoja Virosta Viitostielle

Etnofuturistien työmatkalla Virossa 11. — 15.5.2002 syntyi runosarja *Matka Võrumalle*, jonka Mihkel Kera eli Mika Keränen käänsi viroksi nimellä *Reis Võrumaalle*. Etnofuturismiin tutustuin ensimmäisen kerran Suomalais-ugrilaisen kirjallisuusseuran (AFUL) tapaamisessa Viron Lohusalossa 27.8. — 31.8.1996. AFUL:n hallituksen jäsenenä vierailin myös Komin tasavallan Syktyvkarissa 19.10.— 26.10.1997 ja Mordvan tasavallan Saranskissa 21.10. — 28.10.2000. Tiivistelmä kokemuksista löytyy *Kylmän maratonin* jutusta *Saransk*, jonka juonena on *Urheilukirjaan* sopivasti vodka. Võrumaalla 2002 tapasin useita edellisillä reissuilla tutuksi tulleita suomalais-ugrilaisia kirjailijoita, ja heidän kertomiinsa tarinoihin viittaavat esimerkiksi säkeet:

kun komi käänsi nykytarton sanoja
kotimaassa sanotaan hänen unohtaneen
äidinkielsä

kun Shibanovin Etnofuturism in Udmurtia
julkaistiin Tarastin kirjassa, kateus
katkaisee sähköpostin
(LTS, 66.)

Runosarjan ensimmäinen merkintä tuli bussissa Tartosta Võruun 11.5.2001, kun matkakaveri Hannu Oittisen mukaan "nyt maisemat alkavat muuttua":

Tasaista, tasaista
Njet Durak
Mummo painaa
mossella
nenä ratissa
mies rattina

(Tpk, 28.)

Bussimatalla muistelen Paavo Haavikon runokirjaa *Kaksikymmentä ja yksi*, jonka "Pohjan" otan mukaan runoon säkeestä: "Soutavat, laskevat Pohjaa kohti, jokea alas" (s. 8). Tutustuttuani Tartossa opiskelemaan Mika Keräseen luen hänen suomennoksenaan tallinnalaisen Hasso Krullin Venäjän retkeä kuvaavan runon *Matka Marimaalle*, joka on julkaistu Krullin kokoelmassa *Kornukopia, sada luuletust*. Oma Vörun matkan runoni ja Mihkel Keran suomennos Krullin Venäjän matkasta julkaistiin rinnakkain vt. päätoimittaja Karri Kokon taivuttamassa *Parnassossa*.

Työpäiväkirjasta Viron matkan muistiinpanot löytyvät sivuilta 28 — 59. Runojen aika seuraa pitkälti Tpk:n matkajärjestystä ja ne on kirjoitettu suoraan tietokoneelle ilman konekirjoitusvaihetta. Runosarjan kolmisäkeisessä matkarytmissä pyrin samaan kuin Krull matkarunossaan ja lopussa siirryn Krullin hakkaavampaan kaksisäkeiseen "junarytmiin". Otan esimerkiksi Krulliin runosarjan lopetuksen, Tpk:n junassa Helsinki — Kuopio 15.5.2002 kirjoitetut muistiinpanot ja LTS:n runosarjan lopetuksen.

*

makaan
junassa

ikkunasta
vilahtaa

outoja
hökkelikyliä

uteliaisuuden
voimalla

liikun
takaisin

Viroa
kohti
(Krull, 87.)

Äiti ja tytär
tytär naimisissa, äiti ei
niin hyvin manikyroidut
lukevat rillinsä
ja nukkuvat siististi

Näin näkee se
joka rakasti
Näin voi nähdä/sanoa
niistä/ne joita rakasti
Näin näkee, jos rakasti.
(Tpk, 58 — 59.)

näin voi nähdä
se joka rakasti

tytär naimisissa, äiti ei
niin hyvin manikyroidut

lukevat rillinsä
nukkuvat lukunsa

siististi
tulevat,

tulevat
elävät

junat
kotiin
(LTS, 72.)

Vertaamalla muistiinpanoja lopulliseen versioon, näkee että rytmi on löytynyt Krullin runosta ja kritiikki sisäsiestejä, mutta lukutaidottomia kohtaan kärjistynyt. Sarjan alun "paljonsyövästä" Nokian miehestä on päädytty hänen "muijiinsa".

Muukalaisen neljän runon sarja liittyy Latvian matkaan. Pääkaupungissa Riikassa ja sen ympäristössä matkustin bussilla Eino Leinon seuran kanssa huhtikuun lopulla 2002 (Tpk, 140 — 148). Matkaa varten lainasin Anna Ziguren kirjat *Latvian taivas ja maa* ja *Kuitenkin niin lähellä* ja runoantologian *Älä juo vesijohtovettä*. Runosarjan esimerkinnät tein raja-asetella:

"Muita"
latvialaisen raja (tulli) miehen
selässä.
(Tpk, 140.)

Aamuisin Jurmalan uimarannalla kaverina olivat lähinnä pilvet. Ne olivat yhtä komeita kuin rannan lähellä asuva Anna Zigure lupasi kirjoissaan. Autiota hiekkarantaa kävellessäni koin ehkä jotain samaa, mitä *Kirjallisessa avaruudessa* kuvataan näin:

Runo on maanpakolaisuus, ja sille kuuluva runoilija kuulu maanpakolaisuuden mukanaan tuomaan tyytymättömyyteen: hän on aina itsensä ulkopuolella, synnyinpaikkansa ulkopuolella, hän kuuluu vieraille maalle, siis ulkopuolelle vailla sisäisyyttä, läheisyyttä ja rajoja: hän kuuluu väliin / - - / Koska runo on maanpakolaisuus, se tekee runoilijasta harhailijan, joka on aina eksyksissä ja jolta puuttuu vakaa läsnäolo ja todellinen asuinpaikka. (Blanchot, 205.)

Ja sarjan runossa 4. *kuva* kukaan ei edes tervehdi muukalaista, vaikka hän sanoo hyvät huomenet:

jokaiselle se sanoi
hyvät huomenet

otti vaikka uimarantaa
kenkiinsä
koko päiväksi
jos sai vastauksen
(LTS, 78.)

"Sinisessä karkkipaperissa naurava" ruskea lehmä löytyy sinisestä *Konfekte Gotina* - karkkipaperista, jonka valkealta puolelta voi lukea Ilze Matisonen kääntämän dainan, josta tässä puuttuu yläviiva (-) viiden kirjaimen päältä:

Aismiras man sodien
Div' darbini nedariti:
Gaisa zvaigznes neskaititas,
Jura pukes nelasitas.

Konfekte Gotinan motto on Matisonen käsialalla suomennettuna *I version* sivulta 54. Tapasin Matisonen sekä Latviassa että syksyllä 2002 Villa Kivessä, jossa esitin *Muukalaisen* ensiversion, kun Eino Leinon seura muisteli Baltian retkeään valokuvin ja sanoin.

Hassisen koneessa, jonka kappaletta lainasin jo *4. yrityksessä*, aloittaneen Ismo Alangon laulussa *Peltirumpu* (Sielun veljet: *L'amourha*. Poko, 1985) on viittaus *Muukalaisen* säkeessä "joka on kuulemma keltainen" (vrt. "Lastenhuoneen seinät ovat keltaiset/ myös aurinko on keltainen/ niin kerrotaan/ oi kun pääsisin joskus sitä katsomaan").

Moton kanssa 95-säkeisestä runosta Tpk:sta löytyvät siemenet noin 50 säkeeseen. Jos edelliset selitykset otetaan huomioon lisättyinä sillä tiedolla, että Kolka on niin myrskyinen niemi Latviassa, että laivat kiertävät sen kaukaa, niin ilman taustatietoja jää lähinnä runosarjan loppu. Säkeet "niin että lisään pilvet/ kivenpainoiset/ yön tyynyksi" liittyvät *Hakamonon* kannentekijä Jyrki Siukosen teokseen, jossa rautakanki nojaa tyynyyn, tai jyvaskyläläisen kuvataiteilijan Jussi Heikkilän teokseen, jonka nimi kertoo siitä, miten hanhet jaksavat lentää Everestin yli. Jompaankumpaan tai molempiin viittaavat myös *Arboretan* runon *Meri* säkeet:

Unessa lennän sulkia,
ruostunut kanki kasvaa tyynyksi,
valkeita tyynyjä. Tiibetinhanhet
ylittivät Mt. Everestin.

Kivenpainoiset pilvet tulevat yön tyynyksi, mutta kenelle "hänelle". Kuka tulee muukalaisen kaveriksi "sivullisen kuvaan"? Kalastajat, lehmä vai joku muu, jolle minä kuvaa sivullisen. Olipa kuka hyvänsä, mutta ilmeisesti muukalaisen kuvausta sivullisuudesta, ei ole helppo kuunnella, koska pilvien vastapainoksi hän 'pyytää osanottoa syvältä'. Joko osanotto haisee — toisin sanoen on syvältä — , tai sitten sivullisuudestaan pääsee kyntämällä tai onkimalla tosi syvältä "hänen" kanssaan.

Villa Villekulla -sarjaan kertyi muistiinpanoja *Työpäiväkirjaan* vain kuusi sivua (236 — 241). Ehkä siksi, että lähdin maaliskuussa 2003 Gotlantiin kirjoittamaan romaania *Euroopan omistajat*. Kuopion pääkirjastosta näytän lainanneen matkaa varten Lawrence Ferlingettin *Nämä ovat minun virtani*, Lars Johnssonin *Linnut luonnossa: Meri ja rannikko* ja Santeri Levaksen *Ihmisiä Itämeren saarella*, jonka vaikutus näkyy runosarjan alkupuolella esimerkiksi säkeissä:

Tjocken kryptogrammi persialaisessa hopeakupissa
ja sama tukeva palindromi odottaa
Pompeijissa kahdessakin paikassa

vahvistettuna pentagrammilla
(LTS, 79.)

Visbyn tuomiokirkon outoa, ihmislapsen äänellä ääntelevää kalaa kuvataan Bent Rosén kahdeksansivuisessa julkaisussa *Domedagsfisken 700 år*. Vuonna 1982 oli kulunut 700 vuotta tuon "Tuomiopäivän kalan" ensimmäisestä kirjallisesta maininnasta, joka kiinnosti kovasti mm. luonnontieteilijä Carl von Linnétä. Asuessani Marian kirkon vieressä taitelijatalo Baltic Centerissä mietin, että abortti on aina niin ankara asia, että raamatun tarinoissakin pojan pitää syntyä neitsyestä, ja jos ei synny niin pitää keksiä joku muu tarina — ja varsinkin, jos sikiön tappaminen epäonnistuu fyysisesti tai henkisesti. Silloin se alkaa huutaa, vaikka lapsi olisi piilotettu ison turskan mahaan.

Lapsi parkui ison kalan vatsassa
715 vuotta sitten
Se hirtettiin Marian kirkkoon
ja pantiin Göranin kuva vahtimaan
pitkäjalkaisen hevosen selkään
abortin onnistumista

Lapsi parkuu edelleen
kuin Tuomiopäivän turska
Tarina on niin totta
(LTS, 89.)

Gotlannin museossa jaetaan myös 12-sivuista esitettä *En vandring genom naturen i Visby*, josta löysin paikallista lintu- ja puusanastoa (esim. 8. runo). Sarjan 24. runon lainaus on Taneli Eskolan kirjasta *Sininen Altai* sivulta 122. Saman kirjan maantieteilijä J. G. Granöön tutkimuksiin liittyviä käsitteitä ovat 26. runossa käytetyt "lähiö" ja "maisema". Saman runon säkeen "Tapan viimeisiä kameleita" selitys löytyy *Kylmän maratonin* jutusta *Saransk*:

— Tapamme hevosia, vastasi komilainen runoilija jonkun ihmetellessä nuorten miesten tupakointia.
Ymmärtääkö vitsiä, jos ei ole maistanut venäläistä tupakkaa? Siinä palavat tasavallan viimeiset ruohot.

Taitelijatalo Baltic Centerin kirjastosta otin ja luin ensimmäisen kerran Pentti Saarikosken *Ihmisen äänen*, jonka välistä löytyi 32. runossa lainattu ruotsalaiseen iltapäivälehteen kirjoitettu negrologi. Muista mukanani tuomista lähteistä on mainittava Gotlannin historiaa tutkineen Svante Hedinin Mathias Klintbergistä kirjoittama teos, jossa on kertovia valokuvia muinoin eläneistä saarelaisista.

Sarjan 34. runossa kolme kertaa toistuva säe "Vi var många, vi var globala" on lainattu runoilija Göran Greiderin kolumnista, mutta siitä minulla ei ole todisteita. Saman runon viimeinen säe "Rauha pyhälle Annalle" on lisätty matkan jälkeen. Säe on omistettu Anna Lindhille ja viittaa myös sivulta 89 löytyvään Visbyn lyijyristin rukoukseen. Risti taas löytyy Gotlannin museosta Visbystä.

Greiderin, muistaakseni *Dagens Nyheterin* kolumni, jossa ennen Anna Lindhin murhaa ylistettiin ruotsalaisia yhdistävää hyvää henkeä osoitettaessa mieltä presidentti Bushin aloittamaa Irakin II sotaa vastaan, ei ole tallessa, mutta arkistostani löytyy lehtileike "Länsstyrelsens svarar på kritik mot poppelfällning vid Strandpromenaden", joka dokumentoi

runosarjassa useamman kerran mainitun satavuotiaan poppelin murhan, jonka todistajaksi jouduin.

Sata vuotta täyttäneet poppelit
pitää kaataa. Mummopuu on vaarallinen
ei ainoastaan papalle vaan rouville
koko ympäristölle joka on täynnä tyhjää
täyttä ilmaa...
(LTS, 95.)

Saman satavuotiaana murhatun poppelin täysin terveeseen tyvipäähän oli kiinnitetty Leo Murnitzin allekirjoittama runo *Kvinnan*, josta lainasin neljä säettä ja opin, että tämä puu oli mummo eikä pappapuu (LTS, 90).

Katkovirta-sarja lähti liikkeelle *Maisemagalleria*-julkaisun kirjoittajien palaverista Kuopiossa 25.4.2001. Minut pyydettiin mukaan, koska runokokoelmassa *Hakamono* olin kirjoittanut autoista ja teistä. Julkaisutyöryhmä (Erkki Soininen, Jere Ruotsalainen ja Riitta Raatikainen) ei rajannut osuuttani runoihin, vaan mikä tahansa 10 sivua kaunokirjallista tekstiä oli mahdollinen. Ensimmäinen Tpk:n merkintä on lainattu Sampo Castrenin jutusta *Voima*-lehdessä 4/01: "50 km pitkä moottoritie jakso kulkee armotta savolaisten harjujen ja vesistöjen poikki." (Tpk, 22).

Päädyin kirjoittamaan yhdeksän runoa 5-tien varteen rakennetuista ympäristötaideteoksista välillä Varkaudesta Sukevalle. Neljä teoksista olin nähnyt luonnossa paikan päällä, mutta toinen puoli tuli tutuksi enemmänkin paperilla ja valokuvina. Lähteinä käytin ensipalaverissa saamiani *Tielaitoksen selvityksiä* ja mm. teosta *Auto, terveys ja ympäristö*. Esimerkiksi säe *kestävän kauneuden monumentti* *) löytyy Rando Radovic'n *Tielaitoksen selvityksen 14/1993* sivulta 11 muodossa "liittovaltion viranomaiset eivät ole onnistuneet luomaan päätiestöstä/ *kestävän kauneuden monumenttia*". Radovic ilmoittaa lähteeksi teoksen Tunnard, C - Pushkarev, B. *Man-Made America, Chaos or Control*. Yale University Press, New Haven and London 1963.

Viitostien varressa *0-piste*-nimistä teosta ei ole, mutta taiteilijoiden teoksille antamia nimiä en muuttanut muiden kuin viimeisen *End Pointin* kohdalla. Kuopiolaisen Valolaternan perustajan ja ympäristötaidehankkeen vasta kuolleen isän Simo Leinosen valaisemia puita kutsutaan virallisesti nimellä *Kuusiryhmät*. Marraskuussa 2004 Leinosen kolmesta kuudesta valaistiin enää kahta. Julkaisuun *MaisemaGalleria Ympäristötaidetta Viitostiellä 2000 — 2001* tein runojen lisäksi oikoluvun.

4.4. Matka jatkuu Pietarin tiellä

Tunsin erään työläisen —
lukutaidottoman,
ei ollut koskaan kirpaissut
aakkossuola
miehen suuta.
Mutta kun hän kuuli
Leninin
puhuvan,
hän ymmärsi
kaiken

ilman muuta.
(Majakovski, 96.)

Tunsin erään yrittäjän — lukutaidottoman
mutta nähtyään Leninin

hän ymmärsi kaiken
ilman muuta
(LTS, 111.)

Viimeisen eli IV osaston *Epilogin* taustalta löytyvät Vladimir Majakovskin runoelma *Vladimir Iljitsh Lenin* säkeet ja "viiden aan naisen" Anna Ahmatovan *Rekviem*-runoelman *Epilogi II:n* säkeet, jotka suomensi Pentti Saaritsa.

Jos tässä maassa joku päähänsä saa
minun patsaani jonnekin sijoittaa

niin voin suostua moiseen kunniaan
sillä ehdolla, etteivät milloinkaan

sitä pystytä rannalle meren sen
jolle synnyin... / - - /

vaan tähän jossa seisoin portilla
minä turhaan kolmesataa tuntia.
(Ahmatova, 90 ja 32.)

Runoilijan haudan taustana on *Viikkoliite Nytin* juttu "Vaellus Pyhän Pentin haudalla". Ensimmäiseltä vierailultani Saarikosken haudalle on ison kiven valokuva teoksesta *Metsännenä* (s. 55). "Kivipää" löytyy tänäkin päivänä haudalle vievän soratien vasemmalta penkalta, ja ehkä hautausmaalla samalla puolella tietä runoilija laskee sukunimensä tavuja.

kuulakärkikynä ruostuu pitkän nimesi poikki
nyt siitä saa jambin
(LTS, 112.)

Valamossa vierailin toisen kerran 13.7.2001 valokuvaaja Pentti Vänskän kanssa (Tpk, 74). Kävimme kuvaamassa Heinäveden takana Sibelius-Akatemian sisältötuotantokurssilta tutuksi tullutta videotaiteilija Sam van Ingeniä, mutta juttu ja kuvat jäivät julkaisematta. Yhtä hyvin epäonnistuneeseen Nektarioksen luostarivierailuun viitataan *Kylmän maratonin* jutussa *Aigina* (s. 86 ja Rv, 37).

Kaikkia Saarikosken haudalle heinäkuussa 2001 kerääntyneitä tavaroita luettelevan runon säe "Fizz vitsinä" tuo ehkä jonkun mieleen T. S. Eliotin *Autiosta maasta* hylkäämän säkeen "And old tom took us behind, brought out a bottle of fizz," (Eliot, 5). *Runoilijan haudan* laajin versio on julkaistu *Tuli&Savussa* Visbyssä kirjoitetun jatkon kanssa (*Villa Villekullan* 32. runo).

huomenna pommitetaan Tshetsheniaa

tänään juhlietaan Pietaria, sinua ja ohranatsaaria
unohdetaan Irakin ja Israelin pommit

lauletaan Oneginia ja ohjuksia kurkku suorana
(LTS, 114.)

Aleksandr Pushkinin ja Maria Jotunin patsaiden keskustelun esitin Pushkinin syntymäpäivillä 6.6.2003 Kuopion Valkeisen lammen rannalla, jossa mustan muistopylvään päässä seisoo Pihkovan ystävyyskaupungin lahjoittama Pushkinin rintakuva (Rv, 30, Liite 7: *Pushkin hyvä, vastaa Maria ja Pushkin kävi täällä*). Raimo Utraisen veistämä Jotunin muistomerkki vuodelta 1983 taas seisoo noin 150 metrin päässä Pushkinin selän takana kaupunginteatterin edessä. Elävien Runoilijoiden Klubin kanssa näitä syntymäpäiviä on järjestetty vuodesta 1994 lähtien. Patsaalla esitetyjä runoja ja tekstejä on koottu julkaisua *Pushkin kävi täällä* ajatellen.

Mistä minä tiesin miten paljon kaipaen sinua, Pietari
miten sfinksistä kasvoi kokonainen tai viiden aan nainen
gruusialaisen täyteläinen pöytä, kesuura
syöttää koko illan kuitataan keräämällä kolehti
(LTS, 117.)

Pietarin matkaa varten luin Solomon Volkovin teoksen *Pietari: Eurooppalainen kulttuurikaupunki*, Neuvostorunoutta-sarjan kolme ensimmäistä osaa ja Joseph Brodskyn suomennetut runot. Matkan jälkeen luin Brodskyltä myös kaikki suomennetut esseet ja kertasin Ahmatovan ja Mandelstamin runojen suomennokset. Runon rytmiä rakensin säkeen sisäisen tauon, kesuuran (caesura) varaan. Mittaa tapailin Pietarissa kävellessäni, koska Brodskyn mukaan se tuo mukanaan kaikuja antiikista asti.

Kaksi tuhatta vuotta — mitä? Kenen laskujen mukaan, Flaccus? Ei varmastikaan runomitoilla mitaten. Tetrametrit ovat tetrametreja ajasta ja paikasta riippumatta. Olivatpa ne kreikkaa, latinaa, venäjää tai englantia. Samoin ovat daktyylit ja anapestit. Ja niin edelleen. Siis, kaksi tuhatta vuotta — missä mielessä? Pelkäänpä, että kun on kyse ajan puristamisesta kokoon, meidän ammattimme voittaa historian, ja siinä on melkoisen vahva maantieteen lemahdus. (Brodsky, 258.)

En nyt tetrametrejä saati anapestejä laskenut, mutta sesuuran eli Lönnrotin *murteen* sain liikkumaan säkeiden sisällä ja sanan *kesuura* sain mahtumaan toiseksi viimeiseen säkeeseen "gruusialaisen täyteläinen pöytä, kesuura". Yleensä mitat tuntuvat lahjoittavan Brodskyn "ajan puristeita", mutta omia sanallisia tuotteitani en ole mitannut tavuiksi, nousu- ja laskutahdeiksi, vaan etsinyt kullekin runolle omaa vapaarytmistä ominaislaatua. Tässä työssä viimeisenä testinä on ollut ääneen lukeminen, usein myös käveleminen samanaikaisesti, koska pääsen kiertämään ympyrän Männistön Lönnrotinkadun puutalon huoneiden läpi. Kävelemiseen viittaa myös Kari Aronpuro vastatessaan kysymykseen, mikä hänen mielestään on runon minimi. "Tekstistä on tullut runo silloin kun siitä aistii että se on KÄVELTY", vastasi Aronpuro (Tuli&Savu 3/2004, 9).

Pisimmälle vietyä äänellistä ja samalla rytmillistä ja soinnillista testaamista tein dramatisoidessani kokoelman *Kaikki hyvin*, 2001, kuunnelmaksi. Pasilassa Pekka Kyrö otti sen Radioteatterin ohjelmistoon äänittämäni kasetin eikä käsikirjoituksen perusteella.

Runon rytmin suhteen kävelen ilmeisesti Aronpuron lisäksi samoilla poluilla kuin Paavo Haavikko, jonka mukaan esimerkiksi *Kalevala* on suljettu portti kansanrunouden maailmaan, ja siksi *Kalevalaa* ei kannata arvostella, ihailta vain, ja mennä sen ohitse, jos tahtoo mielen metsään. Selittäessään *Rauta-ajan* taustaa Haavikko hylkää vanhan runomitan, mutta

luodessaan uutta eeposta omalla kielellä ja keinoilla hän tahtoo muistaa, että kansanruno oli tehty puhuttavaksi eli esitettäväksi runoksi.

Vanhaa runomittaa ei voi enää sellaisenaan käyttää, se on menneitä aikoja varten tehty, *säilyväksi* (kursivointi J.T.). Mutta silti siinä on yksi asia, joka on minulle ollut jotenkin tärkeä, se että kansanruno on ilmaan puhuttavaksi tehtyä. Minulle runo on repliikki, joka sisältää sanojan, kuulijat, tilanteen. Sanat ja lauseet voi puhua suoraan niin, että niihin nämä rooliosat sisältyvät. Niin kuin subjekti predikaattiin, kuten koulussa opetettiin. (HS 25.2.1985.)

Mitallisen runouden rytmikaavat määrä- tai vapaamittaisena auttoivat puhutun runot muistamista ja samoihin mittoihin teoksia yritettiin toistaa saveen, kiveen ja paperille. Kun aakkosten avulla teosten muistamisesta on siirrytty digitaaliseen aikaan, runouden haasteet ovat Charles Bernsteinin mukaan muualla kuin *säilyväksi* tekemisessä. Vielä keskeneräisessä esseessään *The Art of Immemorability* Bernstein miettii, miten kielen verbaalinen voima voi nousta pintaan, kun puhe ja teksti voidaan muokata ennennäkemättömällä ja -kuulumattomalla tavalla.

In the context of a postliterate writing, the transcription of speech looks very different than it did at the dawn of the alphabetic age: static, noise, and other microtextures loom large when the art of memory is not at stake. Repetition without memorability uses the features of oral art for textual ends: it is not memory that is being stored but texture that is being exhibited. The result is not a poetry in the service of memory but a poetry, in Stein's (Gertrude, J.T.) phrase, of "the continuous present."

Textuality, sounded, evokes orality. Conversely, orality provokes textuality (polymorphously), albeit the virtual, aliterate materiality of woven semiosis. This is orality's anterior horizon, its acoustic and linguistic ground, embodied and gestural. The *stuffness* of language, its *verbality*, is present in both writing and speech but it is particularly marked when language is listened to, or read, without the filter of its information function. (The material stratum that weaves together speech and writing provides not only the means for language's information function but also information in its own right.) Textuality is a palimpsest: when you scratch it you find speech underneath. And when you sniff the speech, you find language under that.

Poetry's social function in our time is to bring language ear to ear with its temporality, physicality, dynamism: its evanescence not its fixed character; its fluidity, not its authority; its structures not its storage capacity; its concreteness and particularity, not its abstract logicity and clarity.

To say we are in age of postliteracy does not mean that literacy is no longer necessary but rather that it is no longer sufficient; perhaps the better term would be hyperliteracy. Poetry in a digital age can do more than simply echo the past with memorable phrases. It can also invent the present in language never before heard. (Bernstein, 11.)

Haavikon ja tässä pitkästi lainatun Bernsteinin tulevaisuuden runouteen viittaavia käsityksiä yhdistää ainakin se, että runous ja korvin kuultava puhe kuuluvat ääneen kirjoitettuun sanaan. Tietysti Haavikon puhe "ei ole mitä tahansa puhetta, vaan strukturoitua puhetta, transponoituja repliikkejä" (Launonen, 198), ja Bernstein näkee digiajan mahdollisuudeksi runouden tuomisen niin kuultavaksi kieleksi, että sellaista ei ole ennen nähty. Tällä tiellä näemme, törmäämme, kävelemme — ehkä jopa tanssimme — kohti suullista runoutta ja palaamme yhteen LTS:n synnyttäneistä avoimen teoksen ja sen testaamisen ideoista: miten runo yleisölle puhuttaessa elää ja paperille painettuna pysähtyy ja saattaa tanssia silti. Puheen ja säkeiksi jäsentyneen puheen prosessointi ovat näin ollen samaa juurta, mutta Auli Viikarin mukaan runokielen keskeisen konvention säejakoisuuden kognitiivisen perustan ja metriikan suhdetta on vasta lähestytty (Viikari, 51). Puhutun runouden poetiikka on kehittämättä, vaikka lyriikkaa on tutkittu ikään kuin kiveen, saveen ja paperille säilöttyä olisi ääneen kirjoitettua.

Vaikka puhutun runon poetiikka onkin kehittämättä, lyriikkaa analysoidaan varsin yleisesti puhuttuun diskurssiin viittaavin termein. Runon puhuja, *persona*, "lyyrillinen minä" erotetaan yhtä tottuneesti runon tekijästä kuin kertoja kertomuksen tekijästä. Myös lyriikan analyyseissa viitataan varsin usein puhujan ääneen tai runon äänensävyyn kuten Aarne Kinnunen (1983) ja Maija Lehtonen (1983) eritellessään Mirkka Rekolan runoa "Akselin napa". / - - / Samat vaatimukset runo asettaa lukijalle: kielellisestä rakenteesta on pääteltävä puhujan kokemukset, asenteet, tunteet, olemus; runon partituurista on luettava se mikä on *ääneen kirjoitettu* (kursivointi J.T.). Mutta runon puhuttuun luonteeseen kuuluvat myös ne piirteet, jotka ilmaisevat puhujan suhdetta puhuteltuun ja omin sanoihinsa, puhetilanteeseen yleensä. Juuri näiden tilannekohtaisten, pragmaattisten tekijöiden rytmiseen analyysiin ei kirjallisuudentutkimuksella tunnu olevan välineitä: miten päätellä kirjainmerkistä äänensävy, tempo, intonaation piirteet? (Viikari, 54 — 55.)

Yhden kirjaimen kohdalla tätä eroa on kuvannut Jacques Derrida esseessä *Différance*. Sanassa *différence* yhden kirjaimen *e* graafinen vaihtaminen *a*:ksi eli *differanceksi* jättää sen puhuttuna mykäksi kuin hauta, mikä osoittaa että "vastoin laajalle levinnyttä ennakkokäsitystä ei ole foneettista kirjoitusta".⁴ Esitetyn ja painetun version erot näkyvät esimerkiksi LTS:n "alkurunossa" *IV suunnitelma, X suunnitelmassa* ja runossa *Pushkin hyvä, sanotaan teatterin edessä* (vrt. Liite 7).

Bernsteinin näkemys 'runouden ennen näkemättömästä tavasta puhua' muistuttaa ensinnäkin aiemmin mainitusta äänirunoudesta (sound poetry, poésie sonore), jossa sointia voidaan tutkia lähes irrallaan merkityksestä tai prosodiasta perinteisessä mielessä. Toiseksi Bernsteinin näkemys vertautuu "räjähtävään kommunikaatioon" ja siihen liittyvään "suunnittelemattomuuteen", jota ei voine sivuuttaa Liiketoimintasuunnitelman kohdalla, ja jonka kautta Blanchot kuvaa toukokuun 1968 ennen kokematon *kommunismia*. Viattoman yhteisen läsnäolon hetkellä: "Sanominen oli tärkeämpää kuin sanottu. Runous oli arkipäivää."⁵

Runojeni rytmin suhteen olen pitänyt silmällä myös niitä alueita, jotka kuuluvat vain silmälle. Tämän rytmin kannalta yhtä tärkeää kuin mustat kirjaimet ovat myös valkeat alueet paperissa ja paperin pinnalla, jossa joku voi nähdä mustien merkkien jopa liikehtivän. Se voi tarkoittaa myös Derridan käyttämää sanaa *tilallistuminen* kuvamaan ei-foneettista "merkkiä" foneettiseksi kutsutussa kirjoitusjärjestelmässä (Derrida, 248).

Runon rytmin näkeminen valkeitten alueitten kautta voi mennä jopa niin pitkälle, että rytmiä ei saa olla. Ihanaa, virtaviivaista, makeilevaa — eli yhdellä sanalla sointuvaa — runon rytmi ei mielestäni saa olla kuin viittausmielessä, mikä useimmiten tarkoittaa ironista suhdetta alkutekstiin aivan kuten Saarikoskella: "Mikäli riimejä Saarikosken tuotannossa esiintyy, ne useimmiten sijoittuvat — samaan tapaan kuin Tuomas Anhavan lyriikassa — ironisiin yhteyksiin." (Launonen, 108).

Esimerkiksi Lönnrotin *riimi*-sanasta käyttämä nimitys *loppuvaste* on minusta loppulavaste. Värisokean Saarikosken kohdalla Mia Berner on kuvannut tätä August Ahlqvistin "kauniiden asioiden ja kauniiden sanojen runousopin" (Launonen, 21) vastaista kauneusihannetta yksittäisen runon kohdalla näin:

Kauneusihanne ei ollut symmetrinen, ainakaan se ei saanut kuutiomainen. Hahmossa piti olla liikettä ja elämää, tanssiva dervissi oli parempi kun tukeva pyykkäri. Kahta asiaa ei saanut tapahtua: runossa ei saanut olla rytmisyyttä eikä siitä saanut tulla sillä tapaa kaunista että sitä voisi sanoa 'ihanaksi', ei liioin virtaviivaista eikä makeilevaa. (Berner, 204.)

Pietarin tiellä -runoa varten tutustuin Brodskyn runouden rytmikäsitusten kertauksen lisäksi Martti Merenmaan romaaniin *Aamu keisarin kaupungissa*, jossa kuvataan Pietaria vähän ennen vallankumousta. *Työpäiväkirjaan* matkalta kertyi merkintöjä vain kolmelle sivulle (264 — 267) ja niistä vain kaksi liittyy runoon. Ensimmäinen ja tärkein on Terijoella Södergranin ja Ahmatovan haudan välisellä bussimatalla nähdyin Venäjän lipun innoittamana kirjoitettu runon aloitus, jota pyysin runoilija Leevi Lehtoa jatkamaan Ahmatovan haudalla 5.9.2003:

Valkoinen taivas,
siniset veet
veri pohjalla aaltoilee.
(Tpk, 264.)

Toinen säe syntyi samana iltana Pietarissa: "Sfinksi valvoo (pyllistää) Fontankalle." (Tpk, 264). Lehdon jatkorunon sain lukea vain hänen kannettavan tietokoneensa päätteeltä vasta bussissa paluumatkalla Karjalan kannaksella. Gruusialaisen ravintolan "täyteläisten pöytien" ääreen Elävien Runoilijoiden Klubin retkeläisiä johdatti Pietarissa työskennellyt kuvataiteilija Teemu Mäki.

Vahva viiva
sukeltaa vuoren
keskeltä alas
Lumi huimaa kättä ja päätä
Männyn tuhkan
pulpahtaessa paperin pintaan
alku ja loppu soivat
samassa sävelessä
kuin sinä
(LTS, 120.)

Logossa liike jatkuu Pietarista itään. Jos matka olisi jatkunut Pietarista länteen, siellä olisi tullut vastaan Naomi Kleinin kirjan nimi *No Logo*, HarperCollins 2000. *Logo* eli liikemerkki "sulkee" liiketoimintasuunnitelman, ja nimikirjaimeni allekirjoittavat teoksen niin että "alku ja loppu soivat/ samassa sävelessä". Runon nimi muistuttaa myös siitä, että valmis kirja, jota myydään ja ostetaan tuoteliikkeessä, on liiketuote.

Kiinalaisesta maisemamaalauksesta virikkeensä saaneen *Logo*-runon ensimmäiset merkinnät tein 21.4.2001:

Mustekivi:
Poltettu vuorimännyn
tuhka
puristettu mustekiveksi

Kauniisti kirjoittaminen
kalli grafia
(Tpk, 18.)

Runoilija Wang Wein moton löysin iltapäivän mittaisen kalligrafian kurssin päätteeksi Kuopion taidemuseossa kiinalaisen maisemamaalauksen näyttelyluettelosta *Shanshuihua* eli "vuorivesikuva". Kurssilla harjoitin kättäni pelkästään nimikirjaimistani kehittelemäni

kolmiosaisen merkin *JAT*:n (Jouni Antero Tossavainen) parissa. Harjoituksen jälkeen päätin hankkia oman mustekiven ja mäntypuun tuhkasta puristetun hiilen, siveltimen ja riisipaperia. Sen jälkeen ne ovat levänneet työpöydälläni enemmän taika- kuin työkaluina, jos työ tarkoittaa tässä piirtämistä.

Kolmiosaisen runon moton "Runo on maalaus ilman muotoja ja maalaus on runo, jolla on muoto" Minna Törmä suomensi alun perin Guo Xin teokseen *Metsien ja virtojen ylevä viesti*, Taide 1999. Näyttelyluettelosta lainasin moton, koska se muistuttaa Horatiuksen *Ars Poetican* opetuksesta "Ut pictura poesis", runo on kuin maalaus. Säettä käytin runon nimenä kokoelmassa *Arboreta* (Rv, 6 ja Tossavainen, 26).

Suomentaja Pertti Niemisen mukaan kiinalaiset ovat mitanneet Wang Weitä (699 — 759) Li Polla ja Tu Fulla ja lyöneet häneen leiman 'pienempi klassikko'. "Mutta runoilija ei ole toisen mitta", toteaa Nieminen. Wang on hänen mielestään ennen kaikkea luonnonlyyrikko, impressionisti ja maalaari; tällä alalla hän on 'suurin klassikko', kenties suurin.

Hän piirtää nelisäkeissään herkän kuulaita maisemia ja luonnontunnelmia, hieman alakuloisia, ja laveeraa ne sitten läpikuultavin, puhtain värein. Ei ihme, että hän oli myös taidemaalarina aikansa kuuluisimpia. (Nieminen, 557.)

Graafisen tietokirjan sanan *Kirjainmuodot* kohdalla todetaan: "Myös kiinalaista kirjoitusta sanotaan aihekirjoitukseksi. Siinä voidaan yhdistää monta merkkiä, joilla kullakin on eri merkitys, osoittamaan yhtä käsitettä." Samasta *tietokirjan* kohdasta löysin runoon sanat "vahva viiva" (vahvennus), "päätte", "hiusviiva", "neliviivainen järjestelmä" ja "aukko".

Liiketoimintasuunnitelmassa, kirjeissä ja käyntikorteissa käyttämäni *JAT*-logon (LTS, 119) on viimeistellyt kuopiolainen arthenomi Sirpa Kivilompolo. Kokoelman päätös ja allekirjoitus *JAT* on yhtä monitekijäinen kuin runonsa ja samassa mielessä väärennös kuin Derridan käsinkirjoitettu allekirjoitus puheen "Allekirjoitus tapahtuma konteksti" lopuksi:

(*Huomautus*: tämän — puhutun — kommunikaation — kirjoitettu — teksti oli määrä toimittaa *Assosiation des sociétés de philosophie de langue française*lle ennen istuntoa. Sellaiset lähetykset täytyy allekirjoittaa. Sen tein ja väärennän tässä. Missä? tuossa. J.D.) (Derrida, 300.)

5. ATELJEEKRITIIKIN VAIKUTUS IV VERSIOON

Maurice Blanchot'n mukaan ulkopuolisen lukijan välttämättömyyttä voi perustella sillä, että "kirjailijalla on harhakuva, että hän voisi lukea teoksensa". Teoksen "muotoilijan" lukijaksi muuttuminen vaatisi kuitenkin äärimmäistä muodonmuutosta, jossa valmis teos kumminkin pakenee hänen otteestaan.

Hetkellä, jolloin kunnia teoksesta kuuluu itse teokselle, jolloin teos lakkaa olemasta tehty ja tekijäänsä viittaava asia, jolloin teoksen koko olemus kiteytyy siihen, että nyt on olemassa teos, alku, aloittava päätös — tuolla kirjailijan mitätöivällä hetkellä, jolloin teos aukeaa itse itselleen, lukeminen saa alkunsa juuri tuosta avautumisesta. (Blanchot, 172.)

Tiellä kohti teosta ja ensimmäistä lukijaa tulostin kokoelman *I version* (I v) elokuussa 2003. Paperiversiota korjasin *II versioon* (II v), jonka lähetin sähköpostilla ensilukijalleni Karri Kokolle ilman uutta printtiä, ja siksi siitä on säilynyt vain neljä sivua. Gummeruksella ensimmäiset runoni julkaissut Kokko on lukenut myös jatkossa kaikkien vuoden 1985 jälkeen ilmestyneiden teosten käsikirjoitukset. Sitten on ollut kustannustoimittajien vuoro. *Valittujen puurunujen 1985 — 1988* jälkisanoina "Niin metsä vastaa" Kokko kuvaa 'ensimmäisen lukijan näköalapaikkaa' runouteeni (*Laani*, 157 — 159).

Syyskuussa, kun minulla ei ollut Blanchot'n tarkoittamassa mielessä minkäänlaista etäisyyttä teokseeni, keskustelimme noin tunnin Pasilassa, jossa Kokko työskentelee Yhtyneitten Kuvalehtien toimitussihteerinä. Kokko piti kokoelmaa valmiinoloisena, varsinkin kolmannen *Liiketoimia*-osaston osalta. Ensimmäisen ja toisen osaston runoissa häntä häiritsi liian ilmeinen kokoelman ajatuksen tyrkyttäminen jatkuvasti toistuvilla sanoilla "suunnitelma", "liikemies" tai "yrittäjä".

Pasilassa palauttamaansa käsikirjoituksen *II versioon* Karri oli tehnyt vain muutamia merkintöjä. Esimerkiksi runon *Arvoisa asiakkaani* (*II v:n VII suunnitelma*, LTS:n *V suunnitelma*, 40 — 46) sivussa Karri kysyi: "Penicillin? Tämä on varmaan tarkoitus, peräisin jostain." Kysymys viittasi säkeisiin "This is next/ Take Penacilin now", jonka lainasin kirjoitusvirheineen 11.9. New Yorkin torneja kaataneiden terroristien kirjeistä.

Runosarjan nimen *Villa Villakulla* Karri korjasi *Villa Villekullaksi* ja luonnehti runosarjan kokonaisuutta lyijykynämerkinnällä: "hieno!" Viimeisen osaston viimeisen Pushkin-runon nimeltään *Pushkin hyvä, vastaa Maria* perään Karri kirjoitti: "Voiko kirja päättyä tähän?"

Pasilan keskustelun päätteeksi keskustelimme viimeisestä runosta. Karri epäili edelleen, että lukijalle ei jää hyvä maku suuhun, jos kirja päättyy siihen että Maria Jotunin patsas laskee vetensä naisten tasavallan niskaan. Runon toinen ja kolmas versio päättyvät näin:

kyynelten sijasta levitän hameeni ja lasken veteni
sinun ja muiden pietareiden, bushien
ja jalkapallokenttien puutineiden niskaan

Kerran kultaisesta kaaresta laulun kuulet

ja uskot sen kun hukut
silloin näet sä sinisen ja valkoisen

tshuhnien paratiisin, naisten tasavallan (II v, 91, Liite 7.)

Pasilan ensikeskustelun pohjalta kirjoitin *III version* (III v), jonka lähetin sekä kustannustoimittaja Arto Leivolle että kirjailija Leevi Lehdolle marraskuun alussa. Ilmeisesti jossain syyskuun ja marraskuun välissä katosivat *II version* liuskat, kun printtasin niiden toiselle puolelle muita tekstejä. Neljä arkkia säilytin Karrin merkintöjen takia, en gradua varten, kuten jatkossa, koska aloitin opinnot Kirjoittamisen linjalla syksyllä 2003.

Onnitellessaan kustannussopimuksesta Kokko tiivistä e-mailissa ensimmäisen palaverin viestin ja sen jälkeisen toisen lukukokemuksensa *III versiosta* näin:

Hienoa! Miksi se siitä olisi muuttunut: loppu on komeaa ja valmista, alussa vaivaa se takana oleva 'ajatus' tai 'suunnitelma', jota tekstin ikään kuin pitää täyttää tai toteuttaa. Myöhemmin kun siitä on pyristelty irti, teksti luottaa omaan runollisuuteensa, siis puhtaasti poetiikan keinoihin, ilman tukipuita. Jotenski noin. (Re: LTS 7.11.2003.)

Muutamia päiviä sairastelleen Arto Leivon päätös runojen kustantamisesta saapui sähköpostilla: "ok. elävien kirjoissa jälleen. pistetään sun runot kevääseen 2004. t. arto" (Re: LTS 5.11.2003). Samoihin aikoihin tavoitin Leevi Lehdon puhelimeen Firenzestä, ja hänen pikakommenttinsa viittasivat samaan suuntaan kuin Karrilla.

Leivon kanssa olemme tehneet yhteistyötä romaanista *Vihtapaavo*, 1999, lähtien. Timo Ernamon siirryttyä Johnny Knigaan kustannustoimittaja Leivo ylennettiin kotimaisen kirjallisuuden kustannuspäälliköksi. *Vihtapaavon* ja *Kaikki hyvin* -runokokoelman käsikirjoitukseen Leivo ei tehnyt isoja korjauksia, ei suullisesti eikä kirjallisesti. Leivon omaa tekstiä löytyy dekkareista, joita hän on julkaissut salanimellä Frank Cray.

Lehtoon tutustuin ensimmäisen kerran, kun hän *Tuli&Savun* päätoimittajana maaliskuussa 2002 pyysi mukaan runokokeiluun, joka julkaistiin numerossa 2/2002. Sen jälkeen tapasimme Helsingissä, Pietarin matkalla ja Turun kirjamesseilla. Lokakuun 3. 2003 Runokukko järjesti Poetry slammin SM-finaalin ja Runoyhdistys Nihil Interit juhli 10-vuotissyntäreitään Linnateatterissa, jossa Leevi vahvasti halukkuutensa kokoelman käsikirjoituksen lukemiseen.

5.1. Toinen palaveri Liisankadulla

Helsingin toisen palaverin istuimme Arton, Karrin ja Leevin kanssa Espresso Edgessä Liisankadulla 21.11.2003 klo 12.15 — 15.00.

Karri aloitti parhaaksi mahdolliseksi eli viiden tähden runoksi nostamallaan *Pietarin tiellä*, josta hän halusi lukea ääneen kohdan:

- 'Onnellinen on katukivi, joka näkee varjosi mekon alle.'
- Mul on kyllä yks säe, jonka vois poistaa, sanoo siihen Leevi.
- Siinä on interteksti, sanon.
- Mikä se on, kysyy Karri.

(En ehdi vastata, että Joseph Brodskyn *Keskustelu taivaan asujaimen kanssa*, suom. Jukka Mallinen, Tammi 1995, runo *Roomalaisia elegioita III*: "Onnellinen katukivi tekee syntiä pitkäsäären ystävättären/ sinisten pikkuhousujen kanssa. Minä, laulaja moskan".)

Hörppäämme lattea ja Arton ja Karrin ruokaillessa Leevin ja Jounin sanomiset jäävät ilmaan, eikä niihin ehditä palata sen jälkeen, kun Leevi kertoo vitsin suomalaisista, jotka tislasivat viskiä irlantilaisten vehkeillä ja pitkään anottuaan saivat analyysin myös valmiista tuotteesta: Hevosellanne on sokeritauti. Ilmeisesti Leevin viittaus analyysimme vaikeuteen onnistuu ja helpottaa työhön sukeltamisen tunnelmaa.

Johdannon jälkeen Leevi kertoo lukeneensa kokoelman kahteen kertaan eikä hänellä "ole fundamentaalista huomautettavaa". Kokoelman vahvin paikka löytyy *Liiketoimia*-osastosta, aivan kuten Karrillakin, ja Leevi kysyykin:

— Onko tämä se kirja?

Toisella kerralla Leevi on saanut "mielenjuolahduksia", jotka hän on merkinnyt tekstiin. Kokoelman kanteen Leevi piirtää nyt mustalla kuivamustekynällä graafisen tulkinnan kirjan rakenteesta ja sen ongelmakohdasta, joka sijoittuu epilogin eli IV-osaston *Loppusijoituspaikka* alkupuolelle (Liite 6).

Kokoelman alkua Leevi miettii monilta eri ajoilta kootuista runoista rakennetuksi. Myönnän sen ja kysyn, haetaanko nyt täysin koherenttia kokonaisuutta, vai voiko kirjan alku olla eräänlaista teemaan hakeutumista? Leevin mielestä näin voi olla ja kokoelman "huippukohdan ympärille mahtuu monenlaista".

— Täähän on aika laaja, sanoo Karri.

— 'Liiketoimien' asemointi voisi vielä parantaa luettavuutta, sanoo Leevi.

Tämä taas tarkoittaisi entistä sivurikkaampaa kirjaa. Karrin ja Arton lyhyessä keskustelussa päädytään tässä vaiheessa siihen, että painos mahtuu neljään 32-sivuiseen arkkiiin eli 128 sivuun.

Karri palaa kirjan alkuun kertomalla, miten nimen *Liiketoimintasuunnitelma* nähtyään alkaa etsiä niitä sanoja.

— Mailalla lyödään päähän tätä, vaikka se mitä sanotaan nojaa runollisuuteen. Jos otsikot otettaisiin pois, vaikutelma olisi homogeenisempi. Onko tässä näkyvissä vielä jotkut rakenteet, jotka voisi karsia pois? Karri kysyy.

— Kirja on joka tapauksessa rakennelma, aloittaa Leevi, jonka mieleen LTS-nimi tuo Väinö Kirstinän *Pitkän tähtäyksen LSD-suunnitelman* ja Aronpuron:

— 'Liiketoimintaosastossa' meno on samanlaista.

— Numerointi ei ole loppujen lopuksi ongelma, vaan tyhjäkäynti tekstissä. Toimisin niin että jatkaisin runojen höyläämistä. Jos jostain karsitaan niin Pushkinista (IV osasto), sanoo Leevi.

Karrin ja Arton nyökytellessä poistoehdotuksille Leevi ehdottaa myös *Runoilijan hauta* -runon poistamista viimeisestä IV osastosta.

— Turhaa patsaalle kumartelua, Leevi sanoo ja epäilee, että kokoelma seisoo omilla jaloillaan ilman Saarikoskea, jonka Valamon haudalla vierailusta runossa kerrotaan.

— Entä 'Patsaan sivussa'? kysyn seuraavista IV osaston karsittavista runoista. Selitän valinneeni Minna Canthin patsaasta kertovan proosarunon (Liite 7: *Patsaan sivussa*) ikään kuin vastapainona II osaston pitkälle proosarunolle *Kuusi* (LTS, 55 — 57), jonka Leevi hyväksyisi

mukaan kokoelmaan.

- Jouni ei yllä tälle tasolle, Leevi sanoo runosta, joka on saatu saduttamalla esikoululaisia.
- Lasten suusta se totuus kuullaan, myönnän.
- Nyt tuli tämän järjen sana, nauraa myös Karri.

5.1.1. Absorptio/läpäisemättömyys 7. runossa

Viimeisestä osastosta siirrymme jälleen ensimmäisen osaston ongelmiin. Keskustelemme pitempään 7. runon *Helsingin rautatieaseman* (III v, 11 ja LTS, 23 — 24) alusta: "Juoppo lähti juomaan/ kylväjä lähti kylvämään".

Leevin ja Karrin mielestä ensimmäinen säe tuo mukanaan riittävän viittaukseen raamattuun säkeessä "kylväjä lähti kylvämään", joten sitä ei tarvita. Selitän toisen säkeen tarpeellisuutta runon kokonaisuudella, johon kuuluu kahden miehen dialogi: juopon ja tämän toisen, jolla on vielä valinnanvaraa.

Leevin mielestä *lähti*-sanana toistaminen on proosamaista runon kirjoittamista. Myös Karri hyväksyy koko toisen säkeen yliviivaamisen ja viittaa itseensä ja Leeviin "meinä vanhoina modernisteina", joiden silmään sattuu kaikki se mikä ei ole tarpeellista. Tästä saan syyn selittää, että runon tunnelmassa saattaisi olla jotain juuri tuollaista resignoitunutta taaksepäin katsomista. Vakuuttaakseni "runon aitoutta" kerron, että runo on kirjoitettu Helsingin rautatieasemalla.

Mielestäni tässä keskustelun kohdassa lähestyimme Charles Bernsteinin käyttämiä käsitteitä *absorptio* ja *läpäisemättömyys*.⁶ Kun pyrin selityksilläni ja alun perin runon *lähti*-sanana toistamisella absorptioon, niin Karri ja Leevi halusivat läpäisemättömpiä säkeitä. Yllätyin heidän tekstitietoisuudestaan ja olin valmis poistamaan *lähti*-sanana, mutta en koko toista säettä. Ehkä "Tämä olisi halun kritiikkiä:/ kylvämistä sadonkorjuun sijasta" (Bernstein, 5).

— Tästä minä pidän, sanoo Arto 9. *yrittäjän* "Pieksämäki"-runosta (III v, 13 ja LTS, 20 — 21). Myös Karri ihailee ensimmäisen säkeen "pieksämäkeläisen naisen suuruutta" niin että ei halua edes käydä selittämään, mitä säkeessä "oikeasti halutaan sanoa".

— Hyvä pitää mielessä tietty proosamaisuuden tapailu, miettii Leevi ja jälleen hän esittää mainion poistoehdotuksen: säkeessä "Melancholy man on se mies, joka vaikenee mennessään" ei tarvita mies-sanaa: "Melancholy man on se joka vaikenee mennessään".

5.1.2. Kuinka I osasto löysi paikkansa

— Kun kukaan ei puhu matkalla olostas ensimmäisen osaston kohdalla, pitäisikö siihen lisätä paikat, kysyn ja viittaan myös 7. runon kirjoituspaikkaan Helsingin rautatieasemaan. Ensimmäisessä osastossa on kumminkin kysymys eräänlaisesta kotimaan matkailusta, kun III osastossa lähdetään kotimaasta ulos.

- '10. yritys: Mäntyharju', Leevi keksii otsikon.
- Mikä on ensimmäisen runon paikka, kysyn.

En saa vastausta, mutta tällä puheella kirjoitan runoihin uudet nimet. Samalla päätämme, että kaikki otsikot ovat "yrityksiä" eivätkä "yrityksiä ja yrittäjiä" sekaisin kuten kehittelin kokoelman kolmanteen versioon.

Karrin ja Leevin II palaverin kommentteissa ja molempien käsikirjoituksiin tekemissä merkinnöissä Hasso Krullin kanssa yhteistyössä kirjoittamamme runo *Riskisäätiö* (Rv, 23, III v, 22 ja Liite 7) on herättänyt närää. Selitän runomme kuuluvan kokonaisuuteen, koska Krull tulee vastaan myöhemmin kokoelmassa kahteenkin kertaan. Karrin ja Leevin miettiessä jo muuta, sanon Artole, että miksi julkaista toiseen kertaan runoa, joka ei näytä kantavan.

— Kyllä sen voi jättää pois, sanoo Arto.

— Jos haluat moton, niin Bernsteinilla on, sanoo Leevi yllättäen ja kirjoittaa *III version* toiselle sivulle "Poetry is the/ ultimate small/ business.' Charles Bernstein." Samassa Leevi luo runolle myös suomennoksen, jonka kirjoitan ylös: "Runous jos mikä on pienyrittäjyyttä."

Keskustelu toisesta osastosta päättyy viimeiseen runoon *XV suunnitelma: Vahva viiva* (III v, 46 ja LTS, 120 — 121), jonka alussa Leevi näkee Ezra Poundin *Cantojen* vaikutusta.

— Vaikka tahattomia niin silti, hän epäröi, kun en sano mitään. Eivät sano paljon muutkaan, mutta runoa pidetään yksimielisesti julkaisukelpoisena.

Loikkaamme välillä kirjan taitossa Leevin ehdottaessa, että III osaston *Muukalaisen* kukin "neljästä kuvasta" jaettaisiin omille sivuilleen eikä peräkkäin kuten muissa osaston pitkissä teksteissä.

Viimeisen osaston *Loppusijoituspaikka* nimi voisi Leevin mielestä olla myös *Epilogi* ensimmäisen runonsa mukaisesti. Lisäksi Leevi ehdottaa siirrettäväksi III osaston runoa *Pietarin tiellä* IV osastoon.

— Hieno leikkaus, sanon.

Viimeiseen osastoon saattaisi Leevin mielestä sopia myös II osaston viimeinen runo *XV suunnitelma: Vahva viiva*.

— Mutta ei viimeiseksi, Leevi tarkentaa.

Kolmen viimeisen Pushkin-runon poistamiselle nyökyttelemme. Runot on kirjoitettu Kuopion Pushkin-patsaalla esitettäväksi ja niiden pikkukaupungin ilmapiiri ei tuo kirjan loppuun sopivaa nousua. (III v, 85 — 91, Liite 7)

— Että osuu tämä peräseinään muutenkin, todetaan.

5.1.3. Vastaanoton ennakointi ja Kustannussopimus

Pyydettyessä ennakoimaan runokokoelman mahdollista vastaanottoa ainoan kommentin esittää Leevi:

— Vastaanottoa on vaikea ennakoida ennen kuin itselle on kiteytynyt näkemys, ja senkin jälkeen se on korkeammassa kädessä.

Koska Liken toimitusjohtaja Hannu Paloviita esittelee kevään kirjoja seuraavan viikon tiistaina Suomalaisen kirjakaupan sisäänostajille, Arto pyytää kahta pätkeä, jotka kuvaisivat kokonaisuutta. Leevi ehdottaa paria jaksoa III osastosta ja "lapsijuttua" eli ilmeisesti runoa *Kuusi* (LTS, 55 — 57).

Arton mukaan kirjakauppiat eivät ehdi oikeasti lukea runoja, asian on tultava selväksi

silmäilemällä.

— Ehkä sittenkin 'Pietarin tiellä' ja 'Kuusi', ehdin esittää, ennen kuin Leevi vilkaisee kelloaan siihen malliin, että palaveri on päättynyt.

Työpalkaksi tarjosin Leeville yhden latten, muut maksoivat omat eväänsä. Liisankadulla Karrilla on jo kassissa Likestä saatuja kirjoja, ja Arto lupaa myös Leeville kirjoja, kun hän käy seuraavan kerran kylässä Meritullinkadulla. Omassa laukussani on samalle päivälle päivätty *Kustannussopimus* kahtena kappaleena.

Sopimuksen mukaan teoksen ensimmäisen normaalipainoksen suuruus on "n. 1 000 kappaletta" ja myös seuraavien painosten suuruudesta määrää kustantaja kuten myös teoksen painoasusta ja ohjevähittäishinnasta sekä päättää teoksen nimestä kuultuaan tekijää. Kolmannen pykälän mukaan "Tekijälle suoritetaan tekijänpalkkiota 20 % kustantajan teoksesta saamasta verottomasta nettohinnasta", mikä on prosentin vähemmän kuin mitä Suomen Kirjailijaliitto on sopinut esimerkiksi Otavan kanssa (*Toimintakertomus 2003*, 6). Viidennessä pykälässä sitoudun tekijänä suorittamaan korjausluvun ilman eri korvausta. Viimeistä edellisen 13. pykälän mukaan epäselvyyksien ilmaantuessa tapaamme kustantajan kanssa kustannussopimuslautakunnassa.

5.2. Neljäs versio

Milloin teos on sitten valmis?

Kirjallisen avaruuden mukaan omasta alkuperästään voi luopua kolmella tavalla: torjumalla se helpoilla taidonnäytteillä, luopumalla sen valmistumisesta pyrkimällä aina vain lähemmäs alkuperäänsä tai jättämällä teoksen hylkäämättä niin että se ilmaisee vain Minun lahjojani, mutta ei itse teoksen äärimmäistä vaatimusta, taidetta alkuperänä. Tässä syrjässä teos pitää kirjailijaa. Ylitänkö lukijoiden riman, nostanko rimaa jatkuvasti ylemmäs vai synnyttääkö rimakauhu, joka vapauttaa riman, telineet ja korkeushypyn...

Teos ei ole valmis silloin kun se itse on valmis, vaan silloin kun sen sisällä työskentelevä henkilö pystyy päättämään sen myös ulkoakäsin, silloin kun teos ei enää pidä hänestä kiinni sisältäkäsin, silloin kun teos pitää kiinni vain osasta häntä — osasta, josta hän tuntee vapautuneensa ja jonka vapautuminen on osittain teoksen ansiota. (Blanchot, 47 — 48.)

Kun runo on valmis, T.S. Eliot saattoi kokea sovituksen "synninpäästön hetken ja jotain joka tulee hyvin lähelle olemattomiin häviämistä, jota itsessään ei voi kuvata. Ja sitten hän voi sanoa runolle: 'Mene pois! Löydä itsellesi paikka kirjasta — äläkä odota että *minä* olisin enää kiinnostunut sinusta.'" (Eliot, 335).

Blanchot'n mukaan taiteeseen johtava tie on lopulta tuntematon, ja teos houkuttelee sille omistautuvan pisteeseen, jossa mahdottomuus koettelee teosta. "Teos vaatii tietysti työtä, harjaannusta ja tietoa, mutta kaikki nämä kyvyn muodot vajoavat valtavaan tietämättömyyteen. Teos tarkoittaa aina: sitä, ettei tiedetä taiteen jo olevan olemassa, ettei tiedetä maailman jo olevan olemassa." (Blanchot, 105 ja 139.)

Tässä vaiheessa ateljeekritiikki helpotti teoksesta irtoamista Eliotin ja Blanchot'n tarkoittamassa mielessä. Oma *minäni* ei enää pitänyt minusta kiinni sisältäkäsin yhtä ankarasti kuin

aikaisemmin, ja runojen eri minien oli helpompi keskustella keskenään tai yksin. Omaan minääni tunsin palaavani LTS:n vastaanoton vaiheessa, kun en kyennyt lukemaan arvostelijoiden tekstejä muuna kuin henkilökohtaisena hyökkäyksenä omaa minääni vastaan.

Teoksen valmiiksi tuntemisen kokemuksia olen kuvannut joskus myös kahdella Saarikosken repliikillä. Yksittäisen runon valmistumista hän kommentoi Mia Bernerille silmäilyään runon arkkitehtuuria "käsivarret suorina mahdollisimman kaukana edessään", että eikö se näytäkään runolta, mitä? (Berner, 204). Ja käsikirjoituksen lähdettyä kustantajalle, Saarikoski mietti, että aina kun on lähettänyt jotain julkaistavaksi "on sellainen tunne kuin olisi housunpersuuksista hakaneulalla ripustettu pilven reunaan" (*Asiaa tai ei*, 17).

Ennen kuin aloitan neljännen version viimeistelyn, lähetän Helsingin II keskustelun pöytäkirjan tarkistettavaksi Kokolle, Lehdolle ja Leivolle.

Karri vastasi päivällä:

Moi,
Tänään lähtee postissa viimeiset huomautukset. Ei niitä paljon tullut, mutta jotain kuitenkin. Ylipäänsä näytti edelleen siltä, että näiden osastojen tekstit hyötyisivät modernistin ankarasta punakynästä. Pelkistä niin kuin pystyt ja hyvä tulee.
-KK (Re: *lts* 25.11.2003.)

Leevi vastasi illalla:

Jouni!
onpa huolellinen - ja hauska! - pöytäkirja.
Toi absorptio / läpäisemättömyys -kohta: niin kuin CB:kin kait sanoo, nuohan ovat aina suhteellisia ja aikasidonnaisia termejä. Tavallaan toisen säkeen poistaminen tekisi runosta "meidän modernistien" silmissä myös absoboivamman, koska silmä odottaa tiiviyyttä ja ärsyyntyy "tarpeettomaksi" tai jotenkin "tehottomaksi" kokemastaan toistosta - toisella tavalla suuntautunut silmä taas tykkää toistosta, koska näin "asia tulee kerralla selväksi"?
Tarkemmin ajatellen taidan siis olla toisen säkeen säilyttämisen kannalla - koska se tuo runoon lisää huojuntaa ja häiriötä ja siis, minun silmiin, läpäisemättömyyttä. After all järjestys on vähän odotuksenvastainen eli kaikkein absorboivinta kait olisi sanoa "kylväjä lähti kylvämään / (mutta) juoppo juomaan". Eikö?
Ja vielä kysymyksesä kokoelman vastaanotosta - olin alkamassa sanoa sitä, että kun on kokonaisuus, voisi arvioida, miten se suhtautuu sinun aiempaan tuotantoon (jota taas en riittävästi tunne). Olenko silti oikeassa, että tämä ei ole "irtiotto" vaan "kehittämistä"? Ja sitten taas, kumpi on vastaanoton kannalta parempi, on korkeammas käres.
Tulipas paljon juttua, hyvä niin?
Leevi (Re: *LTS* 25.11.2003.)

5.2.1. I osasto

Lopullisen käsikirjoituksen viimeistelyn aloitan Männistössä aamupäivällä 26.11.2003. Neljäs versio ei kuitenkaan jää viimeiseksi, vaan saan Jyväskylästä Risto Niemi-Pynttäriltä vahvistuksen siihen, että runoilija Risto Ahti lukee käsikirjoituksen. Sovimme Ahdin kanssa puhelimitse 27.11., että lähetän LTS:n noin viikon kuluttua Tampereelle.

Neljännen version alkuun lisään Leevi Lehdon ehdottaman moton Charles Bernsteinilta ja Lehdon suomennoksena:

"Poetry is the
ultimate small
business."

"Runous
jos mikä
on pienyrittäjyyttä."
(IV v, 2.)

Myöhemmässä sähköpostiviestissä Lehto selvittää, että motto ei tapahdu runossa, vaan ilmeisesti haastattelussa, jonka hänen muistaakseen on tehnyt Paul Bové. Ainakin Bové on toimittanut *boundary 2* -lehden erikoisnumeron (*Charles Bernstein: A Dossier*. Toim. Bové, Paul. *boundary 2* 23:3 Fall 1996: s. 1 — 72), jossa tuo Bernsteinin repliikki on sivulla 28. Lainaus Bernsteinilta löytyy myös *Jacket*-nettilehdessä olleesta Susan M. Schultzin artikkelista: <http://jacketmagazine.com/14/schultz-bernstein.html>:

One day I woke up and found myself metamorphosed into a tiny businessman. All that I have done since, political and poetic, has changed this not at all. *For poetry, after all, is the ultimate small business* (kursivointi J.T.), requiring a careful keeping of accounts to stay afloat . . . That is to say, I have wanted to bring poetry into the "petty, commercial," indeed material and social world of everyday life rather than make it a space in which I could remain "free" of these things, or, better to say, chained to an illusion of such freedom. (Re: *Bernstein* 24.2.2004.)

Ensimmäisen runon nimeksi Lehto on korjannut käsin *I. yrittäjä: Villen saunan takana*, mutta päädyn muotoon *I. yrittäjä: Aurinko*, koska se liittyy runon teemaan ja yhdistyy paremmin osaston viimeisiin yritysnimiin: Koti, Kuolema ja Adressit, joista Lehto ei tiennyt nimiehdotusta tehdessään (III v, 5 ja IV v, 5).

Toiselle yritykselle kehitellen nimen *Kontiomäki*, koska se viittaa karhuun jossain pohjoisessa, josta lähdetään tulemaan etelää kohti. Samassa runossa Leevin -?-merkintä säkeeseen "mitä minä lopetan yritykseni jälkeen" jää mietityttämään ja päätän jäädä odottamaan Karrin lähettämiä korjauksia, joiden pitäisi tulla tänään postilaatikkoon. Kun niitä ei tule, fuusioin toisen ja kolmannen yrityksen yhdeksi runoksi niin kuin ne alun perin oli kirjoitettu yhdellä ja samalla junamatkalla. Toisekseen tiedän, että II osastoon on tulossa vain 14 runoa, joten jos haluan säilyttää yritysten/suunnitelmien tasaparit, joku runo on leikattava. Uuteen toiseen runoon kehitän saman dialogisen kahden miehen näkökulman kuin Helsingin rautatieaseman runossa. Nautin, kun näen teoksen minien (liikemiesten ja -naisten) keskustelevan keskenään ja minun minän häipyvän taustalle.

Kuudennesta yrityksestä poistan viimeisen säkeeseen alusta toisteisen *ylpeä*-sanan. Jään miettimään Leevin *valkeita*-sanan poistoa viidennessä säkeessä. *Valkea* toisi vastaparin *Mustavirta*-sanalle, mutta tuhoaako se pääsiäisnarsissien vertaamisen mäntyihin? Päätän vaihtaa *valkean komea*-sanan tilalle ja toivon, että se viittaa jonkun päässä sekä valkoisiin että tuleen (III v, 10 ja IV v, 9).

Seitsemännestä yrityksestä teen *Helsingin rautatieaseman*, poistan toisen säkeeseen *lähti*-sanan, josta keskustelimme 2. Helsingin palaverissa, ja 4. säkeeseen *hankaamisen* vaihdan *silittämiseen*. Hetken harkitsen myös siittämistä, koska se liittyisi paremmin kylvämiseen, mutta hylkään tästä runosta hyökkäysvaihteen, koska tiedän sen tulevan esiin aivan riittävästi Pieksämäki-runossa

(LTS, 20 — 21). Runon 6. säkeen alusta poista kaljun kiiltämisen aivan kuten Leevi ja Karri ehdottivat. Tortta på tortta (III v, 11 ja IV v, 13).

Muutan runosarjan järjestyksen Savon junaradan mukaiseksi. Yhdistän männyn mäntyyn, *Mäntyharju*-runon (10.yritys) *Männistöön* (13.yritys), ja näin syntyy lähes lopullinen LTS:n runo 8. yritys: *Särkijärvi*. Savon rataa mennään nyt alaspäin Kontiomäeltä Helsinkiin ja III osaston *Katkovirta*-sarjassa Savoia ajetaan ylöspäin Varkaudesta Sukevalle.

Saan sarjan viimeiseksi numeroksi 13 ja nimeksi *Hietaniemi*, joka hautausmaan lisäksi viittaa Aleksis Kiven runon hietakehtoon. Nyt kymmenestä neljään runoon supistunut Suru-sarja tuntuisi vaativan ilmaa ympärilleen eli kunkin runon omalle sivulleen (IV v, 17 — 20).

5.2.2. II osasto

Poistan Krullin/Tossavaisen *Riskisäätiön* kuten Liisankadun palaverissa sovittiin. Muokkaan *II suunnitelman* (nyt *I suunnitelma*) 10. — 13. -säkeet uuteen uskoon. Muutoksia voi verrata runoon, joka julkaistiin *Kulttuurin kääntöpiiri 2000*:ssa sivulla 96. Poistan välilyönnin 1 ja 572 välistä, koska Leevi ja Karri lukivat kivien määrän myös vuosiluvuksi. Poistan Juhani Ahon etunimen, koska pelkkä Aho viittaa paremmin savolaiseen maisemaan (III v, 23, IV v, 22).

Tiivistän *IV-* ja *V-suunnitelman* yhdeksi liuskan runoksi niin kuin se alun perin oli. Helsingin II palaverin keskustelun tunnelma näiden runojen torjunnan kohdalla helpottaa karsintaa ja uuden runon "Uuni ei syty" (*LTS, 36*) rakentamista (III v, 26 — 28, IV v, 24).

Samoin muuttuu ja tiivistyy aikoinaan kokoelmaan ensimmäisenä kirjoitettu runo *Kirjailijan Business Plan* (Liite 7), johon "hyppysellinen seesamia" tulee nyt Kari Aronpuron kokoelmasta *Merkillistä menoa* ja löytyy pitkän John Ruskin -runon lopusta sivulta 57. Ruskinin teosta *Kuninkaitten aarteet* käytin lähteenä ja lähdeittäjänä myös *Hevoskompissa*.

Viidenteen 7-osaiseen "Amerikka-sarjaan" hyväksyn yhden Leevin *sitä*-sanana poiston, hylkään pari muuta ehdotusta, mutta uudelleen lukiessa huomaan itse muutaman paremman ilmaisun kuten säkeessä "vaikka kondomit *kuuluivat* optioetuna" tulee nyt säe "vaikka kondomit *kuluivat* optioetuna" (III v, 33, IV v, 28).

"Työväenliikkeen punctumin" (III v, 36 ja IV v, 31) kanssa saan painiskella pitempään, koska Leevi ehdotti kahden kokonaisen säkeistön poistamista. Kun ymmärrän politiikkaan kyllästymiseni menneen liian ironiseksi ivaksi eikä runoudeksi, karsin säkeistöt, muutan säkeistöjen järjestystä ja poistan rytmittömiä tilkesanoja. Takarivin taavista teen työttömän, jonka rinnastan vuoden 1918 punaisiin, ja lopussa viittaaan teokseen *No Logo* ja punkriimiin "vaatteet on mun aatteet". Myöhemmin II osaston viimeinen *XV suunnitelma* saa nimekseen *Logo*.

"Älä häiritse minä luen" -runossa (III v 38 — 39 ja IV v, 33 — 34) Leevin ehdottama *murisen*-sanana poisto synnyttää seuraavalle riville uudissan *tyynyromaani*, ja seuraava säe "Luen koko päivän ja unia pimeässä" on nyt "Luen koko yön ja päivän unelmat pimeässä".

5.2.3. IV osasto

Viimeisen osaston kuudesta runosta leikkaan ja tiivistän kolmen runon koosteen, jonka loppuun liitän III osaston runon *Pietarin tiellä*. "Loppusijoituspaikan" sijasta kehittelen IV osastolle nimeksi *Pietarin tiellä*, koska se jatkaa kirjan teemaa matka, matkustaminen, liiketoimi vielä uuteen suuntaan eli itää kohti itää.

Runoilijan haudan Saarikoskesta jää vain Valamon haudan esineiden kuvaus, jonka muutoksia voi verrata *Tuli&Savussa* julkaistuun versioon (III v, 81 — 83, IV v, 74 ja LTS, 112). Poistettuani kaksi Pushkin-runoa kolmaskin *Pushkin hyvä, sanotaan teatterin edessä* karsiutuu noin puoleen (III v, 90 — 91, Liite 7). Viimeisenä osastosta lähtee Minna Canthista kertova *Patsaan sivussa*, joka julkaistiin *Parnassossa*. Teksti on liian proosamainen ja vaikeuttaisi massallaan Pietarin tielle lähtöä (Liite 7).

Saatuani Karri Kokon korjausehdotukset postista viimeistelen *IV version*, jonka lähetän Risto Ahdille 5.12.2003. Viikon sijasta tämän version korjauksiin menikin yhdeksän päivää. Tekstaan kännykällä, että runot lähtivät ja toivon, että ne tulevat kirjana perille maanantaina. Seuraavana aamuna luen lehdestä, että Ahdille on myönnetty Pro Finlandia -mitali.

Karrin ehdotuksista isoin on II osaston työnimellä "Sanasuunnitelma" kulkenut kolmiosainen runo, josta Karri poistaisi toisen osan (III v, 24 ja IV v, 23). Päädyn siihen, että poistan toisen osan ja siirrän ensimmäisen osan "Sulan juuri/ olen kynä" seuraavan runon "Uuni ei syty" (IV, 24) viimeisiksi säkeiksi.

Lisäyksen myötä rytmitän koko runon (LTS, 36 — 37) tasavahvoiksi parisäkeiksi. Näin runon minä etääntyy puu-uunilämmitteisestä työhuoneesta, keskeislyyrisestä *minästä*, ja toisteinen tankkaavuus kuvaa toivottavasti yleisemmin kirjoittajan epätoivoa. Ehkä takaraivossa muistuttaa myös edellisyydenä lukemani *Kuuna päivänä* -antologia, jossa Jackie Kay on saanut runot *Jopa puut* ja *Kirsikan kukan tanssin* toimimaan edes jollakin tavalla jakamalla säkeet pareiksi. Samoin näytti toimineen Jo Shapcott ilkeässä, mutta pitkässä runossa *Lapsen galvanointi*. Varsinainen ilojälki muistissani saattaa kuitenkin olla Robie Robertsonin runo *Maaliskuu, Lewisboro* ja sen julma dialogi. Kolmeen parisäkeeseen päättyy myös Robertsonin runo *Syksy*, jonka päättävät ihmettelevät säkeet ja suomentaja Jyrki Kiiskisen *elämiä*-keksintö:

Ja yhä uskomme, että joku seuloa ja kannattelee
lehtiä, elämiä, niitä kaikkia jotka pehmeästi putoavat.

Karri ehdotuksesta poistan *6. yrityksen Uusi Jerusalem* -runosta sanan *mies* ja ehkä tämä johtaa siihen, että muutan *9. yrityksen* Helsingin rautatieasemalla toisen miehen toiseksi naiseksi. Näin ensimmäisen juopon miehen pariaksi, joka tarkkailee toista miestä, saadaan "toinen nainen kuten savu" ja vielä kolmanneksi runon minä, joka voi olla myös tuo toinen nainen (III v, 11, IV v, 13).

11. yrityksen runossa *Ainola* (LTS, 26 — 27) poistan säkeestä "tai hiilellä joka uppoaa kuin musta" sanan *musta*, koska hiili on musta. *Musta*-sana oli jäänyt siihen Lauri Anttilan teoksesta *Mustaksi maalattu kivi lumella*, jonka näin Kokon kanssa Turun Vartiovuorella lokakuussa 2003. Anttilan näyttelykirjasta *luonnoksia* on saatu myös *Ainola*-runon säkeet "kuljeskelu on

suurta taidetta" ja "Elämys/ unikuvia konkreettisempi maailma/miten ilmaista tuota" (Anttila, 54).

Samantyyppisen muutoksen teen seuraavassa 12. yrityksessä *Vartiovuori*, josta poistan sanan *väsyy*, koska toivon seuraavan säkeen *punertuu*-sanana kertovan auringon väsymisen (III v, 18 ja IV v, 16).

I osaston päättävää Suru-sarjaa (IV v, 17 — 20) olin jo päättänyt tiivistämään, mutta Karrin kommentti "tarvitaanko lainkaan?" viimeisten runojen kohdalla helpotti lopun lyhentämistä, ja ehkä vielä kun näen viimeisen vedoksen, päädyn poistamaan viimeisen säkeen "näen sinut". Ehkä keskustelemme siitä Ahdin kanssa?

Toisen osaston *X-suunnitelman* (LTS 50 — 52) kohdalla helpotan liian isoja massoja jakamalla ne pienempiin "silmäpalasiin" Karrin ehdotusten mukaisesti. Tämä helpotus on hyvä tehdä ensilukijan hengityksen helpottamiseksi. Lopun säkeestä "paljastan vielä toisen totuuden" en poista Karrin ehdottamaa *toisen*-sanana vaan sanan *vielä*. Näin säe "paljastan toisen totuuden" ikään kuin kiistää myös edellisen säkeen väitteen "Elämän salaisuuden lisäksi", mutta päällimmäiseksi tulkinnaksi jää paradoksi, että muka voisin paljastaa elämän salaisuuden ja vielä sen lisäksi toisen. (III v, 39 ja IV v, 34).

Mielellään Karri olisi poistanut myös *XII suunnitelman* (LTS, 48) lopusta neljä säeparia, jotka liittyvät Jumalaan. Ymmärrän pilkkani teologisen pinnallisuuden, mutta silti teen sen jumalattoman tempun, että en poista näitä säkeitä. Loppua olin jo ehtinyt tiivistää Karrin ehdottamaan suuntaan. Itse huomaan sen, että teen *liiketoimintasuunnitelma*-sanasta *liiketoimisuunnitelman* ja toivon, että se luetaan yhtä väärin kuin aikoinaan Aronpuron "kanelin silmän läpi" kokoelmassa, jonka nimeä en nyt muista, mutta kirjailija Teuvo Saavalainen lainasi sitä Pirkkalaiskirjailijoiden kokouksessa Tampereella.

Kari Aronpuron kokoelmassa *Kirjaimet tulevat* runon *Lac concretum* säe menee oikeasti näin: "sirottelen kamelia voisilmään". Aronpuron kirjoja selatessa mietin, pitäisikö LTS:n loppuun liittää *Lähteet*-osasto tai Aronpuron tapaan *Huomautuksia ja selityksiä, Suomeksi, Täydennyksiä* tai Viiteliite.

Itsenäisyyspäivän aamuna lukiessani Torgny Lindgrenin romaania *Pylssy* tajuan, että III osaston runo *Muukalainen* ei tarvitse repliikkiensä eteen ajatusviivaa aivan kuten eilen poistin ne runosta *Pushkin hyvä, sanotaan teatterin* edessä. Poistan ne ja mietin, että viimeisen osaston nimi voisi olla myös Viimeinen liike.

Kirjallista avaruutta jälleen kerrattuani mietin, kommunikoi teokseni nyt itsensä vai asian kanssa? Toimiiko *Liiketoimintasuunnitelma* omana teoksenaan, vai ottaako se vastuuta yleisistä sisällöistä, asioista, joista se synnyttää vallitsevan puheen totuuksia ja arvoja? Jos opetan, lisään itsetuntemusta tai sivistystä, ei ole kyse lukemisesta, vaan "kaikkien ihmisten ajatusten uudelleenajattelemisesta, yhä totutummiksi muuttuvista yleisistä totumuksista, päivien kuteena olevasta jokapäiväisestä hyörintästä: sinänsä tuo liike on hyvin tärkeä, eikä sitä pidä halveksia, mutta siinä ei ole kyse taideteoksesta eikä lukemisesta." (Blanchot, 177.)

6. AHDIN ORIVEDEN OPIT JA V VERSIO

Runoilija Risto Ahtia en olisi saanut käsikirjoitukseni lukijaksi ilman Kirjoittamisen linjan graduprojektia, jossa on mahdollista käyttää ulkopuolisia lukijoita kaunokirjallisen osuuden työstämisessä ja arvioinnissa.

Oriveden Opistossa 1980 — 82 ja Tampereen yliopistossa 1982 — 1987 opiskellessani olin tavannut Ahtia ja lukenut hänen runojaan. Tampereen Härmälän kodissa kävin haastattelemassa häntä *Läsnäolon ikävän* ilmestymisen jälkeen. *Savon Sanomien* kulttuurisivun otsikon mukaan runoilijan 21 vuoden ja 13 kirjan opetus oli: "Tärkeämpää kuin runoileminen on kirjallisen ilmapiirin luominen" (24.1.1988). Tampereen opiskeluajan tuttu on myös Markku Toivonen, jonka kanssa Ahti kirjoitti *Runouden kuntokoulun*. Markku asui samaa Pispalaa kuin minäkin ja kirjoitti *kuntokouluun* omistuskirjoituksen: "Jouni iloisia punnerruksia kuntokoulun parissa toivoo Markku 19.11.1988 Kuopiossa." Toivosen varjolla pääsin professori Juhani Niemen teokseen *Kirjojen takaa*, jonka yhdessä artikkelissa hän teki havaintoja 1980-luvun esikoisrunoilijoista.

Jotkut runoilijat hakevat vauhtia kaukaa maailmankirjallisuuden klassikoista. Markku Toivosen balladityyli palauttaa arvoonsa Villonin, Pispalan lahjan Suomen lyriikalle. Onko hän futuristi vai se kaivattu postmodernisti, joka imee itseensä runouden eri aikakausia? Mielenkiintoista perinnekantaisuutta edustaa myös jokin Jouni Tossavaisen uusräyhäanomaisuus. (Niemi, 182.)

Syksyn 1990 runoteosten koostearvosteluun Risto Ahti kirjoitti kritiikin myös *Metsännenästä*:

Kustannuskiilan toinen syksyn runoilija on Jouni Tossavainen, jolle lukijan viestini on yksinkertainen: kirjoita, kirjoita. Tossavainen on löytänyt sellaisen äänenpainon ja -laadun, josta sopii olla onnellinen.

Metsän nenä on runokokoelmista syksyn vivahteikkain. Samalla se on tavallisin, hellin ja ystävällisin — runon korkeus ei huimaa, syvyys ei pelota, hiljaisuus ei kauhistuta. Tossavainen kuljettaa lukijaansa kuin ihmisiä rakastava opas, rupertellen, läpipuhuen.

Metsään ja hiljaisuuteen ja syvyyteen mennään ikään kuin itsestäänselvästi — runoa syntyy sitä tavoittelematta. Tässä on kirja, jonka pidän lähelläni varmasti kauan, ihan vaan inhimillisyyden vuoksi. (*Aamulehti* 9.12.1990.)

Ahti on julkaissut tamperelaisen Sanasadon kautta yhden kirjan, mutta muu tuotanto on tullut WSOY:ltä, jonka ateljeekriitikoksi olen hänet mieltänyt. Liken kirjailijana minulle ei olisi tullut mieleen luetuttaa käsikirjoitustani WSOY:n runoilijalla. Mahdoton ajatus se ei tietysti ole, mutta olisin halunnut ainakin maksaa tuosta toisen työn häirinnästä ammattikirjailijalle kuuluvan ammattimiehen palkan.

Ahdin tapaan Oriveden Opistolla 7.1.2004. Ensikädentietona takapihan tupakkapaikalle kävellessä hän kertoo, että käsikirjoituksesta (IV v) ei ole paljon sanomista. On "vain pari pehmeää kohtaa", joissa lasken tasoni alle.

Palaverin pohjustukseksi kuuntelen Ahdin aloitusluennon kirjoittajalinjan lyriikkajaksolle. Opin, miten valmiiksi moralisoitu suhtautuminen tekstiin estää usein sen, että en kuuntele mitä luen, en itse sanoja, lauseita enkä muitakaan aistieni todisteita. Aivan kuten *Kirjallisen avaruuden* mukaan lukemisen suurin uhka on lukijan todellisuus, hänen vaatimattomuuden puutteensa, sitkeä pyrkimyksensä pysyä omana itsenään lukemansa asian edessä.

Runon lukeminen ei vielä ole runon lukemista, se ei ole edes astumista runon välityksellä runouden olemukseen. Runon lukeminen on itse runo, joka luettaessa vakuuttaa olevansa teos ja joka lukijan avaamassa tilassa synnyttää runon vastaanottavan lukemisen, muuttuu lukemiskyvyksi, avoimeksi kommunikaatioksi *kykenemisen ja mahdottomuuden* välillä, lukemishetkeen liittyvän kyvyn ja kirjoittamishetkeen liittyvän mahdottomuuden välillä. (Blanchot, 170.)

"Aistieni todisteita" tukkivat moralisoinnit liittyvät etäisyyden säilyttämisen vaikeuteen suhteessa teokseen itseensä, lukijaan, ympäröivään maailmaan ja muihin teoksiin. Tätä etäisyyden säilyttämisen vaikeutta täytämme *Kirjallisen avaruuden* mukaan arvoarvostelmalla, johon palataan tarkemmin 8. luvussa "Vastaanotto".

Teoksen sanotaan olevan hyvä, huono suhteessa moraaliin, lakeihin, erilaisiin arvojärjestelmiin tms. Sen sanotaan olevan onnistunut tai epäonnistunut suhteessa sääntöihin (nykyään ne ovat hyvin hauraita), jotka voivat muodostua kanteiksi jossakin estetiikassa mutta jotka ovat tosiasiaassa yksinkertaisia enemmän tai vähemmän hienostuneen maun tai sitten enemmän tai vähemmän väkevän maun puutteen aiheuttamia vaikutelmia. Sitä sanotaan rikkaaksi tai köyhäksi suhteessa kulttuuriin, jossa sitä verrataan muihin teoksiin, jossa siitä löydetään tai ollaan löytämättä lisää tietoja, jossa se liitetään kansakunnan aarteistoon, ihmiskunnan aarteistoon, tai jossa siinä nähdään pelkkä tekosyy puhumiselle ja opettamiselle. (Blanchot, 173.)

Moralisoinnin eli arvoarvostelmien välttämisen lisäksi Ahdin Oriveden luennolla vahvistuu käsitykseni siitä, että taiteilijan kannattaa kuunnella juolahduksiaan. Ne vievät uusille urille. Esimerkiksi, kun Ahdista tuli ensimmäisen kerran älykäs, hän osti Lahden torilta ruusun ja päätti ojentaa sen ensimmäiselle vastaanottilijalle. Hän oli koira, mutta Ahti polvistui ja ojensi ruusun. Älytöntä, mutta taiteilijan teos.

Ahdin nuorten oppilaiden keskellä mietin, mitä olisin oppinut, jos tällainen mestari olisi sattunut kohdalle 21 vuotta sitten, kun opiskelin Orivedellä. Oppipojasta lähtien olisin ehkä ymmärtänyt sen, että valmiita teorioita, joihin mennä ei ole, ei edes tietoa siitä mitä runo on — melkein tekee mieli sanoa, että kaikki pitää tietää itse.

6.1. Kaksi pehmeää kohtaa

Ala-aulassa Ahti ottaa esiin lyijykynänsä ja alkaa selata *Liiketoimintasuunnitelman* liuskoja alusta loppuun. Ensimmäinen pysäkki tulee I osaston 6. ja 7. yrityksen välissä. Ahdin lyijykynä ehdottaa runolle *Uusi Jerusalem* nimeä *Wisconsin*. *Pieksämäki* taas voisi olla *Suomi* (IV v, 10). Näillä ehdotuksilla Ahti kysyy, voisivatko paikkojen nimet puhua enemmän? Voisiko nimet ja paikat ottaa laajemmasta varastosta?

Pieksämäki-runoon (LTS, 20) Ahti kirjoittaa: "aikaa ilm. partikkelit/ olet niissä prosaistin/ logiikalla." Esimerkiksi hän ottaa viimeisen säkeen "vasta kun liikemies painaa liipasimesta", jonka *vasta*-sanana voisi korvata vaikka sanoilla "aina, taas, jo heti, vasta vähän ennen kuin" (IV v, 11).

Helsingin rautatieaseman 9. yrityksen (LTS, 23 — 24) kohdalla Ahti tarttuu kahteen kertaan käytettyyn "sen verran" vertailuun ja viittaa jälleen prosaistin logiikkaan. Valmistusta ratkaisua emme keksi, mutta lupaan miettiä ajatusta (IV v, 13). Käsikirjoituksen runosta *12. yritykset: Vartiovuori* (LTS, 28) löytyy säe "Se on jokaisen tulevaisuus", jonka Ahti viivaa sivuun pystyviivalla. "Se on" menee ruotsin puolelle, päättelen (IV v, 16).

Ensiosaston viimeisessä neljään runoon supistuneessa "Suru-sarjassa" lähdetään Ahdin mielestä ilman perusteita inhimillisyyteen.

— Tästä tulee kahdelle ihmiselle kirjoitettu kirje, Ahti sanoo ja kirjoittaa säkeiden "Viivan alla/ suru" viereen ehdotuksen "yhtä suora kuin suru". Säkeen "seinä johon nojata" reunaan Ahti kirjoittaa: "jonka voi nojata vinoon". Ajatustaan hän selkiyttää neuvomalla, että "hellyys pitää tehdä kovemman kautta". Ymmärrän, että tässä on Ahdin mainitsemista 'parista pehmeästä kohdasta' se toinen. (IV v, 17— 20.)

— Nämä lauseet hidastavat eteenpäin menoa, Ahti sanoo toisen osaston kohdalla, kun lyijykynä viivaa yli kaksi säettä *VIII suunnitelmasta* (LTS, 50 — 52): "Älä häiritse, minä luen, mutta osaako poliisi kertoa" ja "Yhtä lupaavan merkin pongasin voimistelusalissa" (IV v, 33).

— Nämä on kans niin hitaita, Ahti sanoo saman runon toisella liuskalla ja merkitsee paikat pystyviivalla käsikirjoitukseen.

Runoa *IX suunnitelma: Nallemuorin päiväkodissa* (LTS, 53 — 54) Ahti pitää liian pehmeänä.

— Kuivata, hän kirjoittaa tekstin viereen huutomerkin kanssa.

— Onko tämä nauraen kerrottua huumoria, Ahti kysyy ja tarkentaa, että hyvä vitsi pitää kertoa vakavalla naamalla. Tämä runo on käsikirjoituksen toinen pehmeä paikka, ja lyijykynä vetää säkeitä yli vahvoilla vinoviivoilla. (IV v, 35— 36.)

X suunnitelmasta (LTS, 55 — 57) eteen päin Ahti pohtii osaston lopettamista 9. suunnitelmaan *Älä häiritse, minä luen*. Tämän pesuveiden mukana menisi myös lasten suusta sadutettu Kuusen tarina (*X suunnitelma*). Toisaalta mietimme, että se on jäämässä kokoelman ainoaksi proosarunoksi.

Ahti perustelee toisen osaston lyhentämistä runojen samankaltaisuudella ja toisaalta erilaisuudella.

— On jokin pitämisen taso, josta lukija ei välttämättä tykkää. Jos aiot tanssittaa hevosta näin vapaasti, niin pitää valmistaa lukija siihen todella tehokkaasti, Ahti sanoo. Teknistä tasoa hän ei pidä suurena ongelmana, mutta loppuosaston runojen "tunnetaso ei kestä".

XI suunnitelmasta (LTS, 58) lyijykynä laittaa sulkeisiin viimeisen säkeen "Tätä kokemusta en antaisi". (IV v, 39).

Kun ehdotan, voitaisiinko II osaston 13. ja viimeinen suunnitelma *Vahva viiva* (LTS, 120 — 121) siirtää kokoelman loppurunoksi, Ahti on samaa mieltä ja hän esittää sen erottamista vaikka välilehdellä *Pietarin tiellä* -runosta. Toisen epilogin lisäksi kirjaan saadaan näin myös Tossavaisen signeeraus.

III osaston ainoana korjauksena Ahdin kynä vetää ruksin *Villa Villekullan* viimeisen 36. runon päälle. Allekirjoitusta "Villa Villekulla/ Herra Tossavainen" ei tarvita (IV v, 65).

Liiketoimintasuunnitelman vastaanotosta Ahti sanoo:

— Olisin hyvin toiveikas 3. ja 4. osaston suhteen.

Palaverin päätteeksi saamani omistuskirjoitus kokoelmaan *Sudet ja lampaat* on lyhyt: "Jounille

7.1.2004 Veljellisesti Risto." Aiemmin päivällä Ahti luonnehti kokoelmaansa "viimeiseksi yleisön kosiskelukseen". Seuraavaksi on luvassa ihan muuta, ja sen uskoo, kun näkee Ahdin sinisten silmien välähdyksen. Siitä muistaa Walt Whitmanin rivit: "Suurin runoilija on ihmeellisin viimeisessä puoliksi verhotussa hymyssään tai otsanrypistyksessään — tämän eronhetken välähdyksen vuoksi on hän, joka sen näkee, rohkaistu tai kauhuissaan vielä vuosia jälkeempään." (Whitman, 136).

6.2. Viides versio

Ahdin palaverin jälkeen 9.1.2004 jaksan jälleen avata käsikirjoituksen, jonka kirjekuoresta tulvahtaa tupakan tuoksu. Ahdin ateljeekritiikin kuultuani ymmärrän, että on oltava vielä tarkempi, vielä julmempi runojaan kohtaan. On palattava yksinäisyyteensä, mentävä sinne vielä syvemmälle.

Paradoksaalista kyllä: menemällä toisia lukijoita kohti päädyn entistä ankaramman yksinäisyyden vaatimuksen äärelle. On kirjoitettava omat runoni itsestäni pois, runojeni sijasta luetaan *Liiketoimintasuunnitelmaa*, ja lopulta on synnyttävä niin avoin teos, että se on minun ulkopuolella. Teos ei kuitenkaan synny äänestämällä demokraattisesti kunkin runon kohdalla ateljeekritiikeistä parasta, vaan oman kokemukseni varassa. Ahdin, Kokon, Lehdon ja Leivon neuvot tuovat järkeä kirjoittamiseen, mutta yksittäisen runon ja kokoelman lopputuloksen päätän enemmän järjen (teorian) ja tunteen välistä löytyvän oman "tuntumani" pohjalta. *V version* korjaukseni kuvaavat ehkä sitä, mitä "tuntuma" tarkoittaa silloin kun neuvoa ei enää voi kysyä keneltäkään muulta.

Käsikirjoituksen *V versiosta* ei ole arkistossani paperivedosta, koska lähetin runot sähköpostin liitetiedostona kustantamoon Arto Leivolle. Levykkeeltä tämän vaiheen korjausmerkinnät katosivat, kun tallensin päälle *Taittovedoksen* korjauksia. Seuraavat merkinnät ovat syntyneet samaan aikaan, kun kirjoitin viidettä versiota.

Ensimmäisen osaston *I. yritykseen* lisään säkeet "Liikemies/ on selvä juoru, totuus, kaikista", jotka sain lukiessani Risto Niemi-Pynttärin lainaamaa Jussi Vähämäen kirjaa *Kuhnurien kerho* ja yhdistämällä sen Kai Niemisen kirjan nimeen *Lopullinen totuus. Kaikesta*. Poistan *mutta*-sanan säkeestä "on maassa, mutta tähtien kera". Otan pois *ja*-sanan säkeestä "on taiteilija, nero ja jumala", koska se korostaa seuraavan säkeen *ja*-sanaa, sen jälkeen kun poista siitä *rauha*-sanan: "Liikemies/ on nainen, sota, rauha ja rakkaus".

Tiivistän *7. yrityksen* Pieksämäkeä ja vaihtaessani nimen *Savonmaaksi* lisään loppuun säkeen "Joka kynsi kylmeni" August Ahlqvistin runoilemasta *Savolaisen laulusta* vuodelta 1852. Muokkaan myös *9. yrityksen* "sen verran" -kohdat uusiksi. *12. yrityksessä* poistan säkeen "Se on jokaisen tulevaisuus" ja muutan *menneisyyttä*-sanan säkeeksi "menneitä". *13. yrityksen* neljä runoa "kuivatan" yhdeksi seitsemän säkeen runoksi (IV v, 17 — 20, LTS, 29).

Toisessa *Toimintasuunnitelmat*-osastossa poistan Ahdin ehdottamat säkeet 8. suunnitelmasta *Älä häiritse, minä luen* (IV v, 33 — 34, LTS, 50 — 52) ja viilaan loppua muun muassa niin, että Prinssi-koirasta jää pelkkä häntä; IV v, 34: "Ei aina, paitsi prinssi. Se on koira" ja LTS: "Ei aina, paitsi häntä. Se on koirassa kiinni". *IX suunnitelmaa* "kuivatan" liuskan verran eli *Nallemuorin päivän sana* kutistuu noin puolet (vrt. Liite 7).

X suunnitelmaa (IV v, 37 — 38, LTS, 55 — 57) ”kuivatan” niin, että poistan alusta kursivoidun johdannon, joka alkaa sanoilla ”H. C. Anderssenin sadussa Kuusen tarina...” Poistan myös pisteet säkeiden ja säkeistöjen lopusta aivan kuten *I suunnitelmassa*, joka alkaa säkeellä ”Se muistuttaa krokotiilin selkää”. Ilman *XI suunnitelman* johdantoa lukija joutuu itse päättämään, kuka puhuu ja missä. Esimerkiksi ”iisalmelaisten joulupuuksi” riittää, jos joku sitä kaipaa, viittaukseksi siihen tulkintaan, että runoilijat ovat edellisen runon päiväkotien lapsia.

XI suunnitelmassa (IV v, 39, LTS, 58) korjaan viimeisen säkeen ”Tätä kokemusta en antaisi” muotoon ”Tätä matkaa en antaisi”. Kun keksin, että matka jatkuu tässä osastossa muuttamalla toiseksi viimeisen säkeen itkun tilalle *lähde*-sanan: ”en minä lähde enkä huutele/ sanoo suru joka syliin”, poistan viimeisen säkeen, vaikka menetän muodon, jolla viimeinen ja ainoa isolla alkukirjaimella alkava säe olisi noussut ensimmäiseksi ja ”pakottanut” lukemaan runon toiseen kertaan. Vanhasta runosta periytyvät pienet kirjaimet tuntuvat edelleen nurkkaan unohdetulta odotukselta kontrastina edellisten lastenrunojen huudahduksille. Ja sen takia en poista *huutele*-sanaa, vaikka ilman sitä lopun rytmi napsahtaisi ehkä vielä kuivemmin.

XII suunnitelma (IV v, 40, LTS, 48) on helppo ”kuivattaa”, koska Ahti olisi heittänyt sen kokonaan pois (aivan kuten *X suunnitelman*). Päiväkotien ja vanhainkodin surun jälkeen minusta kumminkin osaston viimeiseksi runoksi sopii nyt rippipuhe Jumalan kanssa. *Liiketoimisuunnitelman* lyhennän *liiketoimeksi* kuudenneksi viimeisessä säkeessä, koska *suunnitelmaa* toistetaan riittävästi otsikoissa ja näin se viittoo paremmin seuraavan osaston liiketoimiin eli matkoihin.

XIII suunnitelman siirrän kirjan loppurunoksi eli allekirjoitukseksi.

III osaston *Liiketoimia* runoja en uskalla enää lukea, selaan pelkästään Ahdin korjaukset. Pelkään, että jos nyt tartun sanoihin, saatan tuhota runojen tunnelman, tuoksun tai kokemuksen, jotka liian tarkasti viilaava silmä voi lukea ”virheisiin”. Ahdin neuvojen mukaisesti poistan *Villa Villekulla* -sarjasta 36. runon ”Villa Villekulla/ Herra Tossavainen”. Apinavitsi toistuu turhan usein, vaikka joka kerta se toimii lasten kanssa.

IV osaston nimeksi harkitsen *Viimeistä matkaa*, mutta varsinkin kun *XIII suunnitelma* siirtyy kokoelman viimeiseksi runoksi *Pietarin tiellä* vaikuttaa paremmalta viittaukselta matkan jatkumiseen. *XIII suunnitelman* nimeän jälleen *Logoksi*, jolla runo julkaistiin *Taite*-lehdessä.

Ahdin yliviivauksen mukaisesti poistan *Logosta* ”Tossavaisen” ja ”Jounin”, jotka tulevat selväksi muutenkin. Paitsi *Taite*-lehdessä, johon suunnittelemani *JAT*-puumerkkiä ei tullut mukaan. Ahdin ideomasta irtosivusta ennen *Logoa*, mietin että taittovaiheessa *JAT*-logo ja lainaus Wang Weiniltä on saatava irtolehdelle tai runoa edeltävälle parittomalle sivulle, jos sivumäärän kanssa tulee tiukkaa.

Sisällysluetteloa korjatessani huomaan, että *XII suunnitelma Pirun rinteillä* (LTS, 48) pitää siirtää toisen osaston viimeisen runon paikalta. *XII suunnitelman* sopii *Työväenliikkeen punctumin* (LTS, 47) jälkeen *VII suunnitelmaksi*. Näin saan peräkkäin Amerikan, kommunismin ja Jumalan, ja sen jälkeen voidaan juosta 'ilman asiaa' runossa *Ensin on asiaa*, josta päästään

lapsuuteen ja lopuksi vanhuuteen ja suruun aivan kuten I osaston *Liikemies* lopussa.

Mietin vielä Ahdin "kahden kirjeen viestiä", mutta otan päiväkotilasten monitekijäiset runot ja "Kuusen tarinan" mukaan, koska *tyttö* tulee vastaan jo LTS:n toisessa ja neljännessä runossa ja hän löytyy myös Virosta III osaston runossa *Matka Vörumaalle*. Kuusia taas seisoo matkan varrella vielä useammin kuin lapsia.

Lopuksi laitan I osaston nimet puhumaan muustakin kuin paikasta. Nimeän *Kontiomäen Varkaudeksi* ja vaihdan itse runossa *Kajaani*-sanana *Kontiomäeksi*. *Suonenjoen* nimeän *Männistöksi* ja Männistön *Ikkunapaikaksi*. *Mäntyharju* taas muuttuu *Särkijärveksi* ja *Järvenpää Kielokummuksi*, koska Järvenpää tulee jo mainitukseksi runossa.

6.3. Ulkoasu ja taittovedos

Kirjan ulkoasua mietti jo syksyllä 2003 opiskelija Sanna Kostamo. Kuopion muotoiluakatemiassa viimeistä vuottaan opiskelleen Kostamon löysin nettilehti *Kiiltomadon* keskustelupalstalta, jossa hän kyseli alan töitä. Pidimme yhden palaverin Cafe Burtsissa Kuopiossa, ja Kostamo sai luettavakseen kokoelman *II version* (II v), joten häneltä se saattaisi löytyä laajempaan kuin kotiarkistoni neljän sivun versio.

Kansiehdotuksia alkoi syntyä vuoden vaihteen molemmin puolin, ja kommentoin niitä, mutta lopullinen päätös siitä kuka kannen tekisi kuuluu *Kustannussopimuksen* mukaan kustantajalle ja käytännössä sille graafikolle, jolla kirja sattuisi taitettavaksi (*Re: VS: VS: VS: VS: LTS 14.11.2003, LTS-luonnokset 30.11.2003, Kustannussopimus 2.*: "Kustantaja määrää teoksen painoasun..."). Tuorein esimerkki kirjoistani on *Euroopan omistajien*, kansi, jonka taitoin valmiiksi ja ehdotin käytettäväksi Pariisiin matkalla löytämäni tuntemattoman valokuvaajan mustavalkeaa otosta *Place de la Concorde, 1938*, mutta Liken graafikon Eliza Karmansalon kannessa ei ole merkkiäkään ehdotuksestani.

Kustannuspäällikkö Arto Leivolle lähetin käsikirjoituksen *V version* sähköpostilla 13.1.2004. Leivo lupasi taittovedokset maanantaiksi (19.1.), kun lähden käymään Helsingissä nettilehti *Kiiltomadon* toimituskunnan palaverissa (*Re: Liiketoimintasuunnitelma I ja II 13.1.2004*).

En nouse etelän junaan, koska akillesjänne katkeaa Varastokirjaston työntekijöiden jalkapalloharjoituksissa Kuopio-hallissa (15.1.). Leikkauksen jälkeen kipsi on jalassa kuusi viikkoa, ja kun taittovedoksia ei kuulu, jalka antaa minulle aikaa kirjoittaa pro gradua ja lukea muun muassa Maurice Blanchot'n *Kirjallisen avaruuden* "hellittämättömän tarkasti ja keskittyneesti" kuin Hämärän Tuomas (*Hämärän Tuomas, 12*).

"Keskittyneesti" alusta loppuun asti lukemisesta on se ilo, että en kuvittelekaan ymmärtäväni, mitä Blanchot todella tarkoitti, mutta graduani ajatellen koen monien kohtien tarttuvan niihin kirjani synnyttämisen pisteisiin, joita en ole pystynyt kuvaamaan itse tai viittaamalla lukemaani. Blanchot'n ymmärtämisen ongelmaan viittaa myös Emmanuel Levinas *Päivän hulluuden* jälkisanoinaan: "Blanchot'sta ei ole helppo puhua. Parhaat Blanchot'lle viime vuosina omistetut sivut ovat onneksi pidättäytyneet — kuten nämä tässä — luulottelemasta, että ne ymmärtäisivät aikalaistaan ja jotakuta Blanchot'ta 'paremmin kuin tämä itse'." (Levinas, 22).

Itse teoksenkaan kannalta Blanchot'n lukeminen ei vaikuta virheeltä. Ennen muuta Blanchot'n lukeminen loi uskoa siihen, että taide ja taideteos ovat edelleen ja jatkuvasti tavoittelemisen arvoisia, sillä ”vain käsityöläisen mestarillisuus saavuttaa täyttymyksensä hänen valmistamassaan esineessä” (Blanchot, 190).

Kolmenkymmenen vuoden juoksemisen jälkeen yksi ruumiin vamma pysäyttää lenkit, ja kärsimättömyys ei auta tien päälle. Pieni kuolema, iso pysähdys — aivan kuten esseessä *Kirjallisuus ja oikeus kuolemaan* sanotaan: ”Tyhjyys auttaa tekemään maailman” (Blanchot, 28). Akillesjänne opettaa kärsivällisyyttä ja passiivisuutta: yöt ovat kauheita ja *toinen yö* avautuu särkylääkkeillä. On pakko pysähtyä, tutustua kuolevaisuuteensa ja sen myötä epäillä teoksen valmistumista: mitä pitempään taittovedokset pysyvät poissa postilaatikosta, sen pitempään kirjan valmistumista voi lykätä.

Kirjallisen avaruuden mukaan kärsimättömyys on virhe, toisaalta kärsivällisyys on myös puute. Virheenä kärsimättömyys syöksee tarinan kohti ratkaisuaan, ennen kuin se on kehittynyt kaikkiin suuntiin. Puutteena kärsivällisyys on kuin mitta, joka kahlitsee runon.

Ja kyse on juuri tuomiosta, sillä kärsivällisyys, täsmällisyys ja asioiden kylmä hallinta ovat välttämättömiä, jottei hukkuisi silloin, kun jäljelle ei jää mitään tukevaa, mistä voisi pitää kiinni; kärsivällisyys, täsmällisyys ja asioiden kylmä hallinta ovat myös puutteita, jotka hidastavat ehkä haaksirikkoa monistamalla ja levittämällä vaikeuksia loputtomasti, mutta jotka varmasti viivyttävät vapautumista, muuttavat jatkuvasti äärettömän epämääräiseksi; samalla tavalla mitta on juuri se, mikä estää rajatonta koskaan toteutumasta teoksessa. (Blanchot, 69.)

Kärsivällisyyden harjoitukset jatkuvat, kun kuulen seuraavan kerran taiton vaiheista. Tampereen Henki ja elämä -kirjallisuusfestivaaleilla 6. — 7.2.2004 satun kysymään Pub Höyryssä samaan pöytään istuneelta Liken väeltä kirjani aikataulusta. Kansi on kuulemma tulossa Sanna Kostamolta, sisäsivut yhtiön Meritullinkadun taitosta. Seuraavan viikon keskiviikkona (11.2.) selviää, että Kostamo tekeekin sekä kannet että taittaa sisuksen (*Taitto* 11.2.2004, VS: VS: *Taitto* 11.2.2004).

Lähetän viestiä Kostamolalle siitä, että katsoisin taiton ruudulta ennen tulostamista ja varaisin vielä muutaman päivän teoksen viimeiseen voiteluun. Päätän lähettää hänelle jo tässä vaiheessa uusiksi kokoelman ensimmäisen runon, joka muokkaantui parin säkeen osalta jälleen uuteen uskoon, kun tulkitsin sen TV2 studiolla *Harakanpesän* nauhoituksissa ja Poetry slamissa ravintola Telakassa. Runoyhdistys Nihil Interitin lehden *Tuli&Savu* 1/2004 juttuun *Lavarunouden pekkoraali: onnellisen suun julkista huolimattomuutta* kuvasin Tampereen keikkoja näin:

Teoriassa sanottuna lavarunous on siis pekkoraali, jossa nautitaan onnellisen suun julkisesta huolimattomuudesta. / - / Käytännössä ajan 0-autoa lukemalla runon *1. yritys: Aurinko* ravintolan täyttäneelle yleisölle ja heidän joukostaan valitulle viidelle tuomarille.

Nolla-auto saa koko illan toiseksi huonoimmat pisteet. Pekkoraalini kestää 1,33 minuuttia aivan kuten aiemmin iltapäivällä *Harakanpesän* nauhoituksissa. 'Painettuani teokseni fyysisesti' Tohlopin tv-kameroita vasten Telakan tulkinta ei hävetä, vaikka könkkään lavalle kipsissä. Akillesjänne poikki muistan runoni lähes vaivatta ja yleisön miellyttämisen sijasta yritän äänellä 'kiusallisesti kuin totuus'. Nollarunoilijalla on siihen vara.

Tuomaristolle jaetaan kirjalliset ohjeet, mutta käytännössä pistejaon ensikankeudesta kärsii jälleen eniten runokisan aloittaja Henna Laininen. Sen takia esiintymisjärjestys arvotaan. Tuomareiden äärimmäiset patetiat yritetään karsia myös sillä, että ylin ja alin pisteytys tiputetaan pois. (Tossavainen, 47.)

Seuraavan viikon keskiviikkona (18.2.) vierailen kipsini kanssa Kostamon kotona Museokatu 20:ssa. Käymme ruudulta läpi alustavaa taittoa kaksi tuntia. Korjaan jo tässä vaiheessa muutamat sanat. 10. *yriytyksen* "Ainolaan puut" muuttuu muotoon "Ainolle puut", Saman runon Runeberg-säe lähtee pois ja korvautuu säkeellä "juomana ruumiini" ja juna saa seurakseen Jumalan säkeessä "juna ei odota yhtä pitkää..." 12. *yriytyksen* "menneitä" korvautuu säkeellä "yön kirjoja", joka viittaa *Kirjalliseen avaruuteen* kuten myös 13. *yriytyksen* uusi viimeinen säe "puhdas pohja selkää vasten" (Blanchot, 122, 134).

Ei Blanchot'n vaan taittoruudun rohkaisemana muokkaan 5. *yriytyksen* säkeen "mutta männyt ovat" pelkäksi männyksi. Ilman proosamaista kirjoitusta puut näyttävät saavat ympärilleen enemmän ilmaa, jossa kasvaa.

Torstaina saan sähköpostilla taiton pdf-version, jossa joudun edelleen muokkaamaan liian pitkäsäkeisiä runoja kuten *I suunnitelma*, *XI suunnitelma* ja *Pietarin tiellä*. Taittajan pyyntöjä 27 sivulle tehdyissä korjauksissa ovat myös 1 — 4 lisärivin saaminen tai yhden tai kahden poistaminen niin että "sivut saadaan tasan" tai "huoripukit" — eli yksin toisen sivun ylälaitaan heittyvät rivit — tapetaan.

Perjantaina saan toisen version taitosta, koska torstain versiossa puolet oli taitettu aukeaman väärälle puolelle. Teen 17 sivulle korjausesitykset ja jään odottamaan paperista taittovedosta. Odotellessa viimeistelen *Savon Sanomiin* jutun, jossa kerron ensikertalaisen kipsikoiven kokemukset kuopiolaisilla kuntosaleilla.

Taittovedoksen (Tv) haen Kostamolta maanantaina 23.2. Samalla tarkistamme takakanntta, jota varten lähetin valmiin tekstin, kun sitä ei kuulunut kustantamosta. Omista arvosteluarkistoista kaivamiani lainauksia on ilmeisesti liikaa. Tiistaina saan aikaiseksi pieniä viilauksia vedoksiin. Suurin moka on jäänyt runoon *Runoilijan hauta*, jonka rivityksiä ei ole katsottu alkuperäisestä käsikirjoituksesta (Tv, 112— 113, LTS, 112). *Katkovirta*-sarjan runossa 6. *Ilmestys* muutan säkeen "ne jotka erehtyvät ihailemaan" muotoon "onnistu ja ihaile" ja lisää säkeeseen "iskevät pian nokkansa" myös peilin (Tv, 105).

Tyypillinen tämän vaiheen muutos on myös 10. *yriytyksen* Kielokummun sanan *Jumala* vaihtaminen *herraksi*. Näitä korjatessa tulee kumminkin mieleen, että teen viimeiset korjaukset mielellään Kostamon ruudun äärellä. Toisen kerran kävelen ja luen *Taittovedoksen* keskiviikkona ja tässä vaiheessa esimerkiksi 6. *Ilmestyksen* säe "tai kiven kylmään seinään" vaihtuu "ja leikkauksen kiviseen seinään" ja *Villa Villekullaan* ilmestyy toinen *mustekivi* (LTS, 83) viimeisen *Logo*-runon pariin (LTS, 121).

Viimeistään Kostamon taittopäätteen edessä, kun en enää lue runoa ääneen enkä kävele sen kanssa talon ympäri, tekstin voi sanoa siirtyneen puheesta silmän runoudeksi tai *meloksesta opsiksen* puolelle — toivottavasti säilyttäen molempien parhaat puolet. Northop Fryen lajiteoriassa *melos* viittaa runouden soinnillisiin kvaliteetteihin, joilla on juurensa oraalisisä runoudessa, ja *opsiksen* juuret johtava kirjoitukseen syntyyn ja salattuun tietoon. Oraalisen melosrunouden äärimmäisenä vastakohtana on nähty symbolismi ja erityisesti Stéphane Mallarmén runouden "kiveen veistetty sana". Kotoisena esimerkkinä Auli Viikari käyttää Eino Leinin ja Otto Manninen 1900-luvun alun runouden eroa, ja näin ollen viimeisiä viilauksia

tehdessäni olisin siirtynyt laulutaitelijä Leinon seurasta kulttuurirunoilija Mannisen ”kiveenhakatun” runouden pariin.

Hyvin karkeasti voisi sanoa, että ensimmäisen kymmenluvun lyriikassa Leino edusti *meloksen*, Manninen *opsiksen* runoutta. Mannisen lyriikan arvoitusluonne ilmenee esimerkiksi mannismaisissa troopeissa — *kaavan kapalo, kivinen uni, ilon tanssiva taakka* jne. *Opsiksen* runous ei ole kirjoitettu vain luettavaksi vaan yhä uudestaan luettavaksi. Monet *opsiksen* runouden rakennuspiirteistä, monitulkintaisuus, elliptisyys, epäkonventionaaliset metaforat, edellyttävätkin lukijaa joka on valmis luopumaan välittömästi oivaltamisesta — toisin sanoen korkealle kehittyntä kirjallista kulttuuria. (Viikari, 206.)

Lääkäriin tarkistettua akillesjänteestä, että "primääri ruptuura on operatiivisesti korjattu", soitan Risto Ahdille varmistaakseni, ymmärsinkö oikein hänen korjausehdotuksensa. Ahdin mukaan kaikki on hyvin ja Oriveden keskustelusta tekemäni muistiinpanot pitävät paikkansa.

Viimeiset korjaukset eivät jää viimeisiksi. Hiihtoloman jälkeen tapaan sattumalta Kuopion pääkirjaston edessä taittaja Kostamon poikaystävineen ja kuulen, että kustantamossa on löydetty vielä muutama kirjoitusvirhe. Soitettuani graafikko Tommi Tukiaiselle saan sähköpostiini viestin, josta selviää että Arto Leivon korjaukset ovat oikein yhtä poikkeusta lukuun ottamatta. Tämän virheen takia terroristin kirjeen kirjoitusvirhe (Tv, 41, LTS, 41) meinaa jäädä näkymättä.

moikka

löydettiin muutama virhe. korjaatko ja lähetätkö taiton uudestaan.

s. 12 - säteilee -sanassa yksi e-kirjain liikaa

s. 41 - Deat-sanasta puuttuu h, eli Death

s. 44 suunnitelma sanasta puuttuu yksi n-kirjain

s. 62 KGP kirjoitetaan KGB

s. 67 vihitään sanassa yksi ä liikaa

s. 85 joka sanasta puuttu jo

s. 92 matkakoneella sana kirjoitettu o:lla

terv. arto (*Fwd: Liiketoimintasunnitelma PDF 4.3.2004.*)

7. MARKKINOINTI, MYYNTI JA TULOS

"Poetry is the
ultimate small
business."
Charles Bernstein
(LTS, 5.)

Helsingin Sanomat julkaisi sunnuntaina 25. tammikuuta 2004 kevään kaunokirjallisuuden kirjallistan otsikolla "Kirjakevät herkkutelee runoudella". *Liiketoimintasuunnitelma* esitellään 35 runo- ja mietelmäkirjan joukossa lauseella: "Runoilijan 9. kokoelma taiteesta talouselämässä." Lause on kulttuuritoimittaja Irma Stenbäckin tiivistämä Liken tiedotteesta, jonka saan seuraavana päivänä postissa, kun *Kiiltomadon* toimituskunnan jäsenille jaetaan ennakkotiedotteita kevään kirjoista.

Lukukeskuksen *Kiiltomadon* sisäisen jäävyssopimuksen mukaisesti kokoelmaani ei tulla arvostelemaan nettilehdessä, koska kenenkään toimituskuntaan kuuluvan kirjoista ei pyydetä arvosteluja. Myös Liken nettisivuilta löytyvän tiedotteen mukaan LTS:n sidosasu on nidottu ja sivumäärä peräti "noin 200". Kirjan pitäisi ilmestyä helmikuussa ja hinnaksi ilmoitetaan 22.00 euroa.

Varsinaisessa esittelytekstissä on kolme osaa: lyhyt teoksen kuvaus, runolainaus ja kirjailijan esittely. Teoksen kuvaus perustuu sanatarkasti sähköpostiviestiin, jonka lähetin marraskuussa kustannustoimittaja Arto Leivolle tämän pyydettyä "lyhyttä myyntipuffia" kokoelmasta kirjakauppoja varten, koska "myyntitilaisuudet alkavat jo tässä kuussa" (*Re: Romaani* 7.11.2003).

"Myyntipuffin" lähteenä käytin pääasiassa Ritva Korpimon arvostelua teoksesta *Fortel Tarinoita taiteen merkityksestä liiketoiminnan kentässä* (HS 13.11.2003) ja liikemiehen ja kirjailijan Paavo Haavikon runokokoelman nimeä *Puhua, vastata, opettaa*:

On aika tuoda äänekkäästi esille taiteen ja kulttuurin kasvava osuus liike-elämässä. Sitten Paavo Haavikon 1970-luvun runouden liiketoimintaa ei ole otettu yhtä keskeisesti runouden aiheeksi kuin Jouni Tossavainen 9. kokoelmassa. Liiketoimintasuunnitelmassa puhutaan taiteen kasvavasta osuudesta talouselämässä, yritetään vastata siihen miten runous voi sponsoroida liiketoimintaa ja opetetaan, että ilman riittävää vastustuskykyä markkinavoimat ovat taiteen kuolemaksi.

Runolainaukseksi kustannustoimittaja on valinnut *7. yrityksen: Savonmaa*. Lainaus on kolmannesta versiosta *Pieksämäen asemalla*, josta Leivo Helsingin palaverissa kertoi pitäneensä. Silmään pistää se, että runon alku on muuttunut. Ihmettelen, kuka on voinut päästää käsistäni tällaista tekstiä, jota ei enää saa pyyhittyä pois. Jos näin pieni virhe tuntuu näin isolta nyt, niin mikä on tuntuma sitten kun koko kirja on painettu!

Kirjailijan esittely nettisivulla on ilmeisesti kustannustoimittaja Leivon käsialaa: "Monipuolisena kirjoittamisen ammattilaisena tunnettu Tossavainen toimi ennen vapaaksi kirjailijaksi heittäytymistään Savon Sanomissa toimitussihteerinä ja kulttuuritoimittajana. Hän on runojen lisäksi julkaissut mm. novellikokoelman ja pari romaania." "Pari romaania" ei näytä kustantajan tiedotteessa kovin hyvältä ja kerron sen myös Leivolle puhelinkeskustelussa, silti ilmaisu löytyy edelleen Liken nettisivulta ja kevään 2004 128-sivuisesta *Liken kirjakatalogista*,

jonka mukaan LTS on "Nid., n. 160 s., ovh 22 e, ISBN 952-471-293-8, ilm. 02/2004".

Joulukuussa Suomalaisen kirjakaupan sisäänostajien saatua ensimmäisen tiedotteen käsiinsä ennakkotilauksia ei tullut. Toimitusjohtaja Hannu Paloviidan mukaan näin kävi aikoinaan myös esikoisrunoilija Arno Kotron kokoelman kohdalla (*Re: LTS* 8.12.2003). Siitä huolimatta Kotron *Sanovat sitä rakkaudeksi* nousi vielä syksyllä 2003 kymmenen myydyimmän kaunokirjan joukkoon.

TV2:n viihdeohjelma *Harakanpesässä* luen kokoelman ensimmäisen runon 6.2. (vrt. *Tuli & Savu* 1/2004, 47). *Savon Sanomien* kulttuurisivulla tuleva teos mainitaan 15.2. kuvan kanssa. Levikkialueen lukijoita kiinnostavista runoilijoista SS:n kirjallisuudesta vastaavan pakinoitsija Väinö Immosen suosikin Pekka Kejosen kuva on isommalle ja Maaria Leinosen pienemmällä.

Maanantaina 8.3. Yleisradiosta soittaa toimittaja Joni Palomäki ja pyytää mukaan *Runoraatiin*, johon on kehitelty teemaa yhteiskunnallisesta kantaottavuudesta. Esitän esitettäväksi samaa runoa kuin *Harakanpesässä*, mutta tuntuu siltä, että toimittaja ei halua toistaa vanhaa uutista. Kustantajan kautta Palomäki saa luettavakseen kirjan pdf-version (Tv).

Samana päivänä Kallaveden jäällä puolitoista tuntia luistelllessani mietin, onko runojen markkinointia koskaan aloitettukaan. Eikö tänä päivänä toimita samalla tavalla kuin 1950-luvulla: runoilijan pärsä laatikkoon, ylistävää tekstiä viereen ja toivotaan, että joku erehtyy ostamaan. Toisaalta juuri 50-luvun *Parnasson* tyylliset mustavalkeat valokuvat saattaisivat iskeä retroilun saumaan. Nätti taustavalo irrottaa keskeislyyrisen kohteen taustasta, uljas katse kohti tulevaa ja huippuvalon pisteet molemmissa kaikennäkevissä ja -kertovissa pupilleissa. Kyllä myy, mutta mitä tekemistä tällä on runouden kanssa. En vastaa kysymykseeni, koska markkinointi toimii omilla ehdoillaan. Jos myytävään tavaraan kiinnittyy liikaa, peli on menetetty, kuten konsultti Timo Rope opetti Sibeliuksen sisäluottamuskurssilla (Liite 5).

Seuraavana päivänä soittaa uutispäällikkö Riitta Raatikainen, ja luovutan hänelle oikeudet lyhentää juttuani Kuopion kuntosaleista. Salijutun kuvitukseksi en suostu. Kirjan ilmestyttyä Raatikainen toivoo laajaa henkilöhaastattelua *Savon Sanomiin*, ja kerron että LTS:n pdf-versio on saatavissa kustantamosta samalla tavalla kuin Yleisradiollekin. Juttuni ostaja Raatikainen vastaa kulttuuri- ja päivyrisivuista, mutta sinä aikana kun Väinö Immonen on postittanut kirjoja arvostelijoille, en ole kirjoittanut kritiikkejä SS:n kulttuuriosastoon, jonka kirjakaapin avaimia pidin taskussani vuosina 1987 — 1990 ja jossain määrin myös 1992 — 1994 kunnes siirryin pelkästään uutistoimituksen paremmin palkatuksi toimitussihteeriksi.

Ensimmäisen kerran kosketan teostani 27.3.2004 Kiasmassa Liken kirjakaupassa, jossa *Liiketoimintasuunnitelmaa* myydään 18 euron hinnalla. Osallistun Runoyhdistys Nihil Interitin vuosikokoukseen ja Leevi Lehdon esityksen mukaisesti minut valitaan hallituksen jäseneksi. Osallistun myös runokisaan, jossa pääsen toiselle kierrokselle esittämällä ensin *Työväenliikkeen punctumin* tv-uutisten lukijan nuotilla ja sitten *Pietarin tiellä*, jota en jaksa tulkita loppuun asti. Voittajaksi ja ensimmäiseksi Poeta Nihilistaksi selviytyy esikoisrunoilija Tuomas Timonen, jonka teoksen arvostelin *Kiiltomatoon*.

Seuraavana päivänä Jyväskylässä kuvataan *Työväenliikkeen punctum* TV1:n *Runoraatia* varten.

Yritän käyttää uutislukijan nuottia hieman miedompana kuin Kiasmassa, jossa pisteitä antoivat mm. kriitikko/runoilija Jukka Koskelainen ja runoilija/kriitikko Juha Siro.

Kirjan ainoan maksetun mainoksen löydän Liken osin omistamasta *Voima*-lehdestä, jossa kustantajani markkinoi nelivärisivun verran keväutuutuuksia (14 teosta). Kansikuvan vieressä on virheetön kolmen säkeen lainaus *7. yrityksen* (LTS, 20) alusta ja teksti: "nid. 99 s., 18 e Poetry Slamin mestarin provosoiva kokoelma ottaa kantaa taiteen ja markkinavoimien suhteeseen."

Kustantaja ei ilmoita kirjastani lehdissä tai muussa mediassa, koska pelkällä mainoksella "nostaminen" ei onnistu, mutta ilmeisesti esimerkiksi johonkin kirjallisuuspalkintoon liitettynä mainos voi lisätä myyntiä. Tosin Like ei ole pystynyt harjoittamaan tällaista ilmoittelua minun kohdalla, koska palkintoja ei ole tullut. Useimmat 15-vuotiaan kustantamon kirjailijat ovat vielä sen verran nuorempia, että kuolinilmoitusten jälkeisiä "surureunamainoksiakaan" ei ole onneksi tarvinnut tehdä.

Kirjojeni "nostamisen" vaikeutta kuvaa Paloviidan lähettämä sähköpostiviesti, joka liittyy *Euroopan omistajien* ulkoasuun, mutta selittää myös LTS:n myymisen mahdottomuutta. *Ylivet*-sana viittaa ylivetokanteen, joka tarkoittaa irrallista päällyspaperia, mutta jota ei tullut romaaniin syksyllä 2004. *Euroopan omistajat* painetaan kyllä kovakantisena, ja se on ensimmäinen sidottu eikä nidottu (pehmeäkantinen) teos kymmenestä Liken kautta julkaisemistani kirjoista.

Terve Jouni.
Vaikeaa on nosto.
Mutta kokeillaan. Pannaan ylivetokovakannet ja mainontaa.
Ja uskotaan asiaan.
Palaamme tähän lähiaikoina.
Iloa kevääseen.
hannu (Re: *Euroopan omistajat* 11.5.2004.)

Koirastähden ilmestyttyä Tossavaisen "nostamisen" vaikeudesta kirjoitti kirjailija Jyrki Lehtola. *Imagen* esseessä kuten myös *Kalevan* arvostelussa hän piti esikoisromaaniani juuri sellaisena, mitä kirjallisuuden virallinen linja oli peräänkuuluttanut. Se kuvasi suomalaista nykytodellisuutta amerikkalaisen silmin, leikitteli kertojan luotettavuudella ja otti ironisesti osaa mm. tietotekniikka-, EU-, rasismi- ja sukupuolikeskusteluihin. Lehtolan mukaan romaani oli "kunnianhimoisin, mutta kunnianhimossaan myös toimivin viime vuonna lukemani suomalainen romaani".

Tossavaisen *Koirastähti* siis täytti kirjalliset laatuvaatimukset, mutta itse kirjailija ei niitä täyttänyt: Tossavainen on kuopiolainen mies; perheenisä, jonka romaani on ilmestynyt pienkustantaja Likeltä, ja jos tilanne on mediaimun noin huono, ei itse kirjan ominaisuuksilla ole mitään merkitystä.

Toki lipsahduksia ja erehdyksiä sattuu, mutta Tossavaisen kohdalla (heitä on toki muitakin) ne alkavat olla jo sääntö: miehen neljää viimeistä kirjaa ei ole esimerkiksi Helsingin Sanomissa arvioitu lainkaan.

Minulla on Jouni Tossavaiselle muutama neuvo: osta hame ja kerro löytäneesi transvestiitti sisältäsi niin kirjasi elinaika kasvaa. Vedä **Vesa-Matti Loiria** turpaan ja lähde **Eija Vilppaan** kanssa ajelulle. Muuta Helsinkiin ja liity Elävien runoilijoiden kerhoon. Hanki itsellesi kuollut lähisukulainen ja kerro räpeltäväsi kellarissa sukulaisesta kertovan romaanin sekä sähkökitaran kanssa, niin johan alkaa tekstisi kiinnostaa. (Lehtola, 498 — 499.)

Kun maksettuja mainoksia ei ole, kirjan saamat arvostelut voi laskea ainoiksi ilmoituksiksi

teoksen markkinoilla olost. Esimerkiksi *Helsingin Sanomien* n. 188 x 140 mm kuvattomassa *Liiketoimintasuunnitelman* arvostelussa (24.8.2004) on 96 riviä. Sanomien elokuun 2004 ilmoitushinnoilla yksityishenkilön maksamana vastaava mustavalkea, kuvaton mainos maksaisi nelipalstaisena 2 671,20 euroa lisättynä arvonlisäverolla ja 96-rivisenä 1 669,50 euroa plus alvi. Kun arkisin yhden rivin ilmoitushinta on 4,77 euroa alvilla lisättynä, esimerkiksi yksitoistarivisen oikaisun (HS 25.8.) hinnaksi ilmoituksena tulisi noin 65 euroa. Kalleimman kaavan mukaan laskettuna *Helsingin Sanomat* markkinoi kahden päivän aikana *Liiketoimintasuunnitelmaa* lähes 3 300 eurolla.

Syyskuun alussa 2004 tarkistan toimitusjohtaja Paloviidalta, paljonko kirjaa on myyty. Paloviita ei vastaa sähköpostiin, mutta tiedottaja Nora Varjamalta saan tietää, että arvostelukappaleita on mennyt 39 ja promotarkoituksiin, kuten kilpailupalkintoina ja haastattelijoille, on annettu 20 kirjaa (*Re: Carlson* 14.9.2002). *Kustannussopimuksen* 4. pykälän mukaan kustantajalla on oikeus jakaa myyninedistämistarkoituksiin palkkiottomia vapaakappaleita 300 kappaletta.

Varjaman käännettyä kyselyni Merja Leissolle selviää, että teosta on myyty ensimmäisen yli viiden kuukauden aikana 140 kappaletta (*Re: LTS* 15.9.2004). LTS:n ennakkohinta nettisivulla oli 22 euroa, mutta jos teosta on myyty esimerkiksi 18 euron hinnalla, kuten Kiasman kirjakaupassa 27.3.2004 ja *Voima*-lehden mainoksessa, Like on saanut tuloja 2 500 euroa, ja minä olen hankkinut noin 400 euroa, koska 20 prosentin tekijänpalkkioni on laskettava *Kustannussopimuksen* 3. pykälän mukaan verottomasta nettohinnasta: "Tekijälle suoritetaan 20 % kustantajan teoksesta saamasta verottomasta nettohinnasta."

Verratessani edellisten kirjojen myyntiä, jotka on tilitetty 17.2.2004, en ymmärrä miten "veroton hinta" lasketaan, joten kysyin Leissolta tarkennusta sähköpostilla. Vastausta ei ole tullut 27.9.2004, mennessä vaikka pyysin Varjamaa kiirehtimään asiaa.

Lokakuun alussa Turun kirjamesujen aamupalalla keskustelen Paloviidan kanssa kirjojeni menneisyydestä ja kustantamon ja kirjojeni tulevaisuudesta (vrt. Leisso: *Re: LTS* 5.10.2004). Ensinnäkin selviää, että 18 euron hinnasta kirjakauppa-alennus on 40 — 50 prosenttia ja tämän päälle tulevat Kirjavälityksen kulut lisättynä vielä kahdeksan prosentin arvonlisäverolla. Kun tästä summasta lasketaan, kirjailijan osuudeksi jää noin 10 prosenttia myyntihinnasta eli LTS:n kohdalla osuuteni yhdestä kirjasta on noin 1,8 euroa. Toisekseen saan tietää, että kirjojeni on laitettu alennusmyyntiin minulle erikseen ilmoittamatta, ja tämä selittää esimerkiksi *Vihtapaavon* suuremman menekin kaksi vuotta teoksen ilmestymisen jälkeen.

Minulle alennusmyynneistä ei ole ilmoitettu ensinnäkin siksi, että sitä ei mainita kustannussopimuksessa ja toiseksi Paloviidan mielestä tärkeää on myös se, että lukija kohtaa teoksen. Esimerkiksi *Vihtapaavon* kohdalla iso osa kiinnostuneista on ilmeisesti opiskelijoita, joilla ei ole vara hankkia täyshintaista kirjaa — aivan kuten minäkin pyrin välttämään "täyshintaisia" kovakantisia. Jos kirja on hyvä, sitä kestää odottaa hyllyynsä parikin vuotta, ja silloin sen saa useimmiten kohtuullisemmalla hinnalla.

Teoksiani ei ole kuitenkaan makuloitu kuten turkulaisen pienkustantamo Savukeitaan perustaja ja päällikkö Ville Hytönen epäilee isompien kustantajien tekevän. Savukeitaan tilanne on Hytösen mukaan terveempi kuin suurilla kilpailijoilla, koska esimerkiksi WSOY saattaa tuhota yksittäisestä runojulkaisustaan jopa 80 prosenttia. Turkulaiseen Otavan runoilijaan Markus

Jääskeläiseen viitaten Hytönen toteaa *Johnny Knigassa*, että "jotain markusjäaskeläistä myydään 100 kappaletta ja loput 700 kappaleen painoksesta tuhoaan".

Tällaisilla epäsuhtaisilla kaupallisilla markkinoilla runokirjan painosmäärät muistuttavat käänöskirjallisuuden kansainvälisiä markkinoita. Hannele Koivusen selvityksen mukaan Euroopan maissa käänösten määrät ovat lähes samanlaiset. Esimerkiksi Ranskassa 4 000 kappaleen myynti on hyvä tulos, mutta runokokoelmista otetaan yleensä 400 — 1 000 kappaleen painos. Tarkkoja myyntilukuja on tosin mahdotonta saada, joten ainoa tilastollisesti mitattava tieto kirjallisuutemme viennistä on ulkomailla julkaistujen käänösten määrä. (Koivunen, 78.)

Runoilijan kannalta ison ja pienen kustantamon eroa kustantaja Hytönen kuvaa *Knigassa* näin: "Tyttöystäväni on WSOY:n kirjailija, ja jos siihen vertaa, niin hän käy silloin tällöin kustannustoimittajansa kanssa syömässä puna-ahvenet jossain. Meillä toiminta on hirveän paljon läheisempää. Sellainen kirjailija, joka haluaa pitää selkeän eron omaan kustannustoimittajaansa, ei oikeastaan sovikaan meille." (Kirstilä, 12). Minulle selviää vasta Turun messupäivän jälkeen Liken iltaklubilla, että kustannustoimittajani Leivo jättää kustantamon vuoden vaihteessa henkilökohtaisten syiden takia. Samalla klubilla yritämme keksiä tiedottaja Varjaman kanssa, miten Helsingissä järjestetään Juha Siron ja minun romaanin julkistamistilaisuus niin, että yksikin toimittaja saadaan paikalle. Tilaisuus jäi järjestämättä, mutta Helsingin kirjamesseilla esiinnyimme Varjaman kanssa Takauma-lavalla.

Turun messuilla jaetusta *Voimasta* 8/2004 löydän Liken kahdeksan kirjan ilmoituksen, jossa *Euroopan omistajien* mainostekstissä mainitaan myös rinnakkaisteos: "Veijari- ja matkaromaani. Kirjan lukukokemus on ilo jakaa. — Savon Sanomat Muista myös Liiketoimintasuunnitelma -runokokoelma!"

"Runous
jos mikä
on pienyrittäjyyttä."
Leevi Lehto
(LTS, 5.)

8. VASTAANOTTO

On mahdollista, että teos on sitä suuremmassa vaarassa, mitä enemmän sitä arvostetaan: siitä tulee hyvä teos, se sijoitetaan sitä käyttävän ja sen hyödylliseksi muuttavan hyvän puolelle. Joskus huonona pidetty teos löytää tuomiostaan tilan, jossa se pysyy säilössä. / - - / Tämä ei tarkoita sitä, että teos löytäisi välttämättä tulevana vuosisatoina siltä puuttuvat lukijat. Jälkimmäistä ei ole luvattu kenellekään, eikä siitä ole yhdenkään kirjan onnen takaajaksi. Teos ei kestä vaan on. (Blanchot, 173.)

Teoksistani eniten on arvosteltu runokokoelmaa *Juoksijan Testamentti* ja vähiten novellikokoelmaa *Lentävä C*. Esikoiskokoelma sai 20 ja novellit neljä arvostelua. Kotiarkistoni ei sisällä kaikkia kritiikkejä, mutta määrien suhteen se on ilmeisesti suuntaa antava. Tosin Gummeruksen kolmen ensimmäisen ja Kustannuskiilan yhden kirjan jälkeen Likeen siirrettyäni leikepalvelu Sitan ja kustantajan kautta minulle ei ole tullut lehtileikkeitä, mikä osaltaan voi selittää arvostelujen katoa.

Suurin määrällinen romahdus on kuitenkin siinä välissä, kun siirryin Gummerukselta *Savon Sanomien* tytäryhtiön kustantamoon Kustannuskiilaan vuonna 1989. *Metsänneän* jälkeen jäin ilman kustantajaa, kun Kustannuskiilan kaunokirjallinen puoli lopetettiin SS:n nurkanvaltauksessa syntyneiden noin 100 miljoonan osaketappioiden takia.

Esikoisen 20 arvostelun jälkeen pääasiassa sanomalehtien kulttuuriosastoissa julkaistuja kritiikkejä löytyy arkistostani seuraavasti: *Kaksitoista kuvaa* 18, *Hevoskomppi* 15, *Metsänneän* 9, *Hakamono* 5, *Lentävä C* 4, *Arboreta* 5, *Koirastähti* 7, *Laani* 6, *Vihtapaavo* 10, *Kaikki hyvin* 7 ja *Kylmä maraton* 8 lehtileikettä.

Arvostelujen määrällä mitattuna 'hyviksi teoksiksi' eli Blanchot'n "hyödylliseksi muuttuvan hyvän puolelle" asettuvat kolme ensimmäistä runokokoelmaa. Myös neljättä *Metsänneää* voi pitää "arvostettuna", koska se oli Savonia-kirjallisuuspalkinnon ehdokkaana. Loput teokset on julkaissut Like, ne eivät ole olleet palkintoehdokkaana ja niiden myynnistä ei voi puhua. Toisaalta Like ei ole ottanut niin isoja painoksia, että *Hakamonoa* lukuun ottamatta yhtään kirjaa olisi sovittu kustantajan kanssa alennusmyynnissä myytäväksi, vaan olen kuvitellut pystyväni ostamaan painosten loput *Lentävästä C:stä Vihtapaavoon* (1994 — 1999) niin että myymättömät kirjat eivät rasita kustantajan varastoa. Esimerkiksi romaania *Vihtapaavo* löytyi työhuoneestani 99 kappaletta 22.9.2004.

Kolmen ensimmäisen kirjani jälkeen eniten arvosteltua teosta *Vihtapaavo* on myyty 346 kappaletta 17.2.2004 mennessä, joten arvostelujen määrällä ei näytä olevan kirjakaupan myynnin kannalta merkitystä. Varsinkin, kun *Vihtapaavo* myytiin ilmestymisvuonna ja arvostelujen pääasiallisena ilmestymisaikana vuonna 1999 vain 126 kappaletta, mutta yllättäen 168 kappaletta vuonna 2001. Ennen kuin tiesin teoksen alennusmyynnistä epäilin myynnin lisäyksen syyksi sitä, että esitelmöin useamman kerran romaanista Lönnrotiin syntymän 200-vuotisjuhlan kunniaksi, ja romaaniin liittyvä essee *Kynällä kyntäjien ristiriipunta* julkaistiin seuraavana vuonna *Parnassossa*, jossa ei ole vielä arvosteltu yhtään kirjaani. Yhtä tuntematon Tossavainen on Kai Laitisen *Suomen kirjallisuuden historian* ja Pekka Tarkan *Suomalaisten nykykirjailijoiden* uusintapainoksille.

Vaikka kaikki kirjojeni myyntitulot laskettaisiin yhteen, en saisi kasaan alle puolen vuoden bruttotuloa, joka maksetaan *Savon Sanomien* toimitussihteerin työstä. Tätä työtä tein viisi

vuotta. Kolmentoista (1987 — 2000) vakituisen toimittajan työn väli vuosina pystyin kirjoittamaan uusia teoksia apurahojen turvin ja näitä anomuksia varten olen monistanut arvostelujani, joita itse olen arvostanut pyrkiessäni muuttamaan itseni "hyödyllisen hyvän puolelle". Eniten kopioituja arvostelujani, ja niiden avulla saatuja apurahoja ja palkintoja ovat:

Juoksijan Testamentti, Kaarina Launo: *Se juoksee sittenkin!*, Hämeen Sanomat 2.11.1985, *Kaksitoista kuvaa*, Tuukka Kangasluoma: *Maailma valmiina ja kesken*, Helsingin Sanomat 21.9.1986, *Hevoskomppi*, Harry Forsblom: *Jouni Tossavainen ei orjaile maailmanselityksiä "Löydä lankasi päivän rihmastossa"*, Uusi Suomi 16.1.1989, *Hevoskomppi*, Olavi Jama: *Savolaista semiotikkaa*, Kaleva 6.2.1989, *Metsännenä*, Seppo Järvinen: *Runoilijan nenä metsässä*, Iltatähti 20.3.1991, *Hakamono*, Jyrki Lehtola: *Käsitteet uusiksi*, Kaleva 16.3.1993, *Koirastähti*, Jyrki Lehtola: *Kirjallisuuspoliittinen vaikea kiemura*, Kaleva 24.3.1997, *Laani. Valitut puuronut 1985 — 1998*, Kari Levola: *Tossavaisen arboretum*, Turun Sanomat 23.3.1999, *Vihtapaavo*, Matti Peltonen: *Huomenna hän tulee*, Turun Sanomat 22.12.1999, *Vihtapaavo*, Matti Mäkelä: *Kestikievarissa ryypättiin ja Lönnrotia odoteltiin*, Aamulehti 4.9.1999, *Kaikki hyvin*, Jukka Kajava: *Kaikki hyvin*, Helsingin Sanomat 18.6.2002, *Kylmä maraton*, Erkki Vettenniemi: *Miksi Jouni Juoksee?*, Helsingin Sanomat 30.11.2002.

Martti Merenmaan stipendi, 1986, Tampereen kaupungin stipendi, 1986, Suomen opetusministeriön kirjastokorvausapuraha, 1986 — 1990, 1992 — 95, 1997 — 2000, 2002 — 2004, Kuopion läänin taidetoimikunnan apuraha ja vuosiapuraha, 1987, 1991 ja 1996, Alfred Kordelinin säätiön apuraha, 1988, 1993, 1999 ja 2003, Suomen Kulttuurirahaston apuraha, 1988, Kuopion taiteilijaseuran Minna-palkinto, 1989, Suomen Kirjailijaliiton apuraha, 1990, 1994 ja 1999, Savonia-kirjallisuuspalkintoehdokka, 1990, Pohjois-Savon taidetoimikunnan puolivuotisapuraha, 2000, ja yksivuotisapurahat 2001 ja 2003 — 2004 ja Valtion kirjallisuustoimikunnan kohdeapuraha, 2002.

Kun arvostelun ja apurahojen määrästä siirrytään lähemmäs sisältöä ja LTS:n ilmestymistä, esimerkiksi voi ottaa oman kustantamoni myydyimmän runokirjan. Esikoisrunoilija Aarno Kotron keväällä ilmestynyt *Sanovat sitä rakkaudeksi*, Like 2003, nousi vielä syksyllä kymmenen myydyimmän kotimaisen kaunokirjallisen teoksen joukkoon, mutta *Elävien Runoilijoiden Klubin kymmenennessä vuosikirjassa 2003* kollegarunoilija Saira Susiluoto kirjoitti Kotron kirjasta vain 3,4 senttiä. Tosin omaa vuonna 2003 ilmestynyttä runokokoelmaa esitellessään Susiluoto kirjoittaa itse itsestään vain 2,2 senttiä (*Motmot*, 251 ja 257).

Itse tein *Savon Sanomiin* runosivun, joka painettiin myös *Keskisuomalaiseen* (23.11.2003), koko vuoden 2003 runosadosta, mutta jääviyssyistä en aio kirjoittaa kritiikkiä vuonna 2004 ilmestyvistä elävien runoilijoiden kirjoista. Tätä periaatetta olen yrittänyt soveltaa vuoden 1990 *Metsännenästä* lähtien, koska huomasin, että oman kirjan kilpailu samoilla markkinoilla häiritsee toisen runoilijan kirjan lukemista. Oma teosta eläessäni en pysty *affirmoitumaan* eli myöntymään toisen teoksen mahdollisuuksille niin kuin lukijan pitäisi tehdä (vrt. Blanchot: "Kuinka on kritiikin laita", 9, ja viite 5: "Rakastavaisten yhteisö").

Metsännenä aikaan pystyin käyttämään myös valtaa työskennellessäni *Savon Sanomien* kirjallisuudesta vastaavana kulttuuritoimittajana valitsemalla ne kirjat, joita arvostellaan, haastatteleamalla valitsemiani kirjailijoita, antamalla heille ja heidän teoksilleen tilaa etu- ja sisäsivuilla, arvostelemalla itse teoksia ja luomalla tiettyä kirjallista ilmapiiriä esimerkiksi apurahojen ja palkinnon myöntäjien suuntaan vaikkapa kolumneissani. Vallan käytön reviiiriä olisin voinut laajentaa toimimalla kirjallisissa yhdistyksissä, lautakunnissa, palkintoraadeissa ja kustantamoiden kutsuvieraana erilaisissa syyskauden avajaisissa ja jouluglögeillä. Aikoinaan maalaisliittoon sitoutuneen SS:n työläisenä minut olisi ilmeisesti laskettu lautakuntaaikoja jyvitetessä Suomen Keskustaan, vaikka puoluepolitiikkaan osallistuin aktiivisimmin silloin,

kun vastustin Vihreän puolueen perustamista Tampereella.

Vuonna 1991 olin Runeberg-kirjallisuuspalkintoraadin jäsenenä ja kirjoitin kokemuksestani jutun "Näin valittiin syksyllä 1991", jossa päädyin siihen, että kirjavalinnat kertovat enemmän kunkin lautakunnan jäsenten traumaista ja fiksaatioista kuin syksyn kirjasaldosta: "Jos lautakunta joutuisi yhtä tarkkaan syyniin kuin syksyn kirjat, vaikka kertaalleenkin luettuna, näytettäisiin enemmän suomalaisen kirjakentän yhdestä nurkasta kuin kuvaamalla valitut kirjailijat Runebergin mökin sohvassa puskat kourassa. Mutta kukapa tällaiseen oman pesän likaamiseen suostuisi?" (SS 29.11.1995.)

Tulipa pesä liattua tai ei, mutta ainakaan minua ei ole pyydetty yhteenkään lautakuntaan jutun julkaisemisen jälkeen. Tämä taas saattaisi todistaa, että joku helsinkiläinen lukee myös maakuntalehteä. Sanon jälleen helsinkiläinen, vaikka Suomen Kirjailijaliiton puheenjohtaja oli silloin turkulainen, mutta istuin Runeberg-lautakunnassa Kirjailijaliiton lautakuntapaikalla, ja liiton jäsenistä suurin osa asuu pääkaupungissa ja valtion kulttuurirahoituksesta 90 prosenttia sanotaan menevän tuolle samalle seudulle.

Kun en näe vähän kauempaa omaa, saati toisten teoksia, niin tätä "etäisyyden säilyttämisen vaikeutta" täytämme Blanchot'n mukaan "arvoarvostelmalla". Jos toisen työstä sanoo, onko se hyvä vai huono, musta tai valkea, onko siinä paljon sanottu itse teoksesta? Ehkä vastaus kertoo enemmän arvostelijasta kuin itse teoksesta. Blanchot'n mielestä arvostelijan rehellisyys on kuitenkin jotain muuta kuin kirjailijan rehellisyys.

Tuloksena on, että kun rehellinen tietoisuus arvostelee kirjailijaa pysäyttämällä hänet yhteen näistä muodoista esimerkiksi tuomitsemalla teoksen epäonnistuneeksi, kirjailijan toinen rehellisyys vastustaa toisten vaiheiden nimissä ja vetoaa taiteen puhtauteen, joka puolestaan näkee epäonnistumisessa oman voittonsa. Ja samoin kuin kirjailija asetetaan syytteeseen yhdessä vaiheessa, hän voi vain tunnistaa itsensä jossain toisessa vaiheessa. Kun häntä puhutellaan kauniin teoksen tekijänä, hän kieltää teoksen. Kun häntä ihailaan innoittajana ja nerona, hän näkee itsessään vain uutteruutta ja kovaa työtä. Kun kaikki lukevat häntä, hän sanoo: "Kuka minua voi lukea? En minä mitään ole kirjoittanut." Tämä liukumien muuttaa kirjailijan jatkuvaksi poissaoloksi, vastuuttomuudeksi vailla tietoisuutta, mutta samalla se myös muodostaa hänen läsnäolonsa, riskinsä ja vastuunsa laajuuden. ("Kirjallisuus ja oikeus kuolemaan", 17.)

Kirjallisuuskritiikkiä käsittelevässä esseessä "Kuinka on kritiikin laita" Blanchot lähtee siitä, että kritiikki saa kiittää koko olemassaolostaan yliopistoa ja journalismia. Tässä kestävän oppineisuuden ja päiväkohtaisen ohimenevyyden kompromississa kirjallisuus tosin säilyy kritiikin kohteena, mutta kritiikki ei ole kirjallisuuden ilmaus. Blanchot päätyy lähelle ajatusta, että välittäjän roolissaan kriitikko tarvitsee vain jonkinlaista pätevyyttä, sujuvaa kynäkäyttöä, viehkeyttä ja hyvää tahtoa: "Hyvin vähän siis — etten sanoisi: ei mitään."

Blanchot'n mukaan Kantin kriittisen järjen mielessä kritiikki kuitenkin liittyy kirjallisen kokemuksen mahdollisuuden tutkimiseen ja tässä mielessä kritiikistä on tullut erottamaton osa teoksen sisäisyyttä, osa liikettä, jossa teos palaa itseensä, ja on itse oma tutkimuksensa ja mahdollisuutensa kokemus.

Tutkimus, jota luova kritiikki tekee, on tuota harhailemisen liikettä, työlästä kävelyä joka avaa pimeyden ja on siten välittämistehtävää edistävä voima, mutta se voi myös olla vaarassa muuttua kaikenlaisen dialektiikan tuhoavaksi loputtomaksi uudelleenarvioimiseksi, joka johtaa vain epäonnistumiseen mutta ei löydä edes siitä kohtuullista mittaansa eikä liioin rauhaa. ("Kuinka on kritiikin laita", 9.)

Esseensä lopuksi Blanchot analysoi vielä arvottamista, jonka puutetta kuulen lukevani, ja kuulee usein valitettavan arvosteluja luettaessa. Teos ei livahda arvottamisen alta kriitikoiden laiskuuden takia, vaan siksi että se pyrkii tuomaan itsensä esiin kaukana arvottamisesta, jolla se voitaisiin ottaa haltuun.

Tässä mielessä kritiikki — kirjallisuus — mielestäni liittyy yhteen aikamme vaikeimmista mutta tärkeimmistä tehtävistä, joka esittäytyy vääjäämättä ratkaisemattomassa liikkeessä. Tämä tehtävä on ajattelun varjeleminen ja vapauttaminen *arvon* (kursivointi J.T.) käsitteestä ja sen myötä myös historian avaaminen sille, mikä siinä jo on irtoamassa kaikenlaisista arvoista ja valmistautumassa aivan toisenlaiseen *affirmaatioon* (kurs. J.T.), joka on vielä arvoitus. ("Kuinka on kritiikin laita", 9.)

Kun *arvon* tilalle leikkiin tuodaan myöntyminen, *affirmituminen* naurulle ja tanssille, liike voi jatkua kohti ainutlaatuista sanaa siinä mielessä kuin Bernstein puhuu 'aivan toisenlaisesta runoudesta muistamisen tuolla puolen' (Bernstein, 11). Myös Jacques Derrida lähestyy tuota "ratkaisemattoman liikkeen" tehtävää, joka sisältää kritiikin, esseen *Différance* lopuksi:

Kysymys on näin puheen ja olemisen liitosta ainutlaatuisessa sanassa, nimessä, joka lopultakin on varsinainen. Tämä kysymys kirjataan siinä *affirmaatiossa* (kurs. J.T.), jota *differance* pelaa. Se kannattelee seuraavan lauseen jokaista osaa: "Oleminen / puhuu / kaikkialla / ja aina / kaiken / kielen läpi." (Derrida, 273.)

Toinen kysymys on, minkä *arvon* minä yritän luoda ja mikä 'oleminen puhuu kieleni läpi', kun seuraavia oman kirjani arvosteluja arvostellessani sanoudun ironisesti irti "kaikenlaisista arvoista". Ehkä kuulun niihin Terry Eagletonin halveksimiin hurskasteleviin strukturalisteihin, jotka arvostelmia vältellessään saavat elää elämänsä bussilippuja tutkien, vaikka "tällaisissa arvoarvostelmissa ei ole mitään oikukasta: niillä on juurensa syvemmissä ajatusrakenteissa, jotka ovat yhtä ilmeisen järkähtämättömiä kuin Empire State Building" (Eagleton, 25, 140).

8.1. Savon Sanomat

Ensimmäisen sanomalehtikritiikin julkaisi *Savon Sanomien* kulttuuritoimitus 18.4.2004 (Liite 9). Sain arvostelun sähköpostilla Roomaan, jossa viimeistelin koko huhtikuun romaania *Euroopan omistajat*. Matkaa varten Kirjallisuuden edistämiskeskus myönsi matkakulut korvaavan apurahan, mutta Circolo Skandinavon (Via Sant' Anselmo 46) 310 euron vuokran ja muut elinkulut maksoin itse. Romaanin viimeistelyn jälkeen valmistelin vielä esseetä "Koti Euroopan reunalla" valokuvaaja Ari Jaskarista Anttolanhovin kesän 2004 näyttelykirjaan ja muutamat viimeiset päivät käytin lähinnä lomailuun, Rooman nähtävyyksiin ja muutamaaan valokuvanäyttelyyn tutustumiseen.

Kuopiolaisen Ritva Kolehmaisien arvostelu on taitettu kuudelle palstalle sivun alalaitaan Lassi Sivosen yhden palstan värikuvan kanssa. Toimitus tai Kolehmainen on otsikoinut jutun negatiivisesti: "Runo pakenee lukijaa Tossavaisen yrityksissä ja suunnitelmissa." Toimituksen laatima kuvateksti on positiivisempi: "Kuopiolaisrunoilija Jouni Tossavainen yllättää jälleen lukijansa."

Kokoelma on Kolehmaiselle "tiukka paketti", jonka ensimmäinen osasto *Liikemies* aukeaa hänelle vaikeimmin: "1.yritys, 2.yritys jne. nimetyt runot ovat niin tiukkaan pakattuja, että

hypin säkeestä toiseen ja varon putoamasta väleihin.” Seuraavassa kappaleessa Kolehmainen kumminkin toteaa, että ”niukkasanainen runo juoksee vapaasti” ja viimeisessä 14. kappaleessa hän toivoo, ”ettei kirjoitukseni jää tulpaksi kokoelman ja lukijan väliin, vaan runonystävät löytäisivät teoksen”. Samanlaiseen toivomukseen päättyy Timo Harjun *Lumoojan* arvostelu: ”Toivon parempaa menestystä jokaiselle, joka haluaa yrittää.”

Negatiivissävytteisenä arvottamisena voi pitää Kolehmaisen ihmettelyä, miksi kirjassa on ruotsin- ja englanninkielisiä säkeitä ja kommenttia *Vaeltaja*-runosta (LTS, 104): ”Eihän tuommainen edes olisi runo, mutta kokoelmassa se kuuluu kokonaisuuteen ja on siten runo.”

Toisesta osastosta *Toimintasuunnitelmat* Kolehmainen piti eniten. Hän on huomannut, että kuuset eivät ole unohtuneet tässäkään kokoelmassa ja *XI suunnitelmassa* on mukana ”mukavaa lapsekkuutta”. Elämän paradoksin kuvauksena kriitikko pitää *XII suunnitelmaa*. *Liiketoimia*-osastosta on löydetty Belaruksen sininen, jonka 'aistii jos on sen nähnyt', ja viimeisestä osastosta lainataan Kuopion Valkeisen lampeen liittyviä säkeitä runosta *Pushkin hyvä, sanotaan teatterin edessä*:

”Herra Tossavainen” kulkee Huvikummun ja Pietarin tien kautta Pushkinin patsaan luo, sinne missä *ensin nenäsi alta kaivettiin talvisodan pommeja / kuin verta tsaarin nenästä / nyt rakennetaan ruusutarhaa*

Viimeisessä lauseessa Kolehmaista kiinnostaisi jopa, miten muille lukijoille kokonaisuus aukenee. Kolehmaisen kritiikki aukenee minulle niin, että tunnen hänet liian hyvin. Epäilen, että tästä ulkokirjallisesta syystä tämä anteeksipyytelevä sävy. Asumme samassa kaupungissa, ja Kolehmainen on juuri valittu Vestäjien puheenjohtajaksi, jolla ei ole halua tai tahtoa sanoa ääneen kielteistä palautetta oman yhdistyksensä liki ainoalle ammattikirjailijalle.

On hyvä, että koko kirjan ”alkurunoa” *IV suunnitelma* lainataan kahden säkeen verran, mutta johtopäätös: ”Kai runokirjat on tarkoitettu myytäväiksi tai kirjastoista luettaviksi. Ehkä siihen tarvitaan *Arvaamaton muusa ja arvaamaton mesenaatti*”, vaikuttaa varsin löysältä ajattelulta, jossa edes yhtä runoa (*IV suunnitelma*) ei ole jaksettu miettiä loppuun asti, vaan tukea omalle mielteelle on haettu viiden sivun päästä *V suunnitelman* 5. runon alusta. Tällä logiikalla kriitikko voi tehdä mitä hyvänsä, ja niin tehdäänkin. Näin olen itsekin kirjoittanut arvosteluja silloin, kun en ole ymmärtänyt yksittäistä runoa saati teoksen kokonaisuutta.

Kun kokonaisuus ei ole hahmottunut kriitikolle, hän kuvittaa saamiaan mielteitä runolainauksilla. Esimerkiksi näin kriitikko irrottaa säkeen kokonaisuudesta ja liittää sen mihin tahtoo: ”Joskus ajattelen kuten hän kirjoittaa: *Mitä minä säkeellä joka juoksee pakoan*. Kuusia hän ei ole unohtanut tässäkään kokoelmassa.”

Hyvä kun kriitikko ajattelee, mietin, ja hyvä kun ei ole unohtanut kuusiakaan, mutta kuka on ”hän”. Yritykseni kohti avointa tekstiä ei ole onnistunut Kolehmaisen kohdalla, vaan hän etsii runoista ”perinteisiä henkilöahmoja” (vrt. Käkälä-Puumala, 260). Vaikkapa ensimmäisen osaston noin 13 eri liikemiehen sijasta Kolehmainen etsii meille tutun ajattelun mukaisesti yhtä yksinäistä sankaria, romanttista neroa joka vaikeuksien kautta pelastaa koko maailman. Vaikka Kolehmainen on lukenut aiempia teoksiani, silti kolmas osasto *Liiketoimia* ei ole hahmottunut hänelle siinä mielessä uutta luovaksi kuin esimerkiksi Risto Ahti ennakoivat vastaanottoa Oriveden Opistolla.

Roomassa harmittelen, että viesti ei näköjään mene perille Savossa, ja se tarkoittaa, että suuri yleisö ei ymmärrä teosta muuallakaan. Myyntimenestystä ei tule, koska perusviestin pitäisi olla niin sarasvuomaisesti sanoen ”pornoyksinkertaisesti toistettu” (Liite 5), että myös kriitikko löytäisi sen. Myyntiä saattaa nostaa enää se, että joku palkintoraati muistaa kevätkirjan vielä syksyllä tai *Helsingin Sanomat* kirjoittaa siitä kuvan kanssa ja mieluummin kulttuurisivun ylälaidassa.

Yleisradion runopalkinto Tanssivan karhun kohdalla muistaminen on mahdollista edes teoriassa, koska kevään 2004 kirjaluettelossa *Liiketoimintasuunnitelma* ei ole. Kisaa varten luetun 46 kotimaisen suomenkielisen runokokoelman listan saan juuri eläkkeelle jääneeltä toimittaja Juha Virkkuselta nettilehti *Kiiltomadon* toimituskunnan palaverissa Villa Kivessä 5.5.2004.

Helsingin Sanomien kulttuurisivun ylälaidan kuudesta palstasta saan osuuteni, kun toimittaja Sirpa Pääkkönen matkustaa Kuopioon ja uutisoi ideoimani Pushkin-juhlat pietarilaisen runoilijan Mihail Kuzminin kuvan kanssa 8.6.2004. Kuzminin kanssa esiinnyn samana päivänä myös Villa Kivessä, ja vierailemme Pääkkösen ja uutispäällikkö Jukka Petäjän johdolla Sanomatalon kulttuuriosastolla.

8.2. Runoraati

Ritva Kolehmaisen kritiikin jälkeen seuraava julkinen palaute tulee YLEn Kulttuuriohjelmien *Runoraadissa*, josta toimittaja Päivi Lehtinen kirjoitti *Helsingin Sanomiin*: ”Jos jonkinlaista keskusteluntynkää on kuultavissa, katkaisee kömpelö leikkaus sen heti alkuunsa. Muutenkin ohjelmassa on hätäisesti tehdyn makua.”

”Olemme saaneet taas hellää ja poikkeuksellisen runsasta palautetta katsojilta”, toteaa puolestaan juontaja Minna Joenniemi Runoraati-videon lähetekirjeessä. Kevään toisen raadin teemaksi oli valittu Kannanotto, ja runonsa tulkitsivat lisäksi Claes Andersson, Tittamari Martinen, Mikko Rimminen, Sinikka Tirkkonen ja Juha Vakkuri. Pisteitä antoivat näyttelijät Eija Ahvo ja Niko Saarela, kansanedustaja Rosa Meriläinen ja raadin vakiojäsen Jukka Virtanen.

Roomaan asti kuulin raadin menneen ihan hyvin. *Kiiltomadon* nettisivulta näin, että Sinikka Tirkkosen saamat tuomiot herättivät muutaman keskustelijan kommentit.

Suomessa katson *Runoraadin* videolta ja omassa osuudessani häiritsee se, että luen tekstin kuvan sivusta, koska Jyväskylän studiossa kuvaaja ei saanut tekstinlukulaitetta oikeaan kohtaan, ja Forssan vuoden 1903 valokuvassa ei koskaan tarkenneta siihen mieheen (runon *punctum*), joka irvistelee takarivissä. Lisäksi valitsemani musiikki ei hahmotu liikkeelle lähteväksi autoksi ja lähettämistäni kommenteista ”Mitä toivon”, ”Mitä pelkään” ja ”Mitä rakastan”, rakkaus on leikattu pois (”Toista, toista niin kuin itseäsi.”).

Televisiossa mielikuva ratkaisee — kuten huomasin koostaessani *Valopilkkuun* tv-ohjelmaa vuoden 1997 runosadosta (vrt. ”Runous roviolla” *Parnasso* 4/1998) — ja tämän runokritiikin jälkimaku on keskiverto niin kuin raadin pisteetkin. Litteroidessani kriitikoiden tekstiä

mielikuva vahvistuu (Liite 10).

Ehkä Virtasta lukuun ottamatta nykyrunous vaikuttaa valkealta alueelta ja tulkinnat lähtevät muualta kuin tekstistä. Vaikka pelkkä teksti on arvostelijoiden käytössä, niin runovideon luoma mielikuva jää päällimmäiseksi ja helpottaa kokemuksen tulkintaa pelkän fiiliksen pohjalta. Mututuntuman huippu on Meriläisen käsitys siitä, että runossa 'kuvaa katsotaan ihailen' ja 'Taavin silmissä on kansalaissodan odotusta'. Runon *punctum*, sana johon kukaan ei puuttunut, on kuitenkin kysymys siitä, miksi valokuvan Taavi takarivissä irvistelee, ja jos tämän "kuvaan kuulumattoman" irvistelijän mukana olisi menty, niin tuskin kansalaissotaan asti olisi koskaan päästy. Enemmänkin Taavi näyttää minusta Frans Eemil Sillanpään *Hurskaan kurjuuden* Toivolan Juhalta kuin pääministeri Paavo Lipposen, sd, taskussa kovat kaulassa ydinvoimaa ylistävältä Sinikka Mönkäreeltä, sd.

Pisteet *Runoraadille*: Virtaselle itsekritiikistä 9, Ahvolle yrityksestä 7, Meriläiselle virhetulkinnosta 5 ja Saarelaiselle niin ku 3.

Etusivulta kuvan kanssa vinkaten *Savon Sanomat* julkaisee 29.5.2004 toimittaja Mirja Tossavaisen — "emme liene sukua, ellei aikojen takaa" — lähes sivun kokoisen jutun otsikolla "Pitoo suomenpieleen". Alaotsikon mukaan "Kielipeli on Jouni Tossavaisen 'liikeidea'" ja "hänen omalakinen runoutensa väistelee kaikkia hallitsemispyrkimyksiä". Etusivun vinkissä väitetään, että keskivertolukijalle Tossavaisen teokset ovat vaikea pala, koska "runot pohjautuvat kielipeleihin, enemmänkin sanojen ääneen kuin sisältöön".

Näin se mitä puhuimme toimittajan kanssa *Language Schoolista*, kääntyikin etusivun toimitussihteerin päätteellä minun runojeni ominaisuudeksi (vrt. 2.2. Luovan neron virhe). Ehkä minä kuulunkin niihin "kieleen hukuttautuneisiin jälkistrukturalisteihin", joita Mervi Kantokorpi pitää menneen talven lumina esitellessään kuvan kanssa Kristiina Lähteen toista kokoelmaa *Helsingin Sanomissa* 17.8.2004.

Hesarin ja/tai Valtion kirjallisuustoimikunnan jäsenen Kantokorven viiden palstan linjanveto on näkyvä, kun tietää miten monelta muulta naisrunoilijankin kokoelmalta on jätetty arvostelu tilaamatta. Linja näkyy myös siinä, että puolen vuoden aikana uuden Teos-kustantamon kaksi ensimmäistä kokoelmaa (Tomi Kontio/Lähde) ovat saaneet Hesarin kulttuuriosastosta sivun verran tilaa. Jos yhdelle sivulle mahtuu noin 5 — 6 kirja-arvostelua, voi kysyä, ovatko helsinkiläisen Teoksen runokirjat noita 3 — 4 puuttuvaa kirjaa korvaavia tai muuten vaan laadukkaampia. Näin päättelevät ainakin muut helsinkiläiset toimittajat, jotka eivät näytä lukevan muuta kuin paikallislehteään ja jotka eivät ehdi perehtyä muihin kirjoihin kuin mitä Hesarin toimitus on valinnut helsinkiläisille kirjoittajilleen.

Jos näin ei ole, miksi juuri helsinkiläisen Kristiina Lähteen toinen kokoelma antoi helsinkiläiselle kulttuuritoimittajalle aiheen Ylen Ykkösen kulttuurijuttuun "23.00 Tanssiva karhu. Runoja Harakan saarelta. Vieraana runoilija Kristiina Lähde. Toimittajana Niina Naakka" (HS 19.9.2004). Tai, ehkä Naakka löysi Harakan sattumalta?

8.3. Keski-Pohjanmaa

Kaksi päivää *Savon Sanomien* haastattelujutun jälkeen *Keski-Pohjanmaa* julkaisi tähän

mennessä positiivisimman arvostelun otsikolla "Kaupallisuuden kritiikkiä". Löydän Leena Tanskasen kritiikin (Liite 11) vasta, kun Leevi Lehto kertoo siirtäneensä sen *Tuli&Savun* nettisivulle.

En tunne Tanskasta, joten hänen suhteensa olen yhtä puolueeton kuin *Lumoojan* Timo Harjun kanssa. Koska en ole lukenut Tanskasen tekstejä aikaisemmin, toivottavasti luen arvosteluani niin kuin toivoisin Tanskasen lukevan *Liiketoimintasuunnitelmaa*. Ehkä hän on opettaja, koska ainoana kriitikkona huomaa, että "Tossavainen ei suosi välimerkkejä"?

Tossavaisen tuotantoon Tanskanen sijoittaa LTS:n kertomalla, että se on 9. kokoelma ja lauseella: "Tossavaista on kiitelty hänen tavastaan käsitellä kulloistakin aikaa jo vähän inflaatiostakin kärsivän nykyrunon keinoin." Kuka on kiitelty ja missä, sitä ei mainita, eikä teoksen paikkaa muuten kuvata kuin osaksi "nykyrunouden" kenttää.

Arvostelun adjektiivit henkivät myötämieltä, ja Tanskanen pitää kaupallisuuden ja yritysmailman kritiikkiä kokoelman sanomana, jonka runoesimerkiksi hän on ottanut lainauksen vasta III osastosta. Ainakin sinne asti kirjaa on siis luettu ja yritetty sen kautta ymmärtää myös kokonaisuutta.

Runojen puhujan Tanskanen määrittelee 'kiivaaksi'. Se on minulle uutta, kuten myös kyselyt siitä, muistaako kukaan että runous on pienyrittäjyyttä ja mitkä ovat sen toiminnan ehdot. Tanskanen ei vastaa kysymyksiinsä, mutta hän on löytänyt kirjasta *alkukantaisuutta* eli paluuta "paljaisiin entisiin".

Alkukantaisuuden kriitikko tarkentaa runoon *Matka Võrumaalle*, kun "myös alkukantaisuus saa osansa kritiikistä -haluttuja muutoksia ei ole tehty, kansoja ei ole kuultu". En ymmärrä, missä *alkukantaisuutta* kritikoidaan? Pieniä ugrikansoja ei ole kuultu, eikä muutoksia ole tehty, mutta ei se liene *alkukantaisuuden* syy eikä aihe kritikoida "paljaista entisiä" kuten vaikkapa kuusia.

Jos arvostelun alun III osastosta asti haettua runolainausta ei lasketa, kirjan kokonaisuuteen Tanskanen ei näytä puuttuvan muulla kuin arvostelun lopun sekä myötämielisellä että negatiivisella kappaleella: "Ennakkoluuloton ja omalaatuiselta idealtaan onnistunut kokoelma haluaa muutosta. Sytyin hetkelliseen kapinointiin. Sen jälkeen väsyin toistuvaan kritiikkiin."

Yksittäisten runojen rakennetta Tanskanen pohtii useammassa kappaleessa. "Nytkivään nykyrunoon" kuuluvana hän hyväksyy säkeiden näennäisen irrallisuuden ja säkeenlyitykset, jotka jopa "välittävät yhteiskuntakriittistä sanomaa". Säkeenlyitysten kohdalla lienee samanlainen myötämielinen ylitulkinta kuin vieraskielisyyksien ja tekstin asettelu luoma katkeamattoman juoksun rytmi, joka Tanskasen mielestä on "aivan kuin elämä tänään".

Jos rytmi juoksee kuin itse nykyelämä, niin "sointuisuus" runoista kumminkin puuttuu, asiaa ja ajatusta sen sijaan löytyy ja "symboliikka kukkii". Symboleista ei oteta esimerkkejä, mutta Tanskasen arvostelun ansioksi on laskettava se, että hän ei samaista runojen kirjoittajaa *Liiketoimintasuunnitelman* puhujiin.

Vuoden kaupunkilehti *Viikkosavon* julkaistessa jutun Tossavaisesta 9.6.2004 mielenkiinto on jo siirtynyt syksyllä ilmestyvään romaaniin *Euroopan omistajat*. Päätoimittaja Santtu Parkkosen kiinnostusta runokokoelmasta kirjoittamiseen vähensi tietysti myös se, että samassa

kaupungissa ilmestynvä valtalehti *Savon Sanomat*, joka omistaa myös *Viikkosavon*, tyhjensi juttuaiheen siltä osin pari viikkoa aikaisemmin. Pushkinin patsaan juurella tehdyssä ja kuvatussa sivun haastattelussa ei mainita kertaakaan keväällä ilmestynyttä runokokoelmaa, mutta kuopiolaisessa mediassa tuskin paikallisen kirjallisuuspalkinnon Savonian voittokaan toisi enemmän julkisuutta kirjoilleni.

8.4. Kotiliesi ja Suomen Kuvalehti

Kuopio Tanssii ja Soi -viikolla Jorma Uotisen ensi-illan jälkeen *Savon Sanomien* toimittaja ja Kustannuskiilan entinen johtaja Kaija Vuorio (vrt. *Metsännenä*) kertoo nähneensä maininnan kirjastani *Kotiliedessä*.

Toimitussihteeri Riitta Lehtimäki esittelee runot Frédéric Beigbederin mainostoimistosta kirjoitetun *24,99:n* (Like, 2004), Asser Korhosen mainostoimistosta kirjoitetun *Sydämen asian* (Tammi, 2004) ja David Flusfederin mammonaa käsittelevän *Lahjan* (Like, 2004) kanssa Tästä puhutaan -palstalla. Lehtimäen mukaan liike-elämä sai pitää yllättävän pitkään "neitseellisen hegemoniansa uudella vuosituhanella ilman taiteen puuttumista bisneksen arvoihin ja toimintatapoihin". Lehtimäen mielestä kaikki neljä teosta sopivat niille, jotka haluavat keskustella siitä, mihin talouselämämme on meitä viemässä.

Keväällä 2003 Gotlannin Baltic Centerissä kirjoittaessani romaania *Euroopan omistajat* ja runoa *Ville Villekulla* tutustuin kirjailija Kristina Carlsoniin ja hänen kauttaan tiedän, että *Suomen Kuvalehti* on keskittänyt lyriikan arvionsa turkulaiselle runoilijalle Joni Pyysalolle.

Pyysalon kanssa olen pelannut jalkapalloa kirjailijoiden FC Kynän joukkueessa Turun kirjamesseilla 2002 ja 2003. Ensimmäisen matsin jälkeen istuimme samoilla saunan lauteilla ja pääsin Pyysalon Mersun kyydissä jalkapallohallilta yöpaikkaani Birgittalaisluostariin. Pyysalon toisesta kokoelmasta kirjoitin yhdessä lauseessa vuoden 2003 runoja jyvittäneessä arvostelussa *Sinnemäki — nuorten naisten Saarikoski*: "Rimminen ja Heikkonen ovat tasavahva pari ja molemmat ylittävät toisen teoksen kynnyksen kevyesti kuten myös Joni Pyysalo *Parittelun jälkeisellä selkeydellä*, WSOY, ja Henry Lehtonen rimaa hipoen *Kosaanilla*, Sannakko."

Pyysalon *Suomen Kuvalehden* palautteen suhteen alan pelätä pahinta, kun luen ylistävän arvion Pekka Kejosen kokoelmasta *Walkman, minä se olen* (SK 30/2004). Jos Pyysalon pirtaan menevät nyt haikutyyppiset, lyhyet ja mieluummin aforismia lähestyvät mietteet, ei ole ihme että hän pitää *Liiketoimintasuunnitelmaa* 'luonnosmaisena materiaaliläjänä' arvioidessaan viisi alkukevään runokirjaa kuuden kappaleen jutulla (Liite 12).

Pyysalon mieleisessä runossa "koskettavuudella ja kokemuksella riittää kosketuspintaa", runot ovat 'tietoisia ja hallittuja' tai 'tarkkasävyisiä' ja 'hallittuja säikeitä', jotka kuitenkin "vyöryvät viittauksia kulttuurin klassikoihin". Käsitteeni Pyysalon keskeisyyristä minimalismia kunnioittavasta linjasta vahvistuu, kun luen arvion tamperelaisen runoilijan Arto Lapin kokoelmasta *Oravan portaat*, Sannakko 2004. Pyysalon mielestä tiiviissä, silti 151-sivuisessa haiku- ja tankarunojen kokoelmassa on "kauneutta, selkeyttä, vertauskuvallisuutta, ymmärrystä, lämpöä, kaiken suhteellisuutta ja aitoa kummastusta" (SK 33/2004).

8.5. Helsingin Sanomat

Kevään ja kesän mittaan kuulin huhuja, että Suomen valtio saattaisi myöntää yksivuotisen apurahan. Käytännössä Pohjois-Savon taidetoimikunnan yksivuotinen päättyi kesäkuun loppuun, ja kun opetusministeriö myönsi kirjastokorvauksia vain 2 000 euroa, minulla oli budjetissani noin kolmen kuukauden aukko tulopuolella. Vaikka syyskuuhun näytti kertyvän Poetry slameja ja opetuskeikkoja, joista saattaisi kerääntyä tuloja noin 500 euron verran, jätin apuraha-anomuksen myös Kordelinin säätiölle. Tosin sain sieltä 4 000 euroa vuonna 2002. Valtion apurahoja en ole saanut aiemmin, joten en halua nytkään uskoa ennen kuin näen mustaa valkoisella.

Paha maku tulevasta rahapulasta ja Pyysalon yhdestä kriittisemmästä lauseesta ("Materiaalia on ylettömästi, mutta kokoelman rakenteen ideakaan ei riitä kitkemään luonnosmaista, muistiinmerkintämäistä yleisotetta.") huuhtoutuu pois viimeistään 24.8.2004 kun *Helsingin Sanomat* julkaisee Jukka Koskelaisen myötäkarvaisen arvostelun "Vieraantumiskurssi liike-elämästä" (Liite 13). Aiemmistä 12 teoksestani Hesari on arvostellut vain neljä: *Juoksijan Testamentin* (Pertti Lassila), *Kaksitoista kuvaa* (LTS:n takakannessa lainattu Tuukka Kangasluoma), *Laanin* (Jukka Koskelainen) ja *Kylmän maratonin* (Erkki Vettenieminen).

Esimerkiksi *Kylmän maratonin* myyntiä HS:n arvostelu ei ole nostanut, vaikka HS:n ja WSOY:n omistaman lehden *Johnny Knigan* toimittajan Viljami Puustisen mukaan Hesarin monopoliasema vaikuttaa suoraan myyntiin.

Lehti-arvostelu vaikuttaa suoraan kirjan myyntiin. Suomen johtavan päivälehdessä, Helsingin Sanomien kulttuuritoimituksen uutispäällikkö Jukka Petäjä päättää kuka kirjailija myy Suomessa, ja kuka pysyy unholassa. / - - / Jukka Petäjän mielestä Helsingin Sanomien monopoliasemaa vahvistaa se, että kirja-arvioiden määrä Suomen sanomalehdissä on hiipunut olemattomiin. "Uuden Suomen lakkauttamisen jälkeen sanomalehtikritiikki on jäänyt Helsingin Sanomille. Onhan meillä Parnasso ja Nuori Voima, mutta laajempi sanomalehtien välinen kirjakeskustelu puuttuu. Odotukset ja vaatimukset siitä mitä lehdessä arvioidaan tai jätetään arvioimatta kohdistuvat kaikki meihin." (Puustinen, 7 — 8.)

Samaan aikaan (08:48:57) kun huomasin arvostelun lehdessä, Leevi Lehto lähetti tekstiviestin: "Koskelaisen arvostelu Suunnitelmasta tänään HS:ssä. Ei kovin hyvä (arvosteluna), mutta sympaattinen sulle, ja musta hoksaa pari pointtiakin..." Neljännen helsinkiläisen — muualta viestejä ei tulekaan — tekstiviestillä onnittelijan Karri Kokon kommentti klo 13:55:18 on: "No vihdoinkin! Että Hesari tekee jotain oikeaa. Eikä JK:n tekstikään ollut hassumpi. Onneksi olkoon!"

Palautteena HS:n kulttuuritoimitukselle lähetän oikaisun kahdesta virheestä, jotka löytyvät Koskelaisen ainoasta runolainauksesta: "// Ja reilu käärme investoidaan paratiisiin penissillä jaetaan kiemurtelematta — /" po. "// Jos reilu käärme investoidaan paratiisiin/ penissillä jaetaan kiemurtelematta — /". Kolmaskin virhe löytyy pisteestä, joka on lyöty runolainauksen sisään, vaikka kokoelmassa ei käytetä pisteitä säkeiden eikä säkeistöjen lopuksi. Kuten muistamme presidentti Bush söi ne Visbyssä maaliskuussa 2003: "Ei se Bush silti palauta pilkkuja/ enkä minä anna pisteitä" (LTS, 86).

Kulttuuritoimituksessa toimittaja Hannu Marttila on avannut viestini puoliltapäivin, ja klo 14:02 toimituksen päällikkö Heikki Hellman lähetti viestin: "jouni, anteeksi virhe (joka on puhtaasti

koskelaisen; mehän emme ole päässeet tarkistamaan sitaatin oikeellisuutta). teen heti oikaisun. heikki". Yksitoistarivinen oikaisu julkaistaan seuraavana päivänä sivulla A 12. Kun pyydän Hellmannilta sähköpostiviestin lainausoikeutta gradussani, hän suostuu joskin epäröiden: "no, olkoon menneeksi (vaikka minulla onkin huonoja kokemuksia sähköpostiviestien leviämisestä erilaisille nettikeskustelupalstoille...)" (VL: *Oikaisu* 24.8.2004 ja VS: VS: VL: *Oikaisu* 26.8.2004).

Jukka Koskelaisen kanssa olen istunut 1990-luvun alkupuolella samassa Helsingin asemaravintolan pöydässä vähän ennen kuin hän yhdessä runoilija Jyrki Kiiskisen kanssa uudisti *Nuori Voima* -lehden. Sanomalehden kulttuuritoimittajana olisin halunnut lehdestä nopeammin reagoivan, he tekivät siitä vielä hitaamman, mikä näyttää poikivan useammin luettavan lopputuloksen kuten näkyy esimerkiksi tämän gradun *Nuoresta Voimasta* saaduista Blanchot-suomennoksista. Asemaravintolan jälkeen olen tervehtinyt runoilija Koskelaista, mutta en kätellyt kriitikko Koskelaista — tuloksena luonnollisesti keinotekoista käytöstä. Minun silmissäni Koskelaisen arvostelijan roolia raskauttaa se, että hän on kirjoittanut kritiikkejä toisten runoilijoiden kirjoista niinäkin syksyinä, kun häneltä itseltään on ilmestynyt runoteos. Mervi Kantokorven lisäksi hän on *Helsingin Sanomien* kriitikoista se toinen, joka käyttää valtaa myös Valtion kirjallisuustoimikunnassa. Hänellä on siis valta tuomita (kritiikki) ja palkita (apuraha). Kovin kritiikki ja apuraha on tietysti se, että sitä ei ole.

Keväisessä Nihil Interitin Kiasman runokisassa runoilija/kriitikko/palkitsija Koskelainen näytti suhtautuvan molempiin runoihini myötämielisesti ja antoi pisteitä 1 — 10 -asteikolla kahdeksaa ja yhdeksää aivan kuten muillekin runoilijoille. Aiemmista kirjoistani Koskelainen arvosteli valittujen puurunojen kokoelman *Laanin* vuonna 1999. Kaksipalstaiseksi taitetun jutun pääotsikossa sanotaan, että kirja on "Pikatietä ja umpimetsää", ja alaotsikon mukaan siinä on "Haastavia, mutta keskentekoisia puurunoja". Koskelaisen mielestä "runon lukijalla on täysi työ selvittää viittaussuhteita ja pysyä katkotun lauserakenteen kyydissä", ja aivan kuten LTS:n arvioissa Koskelainen päätyy loppunousuun, joka tarjoaa opetuksen:

Tossavaisen valikoima havahdutti hetkeksi miettimään, miksi runoilija tuntuu samalla ajoneuvolla väliin hurjastelevan moottoritietä ja väliin ajavan umpimetsään, tai miksi samantyyppinen runo tuntuu toisaalta lukijaa haastavalta, toisaalta keskentekoiselta.

Tällaisten peruskysymysten herättäminen ei ole vähän yhdeltä runokokoelmalta. (HS 15.4.1999.)

Laani on valikoima kuudesta aiemmin julkaistusta kokoelmasta, mutta myös yksi osastollinen ennen julkaisemattomien runoja nimellä *Neulastie* ja Karri Kokon *Jälkisanat*. Näitä perustietoja arvostelusta ei saa ja muutenkin se jää oudon irralliseksi: runoilille eikä runoilijalle ei löydy taustaa, vaikka tekstiä oli tuotettu jo 13 vuotta ja kahdeksan teosta.

Koskelaiselta tai toimitussihteeriltä vieraantumisen vetäminen LTS:n arvostelun otsikkoon on uutta muihin kritiikkeihin verrattuna. Tosin Koskelainen tuntuu suhtautuvan uuteen ja aina uuden vaatimiseen juuri runoudelta hieman skeptisesti — tai samalla tavalla kuin Asemaravintolan pöydässä keskustellessamme *Nuoren Voiman* tulevaisuudesta — ensilauseessaan, jossa "runoudeltakin" (siis miltä muulta myös?) "tavataan vaatia tavan takaa jotain erilaista, jotain uutta".

"Tossavaisen" *arvon* (vrt. Blanchot: "Kuinka on kritiikin laita", 9) Koskelainen löytää

runouteen kohdistuvien odotusten purkajana ja lukuprosessin aktivoijana, mikä tarkoittaa kielen vieraannuttamista. Toisaalta syntyy "teräviä vieraannuttamisefektejä", toisaalta lukeminen vaikeutuu niin että vertausten ja kielikuvien "sijoittaminen muuhun maailmaan vaatii salapoliisin taitoja". Sanalla *vieraannuttamisefekti* Koskelainen saattaa viitata klassiseen brechtiläiseen käsitteeseen *vieraannuttaminen/vieraantumisen* (vrt. Haikara, s. 267) siinä mielessä kuin professori Brian McHale on käyttänyt sitä *proteesifiktion* muotoja esitellessään.⁷

Omia salapoliisin taitojaan Koskelainen ei käytä sijoittaakseen kokoelmaa Tossavaisen tuotantoon, ei edes suomalaisen saati ulkomaisen runouden kenttään. Toisten runoilijoiden tai heidän tekstiensä nimiä ei mainita, mikä lienee arvostelun ihmeellisin piirre, eikä ainakaan sen paras "pointti" Leevi Lehdon tarkoittamassa mielessä.

Esimerkiksi Lehdon juuri ilmestyneeseen romaaniin *Päivä*, runoilija Kari Aronpuron nettilehti *Kiiltomatoon* siitä kirjoittamaan arvosteluun "Sataprosenttinen kollaasi" ja *Kiiltomadossa* 22. — 25.8.2004 käytyyn noin 50 puheenvuoron keskusteluun (Keskustelu: *Leevi, Lehto: Päivä*) saattaa viitata Koskelaisen löytämä toinen "pointti" runouden "purkamisen" lisäksi: "Kieltä ei koskaan käytetä vailla taka-ajatuksia, tietoisia tai tiedostamattomia." Tietysti tämä itsestäänselvyys löytyy monesta muustakin lähteestä, mutta sanomalehden toimituksen päivä kerrallaan -kirjoittamisen tuotetta tarkasteltaessa viittaus *Päivään* lienee esimerkillinen.

Koskelaisen "kielipointtia" seuraavassa kappaleessa kriitikko toteaa, että "mikään ei ole neutraalia". Jos tämä pitää paikkansa, niin onko sitten totta, että "*vain* (kursivointi J.T.) katkelmallinen, vieraannutettu kieli voi tuoda sen esiin"? Entä jos kaikki on neutraalin vastakohtaa — eli täynnä merkkiä ja merkitystä —, voineeko ensinnäkin mikään kieli tuoda sitä esiin, ja toiseksi, eikö siihen pysty muukin kuin *vain* "katkelmallinen ja vieraannutettu kieli".

Liike-elämän kielen purkamista osiinsa Koskelainen pitää niin osoitettuna, että hän käyttää sen kuvaamiseen arvostelun ainoan runolainauksen, tosin kolmen virheen kanssa.

Seuraavassa kappaleessa liike-elämän kielen purkaminen muuttuu kuitenkin 'jatkuvaksi herjaamiseksi', joka kaipaasi Koskelaisen mielestä suvantoja. 'Herjaamisen' voi käsittää myös myönteisesti — aivan kuten Leena Tanskanen määritteli puhujan 'kiivaaksi' —, silti runolainauksen jälkeinen kappale on kielteinen. Selkeän negatiivisesti arvottava 'kaipaus hyvin muotoiltuun lauseeseen' saattaisi myös huvittaa, jos ihmettelee Koskelaisen lauseen *ei*-sanana paikkaa ja *ole*-verbin loppuun heittoa: "...mikään nautinto ei Tossavaisen kokoelman lukeminen ole."

Sitaatteja Koskelainen on löytänyt, mutta niitä ei mainita. Lopulta lukeminen on hänelle kuin palapeliä, josta kokoontuu kriitikon oma, joskin vino naama. Kokoelmaan laajimpaan osuuteen Koskelainen pääsee arvostelun 78. rivillä, vaikka nämä runot ovat "juurevampia" ja jopa "vitsitkin menevät paremmin perille". Tämän hyvän varjolla arvostelun alun kaksi positiivista "pointtia" tuntuvat kääntyvät vastakohdiksi: pelkäksi yksityiskieleksi ja miellelyhtymien vapaaksi juoksutukseksi.

Koskelaisen mielestä rytmi ja sointuisuus kiinnostavat "Tossavaista" vain satunnaisesti. Siis minua, arvostellussa kokoelmassa, vai koko julkaistussa tuotannossani? Sointuisuuden

puutteestani huolimatta kriitikko päätyy sen vastapainoksi loppunousuun, jossa minä (eli "hän") tarjoan pitkän oppimäärän siitä, "miten vapaudutaan tehokkuudesta ja päämäärätietoisuudesta".

Siis, joko minä en ole tehokas ja päämäärätietoinen, tai runoni vapauttavat muut tehokkuudesta ja päämäärätietoisuudesta. Toisaalta, miltä kuulostaisi niin tehokas runoilija, että lukijoista tulee päämäärätietoisia? Ehkä Koskelaisen lopetus on kumminkin tulkittava positiiviseksi, vaikka en tietäisi miten päämäärätietoinen kokoelma LTS on. Kun minua kiitetään, reagoin kuten Blanchot kirjoitti: "En minä mitään ole kirjoittanut" ("Kirjallisuus ja oikeus kuolemaan", 17).

Koskelaisen käyttämänä oudolta kuulostava sana *sointuisuus*, löytyy myös Leena Tanskasen *Tuli&Savun* nettiversion LTS:n arvostelusta: "Sointuisuutta hänen runoissaan ei liiemmin ole, syvällistä asiaa ja ajatusta sen sijaan sitäkin enemmän."

8.6. Keskisuomalainen ja Lumooja

Kun tarkistan Liken nettisivulta 22.9., onko LTS:n ovh-hinta pysynyt 22,00 eurossa vai laskenut 18,00 euroon, huomaan että tiedotteessa on lainattu kahden tutun arvostelun lisäksi myös Jorma Heinosen kritiikkiä. Kirjan hinta on 18,00 euroa. Nora Varjaman lähettämän kopion arvostelusta saan 14.10. (Liite 14). Kirjekuoreen Varjama oli kirjoittanut: "Moi, Tässä kaikki mitä meille on tullut. Ei tosin tarkoita sitä, etteikö olis enemmänkin tehty. Lehtileikepalvelu ei ihan toimi. Nora." Kirjekuoreessa ovat Sitan seuraajan *Observer*-lehtileikepalvelun kautta Likeen lähetetyt HS:n, Keski-Pohjanmaan, KSML:n ja SS:n arvostelut.

Keuruulla asuvaa toimittaja Jorma Heinosta en ole tavannut, vaikka työskentelin *Savon Sanomien* viimeiset vuoteni samassa Savon mediat -konsernissa kuin hän. Puhelimessa olen jutellut Heinosen kanssa kaksi kertaa. Kirja-arvostelujen lisäksi Heinonen toimittaa *Keskisuomalaiseen* Radio ja tv-sivuja, jotka on julkaistu 2000-luvulla myös SS:ssä.

Tuntemistani arvostelijoista Heinonen on lukenut tuotantoani pisimpään ja kirjoittanut eniten kritiikkejä sekä määrällisesti että palstamillimetreissä mitattuna. Kirjoistani Heinonen on arvostellut *Juoksijan Testamentin*, *Hevoskompin*, *Metsännenän*, *Hakamonon*, *Laanin* ja *Vihtapaavon*. Ensimmäisiä kokoelmiani *Keskisuomalainen* seurasi aktiivisemmin myös siksi, että Gummeruksen kirjapainon lisäksi kustantamon muut toiminnot olivat vielä Jyväskylässä ja kirjoitin lehteen teatteri- ja kirjallisuuskritiikkiä Tampereelta käsin.

"Yksilöllistä ja hajanaista" otsikoitiin esikoiskokoelman arvio, mutta kolmannesta kokoelmasta eteenpäin Heinosen jatkuvasti myötämielisempää suhtautumista työhöni kuvaa *Hevoskompin* kritiikin alun lainaus:

Kun Jouni Tossavaisen (s. 1958) runojen esikoiskokoelma *Juoksijan testamentti* (1985) ilmestyi, kapinoin runojen rytmien ja visuaalisten vaihdoksien tyylittömyyttä vastaan.

Olin myös sitä mieltä, että kustantaja ei ollut editoinut kyllin tarkalla silmällä.

Nyt kolmannen kokoelman *Hevoskomppi* (Gummerus, 1988) ilmestyttyä — välissä runojen nide *Kaksitoista kuvaa* (1986) — olen hyvin paljossa samaa mieltä, mutta huomattavasti sopeutuvammin.

Tossavaisen lyyrisyys alkaa olla omanlajistansa, vahvasti ja energisesti. (KSML 18.12.1988.)

Heinonen on lähettänyt omistuskirjoituksen kanssa viisi Sanasadon julkaisemaa kirjaa, joita en ole arvostellut. Kuudennen, jossa ei ole omistuskirjoitusta, arvostelin vuoden 2003 runosivulla *Sinnemäki — nuorten naisten Saarikoski*.

Ammattimies

Yhteiskunnallisen runouden perään voi haikailla huomaamatta, että politiikka on muuttunut paikalliseksi. Kun globaali ahdistaa, tartumme siihen, mihin voimme vaikuttaa. Kun muut eivät meitä kuuntele, kirjoitetaan edes niin kuin puhutaan.

Toimittaja Jorma Heinosen juttuja kansainvälisistä formaateista luemme lähes päivittäin radio- ja tv-sivulta, mutta Keuruun paikallisuutiset löydän hänen kuudennesta kokoelmastaan Ammatti: mies, Sanasato. Nyt luulen tietäväni, keitä ovat Raimo Paavola, Yrjö Laaksonen, Törön-Törönä tunnettu arjen filosofi, Mahla-Kosti, toinen nero ja nimettömäksi jäävä juoruakka.

Jos Keuruu on kokoelman toinen pää, niin toinen löytyy Kuopion Neuronista, jossa kuntoutetaan mm. aivovamman jälkitiloja, lihassairauksia ja Parkinsonin tautia. Neuronian potilaista Ari, Jouni, Jukka-Ilmari, Kaija, Markku, Pekka ja Reijo saavat oman runon, mutta ilman muuta kirja kertoo näissäkin runoissa ammattimiehestä, runoilijasta, joka Neuronian jälkeen voi kirjoittaa niin kuin haluaa.

Vapautumistaan metodeista kirjallisuuskriitikonakin tunnettu Heinonen kuvaa runossa Eteenpäin: "Olen koko ikäni purnannut minä-keskeistä runoutta vastaan. Vaikka kirjoitankin sitä paraikaisesti itse, ja peräti pateettisesti ja itsekkäästi."

Neuronian jälkeen runoilija voi paljastaa lähteensä ujostelematta ja karsia metaforia. Tosin karsimista olisi voinut jatkaa vaikkapa runossa Ympyrässä, josta löytyy adjektiivipöhöinen säe "jonka keskipisteenä on vanha ja lahoava, ränsistynyt talo". Vastapainoksi samasta runosta löytyy yksinäisen ammattimiehen supersatu: "Hän ei ollut koskaan parhaimmillaan, joskin hyräilee."

Heinosen teosta voi lukea Kotron ja Laineen rakkausrunojen jatkoksi. Miehen kaari vain jatkuu Heinosen runoissa sairaalaan asti. Sairaalaateema löytyy myös Juha Vakkurin Puolarmetsän puissa, Johnny Kniga, jossa pienoiselämäkerran saa 75 espoolaisen sairaalan potilasta. Molemmat runoilijat haluavat muistuttaa lukijalle, että jokainen elämä on runon arvoinen.

Keskisuomalaisen kuuden palstan arvosteluun on taitettu kahden palstan kuva Liken arkistosta ja yhden palstan kuva kirjan kannesta kannen tekijän nimeä mainitsematta. Pitkän, joko Heinosen tai kulttuuritoimituksen laatiman kuvatekstin mukaan Tossavainen, 46, tunnetaan "monipuolisena alansa ammattilaisena: kirjailija, toimittaja, kriitikko, kirjoittajien kouluttaja. Hänen eteensä ei ole tullut sellaista elementtiä, joka ei olisi taipunut runon aiheeksi. Liiketoimintasuunnitelma on Tossavaisen yhdeksäs runokokoelmansa."

Heinonen lähtee liikkeelle kustantajan tiedotteesta. Hän lainaa Arto Leivon minulta pyytämän "myyntipuffin" lausetta, jonka kirjoitin Ritva Korpimon arvostelun ja Haavikon runokokoelman nimen *Puhua, vastata, opettaa* innoittamana (vrt. 7. Markkinointi, myynti ja tulos). Kolmannessa kappaleessa Liken tiedote muuttuu jo kirjan takakanneksi, jossa Heinosen mukaan väitetään minkälaisilla keinoilla runous voi sponsoroida runoutta.

Vaikka kirjan takakanne ainoa ei-lainaus on lause "Liiketoimintasuunnitelma on Jouni Tossavaisen yhdeksäs runokokoelma", takakansi kiehtoo Heinosta niin, että hän alkaa esitellä omaa ajatteluaan, jossa hän painottaa runojen ja rahan 'valtojen' milteipä ehdotonta erillisyyttä. En ymmärrä, miten tämän kanssa on ristiriidassa "myyntipuffistani" lainattu virke "markkinavoimat ovat taiteen kuolemaksi"? Rahasta ja runosta samanaikaisesti puhuminen edustaa Heinoselle ilmeisesti "tendenssimäisyyttä", jota kokoelmassa on jonkin verran, mutta "luontevimmin" hän näkee teoksen Tossavaisen tuotannon jatkeena. Ehkä 'tendenssimäisyys' viittaa siihen, mitä Koskelainen tarkoitti 'herjaamisella' ja Tanskasen 'kiivaudella'.

Kokonaisuudessaan Heinosen arvio on yhtä myötämielinen kuin Keski-Pohjanmaan Tanskasen. Ehkä vielä myönteisempi, sillä ei edes yhtä negatiivissävytteistä lausetta tunnu jäävän jäljelle. Heti kun Heinonen on kääntymässä kielteiselle puolelle, hän korjaa myönteisempään suuntaan seuraavassa lauseessa tai suluissa. Esimerkiksi näin:

Joittenkin edellisten kokoelmien lievä kaaosmaisuus ja epäohdonmukaisuus (logiikan välttäminen) ovat Liiketoimintasuunnitelmassa koko lailla väistyneet, tai sitten muuten vain sivuun sysättyinä mutta kuitenkin ikään kuin vaikuttajina taustoilla.

Enemmän kuin aiemmissa arvosteluissaan Heinonen miettii runojen kielen "vastakkaisuuksia" ja "ristikkäisyyksiä". Kokoelmien jatkumoksi hän esittääkin niiden "kielellisen vastahankaisuuden". Heinonen ei jätä Tossavaisen perusrakkautta metsiin mainitsematta, ja runot hän näkee "otavalaisen" vastaisina eli absurdeina ja normeihin sopeutumattomina. Tossavaisen ominta aluetta Heinonen pystyy jopa tiivistämään: "1) runojen kenttien alituinen liikkuvuus sekä 2) pinnan alla oleva kapinallisuuden krooninen kytevyys."

"Nimenomaan myönteisessä mielessä" kokoelmaa lähestyessään Heinonen päättyy mielenkiintoiseen tulkintaan Tossavaisen "leikittömästä" tulevaisuudesta siinä kappaleessa, jota on lainattu Liken nettisivulla.

Kokoelmassa Liiketoimintasuunnitelma herkkyytys ja kovuus — säälimättömyyskin — ovat yhteisymmärryksessä, joko lähellä tai kaukana toisistaan, mutta aina käsikkäin. Tossavainen on humanisti, ihmisestä huolta kantava "sielu", joka on jättänyt sanoilla leikittelyt ja kokeilevuudet sikseen.

Kulttuurihistoriaa opiskelevan Timo Harjun arvostelun (Liite 15) saan käsiini Turun runoviikoilla marraskuun alussa. En tunne enkä ole lukenut hänen tekstejään, mutta eipä hankään näytä tuntevan tai lukeneen Tossavaisen tekstejä. *Lumoojan* arvostelun perusteella Harjun yritys lukea LTS:n runoja on ilmeisen avoin, lukijan näkökulman paljastava, mutta kritiikin kohde on ilmeisesti osoittautunut hänelle liian avoimeksi teokseksi.

Leevi Lehto näki Harjun lukuyrityksessä samanlaisia vaikeuksia kuin muillakin arvostelijoille, mikä motivoi häntä kirjoittamaan esseitä runoudestani: "Tuttua siis. Kehaisee kyllä oikein perustein muutamaa runoa. Hyvä puoli asiassa on, että esseenteon motivaatio kasvaa..." (*Lumooja* 3/04, 25.10.2004).

8.7. Muu palaute ja yhteenveto

Kritiikkien lisäksi muusta vastaanotosta ei voi puhua, ei ainakaan dokumentoidusti. Paitsi *Parnassossa*, joka julkaistessaan ensimmäistä kertaa kritiikin vasta 14. kirjastani *Euroopan omistajat*, mainitsee myös *Liiketoimintasuunnitelman* — tai Helsingin yliopiston suomen kielen, kotimaisen kirjallisuuden ja viestinnän opiskelija Lauri Sihvonon mainitsee:

Euroopan omistajat on keväällä ilmestyneen Tossavaisen *Liiketoimintasuunnitelma*-runokokoelman rinnakkaisteos. Molemmista tarkastellaan hirtehisesti kaikille elämänaloille tunkeutuvaa bisneslogiikkaa. Runous on pienyrittäjyyttä ja ystävyys liiketoimintaa. (Sihvonen, 80.)

Ilo nähdä, että ilmeisesti Sihvonen on lukenut molempia kirjoja, jopa Tossavaisen muitakin tekstejä, ja samassa myötämielisessä hengessä kuin edellisessä lainauksessa hän lähestyy myös

romaania. Kumma kyllä arvostelussa esitellään euroäijät, mersut, Nato ja Nokia ikään kuin kansallishenkisenä yrittäjyytenä, jota kirjassa puolustetaan eikä pilkata — ei edes 'hirtehisesti' — , mikä pistää epäilemään, että romaania ei ole sittenkään jaksettu kahlata loppuun asti.

Pushkinin syntymäpäivillä 6.6. Kuopiossa ja Helsingin Villa Kivessä 8.6. esitin *Pietarin tiellä* -runon, jota pietarilainen runoilija Mihail Kuzmin tulkitsi Jukka Mallisen suomennoksen mukaan hänellekin silmiä avaavaksi tekstiksi. Myös Tammen esikoisrunoilijan Aki Salmelan kannustava kommentti Villa Kivestä jäi mieleen. Hän oli saanut runot lainaksi kirjastosta. Marraskuun alussa Turun runoviikoilla juhliuissa Savukeitaan pikkujoulussa Salminen oli edelleen samaa mieltä kokoelmastani.

Kesän ja syksyn mittaan luin LTS:n runoja Poetry slamien alussa eräänlaisina "testiautoina", ja vastaanoton keskiarvoksi voi laskea vajaan kahdeksikon. Esimerkiksi Varkaudessa 9.9. päädyin *1. yrityksellä* 7,55 pisteeseen ja seuraavalla viikolla (16.9.) Kotkassa keskiarvoksi kertyi *IX suunnitelmalla* 7,8 pistettä.

Kummassakaan paikassa en olisi päässyt toiselle kierrokselle eli viiden parhaan runoilijan joukkoon, mutta junassa matkalla kohti Kotkaa vahvistetaan puhelimitse, että kukaan ei enää vie minulta valtion yksivuotista apurahaa vuonna 2005. Virallinen kirjailija Jukka Parkkisen allekirjoittama vahvistus taitelija-apurahasta — "edellyttäen, että eduskunta hyväksyessään valtion ensi vuoden talousarvion osoittaa tarkoitusta varten hallituksen esittämän määrärahan" — tulee 22.9. Kirjeen liitteenä palautetaan *Liiketoimintasuunnitelma*.

Poetry slamin SM-finaalissa Turun kirjamesseilla luen "testiautoina" *6. ja 7. yrityksen* ja saan illan 14 runoilijasta ainoana alle 20 pisteen tuloksen.

Kriittisen korkeakoulun opiskelijoille Leevi Lehto luennoi runoudestani lokakuussa (*Miten säkeitä valmistetaan?* 14.10.2004). Oppilaat tutustuivat etukäteen kolmeen LTS:n runoon, jotka herättivät keskustelua ja muutenkin Lehto piti palautetta myötämielisenä.

Sanna Kostamon kannen takia kirja oli esillä Kuopion muotoiluakatemian kesänäyttelyssä 2004. Kulutuskestäväksi kansi ei osoittautunut, vaan punainen väri irtoaa siitä esimerkiksi jos kirjaa pitää ilman suojapapereita laukussa. Joko väri on väärä, tai se painettiin väärälle paperille, mutta sillä ei liene väliä, koska yksikään vastaanottaja ei ole kommentoinut minulle teoksen varsin pikaista rapistumista.

Mitä muuta arvostelut paljastivat kuin narsistisen herkkänahkaisuuteni vastaanoton edessä? Ainakaan kaikki Liken postittamat 39 kirjaa eivät ole jääneet toimitusten kirjahyllyyn, ja teoksesta on tilattu arvosteluita. Määrää tuntui löytyvän, varsinkin kun selvisi, että kirjallisuudentutkija Outi Oja aikoo vielä kirjoittaa keväällä 2005 ilmestyvään runouden vuosikirjaan *Motmottiin*. Aiemmista kokoelmista siihen on yltänyt vain *Kaikki hyvin* vuonna 2001, mikä johtunee siitä, että kirjoitin vuoden 2000 vuosikirjaan J. K. Ihalaisen ja Jerome Rothenbergin runoista. Arvostelut tilasi runoilija Olli Heikkonen.

Jos LTS:n III osasto toi ateljeekriitikko Risto Ahdin mielestä jotain uutta Tossavaisen tuotantoon, niin en osaa lukea sitä ulos tästä palautteesta. Arvioissa hämmästyttää myös jonkinlaiseen taustaan, Tossavaisen, runokentän tai tekstien kudelmaan sijoittamisen puute.

Tossavaisen aiempaan tuotantoon ovat perehtyneet Jorma Heinosen lisäksi ainakin *Savon Sanomien* Ritva Kolehmainen ja Tossavaiseen yleensä tuntui viittaavan myös *Helsingin Sanomien* Jukka Koskelainen. Tässä mielessä en näe muutosta siihen yritykseen, joka käytiin yli kymmenen vuotta sitten yhdeksän kirjailijan julkaistua avoimen kirjeen HS:n toimitukselle. Pekka Tarkan mukaan *Parnasson* 4/1991 ja *Kirjailijan* 1-2/91 liitto tuotti tuolloin "pölyisintä ja myöhästyneintä mitä Suomesta voi löytää" (HS 17.5.1991). Keskustelu loppui siihen.

"Irtioton" tai "kehittämisen" pohdintaan, johon Leevi Lehto viittasi 25.11.2003 ennakkoidessaan vastaanottoa, ei päästy kuin Jorma Heinosen kohdalla. Hän taas piti Tossavaista niin "omaäänisenä", että ainuttakaan viitettä edes suomalaisen kirjallisuuteen ei löytynyt, mikä todistaisi että olen pystynyt luomaan täysin omalakisien todellisuuden. Jos näin ikävästi on päässyt käymään, en jälleen voi muuta kuin lainata "kainalokeppiäni" Blanchot'a: "Kun häntä puhutellaan kauniin teoksen tekijänä, hän kieltää teoksen. Kun häntä ihailtaan innoittajana ja nerona, hän näkee itsessään vain uutteruutta ja kovaa työtä."

Vaikka pidän arvosteluja kaiken kaikkiaan myötämielisinä ja runoilijaa vielä 9. kokoelman jälkeinkin eteenpäin kannustavina, niin silti kirjoittajan näkökulmasta arvostelut vahvistavat niitä käsityksiä, joita minulla on ollut tuntemistani kriitikoista ja itsestäni suhteessa heihin ja heidän teksteihinsä. Ehkä on väärin kysyä, miksi kirjailijoilta vaaditaan uusiutumista ja itsensä ylittämistä, mutta kirjoista saa kirjoittaa niin kuin ennenkin. Jos olisin itse arvostelija tai töissä toimituksessa, vastaisin tietysti: Kun on niin kiire.

Toisaalta arvosteluissa vältyttiin henkilökohtaisuuksiin meneviltä tölväisyyiltä ja useimmista kritiikeistä välittyi yritys ymmärtää "nytkivää nykyrunoa". Silti itse runoilijalle opiksi ja neuvoksi, joiksi arvostelut myös voisi kuvitella, näistä ei juuri ole, ja jos olisi sitoutuisinko silloin Jorma Heinosen mainitsemiin "normeihin", jotka olisivat hänen mielestään lyriikkani tuho. Joka tapauksessa uutta runoa ei arvostelujen pohjalta synny, ja kuitenkin *Runoraadin* kahta jäsentä ja Poetry slam -tuomareita lukuun ottamatta arvioiden takana oli suhteellisesti enemmän lukenutta ja ainakin runoudesta enemmän kiinnostuneita lukijoita kuin keskimäärin.

Toivon, että arvostelut antavat enemmän niille, jotka eivät ole lukeneet kokoelmaa — ja heillehän ne on ensisijaisesti tarkoitettu. Ehkä niistä irtoaa lehtien lukijoille ja tv-katsojille Blanchot'n mainitsemaa "välittämistehtävää edistävää voimaa" ("Kuinka on kritiikin laita", 9) aivan kuten minulle niinä hetkinä, kun pystyn katsomaan toisten tekstejä omien arkipäiväisten pienuuksieni yli ja hahmottamaan jonkinlaista näkemystä siitä, millaisten vaikeuksien edessä toiset kirjoittajat ovat seisseet tai istuneet.

9. PÄÄTÄNTÖ

Pro gradussani kuvaan yhden teoksen taustaa, synnytyksen ja vastaanottoa niin avoimesti kuin minulle oli mahdollista. *Liiketoimintasuunnitelman*, 2004, runojen sisältö tai sisällyksettömyys voi lopulta perustua muuhun kuin siihen, mitä tavoitin tutkielmani tekstiin ja koeteltavissa oleviin lähteisiin, mutta tämä tavoittamisen työ on toivottavasti näkyvissä, ja toisaalta se on vaikuttanut myös tavoittamisen kohteeseen eli teokseen, mikä sekin on toivottavasti löydettävissä ja luettavissa.

Tai ehkä toistaessani sanaa työ, menen sanomattoman puolelle? Ehkä runot syntyvät ilman työtä kuten runoilijana aloittanut, mutta pitkän nykyproosan kirjoittajaksi päätynyt Jari Tervo kertoi toimittaja Maija Alftanille: "Proosan kirjoittaminen on työtä, Tervo sanoo. 'Runojen kirjoittaminen ei ole, ja jokainen runoilija tietää sen.'" (*Helsingin Sanomat* 29.8.2004).

Koska minä en tiedä, että runojen kirjoittaminen ei ole työtä, en ole runoilija Tervon tarkoittamassa mielessä. Tai sitten Tervo tarkoittaa sitä, että runoutta ei pidä kytkeä niin liiketoiminnallisesti mitattavaan käsitteeseen kuin työ? Noin hyödytön runoilija voisin olla, mutta toivon silti, että tutkielmani kuvaa runojen kirjoittamista työksi siinä missä mikä tahansa muu tekstin luominen 2000-luvulla. Koska olen julkaissut myös pitkää ja lyhyempää proosaa, tämänkään kokemuksen perusteella en voi väittää, että nimenomaan työ tai sen määrä erottaisi runoilijan prosaistista.

Selittäessään omaa teostaan tekijä, olipa hän runoilija, Jari Tervo tai muu taiteilija, on hankalan tehtävän edessä: hän on teoksensa tekijä ja lukija ennen kuin kukaan muu, mutta lukiessaan ja tulkitessaan valmista teosta hän on sen ulkopuolella. Kun tekijä muuttuu teoksensa toiseksi lukijaksi, mitä tekijä tietää? Voiko hän jakautua kahdeksi lukijaksi? Tietääkö hän enemmän kuin tavallinen lukija, vai lukeeko hän vain itseään kuten muutkin lukijat saman kielen sisällä? Tampereen yliopiston opettajani professori Kari Salosaaren väitöskirjan sanoin: "Niin hän löytää itsensä kuvauksen ja valmistamisen, teorian ja käytännön, Tieteen ja Taiteen rajalta — sieltä minne taiteentutkimus kaipaa saadakseen nämä antagonistiset henkivallat puhumaan keskenään." (Salosaari, 280).

Tuntuu siltä, että kirjailijan ja *Liiketoimintasuunnitelman* taustaa selvittäessäni pystyin ottamaan "antagonistiset henkivallat" haltuuni ja etäännyttämään itseni enemmän kuin vastaanoton vaihetta kuvatessani. Tämä voi johtua ajallisesta erosta: teoksen lähtökohdat löysin ja jouduin tarkistamaan muistiinpanoistani, mutta runokokoelman viimeistelyn ja kritiikit luin samaan aikaan, kun kirjoitin tulkintaani aina marraskuun 2004 loppuun asti.

Toisaalta painamisen hetkellä teoksen siirtyessä täysin itsensä varaan, minkä pitäisi olla kirjailijan kuoleman hetki, yritys ottaa haltuun omaan työhön kohdistuva arvostelu ulkopuolisen etäännytetyn silmin ei onnistu, ja tämän mahdottomuuden alle sortuminen näkyy arvostelujen arvostelussani. Ei kirjailijan, vaan oman narsistisen minäni loukkauksen lisäksi julkaistuihin kritiikkeihin kytkeytyvät, ja tulevat näkyviksi, kirjallisen kentän vallan käyttäjät. Kun esimerkiksi *Helsingin Sanomat* on arvostellut 12 kirjastani neljä, ja viidennen kritiikin 13. teoksesta tekee samaa arvostelija, joka istuu Valtion kirjallisuustoimikunnassa, kirjoitus muuttuu ideologiseksi toiminnaksi. Tätä kautta voi tulla näkyviin jotain siitä, miten runouden kentällä käytettiin 2000-luvun alussa valtaa, jota itse käytin *Savon Sanomien*

kulttuuritoimittajana.

Miettiessäni tätä työtä varten, mitä kirjailija tekee teosta tehdessään, hyväksi sanallistajaksi löytyi Maurice Blanchot, jonka esseisiin olin tutustunut *Nuoressa Voimassa*, mutta tarkemmin, hitaammin ja kärsivällisemmin ehdin lukea hänen tekstejään vasta kun akillesjänteeni katkesi tammikuussa 2004. Aivan kuten tutkielman kirjoittaminen niin myös Blanchot'n vaikutus näkyi maaliskuussa 2004 painetussa *Liiketoimintasuunnitelmassa*, joka on käsikirjoituksen kuudes versio. Viiden edellisen version jäljet ja merkit olen yrittänyt jättää näkyviin, ja esimerkiksi kokoelman nimellä pitkään kulkeneen runon *IV suunnitelman* kohdalla on osin luettavissa, miten alun perin esitettäväksi tarkoitettu runo muuttuu matkalla kirjapainoon.

Mitä minä vapaudella
bisnestäkö
siihenkö tässä nyt pitäisi pyrkiä
(LTS, 38.)

Runossa *IV suunnitelma* on se piste, josta lähtivät liikkeelle runokokoelma ja romaani *Euroopan omistajat*, 2004. Keväällä 2001 kirjoittaessani kokoelman ensimmäiset säkeet olin jäämässä vapaaksi kirjailijaksi *Savon Sanomien* toimitussihteerin työstä. Vapaa kirjailija rinnastetaan verotuksessa yrittäjään, joten päätin käydä Sibelius-Akatemian sisältötuotantokurssin, jolla koulutettiin uusia yrittäjiä suomalaiseen kulttuuriteollisuuteen. Omana lopputyönäni esitin *IV suunnitelman* ensiversion *Kirjailijan Business Plan*. Kurssin jälkeen en perustanut yritystä, mutta jäin vapaaksi kirjailijaksi ja julkaisin sisältötuotantokurssin takia tai ansiosta kaksi kirjaa.

LTS alkoi avoimena ja elävänä yleisön kohtaamisena keskeneräisten runojen kanssa. Työ jatkui monitekijäisenä ateljeekritiikin ja runojen esittämisen kautta, ja valmiimpana teoksena se keinotekoistui, imi itseensä ei-realistisia — eli itse keksittyjä tosiseikkoja Charles Bernsteinin tarkoittamassa mielessä — ja päätyi enemmän ja enemmän omia sananjalkoja, rihmoja ja polkujaan seuraavaksi mustiksi merkeiksi kirjan kansien väliin. Ehkä näin syntyi Blanchot'n kuvaama *teos*, jonka syntymä edellyttää kirjailijan kuolemaa.

Runon esittämisen, josta LTS lähti liikkeelle, ja järjestämiini Poetry slameihin liittyen runon äänelliset ominaisuudet näyttävät avaavan sitä suuntaa, johon haluaisin seuraavaksi mennä, ja mikä tuli osin teoriassa ja käytännössä tutuksi näytellessäni Kari Salosaaren draamalinjan oppilaana Tampereella. Digitaalisessa muistiin merkitsemisen ajassa äänirunous voi etsiä muita kuin muistamisen tekniikkoihin liittyviä pintoja, joissa puheen ja olemisen liitto voi toteutua aivan uudella tavalla elävässä, leikkivässä, ainutlaatuisessa sanassa.

Opinnäytteen siirtyessä osaksi Jyväskylän yliopiston digitaalista www-osoitetta hämmästyin sitä, miten nopeasti kirjan tekemiseen liittyvät liput, laput ja lähteet katoavat. Jos en olisi koonnut *Liiketoimintasuunnitelmaan* liittyvää tutkielmaa samaan aikaan kun kirjoitin runoja, vain osa taustasta olisi tallessa. Kun työnä ei ole dokumentointi, vaan uuden luominen, hävitän mielelläni vanhat versiot, jotka muistuttavat siitä miten kirjoitin eilen. Nyt teoksen lähteet ovat ainakin osin tallessa ja toisten lukijoiden ja kirjoittajien vapaasti käytettävissä.

10. VIITTEET

¹ Esimerkiksi siitä miten vaikeaa kirjoittamisen kokemuksen kuvaaminen voi ottaa saksalaisen kirjailijan ja lääkärin Gottfried Bennin (1886 – 1956). Kirjoittajalla on Bennin mukaan synnyttämisen lähtötilanteessa ensinnäkin epämääräinen runon itu, psyykkistä materiaa. Toisekseen hänellä on sanoja, jotka ovat hänen vallassaan ja joita hän pystyy käsittelemään: "On näet olemassa jotakin, mitä voisi kutsua sanojen ja kirjailijan yhteenkuuluvuudeksi. Ehkä hän on juuri sinä päivänä törmännyt johonkin tiettyyn sanaan, joka askarruttaa ja kiihdyttää häntä ja jota hän uskoo voivansa käyttää johtomotiivina." Kolmanneksi runoilijalla on Ariadnen lanka, joka johdattaa hänet ulos tästä biopolaarisesta jännitystilasta. Bennin mielestä on arvoituksellista, mutta totta että runo on valmis "ennen kuin on alkanutkaan, runoilija vain ei vielä tunne sen tekstiä". Lopulta Benn kirjoittaa Schilleriin viitaten, kuinka runoilu on jonkinlaista 'välttämättömyyden talutusnuorassa kulkevaa vapautta'. (Benn, 326 — 327.)

² Mika Hannulan, Juha Suorannan ja Tere Vadénin mielestä taiteellisen tutkimuksen metodologinen tavoite on jäänyt saavuttamatta, jos taiteellinen kokemus ei ole ohjannut tutkimusta avoimesti ja kriittisesti, eivätkä "taiteellinen ja tieteellinen kokemus ole koskettaneet, haavoittaneet toisiaan". Tiedeylempösten tutkintoperinne suosii kuitenkin kirjoittamisen taitoa, joka jättää tietyt kokemuksellisen tiedon muodot tutkimuksen ulkopuolelle. Luvussa "Tieteen ja taiteen rajalla" esittelemieni Tampereen ja Jyväskylän yliopiston 1980- ja 1990-luvun alun opintojeni perusteella voin yhtyä, tai ainakin luulen ymmärtäväni mihin heidän käsityksensä perustuvat.

Kokemukselliseen demokratiaan perustuvan tutkimuksen metodologinen tavoite on nimenomaan kertoa siitä, miten taiteellinen kokemus ja tieteellinen teoretisointi ovat vuorovaikutuksessa keskenään, miten ne ohjaavat toisiaan ja vaikuttavat toisiinsa sekä kuinka tästä syntyy kriittisesti reflektoitua tutkimusta. / - - / Kuten tiedetään, tieteellisen tutkimuksen perinne suosii argumentatiivisten käsitteellisten väitelauseksetien kirjoittamisen taitoa yli kaikkien muiden ja pyrkii kolonisoimaan muiden taitojen tuottaman tiedon omakseen. Tilanteen tekevät ongelmalliseksi tämän tiedonnäkemyksen metodologiset oletukset, jotka rajaavat tietyt kokemuksellisuuden muodot tutkimusten ulkopuolelle. (Hannula, Suoranta, Vadén, 16 — 17.)

³ *Tekstin hurmassa* Roland Barthes miettii hyvän pelon mahdollisuutta:

"Nautinnon ja pelon läheisyys (identiteetti?). Vastenmielistä tässä läheisyydessä ei selvästikään ole se ajatus, että pelko on epämukava tunne — mikä on banaali ajatus — vaan että se *ei ole kovin arvokas* tunne; pelko on kaikkien filosofioiden hylkytavaraa (luullakseni vain Hobbes on todennut: 'elämäni ainoa intohimo on ollut pelko'.)" (Barthes, 65.)

⁴ Esseessä *Différance* Jacques Derrida puhuu yhdestä kirjaimesta *a*, joka kiinnosti myös minua esseessäni *Lukeva lapsi*, joka julkaistiin *Parnassossa* 1/2001, ja jo sitä ennen kirjoitin *a*:sta *Kahdentoista kuvan*, 1986, ensimmäisessä runossa:

Ensin pyramidi oli puu sitten kiveä, härkä
ja kurkiaura.

Nyt on aapiskukosta kuva, kultainen karttakeppi
sahaa sanojen lehteä kuin lapsuus minua.

Tuhka puru
tarttuu käsiin tiukemmin, tiukemmin poika hioo ohimoitaan
Kuusen kaarnaan. Suuret silmät meripihkaa
kuiskaavat

Jos minä puhun, maan sydän sykkii sylissä täysi.

Sattumalta myös Derrida viittaa egyptiläisen pyramidiin puhuessaan puhtaasti graafiseksi jäävästä erosta (*e:n* paikalla *a*) kahden näennäisesti vokaalisen kirjoitustavan ja kahden vokaalin välillä:

Sen voi kirjoittaa tai lukea mutta se menee myös yli ymmärryksen. Eron tuo esille mykkä merkki, hiljainen muistomerkki — sanoisin jopa pyramidi, millä en ainoastaan viittaa isoon kirjaimeen *A*, vaan myös Hegelin *Ensyklopedia*-teoksen kohtaan, jossa tuon merkin materiaalista hahmoa verrataan egyptiläiseen pyramidiin. Eron (*différence*) *a*:ta ei kuulla, se jää äänettömäksi, salaiseksi ja vaiteliaaksi kuin hauta: *oikesis*. /- - /

E:n ja *a:n* välisen graafisen eron pyramidimainen hiljaisuus voi epäilemättä toimia vain foneettisen kirjoituksen järjestelmässä ja sellaisessa kielessä tai kieliopissa, joka on historiallisesti kytkeytynyt foneettiseen kirjoitukseen sekä koko kulttuuriin, jota ei voi erottaa siitä. Väittäisin kuitenkin, että pelkästään niin sanotun foneettisen kirjoituksen sisällä toimiva äänettämyys osoittaa tai muistuttaa hyvin osuvasti, että vastoin laajalle levinnyttä ennakkokäsitystä ei ole foneettista kirjoitusta. Foneettiseksi kutsuttu kirjoitus voi periaatteessa ja oikeutetusti, eikä vain empiirisen ja teknisen puutteellisuuden takia, toimia vain hyväksymällä itseensä ei-foneettiset "merkit" (välimerkit, tilallistuminen), joiden rakennetta ja välttämättömyyttä tutkittaessa havaitaan nopeasti, että ne sopivat huonosti yhteen merkin käsitteen kanssa. Pikemminkin eron leikki, joka on, kuten Saussure muistutti, kaikkien merkkien mahdollisuuden ja toiminnan ehto, on itsessään äänetön. Kahden foneemin välistä eroa, joka yksin tekee mahdolliseksi niiden olemisen ja toiminnan sellaisenaan, ei voi kuulla. Ei-kuultavissa oleva avaa kaksi läsnäolevaa foneemia kuultaviksi sellaisina kuin ne esitetään. Se, ettei puhtaasti foneettista kirjoitusta ole, tarkoittaa, ettei puhtaasti foneettinen *fonē* ole olemassa. Foneemit esille tuova ja ne kuultaviksi tai ymmärrettäviksi (tämän sanan kaikissa merkityksissä) tekevä ero jää itsessään ei-kuultavaksi. (Derrida, 247 — 248.)

⁵ *Tunnustamattoman yhteisön* toisessa osassa *Rakastavaisten yhteisö* Maurice Blanchot täydentää Marguerite Durasin pienoisoromaanin *Kuolemantauti* luentaa. Toukokuu 1968 osoitti Maurice Blanchot'lle, että *räjähtävää kommunikaatiota* voi syntyä suunnittelematta ja ilman yhteistoimintaa, *affirmaation* (eli myöntymisen, jota myös rakkaus lienee kuten myös kommunismia J.T.) tavallisten muotojen tuolla puolen:

...äkillisesti kuin onnellinen yhteensattuma, kuin juhlassa, joka ravistuttaa hyväksytyjä tai oikeiksi koettuja yhteiskunnallisia muotoja. Se oli avaus, joka salli jokaisen luokkaan, ikään sukupuoleen ja kulttuuritaustaan katsomatta seurustella ensimmäisen vastaantulijan kanssa ikään kuin hän olisi jo rakastettu, juuri siksi että hän oli tuttu-tuntematon. /- - / Sanominen oli tärkeämpää kuin sanottu. Runous oli arkipäivää... Se ei välittänyt taisteluista, väittelyistä tai kiistoista, joissa ilmaisi itsensä pikemminkin lähes puhdas kiihko kuin laskelmoiva äly. (Siinä ei kuitenkaan ollut halveksuntaa, ylimielisyyttä tai halpamaisuutta.) Juuri siksi voitiin ounastella, että kun auktoriteetti oli kumottu tai pikemminkin sivuutettu, syntyi eräänlainen ennen kokematon *kommunismi*, jota mikään ideologia ei kyennyt ottamaan haltuunsa tai vaatimaan itselleen. Ei ollut vakavasti otettavia uudistusyrityksiä, vaan vikatonta (ja siksi äärimmäisen outoa) läsnäoloa, jo vallassa olevat, onnistumatta tavoittamaan sinä analyysissaan, saattoivat vain panetella tyypillisillä sosiologisilla ilmaisuillaan kuten 'sekamelska'. (Blanchot, 52 — 53.)

⁶ Amerikkalaisen *Language Schoolin* eli Kielikoulun runoilijoihin kuuluvan Charles Bernsteinin mielestä jokainen teksti on mahdollista alistaa runolliseen *luentaan*:

'runo' on ymmärrettävissä
kirjoitukseksi jonka tehtävänä on absorpoida (tai
imeä sisäänsä) proaktiivisia - ei reaktiivisia - lukemis-
tapoja. "Keinotekoisuus" mittaa juuri sitä, missä
määrin runo vastustaa pyrkimystä lukea se
keinojensa & aiheidensa summana. Tässä mielessä
"keinotekoisuus" asettuu vastakohtaksi "realismille", joka
haluaa väittää esittävänsä välittämättömän
(välittömän) kokemuksen tosiseikoista, joko
luonnon "ulkoisesta" tai mielen "sisäisestä"
maailmasta, esimerkkeinä naturalistinen
kuvaus ja tietoisuuden fenomenologinen
projektio [mapping]. Runoudessa tosiseikat [facts] ovat ensisijassa
teennäisiä [factitious]. /— /
Jos keinotekoisuutta
vähätellään, tuloksena oleva tekstuaalinen läpinäkyvyys
johtaa ilmeiseen, joskin harhaanjohtavaan, sisältöön.
Sisältö ei koskaan ole yhtä merkityksen kanssa. Jos keinotekoisuutta
taas korostetaan, sanomme helposti, että runolla
ei ole sisältöä tai merkitystä, ikään kuin se olisi
pelkkä muoto- tai koristeharjoitelma, jossa on kyse vain
sen omien mekanismien esittämisestä. (Bernstein, 1 — 2.)

⁷ *Proteesifiktio ja vieraannuttaminen*: Ohio State Universityn professori ja *Poetics Today* -lehden toimittaja Brian McHale viittaa N. Katherine Haylesin, Bernard Wolfen ja David Willsin käsityksiin pohjautuen kirjoituksen proteesinkaltaiseen luonteeseen derridalaisessa mielessä. Kirjoitus sellaisenaan on perustaltaan proteesin kaltainen, koska kirjoitus itse on perustavanlaatuisen kirjoituskoneen olipa apuna tietokone, lyijykynä tai savitaulu.

Kuten jokainen varmastikin huomaa, proteesifiktio *vieraannuttaa* sanan klassisessa modernistisessä merkityksessä. Se vieraannuttaa ensinnäkin kirjoituksen tuotteen: menetelmällisyys ja sämpläys pakottavat kirjailijat kirjoittamaan toisin kuin he 'luonnollisesti', 'spontaanisti' kirjoittaisivat, tuottamaan verbaalisia muotoja ja kehittämään asiantiloja, joita he itse tai kukaan muukaan ei osaa ennakoita. Harry Mathews on edustava tapaus tässä suhteessa. Eräässä haastattelussa John Ahsberryn kanssa hän on sanonut, että menetelmällisissä teoksissa 'on pakko tehdä asioita, joita ei muuten tekisi, ja tämä tuo niihin aimo annoksen tuoreutta'. (Mathews 1987: 42). Proteesikirjoitus vieraannuttaa myös kirjoittamisen *prosessin*. Se muistuttaa meitä kaikkia siitä, että kirjoitus on meihin nähden ulkoinen ja erillinen teknologia, että silloinkin, kun koemme intiimisti 'omaksemme', kyseessä on osin illuusio. Kirjoitus suhteessa meihin on aina toinen. Kloonaatun ja mekaanisen komposition valossa kaikki kielenkäyttö alkaa näyttää kyborg-ilmiöltä — ihmisen ja kirjoituskoneen yhdistelmältä. (McHale, 12)

11. LÄHTEET

Painetut lähteet:

- Ahti, Risto (2003) *Sudet ja lampaat*. Vantaa: WSOY.
- Ahmatova, Anna (1998) "Rekviem." Runoelma valikoimassa *Salaperäinen seurue. Runoja jotka tulivat ja jäivät*. Suom. ja toim. Pentti Saaritsa. Juva: WSOY, s. 90 ja Helsinki: Nuori Voima 6/1996, s. 28 — 32.
- Ala-Harja, Riikka (2002) "Henkilön elämä." Essee teoksessa *Kirjallisuus on virhe*. Toim. Harri Veivo. Vammala: SKS.
- Andersen, Hans Christian (1990) *Kuusen tarina*. Suom. Minna Vuorinen. Alkuteos *Der Tannenbaun*. Belgia: Lasten Keskus.
- Anttila, Lauri (2003) *luonnoksia/skisser*. Turku: Turun taidemuseon julkaisuja 2/2003.
- Aristoteles (1967) *Runousoppi*. Suom. Pentti Saarikoski. Helsinki: Otava.
- Aronpuro, Kari (1986) *Kirjaimet tulevat*. Vaasa: Kirjayhtymä.
- Auto, terveys ja ympäristö* (1991) Toim. Päivi Santalahti, Valentina Orozova, Raimo Laakia, Meri Koivusalo ja Elina Hemminki. Helsinki: Gaudeamus.
- Barthes, Roland (1993) *Tekstin hurma*. Suom. Raija Sironen. Jyväskylä: Vastapaino. (Alkuteos *Le plaisir du texte*. Editions du Seuil 1973.)
- Barthes, Roland (1984) *Camera Lucida. Reflections on Photography*. Trans. Richard Howard. Suffolk: Fontana Paperbacks. (Alkuteos *La Chambre Claire*, Editions du Seuil 1980).
- Benn, Gottfried (2000) "Lyriikan ongelmia." Essee teoksessa *Oi runous. Romantiikan ja modernismin runokäsityksiä*. Toim. Tuula Hökkä. Jyväskylä: SKS.
- Berner, Mia (1986) *PS merkintöjä suruvuodelta*. Suom. Liisa Ryömä ja Caj Westerberg. Alkuteos *PS Anteckningar från ett sorgear*, 1985.
- Bernstein, Charles (1992) "Absorbtiio ja keinotekoisuus." Suom. Leevi Lehto. Essee teoksesta *A Poetics*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press. www.leevilehto.fi 2003.
- Bernstein, Charles (2004) "The Art of Immemorability." Esseen luonnos <http://history.acusd.edu/gen/recording/notes.html>.
- Blanchot, Maurice (2003) *Kirjallinen avaruus*. Suom. Susanna Lindberg. Vantaa: ai-ai. (Alkuteos *L'espace littéraire*. Editions Gallimard 1955.)
- Blanchot, Maurice (1996) *Päivän hulluus*. Suom. Helena Sinervo. Helsinki: ai-ai. (Alkuteos *La folie du jour*. Fata Morgana 1973 ja 1975)
- Blanchot, Maurice (2004) *Tunnustamaton yhteisö*. Suom. Janne Kurki ja Panu Minkkinen. Helsinki: Loki-Kirjat. (Alkuteos *La communauté inavouable*. Les Editions de Minuit 1983)
- Blanchot, Maurice "Kirjallisuus ja oikeus kuolemaan." Suom. Outi Alanko. Tampere: Nuori Voima 1/2001. (Alkuteos *La littérature et le droit à la mort*. Gallimard 1949.)
- Blanchot, Maurice "Hämärän Tuomas. IV luku." Suom. Outi Alanko. Tampere: Nuori Voima 3/2003. (Alkuteos *Thomas L'obscur*, 1941.)
- Blanchot, Maurice "Kuinka on kritiikin laita?" Suom. Tarja Roinila. Helsinki: Nuori Voima 1/1998. (Alkuteos *Lautréamont et Sade*, Les Éditions de Minut, 1963)
- Brodsky, Joseph (1997) *Keräilijän kappale*. Suom. Kalevi Nyytäjä. Keuruu: Tammi.
- Brodsky, Joseph (1995) *Keskustelu taivaan asujaimen kanssa*. Suom. Jukka Mallinen. Jyväskylä: Tammi.
- Derrida, Jacques (2003) *Platonin apteekki ja muita kirjoituksia*. Toim. Teemu Ikonen ja Janne Porttikivi. Tampere: Gaudeamus.

- Eagleton, Terry (1991) *Kirjallisuusteoria. Johdatus*. Toim. Raija Koli ja Mikko Lehtonen. Alkuteos *Literary Theory. An Introduction*, Basil Blackwell Ltd., 1983.
- Eliot, T.S. (2000) "Poesta Valéryyn." Essee teoksessa *Oi runous. Romantiikan ja modernismin runokäsityksiä*. Toim. Tuula Hökkä. Jyväskylä: SKS.
- Eliot, T.S. (1971) *The Waste Land. A Facsimile and Transcript of the Original Drafts*. Edited by Valerie Eliot. Hampshire: Faber and Faber.
- Elävien Runoilijoiden Klubin kymmenes vuosikirja 2003* (2004) Toim. Saira Susiluoto ja Antti Nylén. Juva: WSOY.
- Enckell, Mikael (1992 — 1997) *Isäni Rabbe Enckell 1 — 3*. Suom. Kyllikki Villa. Recallmed.
- Enckell, Rabbe (2004) *Hiljaisuuden varjo*. Suom. Tuomas Anhava. Keuruu: Otava.
- Eskola, Taneli (2002) *Sininen Altai. J. G. Granö Siperian valokuvaajana 1902 — 1916*. Helsinki: Musta Taide.
- Forsström, Tua (1998) *Hevosten parissa vietetyn yön jälkeen*. Suom. Caj Westerberg. Alkuteos *Efter att ha tillbringat en natt bland hästar*, 1977. Jyväskylä: Tammi.
- Graafinen tietokirja* (1960) Toim. Paavo Virusmäki. Porvoo: WSOY. Alkuteos *Grafisk uppslagsbok*, 1956.
- Haikara, Kalevi (1992) *Bertolt Brechtin aika, elämä ja tuotanto*. Jyväskylä: Art House.
- Hannula, Mika, Suoranta, Juha, Vadén, Tero (2003) *Otsikot uusiksi. Taiteellisen tutkimuksen suuntaviivat*. Tampere: 23´45 (niin & näin -lehden julkaisusarja).
- Haavikko, Paavo (1974) *Kaksikymmentä ja yksi*. Helsinki: Otava.
- Hedin, Svante (1997) *Mathias "Masse" Klintberg 1847 — 1932*. Visby: Gotlands Fornsal.
- Horatius (Quintus, Horatius, Flaccus) (1992) *Ars Poetica. Runotaide*. Toim. Teivas Oksala ja Erkki Pälmen, Erkki. Finn Lectura.
- Kaarto, Tommi (2003) "Romanttinen tekijäkäsitys, tekijän kuolema ja kirjailijafunktio." Essee teoksessa *Kirjallisuudentutkimuksen peruskäsitteitä*. Toim. Outi Alanko ja Tiina Käkelä-Puumala. Pieksämäki: SKS.
- Koivunen, Hannele (2004) *Onko kulttuurilla vientiä*. Helsinki: OPM.
www.minedu.fi/julkaisut/kulttuuri/2004/opm22/opm22.pdf.
- Krull, Hasso (2001) *Kornukopia, sada luuletust*. Tallinna: Vagabund.
- Kundera, Milan (1987) *Romaanin taide*. Suom. Jan Blomstedet ja Riikka Stewen. Juva: WSOY. Alkuteos *L'art du roman*.
- Kuuna päivänä. Runoutta Englannista, Skotlannista ja Irlannista*. (2003) Toim. Piritta Maavuori. Juva: WSOY.
- Käkelä-Puumala, Tiina (2003) "Persoonä, funktio, teksti — henkilöahmojen tutkimuksesta." Essee teoksessa *Kirjallisuudentutkimuksen peruskäsitteitä*. Toim. Outi Alanko ja Tiina Käkelä-Puumala. Pieksämäki: SKS.
- Launonen, Hannu (1984) *Suomalaisen runon struktuurianalyysia*. Pieksämäki: SKS.
- Lehtola, Jyrki (2001) *Teokset 1*. Juva: WSOY.
- Levinas, Emmanuel (1996) "Ajatuksia päivän hulluudesta." Jälkisanat Maurice Planchot'n teokseen *Päivän hulluus*. Suom. Helena Sinervo. Helsinki: ai-ai. (Alkuteos *La folie du jour*. Fata Morgana 1973 ja 1975)
- Levinas, Emmanuel (1994) *Palvelijatar ja hänen isäntänsä*. Suom. Antti Pönni. Seinäjoki: Nuori Voima 1/1994. (Alkuteos *Fata Morgana*, 1975)
- Lindgren, Torgny (2003) *Pylssy*. Suom. Liisa Ryömä. Juva: Tammi. (Alkuteos *Pölssan*. Tukholma: Norstedes Förlag 2002.)
- Linkola, Pentti (1989) *Johdatus 1990-luvun ajatteluun*. Juva: WSOY.
- Majakovski, Vladimir (1984) *Valitut runot*. Suom. Arvo Turtiainen, jälkisanat Tuomas Anhava.

- Helsinki: Tammi.
- McHale, Brian (2004) *Mekit/muokkaajat eli proteesifiktio muotoja*. Helsinki: Synteesi 1/2004, s. 2 — 15.
- Mehtonen, Päivi (2002) "Mihin kirjallisuushistoria päättyy?" Essee teoksessa *Kirjallisuus on virhe*. Toim. Harri Veivo. Vammala: SKS.
- Mickwitz, Peter (2002) "Kirjailija kirjallisuuden tutkijana." Essee teoksessa *Kirjallisuus on virhe*. Toim. Harri Veivo. Vammala: SKS.
- Niemi, Juhani (1991) *Kirjojen takaa. Jälkikuvia teoksista ja tekijöistä*. Hämeenlinna: Karisto.
- Nieminen, Kai (2002) *Lopullinen totuus. Kaikesta*. Pieksämäki: Tammi.
- Nieminen, Pertti (1987) *Veden hohde, vuorten värit. Kiinan runoutta*. Keuruu: Otava.
- Nietzsche, Friedrich (1963) *Iloinen tiede. (Die fröhliche Wissenschaft, 1882)*. Suom. J. A. Hollo. Helsinki: Otava.
- Nykysuomen sanakirja. Lyhentämätön kansanpainos*. (1985) Päätoim. Matti Sadenniemi. Porvoo: WSOY.
- Parhaat lavarunot. Johdatus Poetry slamiin, osa 1*. (2003) Toim. Olavi Rytönen. Saarijärvi: Like.
- Poe, Allan (2000) "Komposition filosofia." Essee teoksessa *Oi runous. Romantiikan ja modernismin runokäsityksiä*. Toim. Tuula Hökkä. Jyväskylä: SKS.
- Radovic, Ranko (1993) *Tie kokemusmaailmana*. Helsinki: Tielaitos. Tielaitoksen selvityksiä 14/1993.
- Rope, Timo (2003) *Johdon markkinointiratkaisut. Strateginen markkinointi*. Porvoo: WSOY.
- Ruskin, John (1918) *Kuninkaitten aarteet*. Suom. V. Hämeen-Anttila. Näköispainos, 1985. Alkuteos *Of King's Treasures*, 1865. Hämeenlinna: Karisto.
- Rumi, Mawlana (2002) *Rakkaus on musta leijona*. Suom. Jaakko Hämeen-Anttila. Helsinki: Basam Books. (Alkuteos *Kulliyat-i Shams ya Divan-i kabir*. Toim. Badi'azzaman Furuzanfar. Teheran 1363.)
- Saarikoski, Pentti (1978) *Tähänastiset runot*. Keuruu: Otava.
- Saarikoski, Pentti (1979) "Miten kirjani ovat syntyneet." Luento teoksessa *Miten kirjani ovat syntyneet 2*. Toim. Ritva Haavikko. Porvoo: WSOY.
- Saarikoski, Pentti (1980) *Asiaa tai ei*. Keuruu: Otava.
- Salosaari, Kari (1989) *Perusteita näyttelijäntyön semiotikkaan. I osa: Teatterin kieli ja näyttelijä merkityksen tuottajana*. Akateeminen väitöskirja Helsingin yliopiston filosofisen tiedekunnan historiallis-kielitieteellisen osaston suostumuksella. Vammala: Tampereen yliopisto.
- Stillinger, Jack (1991) *Multiple Authorship and the Myth of Solitary Genius*. New York: Oxford University Press.
- Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virsikirja*. (1987) Toim. Kirkolliskokouksen valitsema toimituskunta. Jyväskylä: Kirjapaja.
- Tiekokemus, tierakenteet ja taide* (1997) Päivänen, Jani, Honkanen, Martti, Päivänen, Carita ja Lehtonen, Hilikka. Helsinki: Tielaitos. Tielaitoksen selvityksiä 16/1997.
- Tolstoi, Leo (2001) *Hadzi Murat*. Suom. Eero Balk. Alkuteos *Hadzi Murat*, 1904. Tampere: Basam Books.
- Tossavainen, Jouni (1985) *Juoksijan Testamentti*. Jyväskylä: Gummerus.
- Tossavainen, Jouni (1986) *Kaksitoista kuvaa*. Jyväskylä: Gummerus.
- Tossavainen, Jouni (1988) *Hevoskomppi*. Jyväskylä: Gummerus.
- Tossavainen, Jouni (1990) *Metsännenä*. Jyväskylä: Kustannuskiila.
- Tossavainen, Jouni (1992) *Hakamono. Autoalan pikkujättiläinen*. Helsinki: Like.

- Tossavainen, Jouni (1994) *Lentävä C*. Helsinki: Like.
- Tossavainen, Jouni (1995) *Arboreta*. Helsinki: Like.
- Tossavainen, Jouni (1996) *Koirastähti*. Helsinki: Like.
- Tossavainen, Jouni (1998) *Laani. Valitut puurunot*. Helsinki: Like.
- Tossavainen, Jouni (2000) "Runoilijan kirjastot." Essee teoksessa *Kirjastokirja 2000*. Toim. Jukka Kananen & Markku Räisänen. Kuopio: Varastokirjasto, s. 144 — 154.
- Tossavainen, Jouni (2001) *Kaikki hyvin. Tekstiviestit Kuopio — New York*. Helsinki: Like.
- Tossavainen, Jouni (2002) *Kylmä maraton. Urheilukirja*. Keuruu: Like.
- Tossavainen, Jouni (2004) "Koti Euroopan reunalla. A home on the fringe of Europe." Essee näyttelykirjassa *7 oikein*. Käännös Barry White. Helsinki: Anttolanhovi.
- Tossavainen, Jouni (2004) *Euroopan omistajat*. Keuruu: Like.
- Tuohimaa, Sinikka (1985) "Runoutemme bricoleur. Kari Aronpuro semiootikkona." *Synteesi* 4/85, s. 95 — 99.
- Veivo, Harri (2002) "Yleinen ja yksityinen, tutkimus ja kirjallisuus." Essee teoksessa *Kirjallisuus on virhe*. Toim. Harri Veivo. Vammala: SKS.
- Whitman, Walt (2000) "Ruohonlehtiä-kokoelman esipuheesta." Essee teoksessa *Oi runous. Romantiikan ja modernismin runokäsityksiä*. Suom. Vesa Haaapla. Toim. Tuula Hökkä. Jyväskylä: SKS.
- Viikari, Auli (1987) *Ääneen kirjoitettu. Vapautuvien mittojen varhaisvaiheet suomenkielisessä lyriikassa*. Mänttä: SKS.
- Vähämäki, Jussi (2003) *Kuhnurien kerho*. Tampere: Tutkijaliitto.

Artikkelit, arvostelut ja jutut

- Avoin kirje Helsingin Sanomien toimitukselle*. Parnasso/Kirjailija 4/1991, s. 2 — 9.
- Elämän mittaa*. Arvostelu Arto Lapin kokoelmasta. *Pyysalo, Joni*. Suomen Kuvalehti 33/2004, s. 59.
- Hiihankoja*. Immonen, Väinö. *Savon Sanomat* 3.1.2003 s. 18.
- Jokainen julkinen maininta on tärkeä*. Paloviita, Hannu. *Savon Sanomat* 15.1.2003.
- Kalevala näyttää kertovan runon hahmon*. Haavikko, Paavo. *Helsingin Sanomat* 25.2.1985.
- Kirjan inflaatio*. Puustinen, Viljami. *Johnny Kniga* 8/2004, s. 7 — 8.
- Kun ruotsalaiset runoilijat mikrofoneja selättivät*. Tossavainen, Jouni. *Helsingin Sanomat* 20.6.2002.
- Lavarunouden pekkoraali: onnellisen suun julkista huolimattomuutta*. Tossavainen, Jouni. *Tuli & Savu* 1/2004, s. 46 — 47.
- Luomakunta vaatii viisasta rakkautta*. Tossavainen, Jouni. Arvostelu Pentti Linkolan teoksesta *Johdatus 1990-luvun ajatteluun*, WSOY 1989. *Savon Sanomat*, 1989, kulttuuri s. 12.
- Lukeva lapsi*. Tossavainen, Jouni. *Parnasso* 1/2001, s. 66 — 70.
- Lyijykynin korporaatiovaltaa vastaan*. Ville Hytönen. *Kirstilä, Kalle*. *Johnny Kniga* 8/2004, s. 12.
- Länsstyrelsen svarar på kritik mot poppelfällning vid Strandpromenaden*. Visby: *Gotlands Allehanda* 22.3.2003, s. 26.
- Maisemakokemuksen kuvauksen alkuhistoria*. Törmä, Minna. Seinäjoki: *Shanshuihua*.
- Kiinalainen maisemamaalaus*, näyttelyjulkaisu 2000.
- Markkinavoimia ja kehon kieltä*. Korpimo, Ritva. Arvostelu teoksesta *Fortel Tarinoita taiteen merkityksessä liiketoiminnan kentässä*, Vammala 2003. *Helsingin Sanomat* 13.11.2003.
- Mystinen islam kukoistaa Kaliforniasta Tshetsheniaan*. Ervama, Tomi. *Helsingin Sanomat*

3.1.2004, s. A11.

Oikeuden pöytäkirjoissa punaisten viime vaiheita. Nikkilä-Kiipula, Eeva. Helsinki: STT/Savon Sanomat 7.3.2004, s.32.

Paikkaansa hakeva kivijalka. Arvostelu Pentti Saarikosken teoksesta *Runot*, Otava 2004. Tossavainen, Jouni. Kiiltomato 12.7.2004.

Parnasso ja kirjailija. Tarkka, Pekka. Helsingin Sanomat 17.5.1991, s. B6.

Pikatietä ja umpimetsää. Haastavia, mutta keskentekoisia puurunvoja. Koskelainen, Jukka. Helsingin Sanomat 15.4.1999.

Pushkin ruumiillistaa venäläisyyden. Pääkkönen, Sirpa. Helsingin Sanomat 8.6.2004, s. C5. *Runon ytimessä. Kolme kysymystä kielen käsityöläisille.* Tuli&Savu 3/2004, s. 9 — 12.

Runous roviolla. Televisio syö syksyn runosadon kuudessa minuutissa. Tossavainen, Jouni. Parnasso 4/1998, s. 458 — 461.

Sataprocenttinen kollaasi. Aronpuro, Kari. Arvostelu Leevi Lehdon teoksesta *Päivä*, Kirja kerrallaan 2004. Kiiltomato 20.08.2004.

Sinnemäki — nuorten naisten Saarikoski. Tossavainen, Jouni. Keskisuomalainen ja Savon Sanomat 22.11.2003.

Suuria kansallisia kysymyksiä. Jari Tervo kirjoitti romaaninsa... Alftan, Maija. Helsingin Sanomat 29.8.2004, s. C1.

Tshetshenian sitkeät siviilit ja Runoilijan häpeä. Tossavainen, Jouni, Kuopio: Savon Sanomat 27.8.1995, s. 16.

Tuulimyllyn lämmittäjä. Tossavainen, Jouni. Tampere: enter 2/2001. s. 40.

Uit ja samalla määrittelet uimisesi. Lukijavieras: Thomazh Shalamum. Helsinki: Tuli&Savu 3/2003, s. 16 — 20.

Vaellus Pyhän Pentin haudalla. Luukkanen, Juha, Helsinki: Viikkoliite Nyt 35/2001, s. 47.

Liiketoimintasuunnitelman (2004) runot
aiemmissa julkaisuissa

Israel on nainen. Koirastähti, romaani. Like 1996, s. 106 — 107.

Katkovirta. Lahti: MaisemaGalleria. Ymäristötaidetta Viitostiellä 2000 — 2001. *Broken Current*, engl. Hildi Hawkins, s. 54 — 62.

Logo. Helsinki: Runouslehti Taite 4/2002, s. 6.

Matka Marimaalle — Matka Vörumaalle. Hasso Krull - Jouni Tossavainen. Krullin runon suomennos Mihkel Kera (Mika Keränen). Forssa: Parnasso 1/2003, s. 80 — 87.

Pienen kuusen tarina: Mitä tapahtuu, kun kuusi kasvaa isoksi. Kuopio: Savon Sanomat 21.12.2003.

Pohjois-Savo. Joensuu: Kulttuurinkääntöpiiri www. <<http://www.valisuomi2000.fi>> valisuomi2000. fi, s. 96.

Runoilijan hauta Valamossa 13.7.2001. Helsinki: Tuli&Savu 4/2002 & 1/2003, s. 4 — 6.

Liiketoimintasuunnitelmaan (2004) liittyvät arvostelut, esittelyt, haastattelut ja mainokset

Häikäistä silmät näkemään. Pyysalo, Joni. Suomen Kuvalehti 31/2004, s. 58.

Hämäriä liiketoimia. Harju, Timo. Lumooja 3/2004, s. 36.

Kaupallisuuden kritiikkiä. Tanskanen, Leena. Keski-Pohjanmaa 31.5.2004.

Kielipelikorvalla kiinni Tossavaiseen/ Pitoa suomenpieleen. Tossavainen, Mirja. Savon Sanomat 29.5.2004, s.1 ja S2 18.

- Liken kevätuutuudet kirjakauppiaaltsasi.* Voima 3/2004, s. 34.
- Kirjamopon purkaja.* Jouni Tossavaisen teokset eivät ole turvallista luettavaa. Parkkonen, Santtu. Viikkosavo 9.6.2004, s.9.
- Oikaisuja.* Hellman, Heikki. Helsingin Sanomat 25.8.2004, s. A 12.
- Parhaat kesäkirjat.* Lehtimäki, Riitta. Kotiliesi 22.6.2004, s. 39.
- Pitää suomenpieleen. Kielipeli on Jouni Tossavaisen "liikeidea". Hänen omalakinen runoutensa väistelee kaikkia hallitsemispyrkimyksiä.* Tossavainen, Mirja. Savon Sanomat 29.5.2004, s.18.
- Runo pakenee lukijaa Tossavaisen yrityksissä ja suunnitelmissa.* Kolehmainen, Ritva. Savon Sanomat 18.4.2004.
- Runoraati: Kannanotto.* Semeri, Jaana, tuottaja, YLE Kulttuuriohjelmat TV1 22.4.2004 klo 21:40.
- Vieraantumiskurssi liike-elämästä.* Koskelainen, Jukka. Helsingin Sanomat 24.8.2004, s. C5.
- Äijäromaani kansallishengessä.* Sihvonen, Lauri. Parnasso 5/2004, s. 80.
- Ääntä, vimmaa ja kielen anarkismia.* Heinonen, Jorma. Keski-suomalainen 3.8.2004.

Painamattomat lähteet

(Tossavaisen arkiston säilytyspaikka:
Lönnotinkatu 38, 70500 Kuopio)

- Saarikoski, Pentti (1986) *Hämärän tanssit*. Radiokuunnelma Pentti Saarikosken runokoelman *Hämärän tanssit*, Otava 1983, pohjalta, 41 s.
- Tossavainen, Jouni (1981) *Suomalaista rocklyriikkaa Hectorista Pelle Miljoonaan*. Harjoituskirjoitus Oriveden Opiston Kulttuurityön linjalle työ kautena 1980 — 1981, 16 s.
- Tossavainen, Jouni (30.3.2001 — 1.1.2004) *Työpäiväkirja* (Tpk) 279 s.
- Tossavainen, Jouni (2003) *Raakaversio* (Rv) Liiketoimintasuunnitelmasta, 39 s.
- Tossavainen, Jouni (2003) *I versio* (I v) Liiketoimintasuunnitelmasta, 81 s.
- Tossavainen, Jouni (2003) *II versio* (II v) Liiketoimintasuunnitelmasta, 4 s.
- Tossavainen, Jouni (2003) *III versio* (III v) Liiketoimintasuunnitelmasta 21.11.2003, 91 s.
- Tossavainen, Jouni (2003) *IV versio* (IV v) Liiketoimintasuunnitelmasta, 5.12.2003, 76 s.
- Tossavainen, Jouni (2004) *Taittovedos* (Tv) Liiketoimintasuunnitelmasta, 23.2.2004, 121 s.
- Tossavainen, Jouni (2002) *Pushkin kävi täällä*. Kuopion Pushkinin patsaalla 1994 — 2003 esitettyjä runoja, tekstejä ja valokuvia. Tulostinversio 32 numeroimatonta sivua.
- Kustannussopimus.* Tossavainen, Jouni ja Leivo, Arto 21.11.2003, 2s.
- Toimintakertomus 2003* (2004) Kari Levola pj. ja Päivi Liedes toiminnanjohtaja. Helsinki: Suomen Kirjailijaliitto.
- Värre, Nora (2001) *Ei sanataidetta ilman taitoa*. Licensiaatintyö Jyväskylän yliopiston Taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos

Haastattelut:

- Kokko, Karri, Lehto, Leevi ja Leivo, Arto, Helsinki 21.11.2003, 3s.
Ahti, Risto Orivesi 7.1.2004, 4 s.

Sähköpostiviestit:

Hellman, Heikki: *VL: Oikaisu* 24.8.2004 ja *VS: VS: VL: Oikaisu* 26.8.2004.
 Kokko, Karri: *Re: LTS* 7.11.2003, *Re: lts* 25.11.2003.
 Kostamo, Sanna: *Re: VS: VS: VS: VS: LTS* 14.11. 2003, *LTS-luonnokset* 30.11.2003, *LTS-junarata, kansi* 24.1. 2004, *VS: LTS, junarata-kansi* 10.2.2004, *Taitto* 11.2.2004, *VS: VS: Taitto* 11.2.2004, *Taitto* 17.2.2004, Lehto, Leevi: *Re: LTS* 25.11.2003, *Re: Bernstein* 24.2.2004.
 Leisso, Marja: *Re: LTS* 15.9.2004.
 Leivo, Arto: *Re: LTS* 5.11.2003, *Re: Romaani* 7.11.2003, *Re: Liiketoimintasuunnitelma I ja II* 13.1.2004.
 Paloviita, Hannu: *Re: LTS* 8.12.2003 ja *Re: Euroopan omistajat* 11.5.2004.
 Tukiainen, Tommi: *Fwd: Liiketoimintasuunnitelma PDF* 4.3.2004.
 Varjama, Nora: *Re: Carlson* 14.9.2004.

Tiedostot:

Net-siscom, luotu 4.6.2001 Tossavainen, Jouni. "Inkinen: 'Puberteettisiä chat-palveluja'", Kuopion sisältötuotantokurssin juttumuotoon kirjoitetut muistiinpanot sähköisen viestinnän tulevaisuudesta, 27kt/6 s.
Mot-siscom, luotu 4.6. 2001 Tossavainen, Jouni. Kulttuuriteollisuuden sanaston määrittelyyrityksiä, 2kt/2s.
Runo-siscom, luotu 4.6.2001 Tossavainen, Jouni. "Todellinen ja näennäinen", kolumni ja Liiketoimintasuunnitelma-runon I versio "Kirjailijan Business Plan", 17kt/4 s.
Siscom, luotu 5.6.2001, Tossavainen, Jouni. "Sisältötuotanto: Leipää kulttuurista", sisältötuotantokurssin muistiinpanojen pääjuttu, 24kt/6 s.
Spons-siscom, luotu 4.6.2001, Tossavainen, Jouni. "Joka markka on katemarkka", sponsorointi Timo Ropen, Jari Sarasvuon ja Kari Voutilan luentojen pohjalta, 17/4 s.

12. LIITTEET

Liite 1: *Net-siscom*, luotu 4.6.2001 Tossavainen, Jouni. "Inkinen: 'Puberteettisia chat-palveluja'", Kuopion sisältötuotantokurssin juttumuotoon kirjoitetut muistiinpanot sähköisen viestinnän tulevaisuudesta, 27kt/6 s.

Liite 2: *Mot-siscom*, luotu 4.6. 2001 Tossavainen, Jouni. Kulttuuriteollisuuden sanaston määrittely-yrityksiä, 2kt/2s.

Liite 3: *Runo-siscom*, luotu 4.6.2001 Tossavainen, Jouni. "Todellinen ja näennäinen", kolumni ja Liiketoimintasuunnitelma-runon I versio "Kirjailijan Business Plan", 17kt/4 s.

Liite 4: *Siscom*, luotu 5.6.2001, Tossavainen, Jouni. "Sisältötuotanto: Leipää kulttuurista", sisältötuotantokurssin muistiinpanojen pääjuttu, 24kt/6 s.

Liite 5: *Spons-siscom*, luotu 4.6.2001, Tossavainen, Jouni. "Joka markka on katemarkka", sponsorointi Timo Ropen, Jari Sarasvuon ja Kari Voutilan luento pohjalta, 17kt/4 s.

Liite 6: LTS:n *III version* kansi, jossa Leevi Lehdon piirros 21.11.2003.

Liite 7: Runojen eri versioita ja kokoelmasta pois jätettyjä tekstejä.

Liite 8: *Runomustelmia*, luotu 14.1.2004 Tossavainen, Jouni. "Kirjahyllyn mustelmia/ murrettuja nurkkia/ tai muuten merkille pantuja/ runoja pääarkistossa 1978 — 2002". 3kt/1 s.

Liite 9: *Runo pakenee lukijaa Tossavaisen yrityksissä ja suunnitelmissa*. Kolehmainen, Ritva. Savon Sanomat 18.4.2004

Liite 10: *Runoraati: Kannanotto*. Semeri, Jaana, tuottaja, YLE Kulttuuriohjelmat TV1 22.4.2004 klo 21:40.

Liite 11: *Kaupallisuuden kritiikkiä*. Tanskanen, Leena. Keski-Pohjanmaa 31.5.2004.

Liite 12: *Häikäistä silmät näkemään*. Pyysalo, Joni. Suomen Kuvalehti 31/2004, s. 58.

Liite 13: *Vieraantumiskurssi liike-elämästä*. Koskelainen, Jukka. Helsingin Sanomat 24.8.2004, s. C5.

Liite 14: *Ääntä, vimmaa ja kielen anarkismia*. Heinonen, Jorma. Keski-suomalainen 3.8.2004.

Liite 15: *Hämäriä liiketoimia*. Harju, Timo. Lumooja 3/2004, s. 36.

Liite 1

Inkinen: "Puberteettisia chat-palveluja"

- Suomalainen on valmis maksamaan tekniikasta 15 prosenttia, japanilainen yhdeksän, sanoo kaupp- ja teollisuusministeriön projektipäällikkö **Tetta Jounela**.

Tohtori **Sam Inkisen** mielestä tästä seuraa virheellinen teknologiakäsitys. Inkinen puhuu "puberteettisista chat-palveluista" ja kännyköiden "logo- ja soittoäänivillityksestä", jotka ovat aika kaukana sisällöllisistä tavoitteista.

- Vehkeet on vimpan päälle, mutta sisältöjä ei ole.

- Nykyopiskelijalta on kohtuutonta vaatia, että Leinoa on luettu tai Snellmania. Ei tunneta edes omaa korttelia.

Kolmen yliopiston lisäksi Inkistä työllistää tällä hetkellä *Akivist*, mediakonsepti, joka toimii 16 eurooppalaisessa kaupungissa. Monimediakonsepti palvelee lähinnä nuoria kaupunkilaisia printtilehden, kännykän ja internetin kautta. *Akivist* aloitti Suomen infopisteenä 1997 ja ehti vielä muuttua Helsinki.netiksi 1999. Nyt työntekijöitä on 300, joista 50 suomalaisia.

Inkinen nojaa Eino Kailan klassiseen sivistyskäsitykseen, jonka mukaan menneisyyden pitää olla läsnä nyky-yhteiskunnassa. Saksalainen ja venäläinen kulttuuri nojaavatkin menneisyyteen, kun taas suomalaista kulttuuria rakennetaan tulevaisuuden kautta. Suomessa puhutaan tietoyhteiskunnasta, kun se on informaatioyhteiskunta Englannissa ja Japanissa. Yhtä virheellisiä sanoja ovat tietysti itse tietokone saati tiedonvaltatie.

Kiinnostus Suomea kohtaan johtuu Inkisen mukaan siitä, että mobiili- ja internetyhteiskuntana kehityksemme on 1/2-1 vuoden edellä muita. Esimerkiksi USA:ssa nettiyhteyksiä on enemmän, mutta kännykkäyhteydet huonommat. Hong Kongissa taas päinvastoin. Yhdysvaltojen voice mail -kulttuurissa ei ole vielä tajuttu sitä, että tekstiviesteillä voidaan myös rahastaa.

Viimeisen 30 vuoden aikana info-teollisuus on liukunut nurkkakuntaisista ja erillisistä tuotteista kohti fuusiota, jossa printtimedia, tv-, radio- ja elokuvateollisuus ja tietokoneet integroituvat eli sulautuvat vuorovaikutteiseksi bisnekseksi. MIT:n medialaboratoriossa professori Negroponte ennusti tämän vuonna 1978 ja vuonna 2000 hänelle maksetaan Helsingissä tunnin luennosta 100 000 markkaa.

Viime vuosikymmeneltä Inkinen luettelee neljä megatrendiä: digi, mobiiliviestintä, internetti ja mediakonvergenssi. Vuoden 2005 teknologiaympäristönä hän näkee muun muassa taskuun mahtuvan netin, kaikkialla läsnäolevan tiedon, ubicompin, ja päälle puettavan tiedon eli wearcombin.

Sosiologisena ja futurologisena vuoden 2005 ympäristöinä ovat yhteisöllisyys (uusheimot) ja glokaalit, joissa yhdistyvät globaali ja lokaali: *Think global, click local*.

Yhteisöllisen uusheimon piirteitä löytyy vaikkapa extremeharrastajien www.rakka.netistä. Se joka aikoo tehdä rahaa näillä heimolla, on annettava "alkusysäys" oikein. Yhteisö on tunnettava eikä yritystä pidä ajaa liian nopeasti kaupalliseksi.

- Raha seuraa kyllä perässä, lupaa Inkinen.

Inkinen puhuu myös **Rolf Jensin** Dream Societyä ja viittaa **Manuel Castellsin**, **Michel Maffesolin** ja **Sygmunt Baumanin** ajatuksiin. Suomalaiselta **Mika Mannermaalta** hän on löytänyt lauseen: "Tulevaisuudentutkimus ei ole ennustamista."

Tekniikka vie digi-tv:n rahat

Yleisradiossa insinöörit työntävät köydellä digi-televisiota. Tekniikkaa testataan viimeisen päälle ja "ohjelmistorajapintaa" löytyy, mutta kun kysyy varsinaisen ohjelmasisällön markkoja, niitä ei löydy siihen hätään.

Ennen kuin pää tulee vetävän käteen, Pasilan Powerpoint-kalvoilla on vara puhua ihmisistä "loppukäyttäjänä". Uudessa käyttöliittymässä on tärkeämpää nimetä jokainen Yleisradion kanava kun se, mitä katsoja etsii eli uutisia, viihdettä, kulttuuria, elokuvia...

Soneran tuotekehityksen varatoimitusjohtaja Heikki Äyvärin mukaan vielä viime vuonna riitti hyvä tarina. Tänä vuonna ihmisten aliarviointiin ei enää ole vara.

- Olemme kommunikaatioyhtiö, mutta taidamme ymmärtää ihmisten välisestä kommunikaatiosta aika vähän, Äyväri myöntää. Hän epäilee, että koko Yleisradion digi-tv:n käyttöliittymä on rakennettu väärin, koska siinä ei ole pyritty yhteiseen navigointiin. Esimerkiksi Nokian kanssa Sonera tähtää avaussivujen yhtenäiseen käytettävyyteen.

Mobiiliyhteiskunnan synty ja tulevaisuus

"Elämäntavan yksityistymistä leimaavat nyt vahvasti tilan ja ajan muutokset, jotka eivät suinkaan merkitse, että elämä keskittyy ydinperheen ympärille. Elämä keriytyy ehkä pikemminkin sähköisten henkilökohtaisten viestintävälineiden ympärille."

Näin ennustaa tutkija **Timo Kopomaa** teoksessaan "Kännykkäyhteiskunnan synty", Gaudeamus 2000. Koposen mukaan kännykkä on paitsi vauhdin ja nomadismien väline niin myös leikin ja osallistumisen monitoimilaite. Mitä enemmän kännykkään kytketään toimintoja sitä enemmän se suuntaa ja suunnittelee ihmisen elämää.

Startupfactory elää haistelemalla "sähköisten henkilökohtaisten viestintävälineiden" tuulia. Sen työnä on rahoittaa mobiiliyrityksiä. Vuodessa tutkitaan noin tuhat liiketaloussuunnitelmaa. Esimerkiksi tuetuista hankkeista johtaja **Pekka Lundmark** ottaa optisen kynän, jonka laserilla voi kirjoittaa kännykkään. Markkinoille *Visual Pen* tulee vuoden 2001 lopulla.

Lundmark veikkaa, että parin vuoden päästä tekstiviestit tuovat rahaa operaattoreille enemmän kuin puhelut. Nyt Sonera saa tekstiviesteistä 15 prosenttia tuloistaan.

Soittoänet ovat jo nyt miljardibisnes, ja Kiinan markkinoita vasta vallataan. Suomessa jo noin 200 muusikkoa elättää itseään kännykkämusalla.

Esimerkkinä Lundmark mainitsee Haluatko miljonääriksi -pelin, joka lanseerattiin Irlantiin. Miljonääriksi pääsee 17 tekstiviestillä, ja ensimmäisenä viikonloppuna lähetettiin kolme miljoonaa viestiä.

Mutta toisin kuin olettaisi, tulevaisuuden pelien käyttäjät eivät liiku missä hyvänsä kylillä, vaan he makaavat Lundmarkin mukaan edelleen kotisohvalla.

Lundmark veikkaa, että kännykän ja pientietokoneen ero häviää. Mutta hän muistuttaa tähän asti kuvitellun aina niin, että tekniset uudistukset läpäisevät nopeammin kuin todellisuudessa tapahtui.

Sisältötuotannon merkityksestä digimarkkinoille Lundmark ottaa esimerkiksi wap-pelit, joiden suosio kasvaa kännykän pätkimisongelmien parantuessa. Ruotsin kolmea suosituinta wap-peliä tutkimalla selvisi, että keskimäärin pelaaja kävi 5,5 kertaa viikossa ja pelasi 9,6 minuttia kun tavallinen kännykän käyttäjä puhui vain 2,9 minuuttia. Yksinkertaisella kampanjalla wap-pelien suosio saatiin kasvamaan 800 prosenttia.

Digimaailmassa joko lyödään läpi tai hävitään. Luvassa on joko jättipotti tai nollatulokset. Kauppa- ja teollisuusministeriön projektipäällikkö Tetta Jounelan sanoin:

- Tähti voi syttyä yhdessä yössä.

Itse uuden välineen kohdalla ei ole kysymys on/off-tilanteesta, vaan tohtori Sam Inkisen mukaan se "hakee paikkansa populaatioissa".

- Wap ei humahda läpi. Tämä vaihe pitää vain käydä läpi, että on valmiina seuraavaan, sanoo puolestaan Sportslinkin toimitussihteeri **Juha Kanervo**.

Vankilan kautta
Managing Editoriksi

Samana päivänä kun ensimmäisen suomalaisen nettiyhtiön konkurssista uutisoitiin, kysyin Juha Kanervolta miten hänen työpaikkansa Sportslink eroaa lopettaneesta urheiluportaalista MatchOn Sportista?

Managing Editor Kanervon mukaan konkurssia ei ole tulossa, koska Sportslink toimii myös paikallisesti eikä yritä suurilla tiedostoilla pelkäästään ulkomaille. MatchOnin Varkaudessa syntyneeltä "piällysmiheltä" **Jukka Röngältä** unohtui ilmeisesti lause: Think global, click local. Lokalisaation lisäksi he unohtivat tekijänoikeudet.

- MatchOn kuvitteli saavansa ilmaiseksi elävää kuvaa esimerkiksi formuloista, mutta F1-pomo Eaglestone yritti kieltää still-kuvienkin käytön.

Saatuana sijoittajilta 44 miljoonaa kesällä 1999 MatcOn palkkasi heti 40-50 työntekijää, jotka kävelivät aikansa kädet taskussa kovalla palkalla. Sportslinkillä on tällä hetkellä 11-12 suomalaista työntekijää. Kanervo on iloinen myös siitä, että kaikkien työ sopimukset ovat kunnossa ja työntekijät kuuluvat ammattiliittoihin. Tämä ei ole estänyt joustoja molemmin puolin.

Vuonna 1998 perustettu monisisältötuottaja Sportslink on toiminut Sonera Plazan kautta vuodesta 2000. Oma toimitus löytyy seitsemästä eurooppalaisesta maasta. Noin 100 miljoonan asiakkaan potentiaalilla Sportslink pitää itseään markkinajohtajana urheilujuttujen mobiilipalveluissa. Sonera Plazan kautta kävijöitä oli vuoden 2001 alkupuolella noin 45-50 000 viikossa.

Omilla toimituksilla vältetään toisten juttujen varastaminen, josta Sportti.com on jo joutunut oikeuteen. Markkinarako taas löytyy lähinnä urheilu-uutisten käsittelyssä mahdollisimman nopeasti kännykkäkäyttöön (*pullipalvelu*, tilattava palvelu kännykkään *bush-palvelu*, erikoispalvelu eli "satunnaiscase" kännykkään) ja toisaalta taustoittaen internetissä. Globaalit yhteydet ovat tarpeen, mutta sisällön pitää olla paikallista.

Internet-toimittajien vaikeutena on saada työ lupia isoihin kansainvälisiin kisoihin. Esimerkiksi Salt Lake Cityn olympialaisiin otetaan vain 50 nettitoimittajaa, joten Suomesta mukaan pääsee ehkä yksi.

- Ja se yksi paikka kuuluu ehkä Hesarille eikä meille, veikkaa Kanervo.

Sportslinkin lisäksi Kanervon kolumneja voi lukea Veikkaaja-lehdestä.

Kanervo ei puhu niinkään nopeuden kuin taustoittamisen puolesta, vaikka useimmat Sonera Plazan kävijöistä klikkaavat netistä nimenomaan uutisia. Ehkä tästäkin johtuen hän voisi työskennellä myös sanomalehden urheilutoimituksessa.

Perinteisen urheilutoimittajan klassisten hyveiden arvostamiseen viittaa myös hänen työskentelynsä urheiluhistoriallisen seuran sihteerinä. Ennen Sportslinkkiä Kanervo työskenteli urheilumuseossa ja hän on kirjoittanut yhdessä **Matti A. Arposen** kanssa selostajalegenda Martti Jukolan elämäkerran. Vankilan kautta siviilipalveluksen suorittanut Kanervo on toiminut

myös psykohistorioitsija Juha Siltalan tutkimusapulaisena.

"Kulttuuritekojen
aika on ohi"

Kari-Pekka Hiltunen tutustui multimediaan Tampereen yliopistossa professori **Aarre Heinon** johdolla. Mediatyhtiö Sansibarissa, nykyimeltään Satama Tampere, hän oli kehittämässä Hyperaapista. Vuonna 1994 se oli ensimmäisiä suuren yleisön cd-romeja. Nyt Hiltunen työskentelee Virroilla Media-Akatemian kehittämisspäällikkönä.

Hyperaapista seurasivat *Kinopalatsi*-elokuvaromppu, jonka tekijänoikeuksia Otava selvitti 1,5 vuotta, ja *Galilei*-animaatio, jonka toinen osa sai Suomi-palkinnon vuonna 2000. *Galilei 2*:sta on myyty noin 3000 romppua, mutta myynti- ja kehittämistyö tyssäsi TV2:lle myytyihin tv-oikeuksiin.

- Vaikka Galilei palkittiin parhaan Barcelonan tv-festivaaleilla, tästä ei kerrottu tekijöille, Hiltunen kuvaa Kakkosen suhtautumista. Ohjelma sai kyllä 200 000 katsojaa ja noin 4000 soittoa viikossa.

Näiden kulttuuritekojen ajan Hiltunen katsoo olevan ohi.

- Tätä harrastettiin pioneeriaikana, sanoo Hiltunen. Nykyisin tulee mieluummin "turpiin niin että tukka lähtee".

Kuluttajaromppujen tekeminen ei kannata Suomessa, jossa ei ole kanavia ulkomaille ja niitä myydään keskimäärin 2 000-3 000 kappaletta. Esimerkiksi *Kinopalatsin* pelkkien linkkien tarkistaminen vei kolme kuukautta yhdeltä mieheltä.

Nykyisin romppujen business to business -tuotteet tuovat 90 prosenttia tuloista. Myös off-line oppimateriaalit ovat edelleen nousussa.

- Laatuun ja uhrattuun rahamäärään suhteutettuna Suomessa tehdään hyviä sisältöjä, Hiltunen arvioi.

Suomen myydyin romppu on Sansibarin tuottama ja WSOY:n kustantama *Suomen linnut* vuodelta 1997. Tähän mennessä cd:tä on myyty 50 000 ja uusintapainos on tulossa. Hiltunen mukaan romppua ei tehty tietylle kohderyhmälle, vaan itse aihe eli linnut yhdisti ostajat ja tuote sai "viidakkorumpujulkisuuden". Yksinkertaisuuden, selkeyden ja toimivuuden lisäksi lintujen tunnistamismahdollisuus toi ainutlaatuista lisäarvoa käyttäjälle.

Romppujen käyttöä vaikeuttaa edelleen alkusivujen standartoimattomuus toisin kuin online puolella, jossa "live-juttujen" menekki kasvaa yhteyksien nopeutumisen myötä. Nykyisin vain kahdella prosentilla on käytössä sen verran laajakaistaa, että edes radion kuuntelu onnistuu netin kautta.

Hiltunen muistuttaa vielä siitä, että Suomessa koko uusmedian liikevaihto on tällä hetkellä vain 1,2 miljardia. Samaan pääse jo UPM-Kymmene. Eikä nopeata ja helppoa rahaa ole luvassa.

- Jos on valmis tekemään 2-3 vuotta persnetolla pitkäjänteisesti, niin siitä vaan sisältötuotannon yrittäjäksi, kannustaa Hiltunen.

Sähköistä kauppaa
tappajan asenteella

Järvi-Suomen Ohjelmistopalvelu on vuonna 1991 perustettu uusmediayritys, jolla on tällä hetkellä noin sata työntekijää. Kuopion Puhelimen omistaman JSOP Interactiven markkinointijohtaja **Ari Nyfors** tietää, että sähköisessä kauppapaikassa tarvitaan *Killer*

App(lication), todellinen läpilyövä menestystekijä, joka ei ole vielä mitään ilman *Killer Attitudea* eli tappajan asennetta.

Clickseiksi Nyfors kutsuu niitä uuden talouden yrityksiä, jotka toimivat vain verkossa, kun taas *Bricks* eli perinteiset kivijalkayritykset ovat alkaneet jyrätä yhä enemmän laajentamalla toimintaansa nettiin.

Esimerkiksi konkurssin tehneestä clicks-yrityksestä Nyfors ottaa ruotsalaisen Boon, joka yritti myydä urheilumuotia. Tappiota tuli miljardi 1,5 vuodessa. Bricks-yritys on taas Nike, joka myy hyvällä menestyksellä tuotteitaan myös netissä.

Yhteistä epäonnistuneille verkkobisneksille on Nyforsin mukaan se, että markkinointi kyllä osattiin hyvin, mutta perusbisneksen hoitaminen unohdettiin.

Verkkoliiketoiminnalla yritykset saavuttavat kustannussäästöjä esimerkiksi logistiikan parantuessa - kuten JSOP:n kehittämässä puun myyntin erikoistuneessa Woodmarket.netissä - , nopeaa globaalia palvelua ja markkinoinnin tehostumista. Asiakas taas saa vaikkapa matkalippunsa tai lomavarauksensa milloin ja missä hyvänsä helpommin ja halvemmalla suoraan netistä.

Suomessa sähköisen kaupan volyymistä 85 prosenttia on *business to business* puolella, mutta median tarjoamassa julkisuudessa b-to-b on esillä vain viisi prosenttia. Media on kiinnostunut 95-prosenttisesti sähköisestä kuluttajakaupasta.

Nyforsin mukaan Suomessa on saatu pieniä onnistumisia mm. sähköisessä verkkokaupassa ja esimerkiksi metsäyhtiö Metso on muuttanut toimintojaan pala palalta sähköisiksi niin että säästöiksi arvoidaan nyt noin 100 miljoonaa vuodessa.

Yhdysvalloissa sähköinen kauppa oli arvoltaan 0,8 prosenttia bruttokansantuotteesta vuonna 1999 ja sen arvioidaan nousevan 8,9 prosenttiin vuonna 2003. Japanin ja Korean "kuvakulttuureissa" jo nyt kännyköiden kautta kulkevasta liikenteestä suurempi osa on dataliikennettä kuin puhelinliikennettä.

Saukkomaa: "Jyrkästi
kehoitan kokeilemaan"

Lauseen aloituksen "olis kiva, jos olis tämmöinen" Yhtyneiden Kuvalehtien julkaisujohtaja **Harri Saukkomaa** on kuullut liian usein.

- Nämä ovat hyviä ideoita, mutta kaupallisessa maailmassa niillä on vähän tekemistä, Saukkomaa saattaisi vastata tällaiselle yrittäjälle.

Jotain toivoa hän vielä antaa sisältötuottajalle, joka aloittaa ideansa esittelyn sanomalla: "Olen laskenut, että kannattaisi..." Toivoa tai ei, silti Saukkomaa suosittelee sisältötuottajille oman yrityksen perustamista sanoilla: "Jyrkästi kehoitan kokeilemaan." Sisältötuottajalle löytyy saumaa ajassa, jossa media muuntuu elämysteollisuuden tuotantolaitoksiksi.

Uskon on kuitenkin oltava vahva.

- Jos intohimo tekemiseen katoaa, lopputuloksella ei ole merkitystä, Saukkomaa vakuuttaa.

Omia intohimojaan Saukkomaa on purkanut toimittajana, kirjailijana, tv-yhtiö Production Housen osakkaana ja nykyisinkin Susamurut-tv-yhtiön omistajana ja Radio Helsingin osaomistajana. Susamurun viimeisiä tuotantoon asti päässeitä ideoita on sarjakuvavisailu "Suuri Kupla".

Saukkomaan mukaan sisältöjen markkinoilla kymmenen prosenttia innovoi ja loput 90 prosenttia matkii ja siirtää ideoita tuotteiksi. Jakelukanavien lisääntyessä sisältöjen markkinoilla voittavat elämykset ja hyötytieto, jotka lähtevät ihmisten elämästä ja tarpeista, mutta

sisältötuottajan on nähtävä myös jakelijan tarpeet saadakseen ideansa läpi.

Sudenkuoppien luettelon Saukkomaa aloittaa ajattelun epäselvyydestä, markkinan tuntemattomuudesta ja väärästä kunnianhimosta eli kannattavuusrajan hämärtymisestä, joka taas johtaa taloudelliseen epärealismiin, josta ei ole pitkä loikka tuotannolliseen kurittomuuteen. Tästä hän otti esimerkiksi oman yhtiönsä Yhtyneiden Kuvalehtien TV-Maailman tuottaman 50 miljoonan tappion. Sudenkuoppa on sekin, että ideaa tuotteeksi työstettäessä markkinat saattavat jo muuttua. Tämä vaatii pitkäjänteisyyttä, jossa väärät tekijät karsiutuvat armotta.

Ennen kuin lähtee markkinoille Saukkomaa tarkistaisi vielä kerran ideansa selkeyden ja omaperäisyyden. Jos hintaneuvotteluihin asti päästään ja tekijänoikeudet ovat varmasti hallussa Saukkomaa neuvoo pyytämään sen verran, että ostaja tuntee kipua.

- Yleensä hinnoitellaan liian alas. Hintojen ylös nostaminen on nimittäin liki mahdotonta.

Kauppa- ja teollisuusministeriön projektipäällikkö Tetta Jounelan sudenkuoppien eli "kriittisten osaamisalueiden" listassa on viisi kohtaa: luova sisältöosaaminen, liiketoiminnallinen osaaminen, kotimaisen ja kansainvälisen markkinan osaaminen, tuotanto- ja teknologiaprosessin osaaminen, juridinen tekijän- ja sopimusoikeuden osaaminen.

Juridisen osaamisen eli verotuksen, patentoinnin, tekijänoikeuksien jne. kohdalla kannattaa kysyä asiantuntijalta. Lainsäädäntö on niin monimutkaista, että muutamalla kurssilla selviää vain sen monimutkaisuus.

Liite 2

Määrittely-yrityksiä

Sisältötuotanto (Content Creation Industry): "Sisältötuotannolla tarkoitetaan sekä perinteisille jakelukanaville että sähköisille viestimille laaditun dokumentti-, kulttuuri-, opetus-, palvelu-, viihde- tai markkinointiviestinnällisen ohjelmasisällön tuottamista sekä siihen liittyvää liiketoimintaa." Suomen kauppa- ja teollisuusministeriön sisältötuotantoprojekti 2001 **Infocom-klusteri**, sisältötuotanto on osa Infocom-klusteria, johon kuuluvat myös informaatioteknologia ja viestintäinfrastruktuuri

Tekijä, luonnollinen henkilö, joka on luonut teoksen

Teos, kirjallinen tai taiteellinen, omaperäinen ja itsenäinen, myös teoksen osan osalta suojattu

Tekijänoikeus ei suojaa ideaa, menetelmää, juonta, tietoa, teoriaa, periaatetta, käsitettä, logiikkaa, algoritmia, rakennetta, konseptia, hahmoa, jos se ei ole teos.

- Onks Viljoo näkyne? ei ole teos.

Vapaata aineistoa ovat ei riittävän omaperäiset teokset, teokset joiden tekijän kuolemasta yli 70 vuotta, lait ja asetukset, viranomaisten päätökset ja lausumat

Idea, ratkaisu, joka näyttäisi poistavan ongelman

Keksintö, idea, jonka keksinöllisyys tai suojattavuus on selvitetty

Innovaatio, keksintö, joka on toteutettu kaupallisella asteella

Kulttuuri, elämäntavan henkiset, aineelliset ja sosiaaliset käytännöt

Kulttuuriteollisuus, laajimman määritelmän mukaan "kaikki tuotanto, jossa merkitystenvaihto on ensisijaista". Taiteilijan luovan työn merkityssisältöjen tuotteistaminen teokseksi: esittäminen, kopiointi, jakelu ja vastaanotto

Kulttuuriteollisuuden arvonsäketju: idean keksiminen, jatkojalostus, tuotteistaminen, markkinointi ja jakelu loppukäyttäjille

Arts management, taiteen tuotteistaminen niin että taiteen laatu säilyy talouden pysyessä tasapainossa

Taide, Volmar Kilpisen sepittämä uudissana vuodelta 1842, ja sen kantasana taitaa on itämerensuomalainen johdos samasta kannasta, joka esiintyy sanassa taju. So. tajutaito.

Taiteilija, taitotajuntaja, taide sanan johdos tullut käyttöön 1800-luvun jälkipuoliskolla

Mesenaatti, taiteilijaa taloudellisesti avustava varakas henkilö

Sponsori, rahoittaja, lat. sponsor, takaaja, takuumies

Media, julkiset tiedotusvälineet

Uusmedia, digitaalisen median yläkäsite

Multimedia, monimediallinen kerrontapa, aiemmin hypermedia (akat. "ylimedia")

Off-line media, välitystapana "romppu", cd-rom, DVD

On-line media, välitystapana internetti tai mobiili

Mobiili, langattomat sähköiset palvelut

I-mode, kännykkä + mobileinternet + sähköposti

Interaktiivisuus, käyttäjän ja koneen vuorovaikutus

Internet, www:tä hyödyntävä verkko, johon kaikilla on pääsy toisin kuin intranetissä

Data, sähköinen informaatio

Digitaalisuus, kaikki data voidaan muuttaa sähköiseen muotoon

Digimaailma: internet, mobiilipalvelut, digi-radio, digi-tv

eBusiness, elektroninen kaupankäynti on tietoverkkojen kautta käytävää liiketoimintaa

Portaali, verkkopalvelun esittelysivu

Liite 3

KIRJAILIJAN BUSINESS PLAN

Mitä minä vapaudella tekisin
bisnestäkö
siihenkö tässä nyt pitäisi pyrkiä

kahvi kiehuu, lapsi huutaa seinän takana

En ymmärtänyt juuri sanaakaan, mutta puhe oli valtavaa
jokainen puhui totta
jokainen puhuu
kunnes kirjoittaa

"kahvi jäähtyy, lapsi vaikenee seinän takana"

minä haen ilmavaa säettä joka juoksee

pakoon, pakenee totuus
on totuus

Mitä minä puhuisin vapaana miehenä
muuta kuin bisnestä
sitäkö tässä nyt korostaa:

elämä on yhtä ohittamisen valmistelua
suurin kaikista on oma poka
ilmava säe
niin riittoisan visionäärinen
että valehtee oikealla tavalla
hiihtää tyylillä

paskat dopingista kunhan pääsee
harmaalle vyöhykkeelle
sutimaan lähtöruutua mustaksi
avaamaan päätettä, päätöntä paperia

Tyhjässä voi nyhjäätä
vaihdanta vahvistuu ja tätä on jumpattu tosi paljon
mutta vapautta ei voi syödä, ilman tilaa ei voi maistaa
ilmava säe ei tuoksu
myös vankilalta ilman tosiasioitten kaltereita

Runo ei ilmaannu, jälkimaku tukko
panetko haisevan vastalauseen, herra Tossavaista takaa tai edestä
siinä sitä ripulia riittää
ilmavaa säettä totuuden suulla
tai reiän huulella

Kuulostaako nyt runoilijalta, vapaudelta jonka ostat
minä myyn pitoa suomen kieleen, estetiikkaa
ja itserakkautta, suurinta kaikista

kaikista rakkaus on suurin, yhtä iso kuin syöpä
on iso pelko jota ilman vapautta ei näe
se on niin iso vankila, niin iso bisnes
ei sitä osaa ottaa

kun se on käsillä
totuus, itse se on tehtävä
käsitettävä, leivottava
juotava, vuotava, joutava, kahvi, kylmä
huutaa seinän takana
kunnes kirjoitan

"Työnsin lapsenrattaita, ratkoin ongelmaa jota Claude Simon sanoo
kirjailijan ainoaksi ammattilliseksi
ongelmaksi, miten kirjoittaa,
kahvi kiehuu, lapsi huutaa seinän takana,
jatkan,
hyvin vähän esineitä,
tai hyvin paljon..."

Sattumanvaraisella ja lainalaisella ei todellakaan ole mitään eroa,
miksi kirjailijan tehtävä,
kuten Simon sanoo,
olisi antaa muoto muodottamalle,
miksi juuri kirjailijan pitäisi olla niin avuton.

Juon kahvia.

Sitten kävelin rauhallisesti, kädet selän takana, en ainaostaan
miettinyt, olin myös miettivän näköinen, miten
kirjoittaa,

miten maksaa laskut, miten suhtautua
erilaisiin väitteisiin,
kevät teki minut iloiseksi.

Nyt kun vaimoni on ostamassa puserokangasta, panisinko Jarl
Souranderin,
avustavan kaupunkivoudin, joka kuitenkin ulos-
mittaa tästä runosta tulevan palkkion, sellaisenaan
tähän runoon, vai puhuisinko
metafyysisestä epätoivosta, apeista vesistä? ...

En tiedä mitä tapahtuu todella."

(Pentti Saarikoski: *Kuljen missä kuljen*, 1965)

TODELLINEN
JA NÄENNÄINEN
(Luonnos kolumniksi)

"Asioita ei pidetä sinä, mitä ne ovat, vaan sinä, miltä ne näyttävät. Vähän on niitä, jotka katsovat ytimeen, mutta paljon niitä, jotka pitävät kiinni ulkokuoresta. Oikeassa oleminen ei riitä, jos se näyttää kavaluudelta." (Baltasar Gracián: Viisauden käsikirja, WSOY 1950, suom. Sirkka Salomaa)

Bodari, jolla on isoin, ei välttämättä näytä isoimmalta. Konsultti, joka puhuu totta, mutta pälyilee kuin rosno, on pian entinen konsultti.

Koska "asiat eivät käy siitä mitä ne ovat vaan siitä miltä ne näyttävät", runoilijan pitää näyttää runoilijalta, siis siltä mielikuvalta mikä runoilijasta on, jos hän aikoo jatkaa näillä markkinoilla. Runoilijalle maksetaan siitä, että hän näyttelee runoilijaa, ja sen jälkeen joku

saattaa lukea runon.

Filosofi Tuomas Nevanlinnan sanoin: "Äärimmilleen ajateltuna ihminen ei enää osta tuotetta, vaan mainoksen tuotteesta." Taiteen ja käsityöläisyyden maailmaan tämä ei sovi, koska niiden tehtävänä ja luonteena on jonkilainen lento ajan yli. Taiteen ja tieteen tapahtumisen paikan Nevanlinna näkee tuotantosektorin ulkopuolella, mutta ulkopuoli yritetään koko ajan integroida sisäpuolen osaksi.

Idealistin puoleni luottaa lopullisen voiton kuuluvan arvoille eikä ruskeille lihaksille, kun taas kyynisempi konsulttipuoli tietää, että tästä päivästä selvitäkseen arvot kannattaa piilottaa rusketuksen alle.

Jos joku idealisti väittää Risto Ahtia lainaten runoutta suorimmaksi puheeksi, kymmenen aamupalaverin kyynikkoa poistaa varmistimen ja sanoo: raha. Meinaatkos suorita puhumalla ruskettaa perheesi ja koiran.

Miten voi myydä runoja ikipöntöille, jos idealistin tuote - eli runo - luottaa kyynikoiden viisauden lisääntymiseen?

Idealistien ja kyynikoiden maailmassa Graciánin sanoin: "Toinen puoli maailmaa nauraa toista, ja kaikki ovat narreja."

(Esimerkiksi mielikuvani narrimaisesta Sam Inkisestä periytyy hänen city-kauden futon-patjastaan, joten hänen puheensa "puberteettisista chat-palveluista" kääntää käsitystäni vakavampein, klassisten sivistysihanteiden puoleen - eli huomaan olleeni itse narri Inkisen suhteen - kunnes häntä kyynisempi konsultti epäilee Inkisen juttuja tohtorin nykyretoriikaksi.)

Ihmisen itsensä sisällä taas se, mitä minun toinen puoli haluaa, niin siitä toinen puoli päättää vastustaa. Ja jos joku narri, konsultti tai preventiopsykologi sanoo ääneen sen, mitä yritän torjua, niin se vasta naurattaa - ja helpottaa.

Jos ei naurata, depis on liki. Jos sitä ei myönnä, kohta koskee mahaan tai repii selkää ja sekin on oma vika niin kuin depiksessä kaikki muukin. Ja kun oikein syyttää itseään, ei osaa tulla edes vihaiseksi.

Jos kuitenkin monttunsa pohjalta kiipeää itsensä hyväksymisen tietä, niin rinteen niskassa voi naurahtaa: Mieluummin tämä ahdistus kuin vatsakivut.

Toisaalta varsin sietämätön narri taikka runoilija on se idealisti, joka tahtoo järjestää kaikki muidenkin runot oman käsityksensä mukaan. Siitä se vasta depis voi tulla muille runoilijoille ja sille lukijalle.

Graciánin Viisauden käsikirjaan paneutunut kirjallisuudentutkija Markku Envall löysi kirjan keskeiseksi voimaksi äärimmäisen optimismin: "Taitava ja ahkera voi hankkia sellaisen elämäntaidon, jolla hän voittaa kaikki yhteisönsä hänen tielleen heittämät vastukset." (Markku Envall: Henkiin jäämisen suunnitelma, WSOY 2001)

Entä yhteisössä, jossa törmäävät idealistit apurahataiteilijat ja kyyniset perstaskuuskut? Toinen puoli nauraa toiselle puolelle ja kaikki ovat narreja?

Vai johtaako jonkun äärimmäisen optimistin "kaikkien vastusten voittaminen tieltään" tässä ryhmässä siihen, että kaikki yksilöt istuvat selin toisiinsa?

Kilpailu ja kateus taas synnyttävät uusia klikkejä ja taistelupareja. Narrin, idealistin, kyynikon, hiljaisen, pulisijan, kellon ja moralistin roolit lyödään kiinni, ja yhteisö pitää niistä kiinni.

Jos ryhmä roikkuu lopulta opettajan housunlahkeessa, kerjää palkintoa ja 80 prosenttia töistä tekee 20 prosenttia ryhmästä, niin piru on kuulemma elossa paremmassakin yhteisössä, mutta pirun sarvet vaihtuvat idealistin ja kyynikon päästä toiseen.

Hyvässä ryhmässä ensimmäiset ideat, joita sanotaan aina niin luoviksi, voidaan ampua alas ja masentua niin pohjiaan myöten, että sen montun jälkeen löytyy jopa jotain uutta

rusketusta.

- Helpompi on hauskempaa, mutta hyödyttömämpää, sanoisi psykologi.

JOUNI TOSSAVAINEN

Liite 4

Sisältötuotanto:

LEIPÄÄ KULTTUURISTA

Sisältötuottaja, syntyikö se silloin kun Suomi putos puusta? Ismo Alangon laulussa se tapahtui silloin "kun maito muuttui milkiksi".

Sisältötuottajaa huudettiin kännykkään joka tapauksessa silloin, kun uusi infotekniikka piti maksaa ja tuottaa katemarkka.

Sisältötuottajalle repesi sauma myös silloin, kun taiteen kytö kasvoi paloksi mutta valtion rahahanat menivät umpeen.

x x x

Sisältötuotanto tarkoittaa Suomen Kuvalehden päätoimittajan **Tapani Ruokasen** mielestä samaa kuin ahneus: "Itketti oma ammattikunta. Se on menettänyt arvostelukykyensä - myynyt sielunsa sisältötuotannolle eli kustantajan ahneudelle." (SK 8/2001)

Myös Taide-lehden päätoimittajalla **Otso Kantokorvella** on selkeä käsitys sisältötuotannosta. Kantokorpi kieltäytyy kerta kaikkiaan käyttämästä koko sanaa, kun törmään häneen Taideteollisen korkeakoulun edessä Helsingissä.

Helsingin Sanomien taloustoimittaja **Annamari Sipilä** taas kirjoitti KTM:n *Digitaaliseen media ja sisältötuotannon kansalliseen MESI-yrityskelitysohjelmaan* liittyen:

"Laitetaan ihmiset sisällöntuottamisen kurseille. Näin saadaan sisältöä.

Tarpeesta ja rahasta viisi, tyhjä tila on täytettävä!" (HS 25.5.2001)

Sibelius-Akatemian koulutuskeskus täytti tyhjää tilaa järjestämällä ensimmäisen kulttuuri- ja sisältötuotantoalan yrittäjäkoulutuksen Kuopiossa keväällä 2001. Kurssille otettiin 26 osallistujaa ja he saivat perustietoa tuottamisesta, uudesta viestintäteknologiasta ja liiketoimintasuunnitelmasta.

Koulutus tähtäsi alan yritysten perustamiseen Pohjois-Savoon. Hyvää esimerkkiä näytti projektin johtaja Kari Voutila, joka sai siirrettyä helsinkiläisen tv-tuotantoyhtiön pääpaikan Kuopioon.

Sisältötuotanto

syntyi Amerikassa

Käsite sisältötuotanto eli *content industry* keksittiin Amerikassa vasta 1990-luvun puolivälissä, eli ainakin viisi vuotta sen jälkeen kun Suomi putos puusta. Silloin elettiin cd-romien ja konsolipelien aikaa, ja sisältötuotanto tarkoitti lähinnä tuotannollisesti automatisoitavia digitaalisia sisältöjä peleistä tietoteoksiin.

Vuosituhannen vaihtuessa "sisältötuotantoa" käytettiin lähinnä verkkoon tuotetun sisällön

kattoterminä. Jippii Groupin tietoniekka **Petteri Järvisen** mukaan sisältötuotanto-sanalla kerrottiin, että kyse ei ole vain perinteisestä lehti- tai televisiotyöstä, eikä toisaalta tietokoneen multimediaohjelmista, vaan laajemmasta sisällön tuottamisesta tietoverkkoon. (Journalisti 23. 2. 2001)

Suomessa Tilastokeskus laski vuosituhatuuden vaihtuessa sisältötuotantoyrityksiksi seuraavat: äänitallenteiden kustantaminen ja jäljentäminen, muu kustannustoiminta, kuva- ja atk-tallenteiden jäljentäminen, soitinten, pelien ja leikkikalujen valmistus, teleliikenne, elokuvien ja videoiden esittäminen, tuotanto, jakelu ja vuokraus, valokuvaus-, sihteeri- ja käännöspalvelut, radio- ja tv-toiminta, taiteilija-, näyttämö- ja konserttitoiminta, uutistoimistot ja muualla luokiteltavat liike-elämän palvelut.

Vielä laajemman määritelmän mukaan kuka hyvänsä voi olla sisällöntuottaja. Nimittäin NIC-tietoverkkojen Nicity-portaalissa ketä tahansa pyydettiin sivuston sisällöntuottajaksi. Julkaistusta aineistosta luvattiin jopa pieni palkka, jota mobiiliportaali Mediosco.com ei lupaa, vaikka asiakas itse tekee sisällön kännykkäpalveluun.

Samalla tavalla vaikkapa soittoäänen tai chat-kommentin voi lahjoittaa Saunalahdelle ilman korvausta. Pääasia, että on saanut nauttia hetken sisällöntuottajan työstä. Kulttuurin kanssa tällä on tekemistä, mutta taiteen kanssa vähemmän. Kuitenkin sisältötuotannosta puhutaan entistä useammin myös taiteen kentällä.

Kulttuuriteollisuus:
Perustava muutos

Kulttuuriteollisuutta syntyy, kun taiteesta tehdään teollisuutta. Se tarkoittaa taiteilijan luovan työn tuotteistamista teoksiksi, jotka voidaan kopioida niin että yritys saa voittoa.

Kapitalistisen yhteiskuntarakenteen kriitikko Theodor Adorno näki kulttuuriteollisuuden kaiken taiteen vastakohtana. Taide toimii omien lakiensa sisällä, ja tällä laadulla ei ole mitään tekemistä bisneksen kanssa.

Arts management, taiteen tuottaminen, taas lähtee Sibelius-Akatemian lehtori, Ph. D. **Tuomas Auvisen** mukaan siitä että taideorganisaatiota arvioidaan kahdella kriteerillä: laadulla ja talouden tasapainolla.

Ja laatukin on eri asia eri yhteyksissä: katsoja lähtee omasta esteettisestä elämyksestä, valtio näkee taiteessa poliittisen ja taloudellisen välinearvon, markkinat sponsorivat taidetta rahan takia ja taideinstituution sisällä kriitikot luovat omat tulkintasääntönsä.

Sisältötuottaja ja kulttuuriyrittäjä seikkailee näiden laatutoiveiden ja -kenttien välissä. Tämän yrittäjyyden mahdollisti kuitenkin kulttuurin demokratisoinnin liukuminen kohti demokratiaa - eli se, että esimerkiksi pelkkien taidelaitosten sijasta tuettiin myös epämuodollisia ryhmiä, rakenteiden pystyttämisen sijasta annettiin mahdollisuus myös toiminnan luomiseen, ammattilaisten lisäksi lavalle pääsivät amatööritkin, pelkän pysyvän tuotteen sijasta alettiin puhua prosessin jatkuvuuden mahdollisuudesta.

Tuomas Auvisen mukaan keskustelu on - ja tulee olemaan - arvo- ja laatukontekstisidonnaista. Kinastelu ei ole kuitenkaan hedelmällistä. Kulttuuriteollisuus ei ole sinällään hyvä tai huono asia, vaan se heijastelee perustavanlaatuisia muutosta, taloudessa, yhteiskunnassa ja kulttuurissa.

- Pitäisi pyrkiä todelliseen ymmärrykseen ja sekä-että -tilanteeseen, toivoo Auvinen.

Vanhaa ja suurta
kulttuuriteollisuutta

Vuonna 1966 Pori Jazz saatiin järjestää rukouslauantaina, koska huvilupa anottiin taidetilaisuutta varten. Silloin seisomaan nouseminen saatettiin tulkita tanssimiseksi ja huvilupa perua.

Tänä päivänä taiteesta on tullut niin suurta teollisuutta, että Pori Jazz ei rukoile eikä kumartele ketään. Eikä sen tarvitse olla edes taidetta, koska johtaja Jyrki Kankaan mukaan se on viihdetoimintalaitos, jonka johtaminen on taloussuunnittelua. Kangas tietää, että kaikki menestyneet tuottajat viihdemaailmassa ovat muita kuin taiteilijoita.

- Kukaan ei voi mua opettaa, paitsi asennetta, Kangas sanoo. Hänelle "me kaikki olemme elämämme yrittäjiä". Hänen toimistoonsa ei tulla näpräilemään päiväksi, vaan tekemään tulosta. Hänen mottonsa ovat: "Joka eniten tietää, voi voittaa. Joka eniten yrittää, voittaa."

Kankaan kohdalla voitto tarkoittaa sitä, että ihmiset haluavat tulla uudelleen Poriin.

- Jos ihmiset menettävät uskonsa asiaan, olen tehnyt työni huonosti, Kangas sanoo. Omaa uskoa hän vahvistaa työn ohessa lenkkeilemällä ja öljyvärimaalauksella.

Jazz-uskon säilyttäminen vaatii Porilta kasvojen pesua 5-7 vuoden välein, koska sukupolvet uudistuvat. Uudistamisessa ei voi lähteä suhteellisen edun tavoittelusta kuten vaikkapa SYP ja KOP tekivät. Ei vaan oltava myös pioneeri.

- Se vaikuttaa hullun toiminnalta ulkopuolisen silmissä, mutta se ei ole improvisointia missään tapauksessa. Puolet toiminnasta pitää aina olla kannattavaa.

Kankaan mukaan festivaalin tekemisessä aika on tärkein asia. Ensimmäiset päätökset pitää tehdä jo kolme vuotta aikaisemmin tai muuten "jäätelö voi sulaa käsiin". Festivaalia ei aleta myydä, vaan sillä pitää olla tähtäin mihin myydään.

Kankaan jäätelö meinasi sulaa käsiin, kun uuden tänä kesänä vihittävän areenan nimeksi ei saatu Voimatoria. Energiayhtiö oli luvannut nimestä miljoonan viitenä kesänä, mutta Porin kaupunki esti nimen käytön, koska se kuuluu eri energiaryppäeseen. Areena oli valmiina jo viime kesänä, mutta vihkiäisiin ei saatu riittävän nimekästä esiintyjää joten Ramazotti saa avata edelleen sponsorinimettömän areenan. Aivan kuten Kangas ei halunnut vihkä areenaansa millään "juhannusjuhilla" niin myös miksikän kalja- tai kuohuviiniareenaksi Jazzeja haluta, vaikka Porissa pannaan Karhua.

Tänä kesänä Jazzien miljoonan markan pääsponsorina on Radiolinja, jonka asiakkaat saavat ilmaiseksi sen mistä muut maksavat 200 markkaa. Rahat Pori Jazz ottaa oluen myynnistä. Jos jokainen kävijä ostaa kolme tölkkiä, se riittää Kankaalle.

Finland Festivals -yhteistyöllä Kangas ei enää näe mitään merkitystä.

- Ainoa mitä siellä tehdään on leikekirja.

Koska kesätapahtumat eivät erotu toististaan Finlands Festivalsien kautta Kangas on ollut kehittämässä toista vuotta uutta ketjua nimeltä Top Events Finland.

Komissaari Erkki Liikanen kuuluu Jazzien hallitukseen verkottumissyistä. Kun Romano Prodi ja Paavo Lipponen saadaan Poriin, Kankaan ei tarvitse mennä Brysseliin esittelemään pioneerihankkeitaan.

Jazzien kävijät saavat tietonsa ensisijaisesti suurista sanomalehdistä, mutta hyvän kakkosena on jo nyt internetti.

Ilman mediaa
lippuja ei myydä

- Me ruokittiin **Kimmo Oksasta**, niin että se lihoi fyysisesti.

Näin hoitivat mediasuhteitaan Helsingin Sanomiin päin "tuottajien tuottajat" **Jarmo**

"Elukka" Eskelinen ja Pekka Timonen.

Tuottajat muistuttavat mediasuhteiden kaksista kasvoista. Ensinnäkin suhteet ovat välttämättömät, koska nykyisin lippuja ei osteta etukäteen kuten ennen teatterissa.

- Ennen kuin media huomaa, lippuja ei lähdetä ostaamaan, sanoo "Elukka" Eskelinen.

Toisaalta julkisuuden kanssa pitää olla varovainen, koska liian aikaisin julkaistuilla jutuilla voidaan syödä organisaation voimia etukäteen. Ja kun tuotannosta annetaan tietoa etukäteen, se sitouttaa myös yleisön ja sen odotukset projektiin.

Ja sitten kun "hässäkki on päällä" eli julkisuuteen mennään, kannattaa satsata kuviin.

- Kuvatoimittajat on kuninkaita. Se tunnutaan tietävän huonosti, muistuttaa Eskelinen.

Eskelinen ja Timonen valvoivat Helsinki 2000 -tapahtuman noin 500 projektsista lähes sata. Projektin ideasta yleisöön asti on kuitenkin pitkä matka.

- Silloin kun kukaan ei ole sitoutunut projektiin, ideaa kannattaa muhittaa, sanoo Eskelinen tuhansien palaverien kokemuksella.

Tällaisissa tyhjästä polkaistavissa kaupunkitapahtumissa kaikki on uutta ja kaaosmahdollisuudet maksimaaliset. - Työolot eivät ole häiriöttömät, tuottajat vakuuttavat.

Eskelisen ja Timosen mukaan tuottaminen ei voi olla demokratiaa, koska tuottaja lopulta vastaa jos homma menee perseelleen.

- Kaikilla muilla on vara ottaa primarit, meillä ei. Artisteille se on jopa luoja luoma etuoikeus, sanovat tuottajat, jotka tietävät että hässäkän päällä olleessa eli "ajotilanteessa paska nousee pintaan".

Itsekurin lisäksi tuottaja tarvitsee työkaluikseen budjetointia, palaverointia ja sopimuksia:

- Monettako kertaa sä sanot mulle ton, on hyvä kuulla, sanoo Eskelinen, joka rakastaa budjetointia, palaverointia, sopimuksia ja "pyhää vihkoa, jossa on kaikki".

Tuottajan täytyy tajuta tekojensa seuraukset ja asiat ja ihmissuhteet pitää pitää erillään, mutta "taiteellisen vapauden illuusio" on kuitenkin säilytettävä.

- Rahaan vetoamalla ei saa mokata, vaan pitää vetää jostain muusta narusta. Esimerkiksi tekniikalle on plus-miinus 400 prosentin hinnat riippuen siitä kuka ja mihin sävyyn keskustele. Tärkein työkalu on suhdeverkosto, neuvoo Eskelinen jonka mukaan "hyvä raksabändin pomo maksaa hintansa takaisin".

Taiteilijoiden ja tuotannon välissä tuottajan tärkeimpiin ominaisuuksiin kuuluu sekin, että tietää milloin menee lukkoon ja lähestyy burn out -pistettä. Tämä tajua hämärtyy, jos innostuu liikaa. Toisaalta kun tuottajalla on usein kaikkea muuta enemmän kuin aikaa ja rahaa, on helppo huijata itseään ja rakentaa epäonnistuminen valmiiksi jonkun toisen syyksi.

Kestävään tuotantotapaan pyrkivällä pitää siis olla stressinsietokykyä, kylmäpäisyyttä ja kykyä ottaa etäisyyttä.

- Mikään tapahtuma ei ole niin tärkeä, että ei voisi kuunnella Radio Suomea, Timonen kuvaa omaa etäisyyden ottamisen keinoaan.

Ja lopulta tosi hyvä tuottaja on se, joka tekee itsestään työttömän.

- Tuottaja tuottaa, ei roudaa, muistuttaa Eskelinen.

Timonen taas ihmettelee sitä, mistä tähän maahan periytyi tapa, että mitä lähempänä kulttuuria ollaan sen vähemmän sopimuksia.

Timonen ja Eskelinen vakuuttavat, että parhaat herrasmiehsopimukset ovat paperilla. Esimerkiksi Helsingin 2000:n yhteistyösopimus oli viisi liuskaa pitkää ja liitteisiin kuuluivat projektisuunnitelma, projektibudjetti, säätiön graafinen ohjeisto ja säätiön yhteistyörytykset ja niiden toimialat. Ja kun projekteista soiteltiin tuottajille, useimpiin ongelmiin vastaus löytyi suoraan allekirjoitetusta sopimuksesta.

Muillakin kuin kulttuuri-ihmisillä on testattua tietoa tapahtumien järjestämistä.

- Kyllä mä kaiken muun olen järjestänyt paitsi ravit Espalla, sanoi poliisi Eskelisellemme.
Kulttuuria tehdään myös opetusministeriön ulkopuolella, ja nykyisessä Kaapelitehtaan toimitusjohtajan työssään Timonen on löytänyt isompia sponsoreita esimerkiksi puolustusministeriöstä.

Mutta media on myös sponsoreissa hyvä ykkönen, sillä heti projektin alkuun saatu mediasponsori on "hyvä taittaja, jolla vakuutetaan muita sponsoreita".

Tuottamisen kipupisteiksi "tuottajien tuottajat" tiivistävät tiedotuksen, budjetoinnin, liikaa yhden ihmisen varaan heittäytymisen ja vastuun pakoilun. Mitä isompi organisaatio on, sitä vaikeampi on löytää henkilökohtaisesti vastuullinen ja budjettiin ei kannata paiskata lukuja, sillä "tapahtuman jälkeen markka on helkutin painava".

Kulttuurin aivan
uusia ulottuvuuksia

"Tulevaisuudessa kulttuurin kentän pitää pystyä tarjoamaan aivan uusia ulottuvuuksia, ratkaisuja pimeän ajan synkkyyteen, tyhjyyden täyttämiseen."

Tämän ajatuksen pohjalta Diiva Oy tuottaa taidetta eli välittää taiteen ja yleisöjen välissä. Lisäksi helsinkiläisen yhtiön sisältötuotannon mottona ovat vaativat sanat "Ars Necesses Est!"

Diivan markkinointijohtaja **Mari Peltomäki** tiivistää ihmisten tulevaisuuden toiveet kolmeen lauseeseen, jotka samalla määräävät yhtiön "jalostusmekanismin" valinnat:

- Tulevaisuudessa elämysten nälkä kasvaa. Ihmisillä on ikävä eli kokemusten markkinat kasvavat. Ikävät panevat ihmisen liikkeelle etsimään täyttymystä.

Ihmisten ikävää vuonna 1997 perustettu kulttuurituotantoyhtiö Diiva on täyttänyt viimeksi kolmessa tapahtumassa, joiden taustalta löytyi Helsingin kulttuurikaupunkivuoden rahoitus: Töölönlahden Taidepuutarhat 2000, ranskalaisen nykysirkuksen Cirque Plumen 10 esityksen 1000 katsojan illat ja Ulussessa, yli 100 hengen taiteellisen tuotantoryhmän tuotanto.

Diivan menestyksen taustalta löytyvät myös hyvät yhteydet mediaan. Tämä onnistuu niin, että Diivalla on toimitusten sisällä luottotoimittajat, joille kerrotaan mitä myös pinnan alla tapahtuu. Esimerkiksi Helsingin Sanomien kulttuuritoimittaja **Auli Räsänen** laati laajan taustajutun Cirque Plumesta.

- Mediasuhteet, ne toimii meillä aina, vakuuttaa Peltomäki.

Liite 5

"Joka markka
on katemarkka"

Seitsemän Rope-yhtiön omistaja ja konsultti **Timo Rope** pitää itseään "sairaalloisena kehittäjänä". Markkinoinnin sekatöitä on takana 24 vuotta ja noin 5 000 esitelmää ja joka kerta hän muistuttaa itseään ja yleisölleen:

- Me ollaan tekemässä työtä ja roolia eikä ihmistä Timo Rope.

Hän lupaa, että luennon joka sana toimii käytännössä ja myös teidän yrityksessänne. Tässä vinkiksi muutama suora sana Ropen suusta:

- Yritys on rahantekokone. Tämä on rahan tekemisen rakenne.

- Tuote on vain väline. Mikään ei ole tärkeätä. Kun jokin muuttuu itseisarvoksi, kaikki meni.

- Rahalla ja markkinoinnilla on vähän tekemistä keskenään. Markkinointi on psykologiaa ja matematiikkaa.

- Markkinointi on tapa ajatella.

Perinteisessä tuotantolähtöisessä markkinoinnissa myytiin tuotetta. Nykyisessä markkinointilähtöisessä tavassa asiakas yritetään vain saada ostamaan. Se mitä markkinoidaan on ihan sama: "Mikään ei ole tärkeää."

Ennen myytiin veitsiä ja vettä, nyt myydään vain erikoisveitsiä ja erikoisvesiä.

- Yleistuotteiden aika on ohi. On vain erikoistuotteita, sanoo Rope.

Nykyaikainen markkinointi yrittää saada ihmisen ostamaan mitä hyvänsä ymmärtämällä ihmistä, ja perinteisen tuotannon tehtävänä on koota tuloksellisesti kaupattu tuote.

- Sanonta siitä että hyvä tuote myy itse itsensä, ei ole tätä aikaa. Maailma on täynnä roskaa.

- Jos myynti on epätoivoista, markkinointi on epäonnistunut.

Markkinoinnillisen menestyksen avaintekijät ovat Ropen mukaan imago, eli tuotteen sieluttaminen, ja kohderyhmän valinta, jonka hän tiivistää lauseeseen: "Jos jotain haluaa, on oltava valmis luopumaan paljosta".

- Ja kun oikein hirvittää, ottakaa puolet pois, sanoo Rope.

Taiteen kohderyhmän valinnassa on se markkinoinnillinen ongelma, että mahdollisia ostajia on pilvin pimein. Kuitenkin kohdistaminen on Ropen mielestä liiketoiminnan menestyksen sydän eikä tuote eli tässä tapauksessa vaikkapa taulu. Taiteilijasta tuotemerkiksi on pitkä matka ja tuotemerkistä on vielä hirvittävän pitkä matka merkkituotteeksi, sillä 80 prosenttia markkinoille tuotavista tuotteista epäonnistuu.

Näillä markkinoilla Ropeen onkin lyöty käsityöläisyyden vastustajan leiman, eikä hän halua sitä siistiä vaan piikittää edelleen:

- Kyllä käsityöläisyys on minusta kiva harrastus.

Esimerkiksi hyvästä markkinoinnista Timo Rope ottaa helsinkiläisen **Liisa Jorosen** SOL:n. Siivousfirma oli "vanha, homeinen kioski", Helsingin 7. vanhin yritys, ja siitä tehtiin "nuorekas, iloinen ja aurinkoinen".

Kaikkein luovimpana markkinoinnin prosesseista Rope pitää hinnoittelua, koska ihminen ei osta hintaa vaan tuotetta.

- Myyjä määrää hinnan ja se tulee hihasta. Mutta hinnan tulee näyttää lasketulta. Ysi-ysi - filosofia toimii aina.

Kauppamiehenä Ropelta ei tippuisi alennusta ilman perusteita. Hänellä on vara menettää kaupat kolmastikin, mutta ei tulevia katteita kertaakaan.

- Joka markka on katemarkka. Aamen.

Sarasvuo seinällä,

Sarasvuo on the screen

Konsultti **Jari Saravuon** videoluennon aluksi seinän ylälaudassa seisoo teksti "You are on the screen". Siellä hänen äänensä kohta onkin, mutta huulet heiluvat muutaman sekunnin viiveellä.

Liikkeen toistaessa jo sanottua päästään Sarasvuon Mikrotekniaan järjestetyn luennon ytimeen: toistoon. Helsingissä jankuttamalla hän yrittää istuttaa Mikrotekniaan ajatteluviruksen, jonka vaikutuksesta kuulija toistaa muutaman päivän kuluttua konsultin ajatuksia ominaan Kuopion torilla.

Kaiken uuden torjunta kasvaa, silloin kun tarjontaa on enemmän kuin koskaan ja toisaalta saman aikaisesti ihmisten tarpeet lisääntyvät.

- Järjellä tätä torjuntaa ei murreta vaan tunteella, sanoo Sarasvuo. - Kyky ohjata ihmisen kulttuurista olemista perustuu enemmän tunteiden, alitajunnan ja yhteisön tuntemukseen kuin järkeen, toistaa Sarasvuo.

Esimerkiksi liiketalossuunnitelmat, joilla yritetään sitouttaa yritykseen, ovat valheita, koska ne perustuvat tulevaisuuteen, sen ennustamiseen. Niin yrittäjä kuin rahoittaja sitoutuvat siis suunnitelmiin enemmän "tiedon omaisen tunteen" kuin tosiasioiden perusteella. "Tiedon omaista tunnetta" taas ei herätellä monimutkaisilla kuvioilla.

- Viestin pitää olla niin yksinkertainen, että se loukkaa sun älykkyyttä, sanoo Sarasvuo.
- Viestin pitää olla pornoyksinkertainen, toistaa hän.

Silloin kun Sarasvuo aloitti konsultin hommia, hän hämmästeli miestä, joka eli viidellä idealla, joista hän aikoo seuraavana vuonna käyttää vain kolmea. Näitä toistamalla hän pärjäsi, koska ne olivat hittibiisejä.

- Jos toistamalla voi nostaa elintasoan näin paljon, niin sen kestää, sanoi konsultti Sarasvuolle.

- Jankuta, Sarasvuo toistaa. Myöhemmin hän lisää:

- Jankuta, mutta tietenkin tuoreella tavalla. Ei ne oikeesti kuuntele, vaan ne kuuntelee mitä susta tuntuu.

Ja silloin kun ihminen toteuttaa itseään korkealla tasolla, ujokin pärjää. Ujokin pärjää silloin kun hän totta eikä yritä olla jotain muuta, josta puhutaan käytösoppaissa.

- On aivan sama miltä näytät, jos et ole totta, toistaa Sarasvuo.

Mutta totuus ei ole totuus, jos joku muu ei usko siihen. Siksi pitää jankuttaa tuoreesti. Kun kiinnostus herää, toinen kuuntelee, tietää, uskoo, löytää lopulta totuuden - ja ostaa tuotteesi. Kiinnostava jankutus on se, joka lähtee arvoista käsin. Silloin se on totta.

Jos konsultti tekee rahaa, se ei ole totta. Eikä yhtiön tehtävänä ole tuottaa rahaa osakkeen omistajalle.

- Tämä on taikauskon periaate, joka lamauttaa ajattelua. Ei osakkeen omistajan etu tuo rahaa, vaan raha on sivutuote. Eiks niin!

- Jos raha on seuraus, niin mikä on syy? Syy on synnyttää ja syventää asiakkuuksia, sanoo Sarasvuo toistamalla jonkun amerikkalaisen "synaptisesti vilkkaan" markkinamiehen kirjaa.

- Te ette ehkä tätä purematta niele, sanoo Sarasvuo ja toistaa, että se voittaa, jonka stoori on läpäisevin, uskottavin ja läheinen. Paitsi talouden maanisessa vaiheessa voi luottaa siihen, että joku varmaan ostaa mun Mustan-Pekan.

Nyt kun maaninen vaihe on jälleen kerran ohi, kysytään missä on se asiakas, joka pystyy maksamaan.

- On tultu ihanaan aikaan, jossa asiat ovat taas totta.

Sponsoroinnin noin
kymmenen käskyä

Konsulttiyrittäjä Timo Ropen näkökulmasta sponsorointi on "kohteen imagon ostamista ja sen hyödyntämistä yrityksen markkinointiviestinnässä".

Taiteilija taas karjaisee mielellään: "Rahat rikkailta kulttuuriin. Perkele!"

- Tämä on hämmästyttävän yleistä taiteilijapiireissä edelleen, sanoo kuopiolainen projektipäällikkö **Kari Voutila**, joka etsi viitisen vuotta sponsoreita lähinnä kuvataiteilijoille.

Näin ollen jotkut sponsorit suosivat vanhempaa taidetta.

- Kuollut taiteilija on turvallinen. Se ei revi logoja eikä tule kannissa avajaisiin, muistuttaa Voutila. Hän hankki tukijat esimerkiksi Kuopion taidemuseossa ja Ateneumissa nähtyyn Juho

Rissasen näyttelyyn 1997-1998.

Viisaan liikkeenjohtajan näkökulmasta sponsorointi ei ole Voutilan mukaan pelkkää tukemista, vaan kahden tasavertaisen kumppanin yhteistyötä, jossa hyötyjiä on useampia. Viisas taiteilija taas tietää, valta ei ole siellä missä raha, vaan siellä mistä löytyy substanssia.

- Koska substanssi on taiteilijalla, monet yritykset pelkäävät munaavansa, sanoo Voutila.

Taiteen tuottajalle sponsori tarjoaa resursseja, markkinointikanavia ja uskottavuutta ajassa, jossa taidenäyttely ei ole aito asia, jos julisteen alalaidassa ei näy viittä yrityslogoa.

Sponsori taas käyttää taiteilijan imagoa ja tarjoaa elämyksiä. Pavarottin pöytäseurasta kannattaa maksaa 50 000 markkaa.

- Jorma Hynnisen kanssa syömisestä voi laskuttaa 5 000 markkaa, Voutilainen neuvoo vaikkapa Vesannon oopperan järjestäjiä.

Imagomarkkinoilla liikkuvat isot rahat, elämyksistä maksetaan suhteellisen isot rahat ja suhteellisen pienet rahat liikkuvat alueellisessa toiminnassa. Paikallisten pankkien ja osuuskauppojen sponsoroinnin "henkinen raja" on 10 000 markkaa. Tai jos Kuopiossa puhutaan "ykköstonneista", niin Vesannolla se tarkoittaa 300 markkaa.

Paikalliset markat maksetaan, koska sponsorin "kuuluu olla mukana". Esimerkiksi Kuopiossa sanotaan, että kun Ursinin Heikki lähti mukaan niin kyllä meidänkin pitää.

Mutta paikalliset markat saattavat kasvaa suuriksi seteleiksi, jos päättäjät tai hänen vaimonsa intohimoistuu.

- Yhtään sopimusta ei synny ilman henkilökohtaista tapaamista. Aloita mahdollisimman ylhäältä. Päättäjät pitävät mielellään puolen tunnin kahvitauon asiantuntijan kanssa, neuvoo Voutila sponsorituotteen rakentajaa. Myös valmis, aina kirjallinen sopimus kannattaa viedä päättäjälle henkilökohtaisesti.

Taiteilijan kannalta sponsorin etsiminen ei ole mainosmyyntiä, vaan jatkuvaa tuotteistamista, ammattimaista hakua ja myös joustavaa sekahakua, jossa "oravannahat" ovat yleensä arvokkaampia kuin raha. Oravannahka on vaikkapa yrityksen jäsenkirjeen juttu, joka luetaan tarkemmin kuin mainos.

Sponsoroinnin noin kymmeneen käskyyn kuuluu myös laskea menetyn työajan arvo. Yleensä taiteilija laskee sen alakanttiin, ja sponsorin kustannukset tuplaantuvat edustusiltoina.

Viimeisenä käskynä Voutila mainitsee arvot.

- Fiksut sponsorit eivät puutu sisältöihin.

Liite 6

Liite 7

Runojen eri versioita ja kokoelmasta pois jätettyjä tekstejä

I LIIKEMIES-OSASTON

ENSIMMÄINEN TIETOKONEELLA KIRJOITETTU VERSIO ELO-SYYSKUUSSA 2003

RISTEYSASEMA (Liiketoimintasuunnitelma 20 — 21)

Pieksämäkeläistä naista isompi kaktus
 Vapauden patsas kainalossa,
 molemmat kansankynttilät yhtä vihreää muovia
 En löydä kelloa seinältä
 aseman kuppilassa pysähtyy kaljalle vaikka juna
 Lapsi kyselee keitaan varjossa
 kuka täällä huutaa! Kuiva tauko
 Poninhäntä kokeilee ikäänsä takataskun päältä
 tarkistaa lasista, että räntää sataa bootseille taivaalta eikä hanasta
 Melancholy man on se mies, joka vaikenee mennessään
 niin että lapsetkin kuulee:
 syrjässä ei ole tungosta ja aina vaan harvenee
 Huonohampainen musta mies hymyilee
 niin kauan kuin on hampaat kannattaa hymyillä
 Kuka vastaa, jos se saa tietää
 miten lähellä on Venäjän raja?
 Sanotaan sille että kesä tulee, ihan pian
 lumen loppu valkenee
 Kun neekeri nauraa kaktusta isompi nainen
 kainalossa, mekin nauramme mutta äänettömästi
 vain sen verran että hampaat paljastuvat
 Katso kuinka kauniita me olemme, koko perhe
 erinomaista mainosta! kehuu Tamara
 Tyhjä tuoppi kohisee kuin pistoolin piippu
 korvan päälle painettuna
 Juopon sydän laulaa hanan äänellä
 vasta kun joku painaa liipasimesta

SIBELIUS (LTS 25)

Matkalla
 on ruokanani

lämmikkeenä
 Kielokummun vihreä
 F-duuritakka

D-duurissa keltainen

suu vasta söi halkoja
jos joku kantoi

puut ja poltti
muuta myös kuin sikaria
mutta hiljaa

Matkalla on ruokanani
hän huokaisi, just kypsymässä
sanoi Sibbe mutta niin hiljaa

Juna ei odota yhtä pitkää
ja niin kauan kuin hevonen
ja tytär Järvenpään asemalla

FICHTENBAUM (LTS 26 — 27)

Voin hyvin pahoin
oirehdin olemassaoloa
säveltämällä

Kuusessa tuuli kohisee, sanotaan
kirjoitetaan että
pääteemassa on raskasta mielteliäisyyttä

Ken tietää, oliko
Heinen Etelän palmusta unelmoiva kuusi käväissyt
myös Ainolassa

kuten orava pyykkinarulla

Siinä on jotain: lasta, vihreätä, rasaa, muovia
Siinä on juoni ja suunnitelma
kun sattuma loikkaa narulta nuottiviivalle

valkein vaipoin
sen jää ja lumi peittää

PENTTI LINKOLA (LTS 22)

Mäntyharju - petäjämäki
tasainen pelto ja särkijärvi
paistavat pysäkillä

Kala tuoksuu
Linkolan housuissa
ja sarka

Pilvet kiitävät
niin että juna lähtee
taakse päin

KAKSI MIESTÄ (LTS 23)

Juoppo lähti juomaan
kylväjä lähti kylvämään

Irtosivu, asemaravintolan siirtolohkare
hankaa tyhjää molemmin käsin

kummankin korvan päällä
kiiltää vapautunut kalju

Hitaan kielen sylki
sen verran märkä, että paperi tarttuu
toisen tärisevään kylkeen

sen verran kuiva, että sätkä syttyy
ja pysyy etu-
ja keskisormen välissä

Toinen mies kuten savu tai minä
päästää irti, päättää vapautua, matkustaa
pois

avarrun, puhallun, koverrun ytimeen
runoilien kaipuun pohjattoman pohjan

astelen linnaan jonotan linnaan
vastaanotossa täytän draaman lait

ulosmittaan siitä mikä naurattaa
yleisöä, otan ihmiseni
kiinnitän ne

vilkaisen rannetta
pakenen
ajan turvaan

MUSTAVIRTA (LTS 18)

Mustavirta ei jäädy
nimi kirkastuu
lumisella sillalla

Kuuset kukkivat tammikuussa
mutta männyt kärsivät
ovat ylpeitä

Rehti ja komea
miten hän työntäisi
valkean päänsä piiloon
pakkasessa

TAIVASMATKALLA (LTS 16 — 17)

Tyttö antaa ajan
jonka minä elän
hetkessä

Tyttö
yhtä sydäntä
juokse juokse

älä laihdu itke verta
kivempi
painaa enempi

maassa taivas
on parempi suunnitelma

Pieni ja kevyt
leijailee kuin
vahinko
läheemmäs

rapakko roiskuu
tyttö ja vesi liukuvat
kiivaasti ohi

En minä tiedä
minä vain suunnittelen
pyyhin naamaa

kaunis ja ruma on tehtävä
yhdellä sanalla sanoen
kaiken keskellä

alussa ja lopussa
matkalla
min stund är harens hund

Kelloton karjaton
paimentaa
ajattomia siemeniä

Muita puita joihin mennä
en näe tällä täydellä tiellä

2 (poistettu)

Ja tulin tarhaan
ja tyttö tanssi tarhan
kivisen

köyden kanssa
lähti himobileisiin

Poika toisessa päässä
ilman margariinia, öljyä, voita
sytyttää kynttilän

yksin sammuu
tuleeko takaisin

naapurin luukku
pirun tuikku

3 (poistettu)

Huutaa isälle äitiä

anna olla viimeinen kerta
ettet näe unia

Ketä minä saan lyödä
jos en sinua, sanoo
uskoo horoskooppia

vaikka en mä ole vaalea
Pitkää elämää tälle

RIPPIPUHETTA (LTS 48)

Puijon rinteillä huohottaessa tuli puhetta
joka jäi pitämättä mäen alla Aleksille, ehkä onneksi

Aholansaaren Antin kanssa puhun

paperilla epäselvästi, kaikesta, yhtä aikaa tänä kesänä.

Ennen kuin Herra Tossavainen antoi poikansa
syödä Jumalan ruumista ja juoda verta, hän kysyi:

Kuka ihmisestä apinan tekee
ellei ihminen?

Päätäväinen herra vastaa: Jos haluat kiivetä puuhun
siitä pitää päättää jo mäen alla.

Jos et päässyt perille Huvikumpuun, Puijolle tai puuhun, ei hätä
varsinaista apinaurheilua on esimerkiksi tiede:

Jos hypoteesi ei loikkaa, niin tutkija tarkentaa
armotta rahoituksen nopeutta.

Jos Peppi tai Jumala kuulee tämän vitsin runona
veikkaan, herra apina on pian entinen runoilija.

Jos taas runoilija muistetaan, pitää tietää
mihin asentoon apinoiden kuningas kuoli.

Jos kysyt, kuoliko hän
suunnistat jo Jumalan tiellä.

Jos et ole kartalla, vaan kuolematon liikemies
päättömällä tiellä

voittoa pitää tuottaa
apinatieteen, puurunoilijan ja Jumalan.

(Jumalan nettiosoite on muuten muuttunut,
se on www.taivas.com <<http://www.taivas.com>>.)

Mutta tämä liiketoimintasuunnitelma ei muutu:
käsi ojossa jokaisen käden takana toinen käsi

odottaa kättäsi. Nälkä ei odota.
Se painaa maahan myös huomenna.

Ihmeen kaupalla mikä muu kuin armo kelpaa valuutaksi
nostaa kättä joka päivä niin kuin apinaa puuhun.

METRISET TUOKSUT (poistettu)

Aasta aina sisään
 Been kuppeihin tipahtaminen
 Ceen sakaralla kuuta ulvominen
 Deen vatsaa kuuntelen
 Een kammalla tukkaa haron
 Fuck, yks piikki katkes
 Gee imee kieltään
 Hoon tikas ihan moilasena
 Ii on niin anorektikko ettei kaulaa
 Joo, joo Jouni
 Koon selkäranka saa veemäisen tärskyn
 Lä lä naurata
 Mä mä en ole mää
 N niinku ikuinen nousukausi
 Ooh tuu jo alas, ei tuu
 Pee on järkimiehiä, kuluttaa vain oikeaa aivopuoliskoa
 Quuta kissa katsoo, häntä kuin ilmapallon naru
 R on rautaa, suora rata ja ratas, joka syö veroja
 S on niin mutkainen tie, että näkee perävalot edestä
 Tee tuo, mieti kumman tien valitset
 Uulla skeittaa kynätkin
 Vee yrittää kiilapojaksi
 Xn saksen suut suutelee toisiaan ilmatilassa
 Yyn ritsat ampuu ne alas
 Zet pitää aitan ja huussin oven linjassa
 Åssa pyhimys kävelee Ruotsiin päin
 Ää tuijottaa rävähtämättä horisonttia, kun
 Ööö huutaa kuin munkki

LOPPUTYÖ (poistettu)

Sana
 puree paperiin
 kuin ruuvi

kierros
 pari liikaa
 halkaisee puun

Sanat
 narahtavat
 kuin kierrekorkki

kierros pari
 halkaisee suun

Runoilijat

kuin ruuveja
ilman pulloa

TYTÖILLE RATOKSI (LTS 34 — 35)

Läskinä ja sievistelevän hupsun innoittamana Lyhyempi Runousoppi
jota opiskellessa otsikoit aina itse paremmin, tosin tavatonta vaivaa nähden
kuten jokainen runoilija tunnustaa iloisesti

Yksiä vihattavia sanoja taikka tankoja
ovat, vaarallisen ihanat ajattomuuden rannalla ovat esimerkin vuoksi:

on, ja aina
ilman sinua, tietysti niin

ikuisesti, kaikki, koko, kuten elämä, joka suloista! yleensä
aktiiviset adjektiivit, passiivinen subjekti, on

Mutta voi ei, että tästä vain puuttui, ja pilkku
lisäksi, sillä myös armoton valo
vain tyhjää edelleen, huokaus, ja

kaiken yllä taivas, sininen, aah
en voi enää elää yksin ilman huutomerkkiä!

Kuuleeko kukaan huutomerkkin kanssa
vai vääntelenkö käärmeestä kysymyksen monikkojen väliin?

Tietysti olen, koska elän juon kahvia, mustaa
ja valkeaa lunta näen ikkunasta kuten Tarkovski
punaisen ruusun terälehdillä

YRITTÄJÄ (LTS 11 — 12, vrt. I-osaston II versio)

Yrittäjät!

Yrittäjät!

Aika on tullut
taivaasta kuului huuto:

Liikemies

on juomatta päissään porvari

Liikemies

on demari syömättä täynnä

Liikemies

on rikas kommarin räntien alla

Liikemies

on aarre ja saari

Liikemies
 on meri vailla rantaa
 Liikemies
 on taivas ilman katetta
 Liikemies
 on maassa tähtien kera
 Liikemies
 on niin yksin
 Liikemies
 on yksinäinen yrittäjä
 Liikemies
 on taiteilija
 Liikemies
 on nero
 Liikemies
 on sota ja rauha

Jokainen on liikemies
 Jokainen on lehmä

Yrittäjä saa tietonsa suoraan
 Yrittäjä ei ole oppinut mitään kirjoista
 Yrittäjä on uskon ja kiellon tuolla puolen,
 koska se on teoriaa
 Yrittäjä ei tiedä oikean ja väärän rajaa,
 koska käytäntö vaihtelee

Nosta tolppaa, apina
 lipuksi puuhun

SUNNUNTAINA RANNALLA (poistettu)

Ahdistaako muodot
 vai sisältö

Lipposelle ikkuna
 vai säppiä

Vieläkö mennyt nostaa päätä
 vaikka tehokkuuden nimissä

Linnut eivät lennä ovesta
 eikä pyhä, rakkaus

Rakkauden väri
 mikä se on

Punainen
on punainen vaate

Särki
rakkaan silmät

ehdottomasti
sanon kaunis

MEHUHETKI (poistettu)

Kun munkki nauraa
kaikki nauravat ruudussa

Kun menee hyvin
hiljaa tylsää on

Koska murhe tulee
ajetaan se pois:
lauletaan mettiäiset

Mitä varten aikuiset on
kun ne ei kestä
kovaa huutoa

Klikkaamalla
isoja päitä ei saa pois

Pitää sormittaa
ponin polku liinan raidasta

heti mikit hyppii
pellon laidassa
lehmä loikkaa yli kuun

hippaa leikkii
lusikka ja lautanen

Kun miehiks vartumme
niin miekkaan tartumme
ja käymme sotimaan

edestä isänmaan
on hetken perästä
puumiekka terästä

Jos hyppää tikkuna

ei tule vahinkoa veteen

HUHTIKUU (poistettu)

Sillan alla leimahti tuttu
varpusten väri

Variksen aika kokoontua
avannolla

Suuri suru, se on jumalan varma
korostaa kevään johtaja

varjojen harmaa nokkija

KEVÄT (poistettu)

Pumppaan kaivosta
suuria huveja
vaikka ruosteista vettä

kivenpainoiset pilvet
päästävät kädet irti

KESÄ (poistettu)

Tsirp
niin kirkas

lento
poikaseni

Tsirp, tsirp
missä isä

KESÄ (poistettu)

Koko metsä raikuu

yksin mustarastas laulaa
rapukuussa

SYKSY (poistettu)

Varjo tipahti

varis

kuoli ränniltä pois

Sitä madot säikähtivät

SYKSY (poistettu)

Varjojen nopea kato
parempi kuin halla

Alma-Ataa
ensimmäiset omenat

Kazahstanin kuulaat
pallomeri

valmista siideriä
puiden alla

puraisee kuin aamuolut

TALVIHALAUS (poistettu)

Koko syli mäntyä

sydän jytisee päässä
tätä kestävää vasten

vähintä voi toivoa
kaiken saat

ENKELIPOLKU (poistettu)

Reisiesi pehmeyttä
saan muistella pitkään

ennen kuin naaras meni puihin
lahorastas
paljasti munansa

JOULU (LTS 22)

Narskuvat
kuusten latvat
Männistön torilla
kuin parsat lumipenkassa
Niistetään näreet
tuodaan kuolleet kotiin

hikoilemaan

U.S.A. (LTS 46)

Antaa palaa Amerikka

Läikkä punaa
saa kevään kukkimaan ikuisesti

Savu tuo
sotakirje meren takaa

TIMES SQUARE 11. 2. (LTS 42)

Manhattanin tornitalo
Te olette keskisormeni
mainos

Enjoy Coca-Cola
Studio
0001
Gun Fighters Deathclock

Ferre
Samsung
Suntory
Guns in America 226. 788. 670

Frasier
Hotel Edison
Don't push there's room for everybody
Gun Killings in 1995 4217

Miss Saigon
The show is already legend
Tommy
Tommy Tommy

Shot in the head 15-years old
New York gunmen who opened fire
February 11th Jimmy Gonzalez

Jimmy, Jimmy, Jimmy
Number 4218
You got it

MIEHEN TYÖ (LTS 19)

Pohjanmaan elinkeinot ovat
voimalaitokset ja
pitkän matkan astunta

isopäinen suku tuvassa ja lakeuksilla
suvun stetsonitehdas
isopäisille

Ylämaassa tuloillaan
tulva, tila, autot
alusmaihin asti konsernin pukkupalvelut

Miehen elämää pukin työ
älä, eli
elätti

kiire mies ei pääse raidoistaan
vastaan ajan haasteisiin

RUNOILIJAN LTS (LTS 36 — 37)

Siniset huulet kylmät kädet
varmasti jos sääriä ja sormia paleltaa
tuotu tiedosto on vahingoittunut

Haaroista hiutuneet työhousut
poltan uunissa, juotan joulukuusen
jalkaa pakottaa lehtipuun viluruoto

Uusi vuosi voi alkaa
varmaan on vapaana paljon selkää
pudota, silitystä rajattomasti

jos jokainen tuoppiin tarttuva
tänä vuonna tässä kylmyydessä
olisi ensimmäinen käsi

Kupillinen lämmintä verta
ajatuksesta
että ei ole kuin valkeus

raskas lakeus runon lumi
joka kevenee täyteen jälkeä
pimeässä

Uuni ei syty
vaikka painan jotain kirjainta
ruudun suvessa silmät hätääntyvät

varpaat jäätyvät ja leipä
jää sulamatta
mitä minä sanoin

Taulu vinossa
on parempi kuin suora
välilyönti valaisee paperin seinää

Kuolla on parempi kuin elää
ikuisesti, leuka kädellä
näen vähän enkä tarkemmin

välilyönti lyönniltä
sille tolalle että olalle
korppi koputtaa

niin huonossa kunnossa
pelkään koppia
kuun kumina venyy

KYNÄ (LTS 37)

sulan juuri
olen kynä

LENKKI (LTS 49)

Ensin on asiaa
toiseksi vain juoksen
nautin mutkasta matkan lahjasta

Maantie kohisee auton alla
koivuja ne on, on se vaihde:
poikaset lentävät suuhun

ja tien poikki
tuskin ehtivät tunnistaa
tappajansa merkkiä

Suoria teitä kiireisille
kalliilla ja samaan halpaan
ajan hiljaa tai kovaa

ARPIA (LTS 58)

kuka minä olen, kysyy mummo
vanhainkodissa

joko minä olen
sanoo sokea kameralle

nyt käydään töihin, sanoo pappa
ja laittaa sokeripalan kuppiin

en minä itke enkä huutele
sanoo suru joka jää syliin

Tätä kokemusta en antaisi

*musta neliö rapisee
kuin joulukuusi Tretjakovissa;
uusi vuosi vaatii uudet uskonnot*

I-LIIKEMIES OSASTON
TOINEN VERSIO ELO-SYYSKUUSSA 2003

LIIKEMIEHIÄ

1 (LTS 11 — 12, vrt. 1. versio)

Yrittäjät! Yrittäjät!
liikemiehen aika on tullut

Liikemies
on porvari ja juomatta päissään
Liikemies
on demari ja syömättä täynnä
Liikemies
on rikas ja kommari rätien alla
Liikemies
on kravattien meri vailla rantaa
Liikemies
on taivas ilman kattoa ja katetta
Liikemies
on maassa, mutta tähtien kera
Liikemies
on yksin yrittäjä, ei yksinäinen
Liikemies
on taiteilija

Liikemies
on nero ja jumala
Liikemies
on sota ja rauha

Yrittäjät, yrittäjät
yrittäjien pallo pyörii

ja jokainen on liikemies
niin kauan kuin aurinko paistaa

2 (LTS 13 — 14)

Mies joka ei halua näyttää miltään
väriltä lukee kirjaa niin kuin pitää
seisoa oikeassa asennossa junassa

Lopun elämäni pisin kesä
Äiti tuntee aina syyllisyyttä
sanot, niin minäkin, liikemies pysähtyy:

olen naimisissa syyllisyyden kanssa
passi ei lämmitä
mitä minä lakkaan suunnittelun jälkeen

Tyttö nostaa jalkansa penkille
kiharapilvi hengittää, haukottelee
levittää silmilleni molemmat jalkapohjat

kynän terä meni poikki
joku piipittää hänen laukussaan
hyvän yön äänellä

Perheellinen mies, onko sinulla lapsia
keskity kynään, keskitä säkeisiin -
siinä ne jalat taas roikkuvat silmillä

Hyvä näin, roskapussien miehiltä
puuttuvat jalkaterät kokonaan
Avaa Öppna Open

revii siitä sivusta, sanon
jos joku haluaa näyttää valkeaa
tai mustaa pussia värittömälle

runolle ja jalattomalle
liikemiehelle

2 (LTS 15)

Aina matkalla
liikkeellä kaiken aikaa

Aina matkalla
ajasta tulee esine

ja pääasia,
kaikista esineistä kaunein

ei ole kello
vaan se mikä kertoo tarkemmin

missä menet

3 (LTS 16 — 17, vrt. 1. versio)

Tyttö antaa ajan
jonka minä elän
hetkessä

Tyttö
yhtä sydäntä
juokse juokse

älä laihtu itke verta
kivempi
painaa enempi

maassa taivas
on parempi
suunnitelma

Pieni ja kevyt
leijailee kuin
vahinko - lähemmäs

rapakko roiskuu
tyttö ja vesi liukuvat
kiivaasti ohi

En minä tiedä
minä vain suunnittelen
pyyhin naamaa

kaunis ja ruma on tehtävä
yhdellä sanalla sanoen
kaiken keskellä

alussa ja lopussa
matkalla:
min stund är harens hund

Kelloton karjaton
paimentaa
ajattomia siemeniä

muita puita joihin mennä
en näe
tällä täydellä tiellä

4 (LTS 18, vrt. 1. versio)

Mustavirta ei jäädy
nimi kirkastuu
lumisella sillalla

Kuuset kukkivat tammikuussa
mutta männyt kärsivät
ovat ylpeitä

Rehti ja komea pakkasessa
miten hän työntäisi
valkean päänsä peiton alle

5 (LTS 23, vrt. 1. versio)

Juoppo lähti juomaan
kylväjä lähti kylvämään

Irtosivu, asemaravintolan siirtolohkare
hankaa tyhjää molemmin käsin

kummankin korvan päällä
kiiltää vapautunut kalju

Hitaan kielen sylki
sen verran märkä, että paperi tarttuu
toisen tärisevään kylkeen

sen verran kuiva, että sätkä syttyy
ja pysyy etu-

ja keskisormen välissä

Toinen mies kuten savu tai minä
päästää irti, päättää vapautua, matkustaa
pois

avarrun, puhallun, koverrun ytimeen
runoilien kaipuun pohjattoman pohjan

astelen linnaan jonotan linnaan
vastaanotossa täytän draaman lait

ulosmittaan siitä mikä naurattaa
yleisöä, otan ihmiseni
kiinnitän ne

vilkaisen rannetta
pakenen
ajan turvaan

6 (LTS 20 — 21, vrt. 1. versio)

Pieksämäkeläistä naista isompi kaktus
Vapauden patsas kainalossa,
molemmat kansankynttilät yhtä vihreää muovia
En löydä kelloa seinältä
aseman kuppilassa pysähtyy kaljalle vaikka tavarajuna
ilman aikataulua
Lapsi kyselee keitaan varjossa
kuka täällä huutaa! Kuiva tauko
Poninhäntä kokeilee ikäänsä takataskun päältä
tarkistaa lasista, että räntää sataa bootseille taivaalta eikä hanasta
Melancholy man on se mies, joka vaikenee mennessään
niin että lapsetkin kuulee:
syrjässä ei ole tungosta ja aina vaan harvenee
Huonohampainen musta mies hymyilee —
niin kauan kuin on hampaat kannattaa hymyillä
Kuka vastaa, jos se saa tietää
miten lähellä on Venäjän raja?
Sanotaan sille että kesä tulee, ihan pian jään
ja lumen loppu valkenee
Kun neekeri nauraa kaktusta isompi Tamara
kainalossa, mekin nauramme mutta äänettömästi
vain sen verran että hampaat paljastuvat
Katso kuinka kauniita me olemme, koko perhe
erinomaista mainosta! kehuu Karjalan Tamara
Pieksänmäen tuorein tavara

Tyhjä tuoppi kohisee kuin pistoolin piippu
 korvan päälle painettuna
 Juopon sydän laulaa hanan äänellä
 vasta kun joku painaa liipasimesta

7 (LTS 22, vrt. 1. versio)

Mäntyharju - petäjämäki
 tasainen pelto ja särkijärvi
 paistavat pysäkillä

Kala tuoksuu
 Linkolan housuissa
 ja sarka

Pilvet kiitävät
 niin että juna lähtee
 taakse päin

8 (LTS 25, vrt. 1. versio)

Matkalla
 on ruokanani

lämmikkeenä
 Kielokummun vihreä
 F-duuritakka

D-duurissa keltainen
 suu vasta söi halkoja
 jos joku kantoi

Ainolan puut ja poltti
 muuta myös kuin sikaria
 mutta hiljaa

Matkalla on ruokanani
 hän huokaisi, just kypsymässä
 sanoi Sibelius mutta niin hiljaa

Juna ei odota yhtä pitkää
 ja niin kauan kuin hevonen
 ja tytär Ainon kanssa Järvenpään asemalla

9 (LTS 26 — 27, vrt. 1. versio)

Voin hyvin pahoin

oirehdin olemassaoloa
säveltämällä

Kuusessa tuuli kohisee, sanotaan
kirjoitetaan että
pääteemassa on raskasta mietteliäisyyttä

Ken tietää, oliko
Heinen Etelän palmusta unelmoiva kuusi
käväissyt myös Ainolan Kielokummulla

kuten orava pyykkinarulla

Siinä on jotain: lasta, vihreätä, rasaa, muovia
Siinä on juoni ja suunnitelma
kun sattuma loikkaa narulta nuottiviivalle

10 (LTS 22, vrt. 1. versio)

Narskuvat
kuusten latvat
Männistön torilla

kuin parsat lumipenkassa

Niistetään näreet
tuodaan kuolleet kotiin
hikoilemaan

II-OSASTO TOIMINTASUUNNITELMAT

RISKISÄÄTIÖ (poistettu)

IDEANA ON KORVAUS (Krullin raakakäännös)

nykyään on liikemiehet pantu koville
(onko yksikkö liikemies tehokkaampi kuin monikko? ja onko aktiivinen "panna" parempi
kuin passiivinen "on pantu"? joka tapauksessa verbin osia ei pitäisi erottaa so. liikemiehet "on
pantu koville")
sijoitusriski on liian suuri ja
monet eivät jaksa ostaa edes taloa
sitä paitsi me ajateltiin
perustaa säätiö riskejä varten
josta voitaisiin korvata ylimääräiset menetykset
(josta viittaa tässä varten-sanaan eikä säätiöön)
tietysti sitä ei saa tehdä valtion rahoilla

kun veronmaksaja on jo pulassa muutenkin
 eikä niitä veroja paljon maksetakaan
 rahat on löydettävä työnottajien tuloista
 (työnottaja? työnhakija? työntekijä?)
 joka yksinkertaisesta syystä
 (suom. yksinkertaisesti ottaen)
 hyötyy projektista eniten
 jos sijoitetaan enemmän
 niin työtäkin on enemmän
 (kapitalismini sisäistäneenä en näe tässä ironiaa paitsi jos tarkoitetaan säätiöön sijoittamista?)

Ehdotukseni runokorvaukseksi:

KORVAUSIDEA

tai

MEIDÄN SÄÄTIÖ

tai

RISKISÄÄTIÖ

nykyään liikemies on lujilla
 sijoittaminen on niin iso riski
 että moni ei jaksa ostaa edes taloa
 sitä paitsi me ajateltiin
 perustaa näitä riskejä varten säätiö
 josta korvataan ylimääräiset menetykset
 tietysti sitä ei saa tehdä valtion varoilla
 koska veronmaksaja on pulassa muutenkin
 eikä niitä veroja paljon maksetakaan
 rahan on löydyttävä työnhakijan kukkarosta
 sillä loppujen lopuksi
 hän hyötyy projektista eniten
 jos meidän säätiöön sijoittaa vähän enemmän
 niin työtäkin löytyy enemmän

(Lopullinen Hasso Krullin ja Jouni Tossavaisen runo "Meidän säätiö " on julkaistu Hasso Krull kokoelmassa "Kornukopia, sada luuletust, Vagabund 2001)

(Jouni Tossavaisen kera)

nykyään liikemies on lujilla
 sijoittaminen on niin iso riski
 että moni ei jaksa ostaa edes taloa

sitä paitsi me ajateltiin
 perustaa näitä riskejä varten säätiö
 josta korvataan ylimääräiset menetykset

tietysti sitä ei saa tehdä valtion varoilla
koska veronmaksaja on pulassa muutenkin
eikä niitä veroja paljon maksetakaan

rahan on löydyttävä työnhakijan kukkarosta
sillä loppujen lopuksi
hän hyötyy projektista eniten

jos meidän säätiöön sijoittaa vähän enemmän
niin työtäkin löytyy enemmän

LIIKETOIMINTASUUNNITELMA (LTS 38 — 39, vrt. Liite 4: *Runo-siscom*)

Mitä minä vapaudella tekisin
bisnestäkö
siihenkö tässä nyt pitäisi pyrkiä

kahvi kiehuu, lapsi huutaa seinän takana

En ymmärtänyt juuri sanaakaan, mutta puhe oli valtava
jokainen puhui totta
jokainen puhuu
kunnes kirjoittaa

"kahvi jäähtyy, lapsi vaikenee seinän takana"

minä haen ilmavaa säettä joka juoksee
pakoon, totuus pakenee
on jo sanottu

Mitä minä puhuisin vapaana miehenä
muuta kuin bisnestä
sitäkö tässä nyt korostaa:

elämä on yhtä ohittamisen valmistelua
suurin kaikista on oma poka
ilmava säe
niin riittoisan visionäärinen
että valehtee oikealla tavalla
hiihtää tyylillä

mitä dopingista kunhan pääsee
harmaalle vyöhykkeelle
sutimaan lähtöruutua mustaksi
avaamaan päätettä, päätöntä paperia

Tyhjässä voi nyhjäätä

vaihdanta vahvistuu ja 'tätä on jumpattu tosi paljon'
 mutta vapautta ei voi syödä, ilman tilaa ei voi maistaa
 runo ei ilmaannu
 ilmava säe ei tuoksu
 myös vankilalta ilman tosiasioitten kaltereita

Kuulostaako nyt runoilijalta, vapaudelta jonka ostat
 minä myyn pitoa suomen kieleen, estetiikkaa
 ja itserakkautta, suurinta kaikista

kaikista rakkaus on suurin, yhtä iso kuin syöpä
 on iso pelko jota ilman vapautta ei näe
 se on niin iso vankila, niin iso bisnes
 ei sitä osaa ottaa

kun se on käsillä
 totuus, itse se on tehtävä
 kuten vapaus
 käsitettävä, leivottava
 juotava, vuotava kahvi, kylmä
 huutaa seinän takana
 kunnes kirjoitan

En tiedä mitä tapahtuu New Yorkissa

I Plan (LTS 40 — 44)

We'll write the letters
 then back to the streets

or to the 4th grade
 Greendale School

(Me kirjoitamme kirjeet
 ja sitten tosi toimeen
 tai kouluun, jota ei ole
 suom. JT)

09 - 11 - 01

"This is next
 Take Penacilin now

Death to America
 Death to Israel
 Allah is great"

Mohammed El-Amir

09 - 11 - 01

"You can not stop us.
We have this Anthrax.
You die now.
Are you afraid?

Deat to America
Death to Israel
Allah is great"

Kafr El-Sheikh

d. 11. 9. 2001 New York City

Memorial Service
in Private

Syvällä
sydämessäni
rakkaani
ei jätä minua

Dearly Be loved
Rouquayyah

VIII SUUNNITELMA (1. versio, LTS IV *suunnitelma*, 47)

Työväenliikkeen punctum:
Saksan pääkaupunki on Lontoo
äänestettiin Forssassa vuonna 1903

Kovat kaulassa ei ollenkaan turhan takia
takarivin taavi näyttää voitonmerkkiä
työväentalon edessä

Valokuvassa katson silmiä, jotka ovat nähneet Leninin
ja silti takarivin taavi irvistelee kuten minä
aivan kuin olisi nähnyt oman kuolemansa

Tampereen tiellä jalat pystyssä tapetun
paarmojen kiusaaman hevosparan
jonka takia voi tulla hulluksi säälistä

Ääntä, oikeutta ja valtaa on saatu

ja pidetty kaksin käsin, ilman sääliä
paperityöläinen on parhaan palkkansa ansainnut

aivan kuten Saksan pääkaupunki on Lontoo
jos Hitleriltä kysytään, valitettavasti Saksan älykäs Stalin
ei ehtinyt tulla hulluksi edes armosta

On oikeastaan aika mukava olla yli satavuotias
levottomat nuoruusvuodet ovat jo ohi
vihdoinkin on aikaa nauttia vaikkapa muodista

enää en tyydy vaatteisiin rekkikaupalla:
housut lököttävät, hameet valuvat, puserot kiristävät
oikealta ja vasemmalta

Pyhätyö on pyhää, jos työtön hikoilee
työläinen käy kaupassa ilman hikeä
aatteen arvosetelillä muotia saa nyt oikeassa koossa

Aasiasta asti iloista liikettä mittatilaustyönä
vihdoinkin pyhävaatteet on meidän sunnuntaiaatteet
ja näen jälleen kuolemani työväenjohtajan jakkupuvusta

äänestämättä Euroopan pääkaupunki on Lontoo
jos punta ei varsin pian vaihdu euroon

LEIKITÄÄN SANALLA (LTS 53 — 54)

Nallemuorin päiväkodissa
silmät suljetaan ja kuullaan
Sonkajärven päivän sanat
lasten suusta: auto, aurinko
joulu, piirtää, tähti ja värittää.
"Aurinkoauto kiittää
tähten taivaalle piirtää",
starttaa ensimmäinen Päivän runo.
Kun en keksi enempää, eskari täydentää
"ja joulun värittää".

Alapitkällä samana päivänä
Jukka, leikkiä, Nalle Puh, pupu ja Tiikeri
synnyttävät runon:
"Kavereitten kanssa
kiva on hoitaa Jukkaa ja Tiikeriä,
kun Jussin pupu leikkii

Nalle Puhin kotona,
hakee hunajaa puusta ja pikkuväli nukkuu."

Anni kirjoitti keskiviikon runon
Pihkainmäessä:
"Joulukuusi kasvaa,
leikki voi alkaa.
Kävellä voisin tähtiin asti,
sen tekisin riemuisasti."

Virran varrella kuusi lasta
odotti kuin kuuta
laulua Rytkösen kitarasta:
"Jere ei keksi kuusitarinaa",
aloitti kitara - nimittäin
Jännevirran voimalla löytyi tänään
vain yksi sana lumen keskelle
ja se oli kuusitarina.
"Jeren aivoista kuuluu narinaa.
Sen paita on keltainen ja
naapurin Reinolla se on sininen.
Runokukko kiittää kohta ja
kumartaa ja Tossavainen polkee kaasua
kaasua."

Maanantain sanat ovat:
karkki, kirja, kuusi, lumihiihtäjä, puuro ja näytellä
Myyryille kirjoitan runon, joka on niin modernia
että sitä lorua ei ladattu Rytkösen kitaran
Varkaudessa:
"Kaurapuuroa kuusi myyryä
hämmentää.
Karkki näyttää kieltä puurosta.
Myyryn karkkikieleen
tarttuu lumihiihtäjä."

Iisalmessa ilman olivia Olavi kirjoittaa runon
jota ei löydy Rytkösen kitarasta.
Auringosta, autosta,
joulukuusesta, kirveestä, sokerista ja tähdestä
hän kertoi näin:
"Joulukuusta pelottaa, kun se muistelee kirvestä.
Kun se katsoo tähteä, tahtois se lähteä
sokeriseen aurinkoon, taivaan linja-autoon."

Mutsi, mopo, karva, kuusi ja Mika

synnyttävät toisen maanantairunon,
jonka Rytkönen kitaroi:
"Mutsi ajaa mopolla, on karvat sillä koholla
niin kuin oksat kuusella.
Samuli ei oo puli, eikä oo vika
kun kannattaa Häkkis-Mikaa!"

Iisalmen kolmannessa päiväkodissa
puhutaan haukotusta
ja Hanna-Riikan auto on motokolu.
Kolmannen kerran saamme auringon ja auton
ja lisäksi jäätelöä, keskipäivän, kynän ja olavin,
joista kitara riimittää:
"Aurinko kun paistaa, Olavi se kaahaa.
Keskipäivän hetkellä, Runokukon retkellä
jos vielä löytyy hynää, voi sillä ostaa kynän
ja jäätelöä."

"Muurahainen karhun kanssa
kuusta katsastaa.
- Tuskin sitä kaataa saa
karhu murahtaa"
kuin Lipponen Kuopiossa
koska Vuotosta ei saa rakentaa tänään
eikä koskaan.
Tää on viimeinen keikka,
"Joulu kohta meillä on"
lauletaan Kesärannassa.

Päivärannassakin sataa lunta
niin että ajamme päiväkodin ympäri.
Ilman aurinkoa ja autoa
täydestä korvien välistä nousee jälleen kuusi
sanan siementä. Ensimmäinen on
pleikkari, toinen kirja ja viimeinen satu.
Koko taimitarha riimejä täynnä
kun Rytkönen laulaa luuttu kädessä:
"Lauantai tai sunnuntai
koneella istuu pelihai.
Pleikkari kun piipittää
niin alkaa haita väsyttää.
Nytpä vaihdan latua
mieli tekis satua.
Senpä löydän kirjasta
enää ei väsytä lasta."

IV OSASTO: PIETARIN TIELLÄ

PATSAAN SIVUSSA (poistettu)

Minna valvoo Maljapuron välitunnit, ja puro virtaa yhtä vaatimattomana puiston nurkkaa nuollen. Se halkaisee lumikaupungin ja mielen. Tuolla Aapelin poikasten pystyt vavat siittävät sinistä muistoa, tuossa ruskeassa itää kuoleman imelä lemu pitkin Kallavettä suolaista vettä kohti.

Minnan jäisen katseen alla Tuonelan virta ei ihan pysähdy, sukeltaa silti maan pakoon asfaltin rakoon. Minna ei astu matalan virran yli Männistöön, koska yhdellä jalalla, painavalla kuin kivi, on paha kävellä. Siitä tämä julma jurotus ja ankara katse liikkuvaisen mielen peitoksi.

Vain Puijo, Kuusi ja Sellun savu näyttävät nostavan nokkaansa päänsä päälle. Kuusi pisti aikansa graniittimuijan katsetta vastaan kunnes hervahti kaksikieliseksi käärmeikuuseksi.

— Nainen oppii mieheksi patsaana, miehen ajatuksena, mitä muuta mies voikaan synnyttää, Minna Johnsson puukottaa selkääni sanan paikalleen, kun astelen hattu päässä Canthin lesken ohi.

Lähempänä, tarkemmin katsoen käärmeikuusesta ei ole kaupungin vanhasuomalaisten herrojen kielen malliksi. Pihtakuusi poikii uusia latvoja, viisi kuusi puunantennia syleilee pakokaasuja ja lähettää taivaan rannan taakse Maljapuron lasten kirkkaat huudot.

Minnan sanat painavat jalkoja kävelykoneeksi kohti jokapäiväistä työpaikkaa, toista maailman napaa, jota ei haudata vaan fuusioidaan ja pihalle pannaan poika patsaaksi huutamaan kesät talvet rahaa. Vaikka käsi pysyy pystyssä pitelemättä myös helteellä, raha ei tee siihen pesää. Raimo Utraisen Lehtipojan kannattaa sijoittaa oma markka kielen alle, jos siellä ei olisi jo purkka. Siellä se rahanitro kasvaa korkoa pitempään kuin osakkeenomistajan pankki pysyy kotimaassa.

Mutta Emil Halosen veistämä Minna valvoo, ja lunta istuu sylin täydeltä kaverina. Minnan katse halkaisee pihtaisen Kuusen, mutta ei sulata lumia. Sanon katse, koska en ole kasvanut hänen silmiensä tasalle. Tai ehkä en uskalla sukeltaa rautarouvan sielun peileihin kesken pitkän istunnon. Vai synnyttääkö hän lisää mustaa graniittia, johon lyödään päätä sen jälkeen kun Kuopiosta ei löydy honkaa saati puista taloa.

Ei synnytä Minna, vaikka istuu katse jäykkänä sata vuotta, ei synny mustaa valkealla eikä valkea mustalle lumelle, ei synny graniitista lämmintä ja pyöreää kylmän kylän keskelle, ei kikkareen kikkareta vaikka ryköttää toiset sata vuotta miehen muodolla mekon selkä jaloja pihtoja vasten. Ei synny sana, kuvan kuvaa ilman käsiä, hyviä käsiä ajatuksen jatkona.

ÄÄNEN AVAUSRUNO I (poistettu)

(6 .6. 1994)

Minä tahtoisin nähdä

tässä, valkeisen lammen nurmella kaksintaistelun

Pushkinin ja cummingin:

Iso A vastaan e. e.

Siinä vasta paradigmaattinen pari
 säilän säihke vastaan sulkis
 iso Pee/ ee.
 (eikä mikään kauttaviiva vaan vastaan
 aina vastaan
 aina tahtoisin sanan lyövän vastaan
 ja löylyn
 ylös aina Puijon tornin taivaseen)
 Tässä on viiva ja alleviiva
 älä sano kautta, vaan vastaan koska ee; eekin sanoo
 ja minä tahtoisin nähdä
 kaksinsilmin tosi taistot
 tämän valkeisen nurmella.

Iso Piste vastaan epävarmuus

Suuret sanat/ pienet kädet

Kielioppi vastaan kielen mieli

Suorat sanat/ sihteerin selitykset

Totuus vastaan minä ja minun

epävarmuus ja minun vastustajan vastaus:

Joko Tai/

niin niin The Western Canon

merkitsevästi vastaan tässä vain omista valheistani

enkä kautta sen

käännä kumpaakaan kylkeä yleiseksi teroittimeksi;

vastaan kyllä molemmista

poskistani kautta niiden avaan suuni kuuksi

ja omenaksi ja kautta sen

vastaan täyttä huutoa

puren, puraisen

(vastustan silti kielen rusketusta ja eevan)

kautta pääni vannon vasten tyhjää

kautta, kautta sen yritän änkyttää:

Kohta käy leveä sänky kapeaksi,

rakkaus on poisto, kohta tämä nurmi loppuu

kautta sen

tulee yö syöty koko nälkä ja vyö.

Kuka seuraavaksi lyö

kautta viivan sanan tiskiini

tai nurmen alle, kuka ottaa tyhjän

täyttää sanan vastaa?

Siitä minä en vastaa, minä huudan

siinä sinä

valitset aseet

shakkipelin tai pistoolin matin.

Pushkinin tai cummingsin vastat

molemmat tahtoisin nähdä vaikka muovista.

Tässä nurmen päällä veden äärellä
 linnun laulu ruusu
 mettiäinen ainoassa mielessäni.

PUSHKIN KÄVI TÄÄLLÄ (poistettu)

*Nostakaa päänne, elävät ihmiset, jotta päivä ei olisi jo ohi, jotta te
 voisitte vielä tavata hänet. Älköön tuleva päivä tuoko teille kuolemaa.
 Kuolkoon kuolema, kun päivä kuolee. Kadotkoon kuolema, tauti ja tuskat
 katoavan päivän kanssa.*

(Demnine Kosternik, suom. Hannu Oittinen)

Hasso Krull kävi Venäjällä
 ja kirjoitti Tallinnassa:

*"mutta miksi marilaiset
 siellä pontikkakylänsä pihalla
 puhuivat jostain Pushkinista"*

Mutta miksi savolaiset
 täällä mesimarjakylänsä pihalla
 puhuvat jostain Pushkinista

Marin presidentti siirsi marit
 sivuun valtion viroista
 Kuopiossa
She Pushkinin patsas joutais muualle

Marissa Pushkin on venäläinen
 Kuopiossa
 runoilija ja venäläinen liikemies
 Molempi pahempi siirrettävä,
 jos Pushkin ei olisi käynyt täällä

Edellisillä Pushkinin syntymäpäivillä mietin Venäjän tilannetta
 ja koska Tshetsheniassa ei näy minkäänlaista muutosta
 Pushkin oli ilmeisesti täällä

Ehkä hän on edelleen täällä,
 koska Tshetshenian tilanteessa ei näy edelleenkaan minkäänlaista muutosta
 tai samanlainen muutos kuin Marimaalla

Kun huomasin Pushkinin asuvan jossain muualla
 kuin Venäjällä —
 koska Tshetschenian tilanteessa ei näy edelleenkaan muutosta —
 olen etsinyt merkkejä Pushkinin vierailusta kaupungissamme

Merkkejä on,
 Pushkin on koskettanut
 me näemme sen joka päivä päätöksissämme
 Pushkin kävi täällä,
 koska meillä on virtaa tässä mikrofonissa
 Jos Pushkin ei olisi käynyt täällä,
 virtaa ei olisi, vaikka soittaisin
 kymmenen puhelua, nyt vain viisi:

Keskuksen kautta toiseen keskukseen,
 jonka mukaan tarvitaan tulosaluejohtajan lupa
 Tekninen virasto ei anna energiaa, vaan pyytää kääntymään
 Kuopion Energian puoleen
 Kirjoittajapiirin hallituksen jäsenen Leppäsaaren neuvomana yhdistän
 Sosiaali- ja terveysalan yksikön vahtimestarille
 joka ohjaa kiinteistönomistaja Engelin puoleen
 Engelin kanssa päätämme tavata tässä patsaalla
 ja kokeilla riittävätkö roikat ja toimiiko
 Suomalaisen kirjakaupan kajari
 Jos toimii, Pushkin kävi täällä

Nämä merkit minä löysin, entä te
 missä te näette runouden kosketuksen
 joka todistaa Pushkinin vierailusta
 Näkyykö se tässä runoilijan patsaan katseessa
 onko se lämmin merkki
 vai Lipposen laatta

Silmät auki ja korvat
 kuuletteko runouden supinaa
 Jos haju tai maku kantautuu nokkaanne
 se todistaa: Pushkin kävi täällä

Kun runo syntyy
 Pushkin on täällä
 Sitä on jo esitetty poistettavaksi
 Se joutaisi jo muualle

*Kunnia Venäjän suurelle kansallisorinoilijalle
 ja romantikolle, kauneuden ja vapauden
 ylistäjälle, mutta eivät hänen juurensa täällä ole*

toimittaja kirjoitti *Savon Sanomiin*
 Koska hänen juurensa eivät ole täällä,
 täällä on esitetty myös hänen kirjojensa poistamista
 julkisista kirjastoista
 Yksityisiin ei ole vielä sillä tavalla puututtu

mutta heidänkin juuriaan on ruvettu tarkkailemaan
sillä silmällä, ilman muuta

Niin että jos olette nähneet Pushkinin täällä
tai edes vilauksen merkistä, joka viittaa Peehen
kannattaa olla varovainen
joku voi pian koputtaa ovelle tai olkapäälle
ja todistaa: Juurenne eivät ole täällä
eivät voi olla, koska näette pushkineita
siellä ja täällä

Lähdetäänpäs mukaan
ja katsotaan, kävikö Pushkin täällä
Äläs rimpuile, tässä ei nyt runoilut auta
nyt yritetään eikä meinata
suojella kaiken maailman ötököitä
eikä varsinkaan sen patsasta

Patsastelu on sitten erikseen
sitä kyllä löytyy joka päivä
mutta Pushkinin kohdalla hyväksyn puheen
jos edes yhtenä päivänä
näemme, että runous kävi täällä

MARIA JOTUNI (LTS 113 — 114, vrt. Pushkin hyvä, vastaa Maria ja Pushkin kävi täällä)
(s. Kuopiossa 1880 - 1943)

Pietari juhlii 300 vuottaan
ja Pushkinin patsas kaipaa kotiin tuossa
Valkeisenlammen rannalla silmiemme alla

Kuten Pietari Suuren patsas -
Pushkinin runon Vaskiratsastaja
vainoaa päähenkilö Jevgenia tulvivassa Pietarissa

niin tunnette te herra Pushkin Kuopiossa
piikit minun, Marian patsaan
selässänne kuten onneton Jevgeni tsaarin ankaran vihan

joka päivä ja yö minä piikitän sinua
vaikka kivisen talon läpi katseeni poraa
minä olen piikkinen nainen Maria Jotuni

Savon naisten körttisukua, enkä mikään neitsyt Maria
joka antaa anteeksi herrojen sievistelyjä
patsaiden koristelua ja laattojen latomista

"Mitä muija ärhentää", puistelee Pushkin olkapäitään
 kuin niillä ikilunta nukkuis,
 vaikka Marian katse poraa
 ja kyyneleet valuvat päähenkilön kuparipaltoon selkään

"Mitä muija uliset, kohta tuo kurja tshuhnan lampi tulvii
 kuin armas kallis Neva,
 ja minä olen kurkkuani myöten täynnä
 akkojen kyynelvettä ja Kuopion kukkokulttuuria,
 jolla minut kastetaan kuivaksi luterilaiseksi

ennen kuin sinun mekko edes kostuu, minä kastun
 jos nyt tuota modernia teräshökötystä
 voi sanoa Marian mekoksi tai kirjailijan patsaaksi"

Pushkin hyvä, vastaa Maria:

Ensin sinun nenän alta kaivettiin pommeja
 kuin verta nenästä.
 Nyt rakennetaan ruusutarhaa.

Mitä sinä runoilija valitat
 eilen verta, tänään ruusun tuoksua
 tänään synttärirunoja, huomenna saat seistä yksin kuin mies
 ja patsas, miehen malli

Tämä muija ei sanojaan säästele
 mutta en minä niitä sinulle
 ja sinun kiviseen selkään joka päivä lykkää
 en edes kyyneleitä valuta
 yhden miehen selän käännön takia

ja kun tuota takkiasi katsoo tarkemmin
 niin en sinuna, vai pitäisikö teitä vielä teititellä,
 niin en minä tuossa russakan kuosissa

rupeaisi nykynaisen mekosta neuvomaan
 mekkoni malli ja piikkien pituus riittää
 ja täyttää tänä päivänä Pariisin kiiltodirektiivin

huomisesta en tiedä, mutta sen sanon
 että tulvaa ei tule, on niin kuiva ja kylmä talvi takana
 saa sataa vaikka koko kesän,
 silti kaivon pohjaa janottaa
 ilman minun kyyneleitä ja hammasten kiristystä

Tai mistä sen tietää, jos vaikka kaivot lentää

tai kaivon renkaat pomppaavat asfaltin niskaan
 niin kuin taidemuseon pihalla tänä kesänä
 tai jos minä saan lisää itkun evästä
 Siperian tulipalojen savusta

Niin äkkiä se tuulen suunta muuttuu unionissa.
 tänään pommeja, huomenna ruusuja
 huomenna pommitetaan Tshehtsehniaa

tänään juhlietaan Pietaria ja sinua,
 unohdetaan Irakin pommit
 lauletaan Oneginia ja Patarouvaa kurkku suorana
 suorassa lähetyksessä

ja märkäsuinen aateli istuu eturivissä
 suomalaisten tshuhnien päänaiset joukossa mukana
 kuiskivat kehuja ohrana tsaarin korvaan kuin miehet

tai sinä silloin kuin kerjäsit lisää rahaa
 runoillesi, historialliselle runoelmallesi, väitit
 vaikka vaimosi ne rahat vei niin kuin henkesi

Kun venäläisten pommeja ei löytynyt nenäsi alta,
 tai löytyi yhtä vähän kuin sinun patsaalta runoja,
 kaadettiin hopeapajut ja muut puut

että päästään rakentamaan ruusutarhaa
 ja lammaspuita
 ja koristelemaan polun pieliä pyöreillä kivillä.
 Kun risut ja männynkävyt eivät häiritse näköaloja

eivätkä kutita herran nenää
 mitä runoilija vielä valitat
 ensi vuonna saat tuijotella ruusutarhaa

ja toivoa, että tuuli tulee nenään oikeasta suunnasta.
en luvannut mä sulle ruusutarhaa
 nyt sinä saat sen silmillesi, näin hyvän hajuista

ja ilman kyyneleen tippaa eletään
 elämää naisten tasavallassa, jos pommeja ei löydy
 kassakaapista tai te ette lahjoita niitä lisää meille

vaan kärräätte ne tshuhnien sijasta
 toisten vääräuskoisten niskaan
 terrorismin siemeneksi, mullaksi ja vedeksi

tulvaksi, joka nousee nenääsi
jos minä vielä tästä suutun
lopetan piikittelyn ja kyykistyn

kyynelten sijasta levitän hameeni ja lasken veteni
sinun ja muiden pietareiden, bushien
ja jalkapallokenttien puutineiden niskaan

Tämä kultainen sateenkaari vie luokse satujen
kerran kuulet sä laulun ihmeestä sen
siellä taivas on aina sininen

Kerran kultaisesta kaaresta laulun kuulet
ja uskot sen kun hukut, silloin näet sinisen ja valkoisen
tshuhnien paratiisiin, naisten tasavallan

PUSHKIN HYVÄ, VASTAA MARIA (LTS 113 — 114, vrt. Maria Jotuni ja Pushkin kävi
täällä)

Joka päivä ja yö minä piikitän sinua
vaikka kivisen talon läpi katseeni poraa
minä olen piikkinen nainen, Maria Jotuni
Savon naisten körttisukua,
enkä mikään neitsyt Maria

"Mitä muija ärhentää",
puistelee Pushkin olkapäitään
kuin niillä ikilunta nukkuis
vaikka Marian katse poraa
ja kyyneleet valuvat päähenkilön kuparipaltoon selkään

"Mitä muija uliset, kohta tuo kurja tshuhnan lampi tulvii
kuin kallis Neva, ja minä olen kurkkuani myöten täynnä
akkojen kyynelvettä ja kukkokulttuuria
jolla minut kastetaan kuivaksi luterilaiseksi

ennen kuin sinun mekko edes kostuu, minä kastun
jos nyt tuota modernia teräshökötystä
voi sanoa Marian mekoksi tai kirjailijan patsaaksi"

Pushkin hyvä, vastaa Maria:

Ensin sinun nenän alta kaivettiin pommeja
kuin verta tsaarin nenästä
Nyt rakennetaan ruusutarhaa
Mitä sinä runoilija valitat
eilen verta, tänään ruusun tuoksua

tänään synttärirunoja, huomenna saat seistä yksin kuin mies
ja patsas, miehen malli

Tuossa russakan kuosissa
minä en rupeaisi nykynaisen mekosta neuvomaan
mekkoni malli ja piikkien pituus riittää
ja täyttää direktiivin
Huomisesta en tiedä, mutta sen sanon
että tulvaa ei tule, on niin kuiva ja kylmä talvi takana
saa sataa vaikka koko kesän, silti kaivon pohjaa janottaa
ilman minun kyyneleitä ja hammasten kiristystä

Tai mistä sen tietää, jos vaikka kaivot lentää
Niin äkkiä se tuulen suunta muuttuu unionissa
tänään pommeja, huomenna ruusuja
huomenna pommitetaan Tshehtsehniaa
tänään juhlietaan Pietaria, sinua ja ohranatsaaria
unohdetaan Irakin pommit
lauletaan Oneginia ja Patarouvaa kurkku suorana
suorassa lähetyksessä

En luvannut mä sulle ruusutarhaa

nyt sinä saat sen silmillesi, näin hyvän hajuista
ja ilman kyyneleen tippaa
eletään elämää naisten tasavallassa, jos
pommeja ei löydy kassakaapista
tai te ette lahjoita niitä lisää meille
vaan karräätte ne pommit tshuhnien sijasta
toisten vääräuskoisten niskaan
terrorismin siemeneksi, mullaksi ja vedeksi

tulvaksi, joka nousee nenääsi
jos minä vielä tästä suutun
lopetan piikittelyn ja kyykistyn
kyynelten sijasta levitän hameeni ja lasken veteni
sinun ja muiden pietareiden, bushien
ja jalkapallokenttien puutineiden niskaan

Kerran kultaisesta kaaresta laulun kuulet

ja uskot sen kun hukut
silloin näet sä sinisen ja valkoisen
tshuhnien paratiisiin, naisten tasavallan

PUSHKIN KÄVI TÄÄLLÄ

Joka päivä ja yö minä piikitän sinua
 vaikka kivisen talon läpi katseeni poraa
 Minä olen piikkinen nainen, Maria Jotuni
 savolaisten naisten körttisukua
 enkä mikään neitsyt Maria

— Mitä muija ärhentää
 puistelee Pushkin olkapäitään
 kuin niillä ikilunta nukkuis
 vaikka Marian katse poraa
 ja kyyneleet valuvat päähenkilön kuparipaltoon selkään

— Mitä muija uliset, kohta tuo kurja tshuhnan lampi tulvii
 kuin kallis Neva, ja minä olen kurkkuani myöten täynnä
 akkojen kyynelevettä ja kukkokulttuuria
 jolla minut kastetaan kuivaksi luterilaiseksi yrittäjäksi

ennen kuin sinun mekko edes kostuu, minä kastun
 jos nyt tuota modernia teräshökötystä
 voi sanoa Marian mekoksi tai kirjailijan patsaaksi

— Pushkin hyvä, vastaa Maria

Ensin sinun nenän alta kaivettiin pommeja
 lammesta kuin verta tsaarin nenästä
 Nyt rakennetaan ruusutarhaa
 Mitä sinä runoilija valitat
 eilen verta, tänään ruusun tuoksua
 tänään synttärirunoja, huomenna saat seistä yksin kuin mies
 ja patsas, miehen malli

Tuossa russakan kuosissa
 minä en rupeaisi nykynaisen mekosta neuvomaan
 mekkoni malli ja piikkien pituus riittää
 ja täyttää direktiivin
 Huomisesta en tiedä, mutta sen sanon
 että tulvaa ei tule, on niin kuiva ja kylmä talvi takana
 saa sataa vaikka koko kesän, silti kaivon pohjaa janottaa
 ilman minun kyyneleitä ja hammasten kiristystä

Tai mistä sen tietää, jos vaikka kaivot lentää
 Niin äkkiä se tuulen suunta muuttuu unionissa
 tänään pommeja, huomenna ruusuja
 huomenna pommitetaan Tshehtsehniaa
 tänään juhlietaan Pietaria, sinua ja ohranatsaaria
 unohdetaan Irakin pommit

lauletaan Oneginia ja Patarouvaa kurkku suorana
suorassa lähetyksessä

En luvannut mä sulle ruusutarhaa

nyt sinä saat sen silmillesi, näin hyvän hajuista
ja ilman kyöneleen tippaa
eletään elämää naisten tasavallassa, jos
pommeja ei löydy kassakaapista
tai te ette lahjoita niitä lisää meille
vaan kärräätte ne ohjukset tshuhnien sijasta
toisten vääräuskoisten niskaan
terrorismin siemeneksi, mullaksi ja vedeksi

tulvaksi, joka nousee nenääsi
jos minä vielä tästä suutun
lopetan piikittelyn ja kyykistyn
kyynelten sijasta levitän hameeni ja lasken veteni
sinun ja muiden pietareiden, bushien
ja jalkapallokenttien puutineiden niskaan

Kerran kultaisesta kaaresta laulun kuulet

ja uskot sen kun hukut
silloin näet sä sinisen ja valkoisen
tshuhnien paratiisiin, naisten tasavallan

Liite 8

KIRJAHYLLYN MUSTELMIA
MURRETUJA NURKKIA
TAI MUUTEN MERKILLÄ PANTUJA
RUNOJA PÄÄARKISTOSTA 1978 -- 2002

- Ahti, Risto (1987) *Läsnäolon ikävä*. Porvoo: WSOY.
- Pitkä työ, s. 16
Ahti, Risto (1995) *Iloinen laulu Eevasta ja Aatamista*. Porvoo: WSOY.
- Teesi, s. 61 -- 62
Aronpuro, Kari (1986) *Kirjaimet tulevat*. Vaasa: Kirjayhtymä.
- Seuraan taivaan päivittäistä liikettä, s. 9
- Satutunnilla, s. 11
- Lehdessä lukee kriitikon puhetta, s. 29
- Ihana näky s. 70
Aronpuro, Kari (1989) *Rihmasto*. Jyväskylä: Kirjayhtymä.
- The Semiotic Institute of Northern Calote, sivu numeroimaton
Haavikko, Paavo (1984) *Pimeys*. Porvoo: WSOY.
- Puitten istuttamisessa on tärkeintä, s. 8
- Taideteos on nähtävä valmiina, s. 12
- Kun aasinmaito on muuttunut lehmänpaskaksi, s. 79
Haavikko, Paavo (1987) *Viisi sarjaa nopeasti virtaavasta elämästä*. Jyväskylä: Arthouse
- Eurooppalaisen tekopyhyyden markkinat, s. 27
Haavikko, Paavo (1988) *Toukokuu, ikuinen*. Porvoo: Arthouse.
- Panen kalan selkäruodon s. 45
- Romania on antanut Euroopan kulttuurille s. 58
Haavikko, Paavo (1989) *Kansalaisvapaudesta*. Porvoo: WSOY.
- Kustantamisesta, s. 82 -- 86
Haavikko, Paavo (1990) *Talvirunoja*. Porvoo: Arthouse.
- Tällä. Paikalla, s. 31
Hotakainen, Kari (1982) *Harmittavat takaiskut*. Porvoo: WSOY.
- Turistiesitteessä, s. 16
Liehu, Rakel (1997) *Skorpionin sydän*. Porvoo: WSOY.
- kaksi kolme meitä on, s. 53
Melleri, Arto (1989) *Nuoruus, siivekästä ja veristä. Runot 1972 -- 1989*. Keuruu: Otava.
- Mau-Mau 1.--7., s. 223 -- 229
Otonkoski, Lauri (1995) *Musta oli valkoinen*. Porvoo: WSOY.
- Mutta, s. 18
- IX P.S. s. 52
Rekola, Mirkka (1987) *Maskuja. Pieniä elämän pituisia juttuja*. Porvoo: WSOY.
- Sinä kesänä oli vaikeaa, s. 39
- Yhtenä päivänä, s. 73
Saarikoski, Pentti (1980) *Tanssiinkutsu*. Keuruu: Otava.
- Tänään hän on kriittinen, s. 24
- En tule koskaan olemaan runojeni väärtti, s. 44
Saarikoski, Pentti (1983) *Hämärän tanssit*. Keuruu: Otava.

- tyttö, s. 5
 - Minä olen tie, s. 6
 - Alkaa tuulla, olen kotiin tulossa, s. 10
 - Sienessä on hauska olla, s. 15
 - Minä teen sellaisia havaintoja, s. 19
 - Tuuli yskii keuhkonsa rikki, s. 25
 - vuoden pisimpänä yönä, s. 37
- Turkka, Sirkka (1986) *Tule takaisin, pikku Sheba*. Helsinki: Tammi.
- Olen laihtunut, tietääkseni, s. 11

Liite 9

Runo pakenee lukijaa Tossavaisen yrityksissä ja suunnitelmissa. Kolehmainen, Ritva. Savon Sanomat 18.4.2004

Jouni Tossavainen
Liiketoimintasuunnitelma
(Like 2004, 121 sivua)

Luen nopeasti laajasti tsumaten, luen hitaasti sana sanalta, luen jopa ääneen kuullakseni rytmin, mutta lähestynpä *Liiketoimintasuunnitelmaa* miten tahansa, se on tiukka paketti. Luulin jo tuntevani Jouni Tossavaisen (1958) runoilijan käsialan, mutta täytyy tunnustaa, että Tossavainen yllättää jälleen.

Uusin kokoelma on vuonna 1985 esikoisensa julkaisseen kirjailijan yhdeksäs runoteos. *Valitut runot* ilmestyivät 1998, lisäksi Tossavainen on kirjoittanut novellikokoelman ja kaksi romaania, joista *Vihtapaavo* (1999) on jäänyt parhaiten mieleeni.

Kokoelman ensimmäinen osasto Liikemies aukeaa minulle vaikeimmin. *1. yritys, 2. yritys* jne. nimetyt runot ovat niin tiukkaan pakattuja, että hypin säkeestä toiseen ja varon putoamasta väleihin. Rakennan runot sanoista, jotka minulle on annettu. Lukijahan runon päässään lopulta tekee, eihän sitä voi tietää mitä runoilija on tarkoittanut. Tarvitseeko edes?

Tossavaisen niukkasnainen runo juoksee vapaasti. Joskus ajattelen kuten hän kirjoittaa: *Mitä minä säkeellä joka juoksee pakoon.* Kuusia hän ei ole unohtanut tässäkin kokoelmassa.

Aina matkalla / liikkeellä kaiken aikaa, Tossavainen kirjoittaa ja *ajasta tulee esine.* Me esineellistämme ajankin, teemme siitä hyödykkeen, jota ei ole koskaan tarpeeksi. Liikettä ja toimintaa on, pysähtymistä tarvittaisiin.

Runoissa on tuttuja asioita; on viittauksia Ainolaan tai tuttuun runoon *Juoppo lähti juomaan (Laulaja lähti laulamaan)*, paljon muitakin. Mutta miksi ruotsin- ja englanninkielisiä säkeitä? Lienee ajan tapa.

Toimintasuunnitelmat-osasto on mieleisin. Jään mielikuvissani istumaan kivirauniolle. Enää niitä ei näe.

Mitä minä vapaudella / bisnestäkö / siihenkö tässä nyt pitäisi pyrkiä

Runoilija ja bisnes tuntuvat huonosti yhteensopivalta parilta, silti ne tarvitsevat toisiaan. Kai runokirjat on tarkoitettu myytäväiksi tai kirjastoista luettaviksi. Ehkä siihen tarvitaan *Arvon muusa ja arvaamaton mesenaatti.*

Mukavaa lapsekkuutta runoilijan tekstistä löytyy, sillä *XI Suunnitelma* on kuin satu.

Tossavainen myös leikkii sana-assosiaatiolla. *5. Vaeltaja* -runossa on 18 tietä, kaksi aina pareittain. Lukiessa jatkan kuin huomaamatta: kärrytie, silkkitie, koulutie, oikotie... Eihän tuommoinen edes olisi runo, mutta kokoelmassa se kuuluu kokonaisuuteen ja on siten runo.

Elämän paradoksi näkyy *XII Suunnitelmassa: kuka minä olen kysyy mummo / vanhainkodissa // joko minä olen / sanoo sokea kameralle*

Liiketoimintasuunnitelmassa päästään matkalle mukaan Tarttoon, Jurmalaan ja Riikaan. Belaruksen sinisen aistii, jos on sen nähnyt. ”Herra Tossavainen” kulkee Huvikummun ja Pietarin tien kautta Pushkinin patsaan luo, sinne missä *ensin nenäsi alta kaivettiin talvisodan pommeja / kuin verta tsaarin nenästä / nyt rakennetaan ruusutarhaa*

Tossavainen on ottanut kantaa runouden puolesta ja kirjoittanut *Runo ei löydä lukijaa, koska runokirjan ja lukijan välissä on monta karikkoa, lähinnä tyhmiä toimittajien karikkoja.* (Parnasso 4/1998) Toivon, ettei kirjoitukseni jää tulpaksi kokoelman ja lukijan väliin, vaan

runonystävät löytäisivät teoksen. Kiinnostaisi jopa miten muille lukijoille kokonaisuus aukeni.
RITVA KOLEHMAINEN"

Liite 10

Runoraati: Kannanotto. Semeri, Jaana, tuottaja, YLE Kulttuuriohjelmat TV1 22.4.2004 klo 21:40.

"Juontaja Minna Joenniemi:

— Miten käy Rosa Meriläiseltä poliittinen historia?

Rosa Meriläinen (6 pistettä):

— Joo tota, sosiaalidemokraattisen puolueen historiaa läpi tässä käytiin ja heitä raukkoja kölin alta vedettiin, että vaikka tässä tämä runonkertoja aika ihaillen katselee sitä valokuvaa ja tavallaan kaikkea sitä niinku kunniakasta niinkun Marksia taustalla ja kansalaissodan odotusta Taavin silmissä ja kansalaissotaa ja sitten jos kuitenkin tää demareitten saavutukset kulminoituu paperimiesten palkkoihin ja siihen että tässä tämä ideologia on tuotteistettu tai tullut tuotemerkiksi, jo tällaseks jota ei viitti enää samalla tavalla kannattaa ja kannattaa samalla tavalla kuin sitä saatto valokuvasta ihailla niin kyllä säälis käy demareita kun niitä näin haukutaan, mutta sinänsä tota vaikka täs oli monta niinku hauskaa kohtaa, oli kiva lukea, mihin kaikkeen tämäkin runossa viittaa, niin vähän oli musta sanotaanko vähän väsyneitä ilmauksia nämä takarivin taavit.

Juontaja:

— Mitä antaa Niko, Niko antaa seiskan.

Niko Saarelainen (7):

— Kyl mä eri tavalla ottasin kantaa, kyl mä eri tavalla kritisaisin niinku nykydemareita, et tää on aika lievää ja semmosta helppoa kritiikkiä mitä voi heittää niinku että, että varsinkin kun vertaa noita aikakausia pitää ymmärtää että aika on ihan toinen ja on eletty sata vuotta tässä näin kun yleensä se kritiikki on seitkytluku ja tää päivä, että, mutta seiskan mää annan tästä nyt kuitenkin.

Juontaja:

— Tässä kuljetaan sadassa vuodessa kovakauluksisesta paidasta työväenjohtajan jakkupukuun, onko sillä väliä Eija Ahvo?

Eija Ahvo (9):

— Tää on semmonen sirpaleinen kuva minulle, jossa otetaan kantaa aika pitkälle siihen että, että mitä tää puoluepolitiikka ylipäättänsä tänä päivänä on, mä koen tässä hirveen vahvasti semmosen, semmosen kuvan että, että, että tää pitäs kokonaan niinku räjäyttää tää puoluepoliittinen ajattelutapa, että ei se, se ei enää niinku toimi.

Juontaja:

— Sillee just, kaheksainen tuli.

Jukka Virtanen (8):

— Mulle tää lähellä oleva vappu nosti pari pinnaa, koska tässä on jotain, jotain semmosta kun tään tarkkaan lukee nyt kun tulee taas näitä työväenliikkeen puheita, mitä minäkin olen elämäni aikana hyvin paljon seurannut ja ollut mukana niissä niin tuota että vois nyt sitten myös puhujat että kuuntelijat miettiä sitä kokonaisuutta niinku tämä on omalta kannaltaan miettinyt tätä että, että mihin tää on menny niistä isoista ajatuksista, jotka oli aika hassuja kyllä nekin, mutta tuota että, että niitä vois nyt funtsailla, että jos tän runon ottaa siltä kannalta, niin se on

just nyt paikallaan: tästä puhutaan kohta.

Juontaja:

— Nyt puhutaan Tossavaisesta, minä lasken pisteet."

Liite 11

Kaupallisuuden kritiikkiä. Tanskanen, Leena. Keski-Pohjanmaa 31.5.2004.

"Runoilija Jouni Tossavaisen yhdeksäs runokokoelma välittää tyylikästä, yhteiskuntakriittistä lyriikkaa. Kaupallisuuden kaikenkattavuus synnyttää provosoivia toiveita vaihtoehtoisesta vallasta, toisenlaisesta ajattelusta.

"Maksajan paikalla Nokia/iso mies paljonsyöpä/kustansin muijalle opetukset ja lääkärin viran Tampereelta/niin toimii Mafia/lapsestaan se puhuu/niin kuin omistaisi sen"

Liiketoimintasuunnitelma kokonaisuudessaan on kuin parodia yritysmailmasta, suunnitelmista ja suhdanteista. Neljään pöytäkirjamaiseen jaksoon jakautunut kokoelma osoittaa sormella markkinamaailman pöyhkeyttä ja itseriittoisuutta. Runojen kiivas puhuja muistuttaa, että runous jos mikä on pienyrittäjyyttä. Muistaako sitä kukaan? Mitkä ovat sen toiminnan ehdot?

Puhuja palaa usein alkukantaisuuteen, paljaisiin entisiin. Tämä käy ilmi muun muassa runossa *Matka Vörumaalle*. Toisaalta, myös alkukantaisuus saa osansa kritiikistä -haluttuja muutoksia ei ole tehty, kansoja ei ole kuultu. Jokin muu määrää.

Nytkivää nykyrunoa

Rakenteeltaan Liiketoimintasuunnitelman runot ovat nytkivän elävää nykyrunoa. Säkeiden näennäinen irrallisuus ja piiloinen logiikka jättävät tulkinnalle tilaa. Luettavissa olevat säkeenylitykset sen sijaan luovat merkitseviä tunnelmakuvia ja välittävät yhteiskuntakriittistä sanomaa.

"Ilman tilaa ei voi maistaa/hyppysellinen ei tuoksu/myös vankilalta ilman asiakkaan kaltereita"

Tossavainen ei suosi välimerkkejä, mutta rytmittää tekstiä esimerkiksi vieraskielisyydellä ja tekstin asettelulla. Runot ovat katkeamatonta juoksua. Aivan kuin elämä tänään.

Tossavaista on kiitelty hänen tavastaan käsitellä kulloistakin aikaa jo vähän inflaatiostakin kärsivän nykyrunon keinoin. Sointuisuutta hänen runoissaan ei liiemmin ole, syvällistä asiaa ja ajatusta sen sijaan sitäkin enemmän.

Liiketoimintasuunnitelman puhuja elää omassa, persoonallisessa maailmassaan, jossa symboliikka kukkii. Puhuja katsoo ja kritisoi omien lasiensa läpi elämää, jonka nurinkurisuutta sitä itse elävät eivät tunnista.

Ennakkoluuloton ja omalaatuiselta idealtaan onnistunut kokoelma haluaa muutosta. Sytyin hetkelliseen kapinointiin. Sen jälkeen väsyin toistuvaan kritiikkiin."

Liite 12

Häikäistä silmät näkemään. Pyysalo, Joni. Suomen Kuvalehti 31/2004, s. 58.

"Jouni Tossavainen, Liiketoimintasuunnitelma. 121 s. Like 2004.

"Jouni Tossavaisen valtoimen assosioivat, pitkätkin matkarunot Suomesta, Baltiasta ja Gotlannista ovat Liiketoimintasuunnitelman pääaines. Ohessa löytyy yhteiskunnallisuutta, kirjoittamisesta ja hauskoja kohtia: '(Jumalan nettiosoite on muuten muuttunut / se on www.taivas.com)'. Materiaalia on ylettömästi, mutta kokoelman rakenteen ideakaan ei riitä kitkemään luonnosmaista, muistiinmerkintämäistä yleisotetta."

Liite 13

Vieraantumiskurssi liike-elämästä. Jouni Tossavainen purkaa runoihin kohdistuvia odotuksia tuoreimmassa kokoelmassaan. Koskelainen, Jukka. Helsingin Sanomat 24.8.2004, s. C5.

"Jouni Tossavainen: Liiketoimintasuunnitelma. Like 121 s. 18 e.

Runoudeltakin tavataan vaatia tavan takaa jotain erilaista, jotain uutta. Jouni Tossavaisella on sellaista tarjottavana yllin kyllin.

Tossavainen tuntuu järjestelmällisesti purkavan runouteen kohdistuvia odotuksia. Hänelle runous ei ole suoraa itseilmaisua eli keskeisyriikkaa, ei muutenkaan lyyristä maalailua saati soljuvaa hurmosta.

Sen sijaan Tossavainen vieraannuttaa kieltä ja panee lukijansa ponnistelemaan täyden päivätyön edestä merkitysten ja ajatusten aukomiseksi.

Tossavaisen runot täytyvät loputtomasti virtaavista mielteistä, havainnoista ja terävistä vieraannutusefekteistä.

Vähintään joka toisella rivillä on niin yllättävä ja omaperäinen vertaus tai kielikuva, että sen sijoittaminen muuhun maailmaan vaatii salapoliisin taitoja.

Tossavainen ansaitseekin täyden tunnustuksen lukuprosessin aktivoinnista. Teksti poukkoilee oudosti ja kurittomasti. Takana voi tietysti nähdä yhteiskuntakritiikkiä: kieltä ei koskaan käytetä vailla taka-ajatuksia, tietoisia tai tiedostamattomia.

Mikään ei ole neutraalia, ja vain katkelmallinen, vieraannutettu kieli voi tuoda sen esiin.

Liike-elämän kieli saa oman osansa.

Se puretaan osiinsa ja osoitetaan, miten laajalle se on tunkeutunut: kukaan ei ole turvassa.

Se käy vaikka tähän tapaan: "Lisää liikettä silmille / paha virus hyvä sota / ruumiin nettiin ja korvaaviin lääketehdasiin // Liekuta, lennä, leipä vaihtuu toiseen / kiveen, kolikko käy kolmanteen / ja kansan käsi potenssiin // Ja reilu käärme investoidaan paratiisiin penissillä jaetaan kiemurtelematta — / taas roikkuu suora käsi veneen laidassa / vaikka kondomit kuluivat optioetuna."

Mutta kun suvantoja jatkuvassa herjaamisessa ei ole, mikään nautinto ei Tossavaisen kokoelman lukeminen ole.

Väliin kaipaisi jopa oikeita, täysiä, hyvin muotoiltuja lauseita.

Sitaatteja, niin avoimia ja piilotettuja, sen sijaan on yllin kyllin. Tossavaisen lukeminen tuntuu väliin kuin palapeliltä, ja valmis kuva on aina vääristynyt. Se saattaa olla myös vino

kuva lukijan omasta naamasta.

Mukana on laaja sarja matkoista Viroon, Venäjälle ja Visbyyn. Kun mukaan tulee maamerkkejä, runot ovat jo vähän juurevampia.

Vitsitkin menevät paremmin perille, kun aiemmin moni runo tuntui pelkältä yksityiskieleltä — tai sitten vain miellelyhtymien vapaalta juoksutukselta.

Runojen rytmi ja sointuvuus tuntuu Tossavaista kiinnostavan vain satunnaisesti.

Sen vastapainoksi hän tarjoaa pitkän oppimäärän siitä, miten vapaudutaan tehokkuudesta ja päämäärätietoisuudesta.

Jukka Koskelainen."

Liite 14

Ääntä, vimmaa ja kielen anarkismia, Keski-suomalainen 3.8.2004

Jouni Tossavainen
Liiketoimintasuunnitelma
Runoja. Like 2004. 112 s.

Kustantajan tiedotteessa kerrotaan, miten **Paavo Haavikon** 1970-luvun runouden jälkeen ns. liiketoimintaa ei ole otettu yhtä keskeisesti lyriikan aiheeksi kuin juuri ilmestyneessä **Jouni Tossavaisen**, 46, yhdeksännessä kokoelmassa *Liiketoimintasuunnitelma*. Heidän (= Like) mielestään on aika tuoda "äänekkäästi esille taiteen ja kulttuurin kasvava osuus liike-elämässä".

Ehkä, Mitä se sitten lieneekään? Julkisuudessa olleet teoriat kun eivät ole vieneet taidetta kuin taidetta — taloudellisesti — sen kummemmin eteenpäin, eivät suuntaan eivätkä toiseen.

Tossavainen ei suinkaan vastaa — vaikka kirjan takakannessa niin väitetään — minkälaisilla keinoilla runous voisi sponsoroida liiketoimintaa. Tai päinvastoin. Kyseenalainen on myös lauset, että "ilman riittävää vastustuskykyä markkinavoimat ovat taiteen kuolemaksi". Tuskinpa vain, sillä ajattelussani painotan muun muassa runojen ja rahan "valtojen" milteipä ehdotonta erillisyyttä. Ne painivat kumpikin itsekkäissä sarjoissaan, ja ne ovat tavoitteiltaan omanlajisiin kohderyhmiin suunnattuja.

Vaikka mainittuja "tendenssimäisyyksiä" kokoelmassa onkin jonkin verran, tämäkin teos on otettava luontevimmin vastaan Tossavaisen aikaisemman tuotannon tiukkana jatkeena. Yhtäaikaisesti ollaan myönteisesti sidoksissa niin jo tutuiksi tulleissa perinteissä kuin uusia uria luovissa teksteissäkin.

Kokoelma Liiketoimintasuunnitelma on ulotteisuuksissaan tuore, virkistävä sekä — ajoittain — jopa täynnä ja vimmaa, kielen anarkismia.

Kiehtovaa absurdismia

Edelliseen on välittömästi lisättävä se, että Jouni Tossavaisen kokoelmin jatkumossa ne kaikki ovat erilaatuisia, toisistaan poikkeavia (tiettyjä teemoja lukuunottamatta). Yhteistä kuitenkin on niiden kielellinen vastahankaisuus. Tossavainen ei ole edennyt "valtavirtojen" runouden uomissa, "otavalaisuudessa", vaan omapäisessä itsellisyydessään eli pois tieltä, risut ja mäntyjen kävyt (unohtamatta perusrakkautta metsiin).

Mietin kauan, kuka suomalainen voisi kirjoittaa samalla tavalla. En löytänyt ainuttakaan,

joka pääsisi edes lähelle Jouni Tossavaisen "omaäänisyyttä". Tossavaisen tapa ja etenkin kyvykkyys tehokkuuteen rakentuu kielen (ja kielikuvien) vastakkaisuuksista ja ristikkäisyyksistä. Runoissa on viljalti laskelmoidusti harkittuja jännitteitä, tyylin rikkinäisyyttä, joka on — paradoksaalisesti — yhtä kuin kokonaisuuden eheyttä, harmoniaa.

Jouni Tossavainen on lyyrikkona tulkittavissa vapaamuotoisesti ja persoonallisesti. Runoissa on ripaus kiehtovaa absurdismia eli persoonallisuutta, mieltä mielettömyydessä. Sitoutuminen "normeihin" olisi Tossavaisen lyriikan tuho.

Aina matkalla / liikkeellä kaiken aikaa... Jouni Tossavaiselle ovat ominta aluetta 1) runojen kenttien alituinen liikkuvuus sekä 2) pinna alla olevan kapinallisuuden krooninen kytevyys.

Joittenkin edellisten kokoelmien lievä kaaosmaisuus ja epäjohdonmukaisuus (logiikan välttäminen) ovat Liiketoimintasuunnitelmassa koko lailla väistyneet, tai sitten muuten vain sivuun sysättyinä mutta kuitenkin ikään kuin vaikuttajina taustoilla.

Herkkyyttä ja kovuutta

Jotkut runoilijat ovat onnellisuuden kyseenalaistajia, jotkut julistajia, jotkut levottomuuden lietsojia. Heitä on moneksi. Tossavaisen runoudessa — tahallisessa, ilkkurisessa kulmikkuudessa — on yksilöllistä henkevyyttä, detaljien rikkautta: ... *kala tuoksuu / Linkolan housuissa / ja sarka ...*, *tai: ... avarrun puhallun, koverrun ytimeen / runoilien kaipuun pohjattoman pohjan...*

Kuljeskelua, elämyksiä, romantiikkaakin. Jouni Tossavainen on pääasiallisesti konkretisti, mutta abstraktioitakaan ei kaihdeta.

Kokoelmassa Liiketoimintasuunnitelma herkkyys ja kovuus — säälimättömyyskin — ovat yhteisymmärryksessä, joko lähellä tai kaukana toisistaan, mutta aina käsikkäin. Tossavainen on humanisti, ihmisestä huolta kantava "sielu", joka on jättänyt sanoilla leikittelyt ja kokeilevuudet sikseen.

Kuitenkin miellän säkeet edelleen — huom: nimenomaan myönteisissä puitteissa — epälyyrisiksi. Se on ansiokkuutta, johon vain aniharvat runoilijat kykenevät: *Kun pimeys iskee / tulta käynnistyy / valon aika // Euroopasta Savoan / terveisiä teiltä / meidän pankkiin.*

Jouni Tossavaiselta ilmestyy syksyllä veijari- ja matkaromaani *Euroopan omistajat*. Siinä ystävät ja yhtiökumppanit Juha, Matti ja Paavo hakevat firmalle mersuja Saksasta. Miten bisnekset sujuvat, kun "naisista ihanin" astuu yritykseen mukaan?

JORMA HEINONEN

Liite 15

Lumooja 3/2004

HÄMÄRIÄ LIIKETOIMIA

Jouni Tossavainen: Liiketoimintasuunnitelma.
Like 2004.

Jouni Tossavaisen yhdeksännen runokokoelman nimi on *Liiketoimintasuunnitelma*.

Kokoelman osastojen nimet liittyvät liike-elämään. Ensimmäisessä, Liikemies-nimisessä osastossa on kolmetoista runoa, jotka on kaikki nimetty eri yrityksiksi. Toisessa osastossa on kaksitoista toimintasuunnitelmaa. Sisällysluettelo on niin selkeästi rakennettu, että tuntuu hyvin luontevalta lähteä lukemaan kokoelmaa kokonaisuutena. Minä yritin sitä. Lopulta jouduin luovuttamaan. Runot käsittelevät hyvin erilaisia aiheita hyvin erilaisilla tavoilla. Niitä on vaikea lukea siten, että säkeiden merkitys määrittäisi kokoelman muiden runojen perusteella. Runot vaativat itsenäistä olemassaoloa.

Kokoelman ensimmäisessä runossa luetellaan valtva määrä mitä erilaisimpia asioita, joita kaikkia edustaa liikemies. Liikemies on esimerkiksi "*demari ja syömättä täynnä*" sekä "*yksin muttei yksinäinen*". Hän on kaikkivoipa ja samalla "*jokainen on liikemies/ niin kauan kuin aurinko paistaa/ ja joku kylmä ja kuuma pimeä/ säteilee vielä valon jäljissä*". Kenties tämä on viittaus tulevien runojen hajanaisuuteen. Koska liikemies edustaa kaikkea ja kaikkia, ei hänestä voi kertoa kokoelman kokoista tarinaa tai esittää kokoelman kokoista väitettä. Mutta miksi Tossavainen haluaa puhua yrittäjyydestä, jos yrittäjyys tällä tavoin sulkee sisäänsä kaiken? Miksi hän puhuu juuri yrittäjyydestä? Jonkinlaista vastausta näihin kysymyksiin yritin etsiä kokoelmalta kokonaisuutena. Sitä en kuitenkaan löytänyt.

Liiketoimintasuunnitelman runot ovat vaikeita, vaikka niitä lukisikin itsenäisinä teoksina. Myös yksittäisen runon kokonaisuutta on useimmiten vaikea hahmottaa. Tossavainen kirjoittaa paljon hienoja säkeitä ja pystyy hienoihin leikkauksiin (esimerkiksi televisioidun sodan todellisuudesta suoraan herkkään rakkauteen). Samalla hän kuitenkin kirjoittaa oudon hajanaisesti: "*Mies joka ei halua näyttää miltään/ väriltä lukee kirjaa niin kuin pitää/ seisoa oikeassa asennossa junassa/ Äiti tuntee aina syyllisyyttä/ nainen sanoo, niin minäkin/ mies pysähtyy/ olen naimisissa syyllisyyden kanssa/ passi ei lämmitä Kontiomäkeä/ eikä auringossa/ Tyttö nostaa jalkansa penkille/ kiharapilvi huohottaa/ silmille molemmat jalkapohjat*". Jatkuessaan tämä runo palaa vielä kahdesti junaan.

Samalla tavalla Tossavainen palaa yhä uudestaan johonkin tiettyyn asiaan hieman eri näkökulmasta monissa muissa runoissaan, erityisesti usean sivun mittaisissa runosarjoissaan. Runot kiertävät kehää, usein kiertyvät takaisin alkuunsa. Silti säkeet eivät tunnu muodostavan minkäänlaista kokonaisuutta. Poikkeuksen tästä tekee hieno runosarja "Katkovirta", joka puhuu vivahteikkaasti elämästä, kuolemasta, teollisuudesta ja luonnosta.

Hieno on myös "XXI SUUNNITELMA". Se kertoo eri tilanteista, joissa joku on aivan tyypillisellä mutta samalla oudolla ja väärälläkin paikallaan tässä maailmassa. Saattaessa nämä tilanteet yhteen runo yhdistää kipua ja huumoria ja sanoo jotakin, mikä ei vielä paljastu, jos jokaisen tilanteen lukee erikseen: "*Kuka minä olen kysyy mummo/ vanhainkodissa/ joko minä olen/ sanoo sokea kameralle/ nyt käydään töihin sanoo pappa/ laittaa sokeripalan kuppiin/ en minä lähde enkä huutele/ sanoo suru joka jää syliin*".

Lukiessani *Liiketoimintasuunnitelmaa* minulla oli koko ajan sellainen olo, että Tossavainen on taitava runoilija. Mutta vaikka kuinka yritin, en päässyt runojen tasalle. Sen vuoksi en tiedä kuinka pätevä olen arvostelemaan *Liiketoimintasuunnitelmaa*. Tempoilevan kohinan lävitse kuului puhetta, mutta en millään saanut säädettyä radiokanavaa kohdalleen ja puhetta kuulumaan kirkkaasti. Toivon parempaa menestystä jokaiselle, joka haluaa yrittää.

TIMO HARJU

Liite 16

Sähköpostiviestit

HELLMAN, HEIKKI

24.8.2004 14:02

VL: Oikaisu

Keneltä: Hellman Heikki <Heikki.Hellman@sanoma.fi>

Kenelle: jouni.tossavainen@luukku.com

Kopio: Marttila Hannu <Hannu.Marttila@sanoma.fi>

jouni,

anteeksi virhe (joka on puhtaasti koskelaisen; meidän emme ole päässeet tarkistamaan sitaatin oikeellisuutta). teen heti oikaisun.

heikki

— — -Alkuperäinen viesti— — -

Lähettäjä: HS Kulttuuri

Lähetetty: 24. elokuuta 2004 12:31

Vastaanottaja: Hellman Heikki; Marttila Hannu

Aihe: VL: Oikaisu

— — -Alkuperäinen viesti— — -

Lähettäjä: Jouni Tossavainen [mailto:jouni.tossavainen@luukku.com]

Lähetetty: 24. elokuuta 2004 11:56

Vastaanottaja: HS Kulttuuri

Aihe: Oikaisu

Päivää kulttuuri

ja kiitos arvostelusta "Vieraantumiskurssi liike-elämästä". Harmillista kyllä sivun C5 ainoaan runolainaukseen oli pujahtanut kaksi virhettä:

"// Ja reilu käärme investoidaan paratiisiin penissillä jaetaan kiemurtelematta — /"

Po. "// Jos reilu käärme investoidaan paratiisiin / penissillä jaetaan kiemurtelematta — /"

Ystävällisin terveisin

Jouni

Jouni Tossavainen

050 - 381 6250

26.8.2004 8:28

VS: VS: VL: Oikaisu

Keneltä: Hellman Heikki <Heikki.Hellman@sanoma.fi>

Kenelle: Jouni Tossavainen <jouni.tossavainen@luukku.com>

jt, ja kaikkihan me tiedämme, että opinnäytteiden tekeminen se vasta taidetta onkin.

terv. nimim. "Väitellyt"

— — -Alkuperäinen viesti— — -

Lähettäjä: Jouni Tossavainen [mailto:jouni.tossavainen@luukku.com]

Lähetetty: 25. elokuuta 2004 19:00

Vastaanottaja: Hellman Heikki

Aihe: Re: VS: VL: Oikaisu

aikamoista aktiviteettia vaatinee, jos joku kaivaa sähköpostiviestinne Jyväskylän gradujen läjistä nettikeskusteluun. Lienee sitten sen aktiviteetin väärsti.

Siihen aikaan kun opiskelin Tampereen yliopistossa ei voinut tehdä taiteellista ja tieteellistä osuutta graduun. Nyt se on mahdollista toista vuotta myös Jyväskylässä, jossa kävin opettamassa ja kuulin tällaisesta mahdollisuudesta. Toisaalta gradun tekeminen vaikutti myös teokseen eli Liiketoimintasuunnitelmaan, toivottavasti teoksen suuntaan.

tjt

Hellman Heikki kirjoitti 25.08.2004 kello 09:11:

> jt,

> no, olkoon menneeksi (vaikka minulla onkin huonoja kokemuksia

> sähköpostiviestien leviämisestä erilaisille

> nettikeskustelupalstoille...).

> vau, gradu! mistä moinen aktiviteetti, tässä vaiheessa elämää siis?

> hh

LEISSO, MERJA

15.9.2004 13:56

Re: LTS

Keneltä: Merja Leisso <merja.leisso@like.fi>

Kenelle: Jouni Tossavainen <jouni.tossavainen@luukku.com>

Moi Jouni,

eilisen nopean tsekkauksen perusteella noin 140 myytyä kappaletta.

Tervehtää,

Merja

Jouni Tossavainen wrote:

>Terve Merja

>

>Teen gradua Jyväskylän Kirjoittamisen linjalle Liiketoimintasuunnitelmasta. Markkinointi ja vastaanotto-osuuteen tarvitsisin myyntiluvut, arvostelukpl. Nora jo tiesikin.

tjt

>

>hei,

>Voin vastata vain ilmaiskappaleet.

>Arvostelukappaleita on mennyt 39 kpl.

>Lisäksi promona (kilpailuvoitot, haastattelijat yms.) on mennyt noin 20

>kappaletta.

>Voitkoha, Merja, vastata myyntiluvuista?

>terv. Nora

>Jouni Tossavainen wrote:

>>Kiitos jälleen

>>

>>Hannulta yritin kysellä gradun markkinointi ja vastaanotto-osuutta varten

Liiketoimintasuunnitelman nykyisiä myyntilukuja ja mikä osuus siitä mennyt ilmaiskappaleina arvostelijoille, mutta vastaus ei ole tullut.

Jatkan lopputyötä

>>tjt

5.10.2004 11:32

Re: LTS

Keneltä: Merja Leisso <merja.leisso@like.fi>

Kenelle: Jouni Tossavainen <jouni.tossavainen@luukku.com>

Moi,

jeh, hyvä että pääsit Hannun kanssa juttusille, jotta asia selvisi.

(Pyysin Hannua aiemmin ainakin viisi kertaa soittamaan sulle...)

Kyllä sun nyt vaan pitäisi vaivata Noraa, hän voi sitten delegoida asian

eteenpäin jos ei itse kerkeä. Minä en valitettavasti tiedä arvosteluista

mitään, enkä oikein viitsi toisten "tonteille" astua.

Tervehtää,

Merja

Jouni Tossavainen wrote:

>Terve Merja

>Paloviidan kanssa oli Turun reissulla sen verran puhetta, että "veroton hinta" -periaate tuli selväksi graduun kelpaavsti. Mutta:

>kun Liken nettisivulla lainataan Jorma Heinosen arvostelua, onko sitä mahdollista saada tänne kokonaisuudessaan gradua varten. En viitisi aina vaivata Noraa.

>Kiitän ja kumarran kohti Helsinkiä

>jo etukäteen

>työn iloa

>tjt

LEIVO, ARTO

Re: LTS

ok. elävien kirjoissa jälleen. pistetään sun runot kevääseen 2004.

t. arto

Jouni Tossavainen kirjoittaa keskiviikkona, 5. marraskuuta 2003, kello 16:32:

> Terve Arto,

> toivottavasti olet terve, koska tiistaina kuulin että olet sairaana.

> Kun ei kuulunut tänään, niin lähetän edes nämä

> Liiketoimintasuunnitelman tiedostot tulostuksen alle niin pääset luvun

> päälle.

> Järjestys selvinnee SISÄLLYKSESTÄ.

> Ensimmäisen Liikemies-osaston runot on tarkoitettu kukin omalle

> sivulleen, vaikka tiedostossa pötkössä.

> Palaveria voisi ehkä pitää puolen kuun jälkeen, jos Kiiltomadon

> toimituskunnan kokoontuminen Villa Kivessä.

> Työn iloa ja valoa pimeään

> tjt

Re: Romaani

7. marraskuuta 2003, kello

12:11:

ps. voisitko tehdä jonkun lyhyen myyntipuffin

liiketoimintasuunnitelmasta. myyntitilaisuudet alkavat jo tässä kuussa.

t. arto

On aika tuoda äänekkästi esille taiteen ja kulttuurin kasvava osuus liike-elämässä. Sitten Paavo Haavikon 1970-luvun runouden liiketoimintaa ei ole otettu yhtä keskeisesti runouden aiheeksi kuin Jouni Tossavaisen 9. kokoelmassa. "Liiketoimintasuunnitelmassa" puhutaan taiteen kasvavasta osuudesta talouselämässä, yritetään vastata siihen miten runous voi sponsoroida liiketoimia ja opetetaan, että ilman riittävää vastustuskykyä markkinavoimat ovat taiteen kuolemaksi.

Jouni Tossavainen kirjoittaa perjantaina, 7. marraskuuta 2003, kello 12:11:

- > Terve Arto,
- > sain Karrilta tänään jatkokomenttia siihen keskusteluun, jonka
- > kävimme noin kuukausi sitten Pasilassa Liiketoimintasuunnitelman
- > tiimoilta:
- >
- > "loppu on komeaa ja valmista, alussa vaivaa se takana oleva "ajatus"
- > tai "suunnitelma", jota tekstin ikään kuin pitää täyttää tai
- > toteuttaa. Myöhemmin kun siitä on pyristelty irti, teksti luottaa
- > omaan runollisuuteensa, siis puhtaasti poetiikan keinoihin, ilman
- > tukipuita. Jotenski noin."
- > Entä ite?
- > Milloin luulet, että ehdit romaanin kimppuun? Karri luki "Euroopan
- > omistajat" puolisen vuotta sitten, ja tänäänkin työstin sitä eteen
- > päin, mutta tämän kolmosversion voin zipata sinne silloin kun teille
- > sopii.
- > Hyvät isänpäivät!
- > tjt

Re 13.1. 2004 Liiketoimintasuunnitelma I ja II

moro,

valitettavasti on niin paljon vielä tähän kevääseen liittyvää luettavaa että en ehdi kyllä lukemaan ennen tuloasi sitä romaania. mutta runokirjan taitto kyllä saadaan siihen mennessä valmiiksi.

t. arto

Jouni Tossavainen kirjoittaa tiistaina, 13. tammikuuta 2004, kello 13:34:

- > Terve Arto
- > ja tässä alkuosa Liiketoimintasuunnitelmasta. Laitan toisessa
- > viestissä loppuosan.
- > Taittajalle muutama huomio:
- > - I osasto Liikemies on yhdessä pötkössä, mutta runot kukin pitäisi
- > taittaa omalle sivulleen
- > - III osastossa Liiketoimia toinen runo Muukalainen on yhdessä
- > pötkössä, mutta kukin neljästä runosta pitäisi taittaa omalle > sivulleen
- > - IV ja viimeisessä Pietarin tiellä osastossa viimeisellä runolla Logo
- > on motto, joka pitäisi taittaa edelliselle tyhjälle lehdelle tai
- > parittomalle sivulle JAT-logon kanssa

- > tjt
- > PS Tulen Helsinkiin maanantaina 19.1. ja lähden 20.1. Ehditkö lukea
- > romaanikäsikirjoituksen Euroopan omistajat siihen mennessä, jos pistän
- > tulemaan tänään?
- > s-a

KOKKO, KARRI

7.11. Re: LTS

Hienoa!

Miksi se siitä olisi muuttunut: loppu on komeaa ja valmista, alussa vaivaa se takana oleva "ajatus" tai "suunnitelma", jota tekstin ikään kuin pitää täyttää tai toteuttaa. Myöhemmin kun siitä on pyristelty irti, teksti luottaa omaan runollisuuteensa, siis puhtaasti poetiikan keinoihin, ilman tukipuita. Jotenski noin.

Laadin muuten nimestäni anagrammeja. Ei löytynyt kuin pari:

OKRA KIRK OK

ARK IRK KOOK

Sinun nimesi tuotti hiukan enemmän tuloksia:

<http://wordsmith.org/anagram/anagram.cgi?anagram=jounitossavainen>

Isänpäiviä!

-KK

— — -Alkuperäinen viesti— — -

Lähettäjä: Jouni Tossavainen [mailto:jouni.tossavainen@luukku.com]

Lähetetty: 6. marraskuuta 2003 14:35

Vastaanottaja: Kokko Karri

Aihe: Fw: Re: LTS

Tere Karri,

Leivo leimasi runot keväälle.

Leevin tavoitin Firenzestä kännykkään ja samat kommentit kuin teillä. Ensiosasto jäynää, Vorussa lämpenee.

Jyväskylän seminaariin suunnittelen otsikkoa Kuinka säkeitä valmistetaan 2000-luvulla, ja sitä varten tarvitsisin kaikkien LTS:n esilukijoitten kommentteja joko paperilla tai ilman. Bitti tietysti paras. Miltä toinen lukukerta vaikutti, vai ehditkö vielä tulostaa ennen messuja, joista jyttyttelin pois jo su-aamuna.

Vielä paremmat pallokelit viikon jatkoksi

tjt

— — - Forwarded message from Arto Leivo <arto.leivo@likekustannus.fi> — —

From: Arto Leivo <arto.leivo@likekustannus.fi>

Date: Thu Nov 06 09:25:56 EET 2003

To: Jouni Tossavainen <jouni.tossavainen@luukku.com>

Subject: Re: LTS

ok. elävien kirjoissa jälleen. pistetään sun runot keväeseen 2004.

t. arto

Re: Its

Päiväys: 25.11.2003 12:50

Moi, Tänään lähtee postissa viimeiset huomautukset. Ei niitä paljon tullut, mutta jotain kuitenkin. Ylipäänsä näytti edelleen siltä, että näiden osastojen tekstit hyötyisivät modernistin ankarasta punakynästä. Pelkistä niin kuin pystyt ja hyvä tulee. -KK

No ei paljon. Viilein on kai ehdotukseni:

Juoppo juomaan

kylväjä kylvämään

— Mihin me verbejä, kun adjektiivejakin mollataan.

-KK

— — -Alkuperäinen viesti— — -

Lähtettäjä: Jouni Tossavainen [mailto:jouni.tossavainen@luukku.com]

Lähetetty: 25. marraskuuta 2003 13:44

Vastaanottaja: Kokko Karri

Aihe: Re: Its

Terve Karri,

yrityn parhaan kykyni mukaan tulkita keskusteluumme. Toivottavasti korjattavaa ei löydy liian paljon. Jännityksellä jään odottamaan punakynäsi jälkeä

tjt

LEHTO, LEEVI

Re:LTS

25.11.2003 Leevi wrote:

Jouni!

onpa huolellinen - ja hauska! - pöytäkirja.

Toi absorptio / läpäisemättömyys -kohta: niin kuin CB:kin kait sanoo, nuohan ovat aina suhteellisia ja aikasidonnaisia termejä. Tavallaan toisen säkeen poistaminen tekisi runosta "meidän modernistien" silmissä myös absoboivamman, koska silmä odottaa tiiviyyttä ja ärsyyntyy "tarpeettomaksi" tai jotenkin "tehottomaksi" kokemastaan toistosta - toisella tavalla suuntautunut silmä taas tykkää toistosta, koska näin "asia tulee kerralla selväksi"?

Tarkemmin ajatellen taidan siis olla toisen säkeen säilyttämisen kannalla - koska se tuo runoon lisää huojuntaa ja häiriötä ja siis, minun silmiin, läpäisemättömyyttä. After all järjestys on vähän odotuksenvastainen eli kaikkein absorboivinta kait olisi sanoa "kylväjä lähti kylvämään / (mutta) juoppo juomaan". Eikö?

Ja vielä kysymyksesi kokoelman vastaanotosta - olin alkamassa sanoa sitä, että kun on kokonaisuus, voisi arvioida, miten se suhtautuu sinun aiempaan tuotantoon (jota taas en riittävästi tunne). Olenko silti oikeassa, että tämä ei ole "irtiotto" vaan "kehittämistä"? Ja sitten taas, kumpi on vastaanoton kannalta parempi, on korkeammas käres.

Tulipas paljon juttua, hyvä niin?

Leevi

Jouni Tossavainen <jouni.tossavainen@luukku.com> wrote:

Terve Leevi

ja kiitos viimeisestä.

Keskustelun pohjalta yritin tiivistää näin, toivottavasti vihreitä ei ole liian paljon korjattavaksi.

Karri lupasi juuri laittaa postiin viimeiset punakynänsä.

Minä tutkimussuunnitelmaa Jyväskylän Pynttärille.

Kylvetään
tjt

Re: Bernstein 24.2.2004 12:53

hei Jouni

ja sorry etten hoitanut tätä lähteenmetsästyä aiemmin. No, Charles sanoo että

"One day I woke up and found myself metamorphosed into a tiny businessman. All that I have done since, political and poetic, has changed this not at all. For poetry, after all, is the ultimate small business, requiring a careful keeping of accounts to stay afloat . . . That is to say, I have wanted to bring poetry into the "petty, commercial," indeed material and social world of everyday life rather than make it a space in which I could remain "free" of these things, or, better to say, chained to an illusion of such freedom."

Tämä ei siis tapahdu runossa, vaan (ilmeisesti) haastattelussa, jonka (ehkä) on tehnyt Paul Bové, ainakin hän on toimittanut boundary 2 -lehden erikoisnumeron: Bové, Paul, ed. "Charles Bernstein: A Dossier." boundary 2 23:3 (Fall 1996): 1-72", jossa tuo repliikki on, sivulla 28. Minulla ei tätä teosta ole; boundary 2 on sellainen oikeastaan aikakaskirjamainen, kerran pari vuodessa ilmestyvä kirjallisuusjulkaisu. - Jos sinusta tuntuu hankalalta viitata noin epämääräiseen lähteeseen, minusta voit lainata miestä ilman lähdeäkin...Voit käyttää sitä silloin syntyneitä pikakäännöksiä, tehdä uuden tuosta tahi mikset laittaa enkuksikin?

Nihilin asiat ovat edenneet kuten ollaan puhuttu, vähän hitaammin vain. Palaan niihin pikapuoliin. Pidin kovasti slam-jutustasi Tuli&Savuun.

Viikkova sinnennii,

Leevi

Jouni Tossavainen <jouni.tossavainen@luukku.com> wrote:

Terve Leevi

Hikoilen taittovedoksen kanssa.

Ennen kuin uskallan lähettää painoon, pitäisi tietää paljon, mutta tähän hätään sen Bernsteinin moton lähde.

Viel paremmat viikon jatkot

tjt

PS huomenna en ole enää kipsissä

s-a

Re: Bernstein 24.2.2004 13:35

Vielä

piti lisäämäni, että se lähettämäni lainas löytyy Jacket-nettilehdessä olleesta Susan M. Schultzin artikkelista:

<http://jacketmagazine.com/14/schultz-bernstein.html>

Leevi

14.10.2004 10:01

Miten säkeitä valmistetaan?

Keneltä: Leevi

Kenelle: Jouni Tossavainen <jouni.tossavainen@luukku.com>

Jouni,

kun nyt lauantaina luen Kriittisen kurssilaisten kanssa LTS:ää, ks.
<http://www.leevilehto.net/opetus>
 niin tuli mieleen, että itseäni voisin valmistaa teikäläisen gradulla. Voisiko sen saada kokonaan luettavaksi, vaikkei valmis olisikaan? En tietenkään jakaisi sitä oppilaille, vaan vain harkiten hyödyntäisin / lainaisin, jos siltä tuntuisi.
 Pellisen julkkari eilen meni mukavasti, itse julkisuuden kylläkin värähtämättäkään.
 Leevi

25.10.2004 18:07

lumooja 3/04

Keneltä: Leevi

Kenelle: Jouni Tossavainen <jouni.tossavainen@luukku.com>

hei,

Uudessa Lumoojassa on Timo Harjun arvostelu LTS:tä otsikolla "Hämäriä liiketoimia".

"...minulla oli koko ajan sellainen olo, että Tossavainen on taitava runoilija. Mutta vaikka kuinka yritin, en päässyt runojen tasalle. Sen vuoksi en tiedä, kuinka pätevä olen arvostelemaan Liiketoiminta-suunnitelmaa."

Tuttua siis. Kehaisee kyllä oikein perustein muutamaa runoa. Hyvä puoli asiassa on, että esseenteon motivaatio kasvaa...

Leevi

KOSTAMO, SANNA

14.11.2003

Re: VS: VS: VS: VS: LTS

Hei!

Laitoin viestiä sinne Likelle reilu viikko sitten, mutta heiltä ei ole tullut mitään vastausta. Tarvitsisin tarkempia tietoja ennen kuin voin alkaa suunnitella kirjaa. Oletko sinä ollut heihin nyt yhteydessä tämän asian puitteissa?

Jos voisit laittaa minulle ne runot, niin voisin kuitenkin lueskella niitä ja miettiä samalla sitä kantta. Ja tietysti jos sinulla on jotain toivomuksia tai ajatuksia kannen suhteen niin kerro niistäkin.

Minulla on tosiaan ollut nyt kiirettä, joten en ole ehtinyt oikein aloittaa suunnittelua vielä kunnolla. Mutta kyllä tämä tästä lähtee, kunhan pääsen vauhtiin.

Terveisin,

Sanna

Moi!

Tarvitsisin sinulta vastauksia muutamiin kysymyksiin runokirjasta koulutehtävää varten. Meidän pitää siis ensiksi tehdä alla näkyvät määritykset ennen kirjan suunnittelun aloittamista. Ehtisitkö siis vastata niihin kysymyksiin, mihin osaltasi pystyt?

1. kohderyhmän määrittely

- kenelle kirja on ensisijaisesti tarkoitettu
- muut käyttäjät, kohde- ja sidosryhmät

2. Kohde- ja sidosryhmien odotukset kirjalle

- ensisijaisen käyttäjän odotukset ja vaatimukset
- muiden käyttäjien odotukset ja vaatimukset

3. Toimeksiantajan (kustantajan) odotukset kirjalle

4. Kirjan käyttötilanteet ja -olosuhteet

- vaatimukset kestävyydelle yms.

5. Mitä asioita ja arvoja kirjan ilmiasun tulee viestiä?

6. Kirjan hintaluokka(t) halpa/kallis, hintamielikuva.

7. Onko kirja yksittäinen tuote vai osa kokonaisuutta (kirjasarja tms.)?

8. Kirjan jakelukanava(t)

9. Kirjan laajuus ja formaatti, värisyydet (budjetti)

10. Aikataulu koko työlle ja osa-alueille

11. Tiimi, osa-alueiden vastuut, kokonaisvastuu

12. Tavoitteet

- laadulliset tavoitteet
- määrälliset tavoitteet
- muut tavoitteet

Oliko teillä muuten Liken kanssa puhetta palkasta, että suostuvatko he maksamaan minulle jotain korvausta?

-Sanna-

30.11. 2003

Ots: LTS-luonnokset

Moi!

Tein kansiluonnoksen ja se on nähtävillä osoitteessa www.sannakostamo.com/lts. Siellä on myös tarkempi selostus ideasta. Ilmoitelkaa sitten, mitä mieltä olette. Olen laittanut Tommi Tukiaiselle sähköpostina kysymykset ulkoasuun liittyen, mutta en ole saanut vielä vastausta, joten luonnoksessa oleva koko ei välttämättä ole lopullinen.

Terveisin,

Sanna

Luonnokset osa 1

Tässä luonnokseni, mikä tuli mieleen Jounin toiveista (tekstiin perustuva, yksinkertainen, oma logo.). Ideana olisi, että tuo LTS olisi maalattu käsin kuten Jounin logossa. Toisaalta maalausidea tuli siitä logon yhteydessä olevasta tekstistä ("Runo on maalaus ilman muotoja ja maalaus on runo, jolla on muoto." -Wang Wei-). Tämä luonnos on hyvin alkuvaiheessa oleva versio Photoshopilla tehtynä. Kirjan ja nimen fontti voi olla aivan erilainenkin. Tähän tein siitäkin maalauksellisen, käsinkirjoitetun. Jotenkin sen tyylinen sopii mielestäni runoihin paremmin kuin jokin selkeä ja kova. LTS kirjainten muoto tulee tietysti olemaan hieman erilainen kun ne maalataan. Mitäs mieltä olette tästä ideasta?

Etukansi

Lähettäjä: Arto Leivo [mailto:arto.leivo@likekustannus.fi]

Lähetetty: 26. marraskuuta 2003 14:22

Vastaanottaja: Sanna Kostamo

Aihe: Re: Jouni Tossavaisen uusi runokirja

moro,

tiedossa on. graafikko tommi tukiainen (tommi.tukiainen@likekustannus.fi) pistää sulle tietoja kirjan koosta ja sen semmoisesta. like-login saat mm. täältä ja ISBN-numeron. heti kun olet saanut jonkinlaisen kansiehdotelman, niin pistä tulemaan näytille.

t. arto leivo/like

Sanna Kostamo kirjoittaa keskiviikkona, 26. marraskuuta 2003, kello 12:30:

Hei!

Teillä on ymmärtääkseni ollut puhetta Jouni Tossavaisen kanssa siitä, että minä taitan hänen uusimman runokirjansa. Opiskelen Kuopion Muotoiluakatemiassa graafista viestintää viimeistä vuotta ja toteutan kirjan kirjagrafiikan kurssityönäni. Minulla olisi muutama kysymys kirjan ulkoasun suhteen.

Eli:

- Onko sille jotain koko rajoituksia?

-Värit kannessa, sisäsivuilla?

-Kansi, voiko olla esim. liepeet?

-Paperi?

Terveisin,

Sanna Kostamo

Sanna Kostamo

Museokatu 20 AS. 6
 70100 Kuopio
 Tel: +358 40 8362726
 E-mail: info@sannakostamo.com
 Url:www.sannakostamo.com
 Arto Leivo
 Kotimaisen kirjallisuuden kustannusjohtaja
 Puh. 09- 622 997 62, 050 - 577 9974
 arto.leivo@likekustannus.fi
 Like Kustannus Ltd
 Meritullinkatu 21, 00170 Helsinki, Finland
 www.likekustannus.fi

24.1. 2003
 Ots: LTS-junarata, kansi

Moi!

Tein junarata-ideasta muutaman kansiversion. Ne ovat taas nähtävillä osoitteessa www.sannakostamo.com/lts. Mitäs mieltä olette niistä?

Terveisin,

Sanna

9 luonnosta vanhoja, viisi uutta junaradasta

10.2.2004

VS: LTS, junarata-kansi

Moi!

En ole kuullut Liken tyypeistä mitään. Enkä ole saanut kommentteja uusimmista kansiluonnoksista eikä kukaan ole informoinut minua, että minulta tulisi vain kansi. Minulla on todella kiire nyt opinnäytetyön kanssa ja kirjagrafiikkakurssikin pitäisi saada suoritettua. Kurssille ei riitä pelkkä kansien taitto vaan pitää olla koko kirjan taitto (vähintään 60 sivua). Ymmärsin, että sovimme koko kirjan taitosta. Minulla alkaa olla todella kiire, että saan kurssin suoritettua ennen valmistumistani. Minulla ei siis ole nyt aikaa tehdä pelkkää kantta, sillä en saa siitä kurssisuoritusta. Jos jotakin ideaani kuitenkin halutaan käyttää kannessa, hinnasta voidaan Liken kanssa sopia, tunteja sen suunnittelemiseen on kuitenkin mennyt jo paljon. Otan Likeen yhteyttä ja sovin tarkemmin asioista. Informoin sitten myös sinua.

T. Sanna

— — -Alkuperäinen viesti— — -

Lähettäjä: Jouni Tossavainen [mailto:jouni.tossavainen@luukku.com]

Lähetetty: 10. helmikuuta 2004 13:28

Vastaanottaja: Sanna Kostamo

Aihe: Re: LTS, junarata-kansi

Moi Sanna

Kävin Tampereella Henki ja elämä -tapahtumassa slam-keikalla ja tapasin Liken tyyppejä. Kansi olisi kuulemma tulossa teiltä päin ja sisukset Liken konttorillta taitettuna.

Onko kukaan puhunut, tehnyt, miettinyt, mitä tekstiä takakanteen tulee?

tjt

11.2.

Ots: Taitto

Moi taas!

Vihdoin sain selvyyttä asiaan. Ilmeisesti Tommiakaan ei oltu pahemmin informoitu asiasta. Nyt olemme kuitenkin sopineet, että voin tehdä koko kirjan taiton. Kanneksi on valittu luonnoksista toisena oleva. Ei se omasta mielestäni paras, mutta syynä olivat kaupalliset syyt.

Hyvää viikonjatkoa!

T. Sanna

11.2.

VS: Taitto

Likeltä tulee minulle runot. Sinun ei tarvitse niitä lähettää.

Tarkoitat varmaan kantta, jonka minä olisin juuri halunnut. Mutta Tommi sanoi meilissä näin:

"Kannesta: Päädyttiin siihen kansi numero kakkoseen mm. kaupallisista syistä."

Ja toisena luonnoksissa on kansi, jossa on vaalea junarata. Oliko hän silloin sitä mieltä, että se jossa on vain mustat viivat, on paras?

Olisikohan minulla vielä mahdollisuus vaikuttaa mielipiteeseen, sillä itse haluaisin juuri sen kannen.

No mutta jospa tosiaan nyt päästäisiin töihin!

-Sanna-

— — -Alkuperäinen viesti— — -

Lähettäjä: Jouni Tossavainen [mailto:jouni.tossavainen@luukku.com]

Lähetetty: 11. helmikuuta 2004 12:52

Vastaanottaja: Sanna Kostamo

Aihe: Re: Taitto

Hyvä niin

päästään töihin!

Lähettääkö Like lopullisen version runostani sinulle? Vai minä?

Kanneksi käsitin valitun Tampereen juttelun perusteella sen punaisen, jossa on kaksi mustaa positiivista viivaa?

tjt

11.2.

VS:VS:Taitto

Ok, yritän vielä ehdottaa sitä toista kantta ja perustella sitä heille.

Mutta tarvitsen joka tapauksessa Liken hyväksynnän kannelle.

Unohdin tosiaan kysyä takakannesta. Teenkin sen heti.

Sain alustavasti taitetun version Likeltä, jota en ole vielä ehtinyt katsomaan. Mutta ilmoitan sinulle, kun se alkaa olla siinä kunnossa, että voidaan käydä sitä läpi ruudulta.

Kyselin Likeltäkin aikataulusta, mutta en ole saanut ainakaan vielä vastausta. Joten onko sinulla tietoa siitä?

Voisinko saada sen logon ihan käsin piirrettynä/alkuperäisen version, niin voisoin skannata sen siitä? Lähettämäsi logon laatu ei nimittäin riitä painoon.

-Sanna-

— — -Alkuperäinen viesti— — -

Lähtettäjä: Jouni Tossavainen [mailto:jouni.tossavainen@luukku.com]

Lähetetty: 11. helmikuuta 2004 13:51

Vastaanottaja: Sanna Kostamo

Aihe: Re: VS: Taitto

Kyllä,

Tommi tarkoitti Tampereella juuri sitä, mikä sinun ja minunkin mielestä on paras.

Pointti on tämä, siis Tampereen Pub Höyryn keskustelun perusteella (mutta älä meilaa tätä eteen päin missään nimessä eikä tapauksessa):

Likessä ilmeisesti kukaan taittaja ei ehdi lukea käsistä, joten ne luottavat siihen, että edes sinä olet sen lukenut ja toivovat, että kansi edes jollain tavalla vastaa myös kirjan sisältöä.

Eli voit käsittääkseni tehdä niin kuin haluat, kun sanot että tämä vastaa myös teoksen henkeä.

Entä takakansi?

Kun saat sisukset, niin muistelen taiton suhteen kolme kohtaa:

— I-osaston runot ovat yhdessä pötkössä, mutta jokainen omalle sivulleen.

— III-osaston runo Muukalainen on neliosainen ja joka runo tulee omalle sivulleen toisin kuin osaston muissa runoissa.

— Logo-runon on siirtynyt kirjan viimeiseksi, ja sitä edeltävälle mieluummin omalle sivulle tulisi runon mottoteksti Wang Weiltä ja se käsinpiirretty JAT-merkki, jonka lähetin aikoinaan. Eli lopppuun tulee tavallaan toinen epilogi, joka on tämän merkin kautta myös signeeraus, allekirjoitukseni koko kirjalle.

Ennen kuin tulostat taittovedoksen, katsotaanko se yhdessä ruudulta? Teen sitten vielä viimeiset korjaukset eli viimeisen voitellun paperille, mutta niin että se ei muuta taittoa. Viimeiseen voiteluun pitää varata muutama päivä, minun kannalta se on tärkeää, koska sitten teoksesta on pakko luopua.

tjt

Ots: Taitto 17.2.04

Moi!

Olen nyt katsellut Liken tekemää alustavaa taittoa ja tehnyt kantta. Olisi hyvä, jos voisit tulla jo tässä vaiheessa käymään ja katsomaan sitä sisältöä, miten runojen ja otsikoiden on tarkoitus olla niin, säästyttäisiin turhalta työltä. Pääsisitkö siis käymään? Tämä päivä on esim. täysin vapaa minulla. Huomenna on menoja klo. 9-11 ja 16.30-17.50, muuten käy. Mitä nopeammin pääset, sen parempi tietysti, niin voin jatkaa työtä. Ja jos voisit tuoda sen logon samalla.

Terveisin, Sanna

Aihe: Re: VS: PDF 19.2.

Olin näköjään taittanut väärin Toimintasuunnitelmat -osiosta lähtien eli aloittanut osion ensimmäisen runon vasemmalta sivulta. Taitto meni siis täysin uusiksi. Yritin ties kuinka montaa versiota ja tässä on nyt liitteenä paras mihin pystyin, uusine virheineen tietysti. Eli jos viitsit vielä ne katsoa läpi? Vaihdoin runot alkamaan ylhäältä, sillä sivumäärää oli pakko saada tiivistettyä, muuten olisi tullut 129 sivua joka on todella huono

määrä painon suhteen. Nytkin kyllä jää useampi tyhjä sivu, mutta ei niin paljoa kuin jos olisi tullut 129 sivua.

Nyt on pakko mennä nukkumaan, mutta huomenna jatketaan.

-Sanna-

— — Alkuperäinen viesti— — -

Lähtettäjä: Jouni Tossavainen [mailto:jouni.tossavainen@luukku.com]

Lähetetty: 19. helmikuuta 2004 13:44

Vastaanottaja: Sanna Kostamo

Aihe: Re: PDF

Terve Sanna

täs muutamia ehdotuksia. toivottavasti apua:

Korjauksia:

- Motosta puuttuu isonnettu aloitus eli lainausmerkki anfangina. Ensimmäinen "Poetry... oiennettuna, alempi lainaus vasennettuna?"

- s. 32 rivitykset jatkettava proosarunomaisesti niin että keskelleä kpletta ei jää roikkumaan yksittäisi sanoja

- samoin sivun 34 kursivoitu johdanto

- sivun 36— 37 kysymys varsin hankala, koska runo menee tiukasti parisäekeitäin eikä muuta ole lisättäväksi. Taittäjan on nyt vaan pakko käyttää omaa silmänssä, mielellään kahta. (vitsi)

- s. 42 neljän rivin ongelma korjautuu kaksi riviä lyömällä tyhjän rivin näiden säkeiden väliin ja kolmannen rivin saa, kun näiden säkeiden jälkeen lisää tyhjää jatkon eteen.

Manhattanin tornitalo/

Te olette keskisormeni/

Mainos//

- s. 44 korjaa ajatusviiva ja lisää sen jälkeen tyhjä rivi

-s. 51 www.taivas.comista voisi ottaa välilyönnit pois

- s. 55 rivitus voisi mennä näin:

Kuusi kasvaa isoksi niin kuin muutkin

ja vahingossa vähän isommaksi

Kuusi kasvaa katosta läpi. Metsälläkin on katto,

taivas nimittäin

Kuusesta kasvaa jättiläispuu, kun sitä kastellaan.

Tai kun taivaasta tippuu vettä

Kuusi kasvaa Jumalan mahasta läpi,

ulkoavaruuteen, ja Jumala kuolee

Kuusesta tulee metsän kuningas eikä sitä voi kaataa,

kun moottorisaha ei pysty niin paksuun puuhun.

Puu on jo triljoona plus 220 tuhatta vuotta vanha

Kun orava puree tai linnut katkaisee,

kuusi kasvaa uudelleen en tiedä paikkaan asti

Kun iso kuusi pesee hampaat ja nukkuu,

tyyny on kuussa ja jalat maapallolla

Kun kasvaa oikein isoksi, ei näe mitään.

Kuuselle pitää antaa gulaus vettä

Kun kuusella on korkeutta taivaaseen asti, lentokoneet menevät ryttyyn. Silloin kuusi palaa ja tulee metsäpalo ja tulee paloauto. Lumikin on lämmintä. Se on uunissa

ja sivu 60 meneekin hyvin.

- s 63 ei lihavointia, mutta kursivointi ja sulut näin:.(Hasso Krull: Matka Marimaalle, suom. Mika Keränen)

- s. 67 tämän säkeen jälkeen voi lyödä tyhjän rivin: "ajamme, laskemme mahlaa kohti"

-s. 68 jos otat näiden säkeiden välistä tyhjän rivin pois, saat viisi tyhjää ja silloin seuraavan alku mahtunee ja seuraa uusia ongelmia, koska jatkon taitto muuttuu (ja s. 71 ja 74 1-rivin kysymys on silloin turha), mutta en keksi muutakaan ratkaisua.

älä puhu englantia
se on venäjää

jatkuva vallankumous
on venäjää

- s. 77 moton lähde kuten sivu 63.
- s. 78 Vedä nämä samalle riville:

Muita
rajamiehen selässä

- s. 86 2 riviä lisää? näin:

anna minulle jokapäiväinen kurjuuteni
niin kuin verottajalle kuuluu

ja kuuluvat pyhän Marian kellot tasa
ja puolitunnein ja kahdeksalta
lasketaan ilmoille ilokilinä

Tasalta taivaan kassaa lasketaan
vaikka kaupat ovat vielä tunnin
tai kaksi auki kuin paratiisi

molempi parempi, ikuinen pyhäpäivä
nukkekodissa

- s. 89 1 rivi näin:

Kiistaton kiislahavainto

täällä ei näy käärmeitä

turisijoita on ja muratti
syleilee puut ja kalkit vihreiksi

-s 90 1 rivi:

Pappa venytteeleee tammea vasten
akillesjänteitään

että se jaksaa nousta katolle
uusimaan tiiliä joka kevät

- s. 92 1 rivi:

Varsinainen tragedia, varreton
tai varrellinen
nainen ei pelasta Irakia

- s. 98 2 riviä:

... tunsin hänen lähteneen sinne

harhailevan sen kivisillä

ja hiekkaisilla rannoilla ...

- s. 100 1 rvi:

Alun ja lopun välissä lammas
käy teuraalle lippu liehuen
hymy huulilla ja hyvin on käynyt

Gotlannin kansa vallan vaakunan alitse
saksalaisten kauppiaitten kirkkoon

-s. 107 –

1 rivi jää hankalaksi ongelmaksi, koska nämä ovat kaikki kolmirivisiä säkeistöjä, mutta ensimmäisen voisi ratkaista niin että kursoinnin ja se on hyvin omituinen tunne **) eteen lyö tyhjän rivin.

- s. 108 otsikko 3. Turvavyöhyke lihavoimatta
tyhjä rivi jätettävä ja sopineen kohtaan "pelko"

- s. 116 Pietarin tiellä -osaston ensimmäinen runo Epilogi ei voi alkaa parilliselta vasemmalta sivulta. Miten on muiden ostojen aluissa, kun en huomannut tarkistaa?

- Epilogi-runossa –

- osaston runojen nimet eivät tule isoilla kirjaimilla, vaan näin: Epilogi, Runoilijan hauta...

- s. 122 –

- s. 123 voisi jakaa kuitenkin näin:

kissaa tekisi mieli silittää, tuskin uskallan kameralla ojentaa/
vihreitä silmiä eikä kuva onnistu, kauneus on niin katoavaista/
paitsi Pietarissa//

- s. 124 jako näin:

kuin papat rupliensa perässä valmiina poimittaviksi/
ja suolattavaksi puistojen penkeiltä muovipurkkiin//

säkeen: "miten sfinksistä kasvoi kokonainen tai viiden aan nainen,"
lopusta pilkku pois.

Minä kiitän ja kumarran,

toivottavasti neuvoista on vaaria ja apua, ehk myös selvää

tjt

Iltaa!

Kiitos korjauksista. Ne on nyt tehty ja taitto alkaa olla valmis. Tuossa vielä uusin pdf siitä. Vilkaisteko sitä? Jos se on ok, niin tulostan sen sinulle koulussa maanantaina. Tosin ennen tulostusta täytyy varmaan kysyä hyväksyntä taitolle myös Likeltä.

Nyt sitten pitää tehdä vielä se kansi loppuun. Takakannesta ei ole Artolta kuulunut vielä mitään.

-Sanna-

— — -Alkuperäinen viesti— — -

Lähetetty: Jouni Tossavainen [mailto:jouni.tossavainen@luukku.com]

Lähetetty: 20. helmikuuta 2004 13:22

Vastaanottaja: Sanna Kostamo

Aihe: Re: VS: PDF

Terve Sanna

urakka jatkuu. Ja valmistuu

tjt

Korjauksia II:

- s. 41 ja 43 voivat jäädä auki, koska runo jakautuu hyvin. Jatkuvuuden tunne säilyy kyllä, vaikka vähän ilmaa välissä, varsinkin kun "aukko" on oikealla sivulla.

- s.55— 57 XI suunnitelma: kun säe päättyy pilkkuun tai pisteseen, ne voi ottaa pois, kuten esim. 3. säe

Kuusi kasvaa katosta läpi. Metsälläkin on katto,

pitää olla:

Kuusi kasvaa katosta läpi. Metsälläkin on katto

Tai 5. säe:

Kuusesta kasvaa jättiläispuu, kun sitä kastellaan.

Pitää olla:

Kuusesta kasvaa jättiläispuu, kun sitä kastellaan

- s.61 moton sulkulausessa kursiivilla vain teoksen nimi Matka Marimalle

-s.62 sivunumerot puuttuu

pitkän mustan oksan päässä//

vihreä Tartto

tästä voi ottaa tyhjän rivin pois

-s.

jo näkyvi Kiidin portti/

kuumottavi järvi, vaahdossa

näitten säkeitten väliin voi lisätä rivin.

- s. 66

Joshkar-Olaan opettamaan lehtityötä/

eli omiin silmiin luottamista

näitten säkeitten väliin voi lisätä rivin

ja luottamista voi muuttaa luottamusta muotoon

-s 69

liian pitkä kiekko /

tshekki näyttää taas pekoille

tähän voi lisätä yhden rivin ja toinen voi jäädä ilmaa

- s. 73 kursiivi pois:

(Daina Latviasta,

suom. Ilze Matisone)

- s. 75 näistä voisi tehdä yhden säkeen:

vai karkasiko vapaus

ja aurinko

- s. 79 nämä säkeet voi yhdistää samalle riville:

Tjocken kryptogrammi

persialaisessa hopeakupissa

-s 83 näitten väliin voi lisätä rivin:

yksinäisyys näyttää isommalta/
(aivan) kuten merilintu kivellä

ja poistaa aivan-sanana.

- s. 85 tästä saisi kaksi säettä näin:
voikaan olla lintu/ joka saa murehtia

s. 95 Tiivistäminen varsin vaikeaa, mahdotonta.

Säkeestä:

Olutta (sinä) ryystit ilman kuppia
poistettava sana sinä.

- s. 102

voi jättää näin ihan hyvin tässä

- s. 116 — ajatusviiva korjattava
sivun lopun säejako näin:

kissaa tekisi mieli silittää, tuskin uskallan kameralla ojentaa/
vihreitä silmiä eikä kuva onnistu, kauneus on niin katoavaista/
paitsi Pietarissa//

s.. 119 Wang Wein lainauksesta ensimmäinen lainausmerkki kuten alun motossa.
JAT-logo puuttuu.

- s. 120 Logo-runno voi alkaa jo tältä sivulta eli mahtuu aukeamalle
120— 121.

PALOVIITA, HANNU

8.12. Kirjakauppa

Jouni Tossavainen wrote:

> Terve Hannu

> Kuulin Artolta, että Suomalainen ei ottanut ennakkoon Liiketoimintasuunnitelmaa. Ottaako sitten kukaan muukaan. Ehkä Leevi Lehdon siellä Liisankadun palaverissa synnyttämä LTS:n motto sopii tähän tilanteeseen:

> "Poetry is the

> ultimate small

> business."

> Charles Bernstein

> "Runous

> jos mikä

> on pienyrittäjyyttä."

> suom. Leevi Lehto
> Hyvä viikon jatkot
> tjt

Re: LTS
8.12. 2003

Terve.
Ei se (Suomalainen) ottanut Kotroakaan.
Ja silti on luukuttanut sitä ulos varmasti yli viisi donnaa.
Eli ei heitetä toivoa...
hannu

11.5.2004 13:07

Re: Euroopan omistajat

Keneltä: Hannu

Kenelle: Jouni Tossavainen <jouni.tossavainen@luukku.com>

Kopio: Leivo Arto <arto.leivo@likekustannus.fi>

Terve Jouni.

Vaikeaa on nosto.

Mutta kokeillaan. Pannaan ylivetokovakannet ja mainontaa.

Ja uskotaan asiaan.

Palaamme tähän lähiaikoina.

Iloa kevääseen.

hannu

Jouni Tossavainen wrote:

Terve Hannu

> ja hyvät kirjan ja ruusn päivät.

> Arto pyysi kysymään, tuleeko romaaniin Euroopan omistajat kovat kannet?

> Minusta se olisi hyvä tämän kirjan kohdalla, koska muuten emme lähde samalta viivalta muiden romaaniyrittäjien kanssa ensi syksynä — ja niitähän näyttää jälleen riittävän. Toisaalta kasasin kirjaa neljä vuotta ja viimeiset kaksi kirjoitin sitä silmällä pitäen, mitä puhuttiin Turun Apteekissa kirjamesujen aikaan 2002: pitää tehdä semmoinen kirja, jota voidaan nostaa. Aivan kuten Koivukaria sinä syksynä.

> Nyt se romaani alkaa olla minun osalta tehty: Leivoo saa lopullisen version tällä viikolla.

> Nyt nokka kohti Jyväskylää, jossa odottaa tämän päivän keikka Liiketoimintasuunnitelman tiimoilta.

> Lämpöä

> tjt

TUKIAINEN, TOMMI

4.3.2004 14:32

Lisää osoitekirjaan

Lisää estolistaan

Näytä lähdekoodi

Lähtettäjä: Tommi T. <tommi.tukiainen@like.fi>

Vastaanottajat: jouni.tossavainen@luukku.com
 Otsikko: [Fwd: Liiketoimintasuunnitelma PDF]
 Liitteet: text/plain (547 t) >Poista
 moikka
 löydettiin muutama virhe. korjaatko ja lähetätkö taiton uudestaan.

s. 12 - säteilee -sanassa yksi e-kirjain liikaa
 s. 41 - Deat-sanasta puuttuu h, eli Death
 s. 44 suunnitelma sanasta puuttuu yksi n-kirjain
 s. 62 KGP kirjoitetaan KGB
 s. 67 vihitään sanassa yksi ä liikaa
 s. 85 joka sanasta puuttu jo
 s. 92 matkakoneella sana kirjoitettu o:lla
 terv. arto

—
 Tommi Tukiainen
 Oy Like Kustannus Ltd
 Meritullinkatu 21
 00170 Helsinki
 tel. +358 9 622 997 22, GSM +358 50 383 1909
 fax: +358 9 135 1372
 www.likekustannus.fi

VARJAMA, NORA

14.9.2004 17:01

Re: Carlson

Keneltä: Nora

Kenelle: Jouni Tossavainen <jouni.tossavainen@luukku.com>, merja Leisso
 <merja.leisso@like.fi>

hei,

Voin vastata vain ilmaiskappaleet.

Arvostelukappaleita on mennyt 39 kpl.

Lisäksi promona (kilpailuvoitot, haastattelijat yms.) on mennyt noin 20
 kappaletta.

Voitkoha, Merja, vastata myyntiluvuista?

terv. Nora

Jouni Tossavainen wrote:

>Kiitos jälleen

>Hannulta yritin kysellä gradun markkinointi ja vastaanotto-osuutta varten

Liiketoimintasuunnitelman nykyisiä myyntilukuja ja mikä osuus siitä mennyt ilmaiskappaleina
 arvostelijoille, mutta vastaus ei ole tullut.

>Jatkan lopputyötä

>tjt

Re: LTS/Aamulehti

Keneltä: Nora

Kenelle: Jouni Tossavainen <jouni.tossavainen@luukku.com>

Hei,

Tuosta Leivo-asiasta: meillä on Leivon työlle kyllä jatkaja, mutta sitä

ei ole vielä julkistettu. Samanlainen toimenkuva ei kylläkään ole, mutta varmistettuna on, että joku kyllä pitää kirjailijoiusta huolta. olen pahoillani, etten voi sitä vielä sanoa - meillä ei siitä ole sisäisestikään tiedotettu! Lupaan kyllä palata kun vain voin. Ja toivon hartaasti, että kotimainen kirjallisuus olisi muissakin kantimissa kuin teidän OMILLA hartioilla...

Nora

26.11.2004 11:35

esittelysi

Keneltä: Nora

Kenelle: Jouni Tossavainen <jouni.tossavainen@luukku.com>

Hei,

Huomasi tässä päivänä muutamana, että meidän esittelymme sinusta on tosi lakoninen, oikeastaan vain virkkeen pituinen. Nyt siihen on myös ajankohtaista syytä. Vielä ei ehdokkaita ole julistettu, mutta lienet Savonia-ehdokas. Sieltä kysyttiin esittelyä. Eli jos kirjoittaisit jotain biografista, minä voin täydentää julkaistut teokset. Lisäksi Savonia kysyy jostain syystä apurahoja ja palkintoja. Eli voitko lähettää mulle?

Nora